T. C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DESTÂVÎZ-İ DÂNİŞ
(YAVUZ SULTAN SELÎM DÎVÂNI'NIN ŞERHİ)
TENKİTLİ METİN VE İNCELEME (S. 180 – 366)

SEDA AYDIN

2501131126

TEZ DANIŞMANI

YARD. DOÇ. DR. CEMAL AKSU

İSTANBUL – 2016

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı	: Seda AYDIN	**Numarası**	: 2501131126
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı	: Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı	**Danışmanı**	: Yrd. Doç. Dr. Cemal AKSU
Tez Savunma Tarihi	: 14.06.2016	**Saati**	: 14.00
Tez Başlığı	: Destâvîz-i Dâniş (Yavuz Sultan Selîm Dîvanı'nın Şerhi) Tenkitli Metin ve İnceleme (s. 180 – 366)		

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin **36. Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-Prof. Dr. Kemal YAVUZ	[signature]	Kabulü
2-Prof. Dr. Mehmet ATALAY	[signature]	Kabul
3- Yrd. Doç. Dr. Cemal AKSU	[signature]	Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-Prof. Dr. Sebahat DENİZ		
2- Prof. Dr. Ali GÜZELYÜZ		

Versiyon: 1.0.0.2-61559050-302.14.06

ÖZ

Destâvîz-i Dâniş (Yavuz Sultan Selîm Dîvânı'nın Şerhi)

Tenkitli Metin ve İnceleme (s. 180 – 366)

Seda AYDIN

Yavuz Sultan Selîm'in XVI. yüzyılda kaleme aldığı Farsça Divanı, XIX. yüzyıldan sonra şerh edilmeye başlanmıştır. Bu şerhlerden biri de Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin *Destâvîz-i Dâniş* adlı eseridir.

Dört bölümden oluşan bu çalışmamızın başında; şerh, şerh edebiyatı ve divan şerhleri hakkında bilgi verilen giriş bölümü yer alır. Birinci bölümde Yavuz Sultan Selîm ve Türk Edebiyatı'nda Yavuz Sultan Selîm Divanı şerhleri; ikinci bölümde Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin hayatı ve eserleri; üçüncü bölümde çalışmamızın esasını oluşturan *Destâvîz-i Dâniş*'in incelemesi yapılarak Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin şerh üslubu hakkında bilgi verilmiştir.

Son bölümde Destâviz-i Dâniş'in tenkitli metni ortaya konularak ardından sözlük - dizin ve özel adlar dizinine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yavuz Sultan Selîm, Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi, *Destâviz-i Dâniş*, Şerh, Farsça Divan.

ABSTRACT

Destâvîz-i Dâniş (Commentary of Persian Diwan By Sultan Selîm I)

Textual Criticism and Analysis (p. 180 – 366)

Seda AYDIN

Written in the XVI century, Persian Diwan of Sultan Selîm I has had early examples of literary commentaries starting in the XIX century and one of these commentaries is *Destâvîz-i Dâniş by* Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi.

Divided into four parts, this study focuses on literary commentary and commentaries on diwan in the beginning chapter. This study reviews Sultan Selîm I and literary commentaries of his diwan in the classical Turkish literature in the first chapter, biography and works of Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi in the second chapter, an analysis of *Destâvîz-i Dâniş* - as the main focus of this study - and commentary style of Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi in the third chapter.

In the last chapter of this study, there are textual criticism and analysis of *Destâviz-i Dâniş*, vocabulary index and index of proper names.

Keywords: Yavuz Sultan Selîm, Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi, *Destâviz-i Dâniş*, Commentary, Persian Diwan.

ÖNSÖZ

Klasik Türk Edebiyatı araştırmaları daha ziyade manzum eserler üzerinde yoğunlaşmış, bu çerçevede araştırmaların konusunu bilhassa divanlar ve mesneviler oluşturmuştur. Son dönemlerde ise araştırmaların konuları genişlemiş, özellikle tercüme ve şerh metinleri araştırmacıların ilgi odağı haline gelmiştir.

Çalışmamızın konusunu teşkil eden Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin *Destâvîz-i Dâniş* adlı eseri, hem XVI. asrın büyük padişahı Yavuz Sultan Selîm (d. 1470 – ö. 1520) 'in *Divan*'ının şerhi olması hem de XIX. asrın sonunda (h. 1313 / m. 1895 / 96) Klasik Türk Edebiyatı ile bağların zayıflamış olduğu bir dönemde klasik şerh üslubuyla kaleme alınmış olması sebebiyle önemli bir eserdir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun dokuzuncu padişahı olan Yavuz Sultan Selîm, zaferlerle dolu sekiz yıllık saltanatı (1512 – 1520) boyunca şiir yazmayı ve şairleri himaye etmeyi ihmal etmemiştir. Farsça Divanı olup Türkçe Divanı bulunmayan Yavuz Sultan Selîm'in şiirleri estetik olarak büyük şairler kadar üstündür, *Divan*'ı da aynı nispetle önemli bir eserdir. Bu durum, Yavuz Sultan Selîm Divanı'nın şerhi olan *Destâvîz-i Dâniş* adlı eseri çalışmamıza konu olarak ele almamızda etkili olmuştur.

Çalışmamızda A olarak adlandırdığımız İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu'nda T 4709 numarada kayıtlı nüsha, tespit edilen ilk nüshadır. Yapılan araştırmalar sonucu, C olarak adlandırdığımız 06 Mil Yz A 3293 numarada kayıtlı Milli Kütüphane nüshası bulunmuştur. C nüshasının sonunda bu eserin Manastır'da İshakiye Camii Kütüphanesi'nde bulunan bir kitaptan istinsah edildiği yazılıdır. Bu ibare bizi, uzun ve zorlu uğraşlar sonucu elde edip B adını verdiğimiz Makedonya Milli Kütüphanesi OMCT III / 5 numarada kayıtlı nüshaya yönlendirmiştir. Nüshalara verilen adlandırmalarda tarihler dikkate alınmıştır; lakin D olarak adlandırdığımız Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 8511 numarada kayıtlı nüshada tarih bulunmamaktadır.

Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi, *Destâvîz-i Dâniş* adlı eserini II. Abdülhamid'e ithafen yazmıştır. II. Abdülhamid'e ait eserler, 1925 yılında Yıldız

Sarayı Kütüphanesi'nden Mustafa Kemal Atatürk'ün emriyle İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ne verilmiştir. *Destâvîz-i Dâniş'* in de bu koleksiyonun içinde yer aldığı tarafımızca düşünülmektedir.

Çalışmamıza konu olan *Destâvîz-i Dâniş* adlı eserin bir yüksek lisans tez çalışması olamayacak kadar hacimli olması sebebiyle, eser ikiye bölünmüştür. Bu çalışma, eserin ikinci yarısını (s. 180 – 366) içermektedir. "Giriş" bölümünde şerh, şerh edebiyatı ve divan şerhleri hakkında bilgi verdiğimiz çalışmamızın "I. Bölüm" ünde Yavuz Sultan Selîm (Hayatı, Edebi Yönü, Eserleri) ve Türk Edebiyatı'nda Yavuz Sultan Selîm Divanı şerhleri üzerinde durulmuştur. "II. Bölüm" de Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin hayatı ve eserleri ele alınmış; "III. Bölüm" de çalışmamızın esasını oluşturan *Destâvîz-i Dâniş* adlı eserin incelemesi yapılarak Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin şerh üslubu hakkında bilgi verilmiştir. "IV. Bölüm" de metinde izlenen yol ve akabinde *Destâviz-i Dâniş'* in tenkitli metni ortaya konularak sözlük - dizin ve özel adlar dizinine yer verilmiştir. Çalışmanın sonuna dört nüshanın başından ve sonundan varak örnekleri eklenmiştir.

Bu çalışmanın oluşmasında hemen her safhada yanımda olan, kendisiyle aynı eseri paylaştığım yol arkadaşım Beyza TERZİ'ye; eserin Farsça kısımlarını okurken bilgisinden istifade ettiğim Prof. Dr. Mehmet ATALAY ve Yard. Doç. Dr. Turgay ŞAFAK'a; Arapça kısımları okurken bilgisinden istifade ettiğim Prof. Dr. Hüseyin YAZICI ve Araş. Gör. Leyla YAKUPOĞLU BORAN'a; sözlük – dizin bölümünün oluşmasında önemli katkılarından dolayı Okt. Halil AÇIKGÖZ'e; yardımlarından dolayı Süleymaniye Kütüphanesi Eski Müdürü Nevzat KAYA ve Yazma Eserler Kurumu Uzman Yardımcısı İsmet İPEK'e; daima görüş ve desteğini bizlerden esirgemeyen Prof. Dr. Günay KUT'a; çalışma boyunca fikir ve önerilerinden yararlandığım Prof. Dr. A. Azmi Bilgin'e; çalışmam süresince kıymetli zamanını bana ayıran, çalışmamın tamamını okuyup inceleyen, karşılaştığım her zorlukta yanımda olan, nüshaların temininde yardımları dokunan, çalışmanın ortaya çıkmasında en büyük paya sahip olan danışman hocam Yard. Doç. Dr. Cemal AKSU'ya teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

III. BÖLÜM

A. Destâvîz-i Dâniş'in İncelenmesi

IV. BÖLÜM

A. Destâvîz-i Dâniş'in Metni

B. Sözlük – Dizin

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz.	:	Bakınız
C.	:	Cilt
cm.	:	Santimetre
d.	:	Doğumu
h.	:	Hicri
İFAV	:	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
m.	:	Miladi
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
mm.	:	Milimetre
ö.	:	Ölümü
S.	:	Sayı
s.	:	Sayfa
SBE	:	Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
TDVİA	:	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TİKA	:	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
t. y.	:	Tarih yok
v. d.	:	Ve diğerleri

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Harfler		Transkripsiyon
أ	hemze	ʾ
ا	elif	a, e, ė, ı, i, o, ö, u, ü
آ	medli elif	ā
ب	be	b, (bazen) p
پ	pe	p
ت	te	t
ث	se	s̱
ج	cim	c, (bazen) ç
چ	çim	ç
ح	ha	ḥ
خ	hı	ḫ
د	dal	d
ذ	zel	ẕ
ر	re	r
ز	ze	z
س	sin	s
ش	şın	ş
ص	sad	ṣ

ض	dad	ż / ḍ
ط	tı	ṭ
ظ	zı	ẓ
ع	ayın	‘
غ	gayın	ġ
ف	fe	f
ق	kaf	ḳ
ك	kef	k (nadiren g, ñ)
ڭ	noktalı kef (gef)	g, ñ
ل	lam	l
م	mim	m
ن	nun	n
و	vav	v
ه	he	h
ى	ye	y

Birleşik Şekiller

او	elif+vav	başta o, ö, u, ü
اي	elif+ye	başta ı, i, ī

GİRİŞ

ŞERH, ŞERH EDEBİYATI VE DİVAN ŞERHLERİ

ŞERH

Kelime olarak *"açma, yarma; bir kitabın ibaresini yine o lisânda veya bir lisân-ı âhirde tafsîl ve îzâh ederek müşkilâtını açma"*[1] anlamına gelen şerh, tür olarak bir ilim dalında meşhur olmuş metinler üzerine kaleme alınan ve bu metinlerdeki kapalı ifadelerin açıklandığı eserlerdir.[2]

Bir metni veya metindeki bir ibareyi açıklamak için tefsir, te'vil, haşiye, ta'lîk, telhis, tercüme[3] ve tahlil gibi kavramlar şerh ile ilişkili olarak kullanılır. Bunlardan tefsir, *"sarf, nahiv ve belâgat gibi dil bilimlerinden; esbâb-ı nüzûl, nâsih-mensûh, muhkem-müteşâbih gibi Kur'an ilimlerinden; hadis ve tarih gibi rivayet ilimlerinden; mantık ve fıkıh usulü gibi yöntem bilimlerinden yararlanılarak Kur'an'ın mânâlarının açıklanmasını ve ondan hüküm çıkarılmasını öğreten ilim"*[4] iken te'vil, bir lafzı muhtemel manalardan en doğru olanına nakletmektir.[5] Haşiye, hamiş ve derkenar kelimeleriyle aynı anlama gelip sayfa kenarlarına ilave edilen notlardır.[6] Ta'lîk ise haşiyeden daha kısa ilave ve açıklamadır; yorum içeren haşiyelere de ta'lîk adını verenler vardır.[7] Telhis, bir eserin özetlenmesiyle kaleme alınan bir telif türü[8] iken tercüme *"bir lisânı aheriyle tefsîr ve beyân eylemek"* yani bir metnin başka bir dile aktarılmasıyla oluşan[9] eserlerdir. Kelime olarak halletmek, parçalara ayırmak anlamına gelen tahlil, şerhe göre daha etraflı ve bütüne yöneliktir. Şerh, metni kelime bağlamında ele alırken tahlil, metnin tamamını bir bütün halinde inceler. Bu bakımdan tahlil, şerhten ayrı bir inceleme olabileceği gibi, metin incelemesi içinde şerhten bir sonraki basamak olarak da düşünülebilir.[10]

ŞERH EDEBİYATI

---

[1] Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul, Çağrı, 2006, s. 773.

[2] Sedat Şensoy, "Şerh" maddesi, **TDVİA**, C: XXXVIII, Ankara, TDV, 2010, s. 555.

[3] Sadık Yazar, **"Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği"**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, C: I, 2011, s. 11-13.

[4] Abdülhamit Birışık, "Tefsir" maddesi, **TDVİA**, C: XL Ankara, TDV, 2011, s. 281.

[5] Yazar, **"Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği"**, s. 12.

[6] Tevfik Rüştü Topuzoğlu, "Haşiye" maddesi, **TDVİA**, C: XVI, Ankara, TDV, 1997, s. 419.

[7] Yazar, **"Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği"**, s. 13.

[8] İsmail Durmuş, "Muhtasar" maddesi, **TDVİA,** C: XXXI, Ankara, TDV, 2006, s. 57.

[9] Yazar, **"Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği"**, s. 14.

[10] Mine Mengi, "Metin Şerhi, Tahlili ve Tenkidi Üzerine", **Divan Şiiri Yazıları**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara, Akçağ, 2010, s. 80.

Türk Edebiyatında şerh faaliyetleri, Gülşehrî tarafından XIV. yüzyılda kaleme alınan ve tam manasıyla bir şerh olmasa da hikayenin geniş biçimde aktarılmasından dolayı şerh kabul edilen *Mantıku't-Tayr* ile başlar. Şerh olarak değerlendirilen en eski çalışma Mehmed b. Âşık Selmân el-Lâzkî'nin 1397'de kaleme aldığı *Keşfü'l-Me'ânî* adlı eserdir.[11] Arapça ve Farsça eserlere yapılan Türkçe şerhler, şerh edebiyatının önemli bir kısmını teşkil eder. Bunun yanı sıra Türkçe eserlere yazılmış şerhler de mevcuttur.[12]

Arapça eserlere yapılan şerhler, esmâ-i hüsnâ, kırk hadis, hilye, mu'ammâ ve lügat şerhlerinin yanında, Abdülkâdir Geylânî, Pîr-i Herât, Muhyiddin İbnü'l-'Arabî gibi büyük şairlerin beyitlerine yapılan şerhler ve *Kasîde-i Bürde*, *Kasîde-i Tantarâniyye, Kasîde-i Lâmiyye, Kasîde-i Dimyâtiyye, Kasîdetü'l-Münferice* gibi kaside şerhlerinden oluşmaktadır.[13]

Farsça eserlere yapılan şerhler, *Mesnevî*'nin tamamına ya da bir kısmına yapılan şerhler, *Cezîre-i Mesnevî* şerhleri, *Bostân, Gülistân, Bahâristân, Pend-i 'Attâr* şerhleri, manzum-mensur lügat şerhleri, *Dîbâce-i Gülistân, Dîbâce-i Bahâristân* gibi dîbâce şerhleri, *Mantıku't-Tayr, Şebistân-ı Hayâl, Yûsuf u Zelîhâ, Tuhfetü'l-Ahrâr, Sübhatü'l-Ebrâr* şerhi, meşhur şairlerin gazel, muammâ ve beyit şerhlerinden oluşmaktadır.[14]

Türkçe eserlere yapılan şerhler, XV. yüzyılda Nakşibendî şeyhi İlâhi-i Simavî'nin Dede Ömer Rûşenî'nin iki Türkçe şiirine yazdığı şerh ile başlar.[15] XVI. yüzyılda Lamii Çelebi, kendisine ait 9 beyitlik bir gazeli şerh etmiş; Yunus Emre'nin "Çıkdım erik dalına..." şeklinde başlayan meşhur şathiyesi Şeyhzâde (ö. 1544) tarafından şerh edilmiştir. Bunların yanı sıra aynı yüzyılda Bergamalı Kadri, *Müyessiretü'l-Ulûm* adlı Türkçe gramer kitabında Hayâlî'nin bir gazelini ve Celâlzâde Sâlih Çelebi'nin bir kasidesini şerh etmiştir.[16] XVII. yüzyılda Yunus

---

[11] Yazar, **"Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği"**, s. 41.

[12] Arapça, Farsça ve Türkçe divan şerhleri, "Divan Şerhleri" başlığı altında ele alınmıştır.

[13] Ömür Ceylan, "Şerh (Türk Edebiyatı)", **TDVİA**, C: XXXVIII, Ankara, TDV, 2010, s. 566-567.

[14] Ceylan, **TDVİA**, s. 566.

[15] Yazar, **"Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği"**, s. 42.

[16] Yazar, **"Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği"**, s. 44.

Emre'nin iki şiiri, Niyâzî-i Mısrî tarafından; Hacı Bayram-ı Velî'nin bir şathiyesi, Şeyhülislam Feyzullah Efendi ve Abdülhây Celvetî Üsküdârî tarafından şerh edilmiştir.[17] Bu yüzyılda Türkçe şiirlere yapılan şerhlerin sayısı artmış, XVIII. yüzyılda ise zirve noktasına ulaşmıştır. Bunda, İsmail Hakkı Bursevî, Salâhî-i Uşşâkî ve Müstakîmzâde Süleymân Sadeddîn Efendi'nin birçok kişinin eserine yaptığı şerhler etkili olmuştur.[18][19]

DİVAN ŞERHLERİ

Divan şerhleri, şerh geleneği içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu şerhler, Arapça, Farsça ve Türkçe yazılan divanların, Türkçeye tercüme ve şerhlerinden oluşmaktadır. Bilinen Arapça divan şerhleri, Hz. Peygamber'in amcasının oğlu ve damadı olan Hz. Ali'ye ait olduğu düşünülen Arapça Divan'ın Salâhî, Müstakimzâde Süleyman Sadeddin ve Gevrekzâde Hafız Hasan tarafından yapılan şerhleridir. Bilinen en önemli Farsça divan şerhi, Hâfız-ı Şirâzî Divanı'nın Sürûrî, Sûdî el-Bosnevî, Şem'î Şem'ullah, Mustafa Tevfik, Ferîdî ve Ali Çavuşzâde Mustafa tarafından yapılan şerhleridir. Bir başka Farsça divan şerhi, Şâhî Divanı'nın Şem'î Şem'ullah tarafından yapılan şerhidir. Farsça divan şerhlerinin yanında bir de Farsça şiirlerinin bir kısmının şerh edildiği şairler mevcuttur. Buna örnek olarak Molla Câmî'nin şiirlerinin İlhâmî tarafından şerhi olan *Neş'e* adlı eser verilebilir. Bunun yanı sıra Ferişte, Örfî-i Şirâzî, Sâib-i Tebrîzî, Şevket-i Buhârî gibi ünlü şairlerin şiirleri birçok şarih tarafından şerh edilmiştir.[20]

Şerh geleneği içinde Osmanlı padişahlarının şiirlerinin şerhleri de yer almaktadır. Bunlardan ilki, çalışmamızın konusu olan Yavuz Sultan Selîm Divanı'nın Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi tarafından tercüme ve şerhidir.[21] Şiirleri şerh edilen bir diğer Osmanlı padişahı, III. Murad'dır. Murâdî mahlasıyla şiirler

---

[17] Yazar, **"Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği"**, s. 48.

[18] Yazar, **"Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği"**, s. 54.

[19] Şerh ve Şerh Edebiyatı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Beyza Terzi, **"Destâvîz-i Dâniş (Yavuz Sultan Selîm Dîvânı'nın Şerhi) Tenkitli Metin ve İnceleme (s. I – 180)"** , İstanbul Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, devam ediyor, 2016.

[20] Yazar, **"Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği"**, s. 483-528.

[21] Yavuz Sultan Selîm Divanı ile ilgili yapılan çalışmaları, "Türk Edebiyatında Yavuz Sultan Selîm Divanı Şerhleri" bölümümüzde ayrıntılı olarak ele alacağız.

yazan III. Murad'ın Divanı Türkçe olup eserde dinî - tasavvufi mahiyette şiirler bulunmaktadır. Murâdî Divanı'ndaki Türkçe şiirlerden bazıları Şemseddin Sivasî, Gelibolulu Mustafa Âlî, Şeyh İlâhî ve Şeyh Kâmilî tarafından şerh edilmiştir.[22]

Türk edebiyatında XIX. yüzyıla kadar, bazı şiirlerin şerh edilmesinin dışında, bir Türkçe divanın şerhi yapılmamıştır. Fakat XIX. yüzyılda dinî - tasavvufî mahiyette yazılmış divanların şerh edildiği görülmüştür. Bunlara örnek olarak Niyazi-i Mısrî ve Salih Lütfi Efendi'nin divanlarının Örfi Ali Efendi tarafından şerhi verilebilir. Şeyh Muhammed Nûru'l-Arabî, Niyazi-i Mısrî'nin Divanı'nda yer alan Türkçe şiirleri şerh etmiştir. Bunlara ek olarak Hacı Hasan Şükrî, Ahmed Yesevî'nin Doğu Türkçesi ile yazdığı hikmetleri Batı Türkçesine çevirmiştir.[23]

---

[22] Yazar, "**Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği**", s. 529-532.
[23] Yazar, **Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği**, s. 528-529.

I. BÖLÜM

A. YAVUZ SULTAN SELÎM

1. Hayatı

Yavuz Sultan Selîm, 1470 yılında Amasya'da doğmuştur. Babası Osmanlı Devleti'nin sekizinci padişahı II. Bayezid, annesi Dulkadiroğlu Alâüddevle Bozkurt Bey'in kızı Ayşe Hatun'dur. Doğduğunda babası Amasya'da sancak beyidir. Adı,

Osmanlı belgelerinde "Selîm Şah" olarak geçen sultan, mizacının sertliği, cesur ve atak olması sebebiyle "Yavuz" lakabıyla anılmıştır.[24]

Yavuz Sultan Selîm, babası tarafından tayin edilen hocalar sayesinde iyi bir tahsil görmüştür. Çocukluğunda, dedesi Fatih Sultan Mehmed'in isteğiyle İstanbul'a çağrılarak sünnet ettirilmiş, sonra Amasya'ya dönmüştür. Babası II. Bayezid, 1481'de tahta çıkmak üzere İstanbul'a gelmiştir. Babasının Cem Sultan ile taht mücadelesine girmesi sebebiyle Yavuz Sultan Selîm ile annesi İstanbul'a daha sonra gelmiştir.[25]

Yavuz Sultan Selîm, 1487'de Trabzon sancağında görevlendirilmiştir. Burada bir yandan idareci olarak kendini geliştirirken diğer yandan devleti ilgilendiren siyasi meselelerle ilgilenmiş, bu konuda raporlar yazmıştır. Gürcü kralına karşı sefer düzenlemiş ve bu seferde başarılı olmuştur. Bu sebeple babası tarafından takdir edilmiştir.[26] Yavuz Sultan Selîm'in daha Trabzon sancağında iken ilgilendiği bir başka mesele ise, Şah İsmail'in Şiilik politikasıdır. 1501'de Akkoyunlular'ın Tebriz'i kaybetmesiyle İran'da hükümdarlığa bir başka Türk Devleti olan Safeviler geçmiştir.[27] Şah İsmail'in Şii - Safevi Devleti'ni kurmaktaki amacı, İslam dünyasını Şii mezhebi ile kendi liderliği altında toplamaktır.[28] Bu amacı gerçekleştirmek için ilk olarak Dulkadiroğulları'na sefer düzenlemiştir. Bu sırada Yavuz Sultan Selîm, Şah İsmail'in baskıları sonucu kaçmak zorunda kalan Sünnî halkı Trabzon bölgesine yerleştirmiştir.[29]

Trabzon'da iken babasının hükümdar olarak gücünün zayıfladığını ve babasından sonra Amasya'da bulunan ağabeyi Ahmed'in taht için önde gelen aday olduğunu fark eden Yavuz Sultan Selîm, bunu kabullenmemiştir. Önce sancağının değiştirilmesini istemiş; ama bu kabul edilmemiştir. Sonra oğlu Süleyman'a bir sancak verilmesini istemiştir. Sultanönü veya Giresun yöresinin verilebileceği

---

[24] Feridun Emecen, "Selîm I" maddesi, **TDVİA**, C: XXXVI, İstanbul, TDV, 2009, s. 407.
[25] Emecen, **TDVİA**, s. 407.
[26] Emecen, **TDVİA**, s. 407.
[27] Yılmaz Öztuna, **Yavuz Sultan Selim**, İstanbul, Babıali Kültür Yayıncılığı, 2006, s. 17.
[28] Emin Aysan, **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi Mercidabık (1516) ve Ridaniye (1517) Meydan Muharebeleri,** Ankara, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, C: III, 1990, s. 3.
[29] Emecen, **TDVİA**, s. 408.

cevabını alınca taht için düşünülmediği kesinleşmiştir. Babasına bir mektup yazmış, bu mektuptan sonra Süleyman'a Kefe sancağı verilmiştir. Yavuz Sultan Selîm, buradan rahatça İstanbul'a ve Rumeli'ye geçmeyi amaçlamıştır. Saray halkı, tahta Şehzade Ahmed'in geçmesini isterken yeniçeriler Yavuz Sultan Selîm'in padişah olmasını istemiş ve ona mektuplar yollayarak onu İstanbul'a davet etmişlerdir. Bunun üzerine Yavuz Sultan Selîm İstanbul'a gelmiştir. II. Bayezid, ülkeyi içinde bulunduğu bu karışık durumdan kurtarmak için Yavuz Sultan Selîm'i serdar tayin etmek istemişse de yapılan baskılar sebebiyle tahtından oğlu lehine feragat etmiştir, âdeta zorla tahttan indirilmiştir. Bunun sonucunda, 24 Nisan 1512'de Yavuz Sultan Selîm, dokuzuncu Osmanlı padişahı olarak tahta çıkmıştır.[30]

Yavuz Sultan Selîm tahta çıktıktan sonra iktidarını sağlamlaştırmak için öncelikle kardeşleriyle savaşarak onları saltanatın bekası gerekçesiyle bertaraf etmiştir. Babasının da 10 Haziran 1512'de vefatı ile ortada saltanata dair hiçbir tehlike kalmamıştır. Yavuz Sultan Selîm, öncelikle Anadolu'daki Safevi taraftarları üzerinde durmuş; sonrasında bunların koruyucusu olan Safevi hükümdarı Şah İsmail'in üzerine yürümüştür. 23 Ağustos 1514'te Safevi hükümdarı Şah İsmail'i Çaldıran'da yenilgiye uğratmış, Şah İsmail geri çekilmek zorunda kalmıştır.[31]

Yavuz Sultan Selîm, Doğu'ya seferler düzenlerken Batılı devletlerle dostluk ilişkilerini sürdürerek siyasi ve ticari antlaşmaları yenilemiştir. Böylece Batı'dan gelecek tehditleri önlemeye çalışmıştır.[32] Çaldıran Savaşı'ndan sonra Yavuz Sultan Selîm, Osmanlı ile Memlük Devleti arasında tampon bölge olan Dulkadiroğulları Beyliği üzerine yürümüştür. Dulkadiroğlu Alâüddevle, Yavuz Sultan Selîm'in anne tarafından dedesidir. 12 Haziran 1515'te yapılan Turnadağ Savaşı'nda Dulkadiroğulları yenilmiş, Alâüddevle hayatını kaybetmiştir.[33]

Yavuz Sultan Selîm, ikinci bir Doğu seferi düzenlemek için yola çıkmışsa da Memlük Sultanı Kansu Gavri'nin ordusuyla Suriye'ye doğru hareket etmesi ve

[30] Emecen, **TDVİA**, s. 408.
[31] Emecen, **TDVİA**, s. 409.
[32] Aysan, **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi Mercidabık (1516) ve Ridaniye (1517) Meydan Muharebeleri,** s. 5.
[33] Aysan, **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi Mercidabık (1516) ve Ridaniye (1517) Meydan Muharebeleri,** s. 15.

Osmanlı birliklerinin sınırlardan geçmesine izin vermemesi üzerine, Memlük ordusuna savaş açmıştır. Bazı kaynaklar Yavuz Sultan Selîm'in aslında Mısır'a savaş açmaya karar verdiğini; fakat bu kararın gizlenerek ikinci bir İran seferi gibi gösterildiği belirtmiştir.[34] 24 Ağustos 1516'da Mercidabık ovasında yapılan savaşta Memlük ordusu yenilgiye uğratılmıştır.[35]

Mercidabık'tan sonra Yavuz Sultan Selîm, Memlükler'in Tomanbay'ı sultan seçmelerinin üzerine Şam'a doğru hareket etmiştir. Buradan Kudüs'ü ziyarete gitmiş; Mescid-i Aksa'da akşam, Kubbetü's-Sahra'da yatsı namazı kılmıştır.[36] 2 Ocak 1517'de Gazze'ye girmiştir. Burada son hazırlıklarını tamamlamıştır. Ordu, Kahire'ye uzanan zorlu çöl yolundan çekinmişse de Yavuz Sultan Selîm, onları ikna etmiş, muhalefet edenleri idam ettirmiştir. Çöl aşıldıktan sonra Ridaniye mevkiinde yapılan savaşta Osmanlı ordusu galip gelmiş, Kahire'nin kapıları 22 Ocak 1517'de Yavuz Sultan Selîm'e açılmıştır. Tomanbay'ın da yakalanıp idam edilmesiyle Osmanlı Devleti için Memlük tehlikesi ortadan kalkmıştır. Yavuz Sultan Selîm, Kahire'de bir süre kalmıştır. Buradayken yanına Mekke şerifinin oğlu Ebû Nümeyy'i kabul etmiş ve Haremeyn'in himayesini resmen üstlenmiştir. Mekke'nin Memlük Devleti zamanındaki statüsünün devam edeceğine karar verilmiştir.[37]

Yavuz Sultan Selîm, İstanbul'a döndüğünde iki seneden fazla süren savaşlardan yorgun düşmüş ve dinlenmek için Edirne'ye gitmiştir. Burada bir süre kalarak İstanbul'a dönüp sefer hazırlıklarına başlamışsa da sefere çıkamamıştır. İstanbul'da çıkan veba salgını ve bu salgın neticesinde sırtında oluşan büyük bir yara sebebiyle Edirne'ye yola çıkmıştır. Fakat Edirne'ye varamadan 21 - 22 Eylül 1520'de sabaha karşı vefat etmiştir.[38]

Yavuz Sultan Selîm'in ölümü, oğlu Süleyman'ın Manisa'dan İstanbul'a gelişine kadar gizli tutulmuştur. 1 Ekim 1520'de naaşı İstanbul'a getirilerek oğlu ve devlet adamları tarafından şehrin girişinde karşılanmıştır. Fatih Camii'nde kılınan

---

[34] Muhammed Harb, **Yavuz Sultan Selim'in Suriye ve Mısır Seferi**, İstanbul, Yeni Asya, 1986, s. 34.

[35] Emecen, **TDVİA,** s. 411.

[36] Emecen, **TDVİA,** s. 412.

[37] Emecen, **TDVİA,** s. 412.

[38] Emecen, **TDVİA,** s. 413.

namazdan sonra bugün Sultan Selim olarak anılan yere defnedilmiş, sonradan oğlu Süleyman tarafından buraya bir Sultan Selîm Camii ve Türbesi yaptırılmıştır.[39]

2. Edebi Yönü

Yavuz Sultan Selîm, sekiz yıllık saltanatı boyunca bir yandan seferler ve savaşlarla imparatorluğun geniş bir coğrafyaya yayılmasına diğer yandan edebiyat ve kültürün bu coğrafyada yerleşmesine gayret etmiştir. Daha şehzadeliği sırasında Trabzon'da meclisler kurmuş ve etrafına birçok şair toplamıştır. Kendisine şiir yazanlara ve eser sunanlara caizeler bağışlamıştır. Kendisi de şair olan Yavuz Sultan Selîm, yazmış olduğu Farsça şiirleri divan halinde toplamıştır. Sehi Bey, tezkiresinde *"gerçi ʿavāmü'n-nās anlara Türkî eşʿār isnād iderler ammā anlar aṣlā Türkī şiʿr dimemişlerdir küll-i eşʿārı anlarıñ Pārsīdür dīvānlarında bir Türkī sözleri yoḳ"*[40] diyerek kesin bir dille hiç Türkçe şiiri olmadığını söylerken; Latifî Bey, *"zebān-ı Türkīde eşʿārı ġāyetde ḳalīl ü nādirdür anlaruñ nāmına eṣnā-i nāsda oḳınan Türkī eşʿāruñ ekṣeri ʿavāmü'n-nāsuñ iftirāsı ve isnādıdır"*[41] diyerek az da olsa Türkçe şiir yazmış olduğundan bahseder.[42]

Yavuz Sultan Selîm, ilim ve ahlak bakımından üstün meziyetlere sahip olmasının yanında Hâtemî mahlasıyla şiir yazmış olan Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi'yi ve İbn-i Kemal adıyla da anılan Kemalpaşazâde'yi daima kendisine yakın tutmuştur. Bu ikisine ek olarak onun takdir ettiği bir diğer şair Tacizâde Cafer Çelebi'dir. Remzi mahlaslı Pîr Mehmed Paşa ve Zeynel Paşa da şiirle meşgul olup padişahın meclislerinde bulunmuştur. Hayâlî Çelebi, Yavuz Sultan Selîm'in şehzadeliği zamanından beri tanıyıp yanından ayırmadığı şairlerden olurken; Zâtî, sunduğu cülusiyye ile padişahtan büyük ihsan görmüştür. Âhî Çelebi, şiiriyle

---

[39] Emecen, **TDVİA,** s. 413.

[40] Günay Kut, **Heşt Bihişt The Tezkire By Sehî Beg**, Cambridge, Harvard Üniversitesi, 1978, s. 104.

[41] Rıdvan Canım, **Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2000, s. 151.

[42] Konu ile ilgili olarak bir öğretim üyeliği tezi mevcuttur. Bkz. Hüsrev Subaşı, **"Yavuz Sultan Selim'in Türkçe Şiirleri ve Bunlara Yapılan Nazireler"**, Marmara Üniversitesi Yüksek İslam Enstitüsü Öğretim Üyeliği Tezi, İstanbul, 1982. Bu çalışmada, Âlî Emîrî Efendi'nin Yavuz Sultan Selîm'in şiirleri hakkında Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası (OTEM) 'nda yazdığı makalelerden yararlanılmıştır.

padişahın dikkatini çekmiş, Lamii Çelebi Bursa'da olmasına rağmen onun himayesinde bulunmuştur. Şemsî, padişaha sunduğu *Dihmurg* adlı eseri vesilesiyle caize almıştır. Bunlara ilaveten Yavuz Sultan Selîm, Tebriz'den getirdiği Şah Kasım'a ulufe bağlamıştır.[43]

Yavuz Sultan Selîm, kısa süren saltanatı boyunca daima seferde olduğu için şairlerini de beraberinde götürmüştür. Kemalpaşazâde, Revânî, Halîmî, Sücûdî, Tali'î, Güvâhî, Fehmî ve Nihâlî'nin içinde bulunduğu bu şairler; seferleri, savaş ve zaferleri anlatan şiirler kaleme almışlardır.[44] Yavuz Sultan Selîm döneminde yazılan tarihnâmelere ilk defa ad verilmiş ve "Selimnâme" adıyla edebiyatımızda ayrı bir tür oluşmuştur. Bu, Kanûnî Sultan Süleyman'ın döneminin anlatıldığı tarihlere "Süleymannâme" adının verilmesiyle gelenek haline gelmiştir. Kısa süren saltanatı boyunca Yavuz Sultan Selîm, birçok başarı elde etmiş; bu da onun hakkında birçok eser yazılmasına sebep olmuştur.[45] Bu eserlerden bazıları; Bitlisli Şükrü, Kılıçcızâde Üsküplü İshak Çelebi, Kalkandereli Sücûdî, Keşfî, Celâlzâde Nişancı Koca Mustafâ Çelebi, Süheylî, Şeyhülislâm Hoca Sadeddin Efendi, Sa'dî b. 'Abdü'l-Müte'âl, Senâyî, Muhyî Çelebi, İdrîs-i Bitlîsî'nin oğlu Ebu'l-fazl, Hayâtî, Şuhûdî, Ârifî, İznikli Derûnî, Şîrî ve Babinger[46] tarafından yazılmış olup bunların yanında Ali b. Muhammed el-Lahmî el-Magribî, Şirazlı Molla Muhammed ve Kemalpaşazâde de Selimnâme türünde eserler kaleme almışlardır.[47]

Yavuz Sultan Selîm, şiirin yanında resim ve musikiye de önem vermiştir. Doğu seferinden İstanbul'a dönerken İranlı şair, âlim ve sanatkârların bir kısmını beraberinde İstanbul'a getirmiştir. Bunların içinde musikişinas olarak Nâyî Şeyh Murad, Neyzen İmamkulu, Kanûnî Şahmeran ve daireci (tef çalan) Maksud[48] varken Şah Mehmed, Abdülgani ve Derviş Bey adında üç musavvir yani portreist ile Semihan, Alâüddin Mehmed, Mansur Bey, Şeyh Kâmil ve Ali Bey Albdülhâlık adlı nakkaşlar mevcuttur. İran'dan gelen sanatkârların yanında Osmanlı topraklarında

---

[43] Haluk İpekten, **Divan Edebiyatında Edebi Muhitler**, İstanbul, MEB, 1996, s. 63 - 80.
[44] İpekten, **Divan Edebiyatında Edebi Muhitler**, s. 61.
[45] Ahmet Uğur, "Selimnâme" maddesi, **TDVİA**, C: XXXVI, İstanbul, TDV, 2009, s. 440.
[46] Agâh Sırrı Levend, **Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâmesi**, Ankara, TTK, 1956, s. 22-35.
[47] Uğur, **TDVİA,** s. 441.
[48] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, Ankara, TTK, C: II, 4. Baskı, 1983, s. 611.

yetişen musikişinaslar da vardır. Bunlardan önemlileri Fehmi ve Sagari'dir.[49] Kendisinin de resim yaptığı rivayet edilen Yavuz Sultan Selîm'in Çaldıran Savaşı'nı resmettiği bir tablosu olduğu bilinmektedir. Meşhur ressam ve nakkaş Behzad'ın mensup olduğu Herat ekolünü temsil eden Şah Kulu, Yavuz Sultan Selîm tarafından İstanbul'a getirilerek başnakkaş tayin etmiştir.[50]

3. Eserleri

a. *Dîvân*

Yavuz Sultan Selîm'in müstakil tek eseri, Farsça Divanı'dır. Bunun yanında bazı Türkçe şiirlerinin varlığı söz konusudur.[51] Yavuz Sultan Selîm'in Divanı hicri 1306 (m. 1888 / 1889) senesinde İstanbul'da basılmıştır.[52] Bu eserde sırasıyla; 2 münâcat, 1 naat, 102 gazel ve 1 naat-ı nebevî bulunmaktadır. Miladi 1904 senesinde Yavuz Sultan Selîm'in Divanı, Alman İmparatoru II. Wilhelm adına Paul Horn tarafından Berlin'de bastırılmıştır. Bu nüshada sırasıyla 1 tevhid, 1 naat, 1 tevhid, 1 naat, 303 gazel, 2 kaside ve 8 mısra bulunmaktadır. Divan, hicri 1390 senesinde de Tahran'da basılmıştır.[53]

Yavuz Sultan Selîm Divanı'nın Türkiye kütüphanelerinde yer alan yazma nüshaları şunlardır:

1. **Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi 05 Ba 586 Numarada Kayıtlı Nüsha**: Kahverengi deri bir cildi olan eser, ta'lik hat ile yazılmış, 13 satır ve 44 varaktan mürekkeptir. Ölçüleri 202x139 – 140x82 mm. şeklindedir. Eserde Beyazıt Camii Kütüphanesi'ne ait vakıf mührü vardır. Eser,

   Ey türā perde-i ʿizzet ʿalem-i yektāyī
   Kes ne hemtā-yı tü der-milket bī-hemtāyī

   şeklinde başlamaktadır.

---

[49] İpekten, **Divan Edebiyatında Edebi Muhitler**, s. 61.
[50] Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, s. 618-619.
[51] Subaşı, **"Yavuz Sultan Selîm'in Türkçe Şiirleri ve Bunlara Yapılan Nazireler"**, s. 63.
[52] Hüseyin Hüsnü, **Divan-ı Yavuz Sultan Selîm**, İstanbul, Kitapçı Arakel, 1306.
[53] Gökhan Gökmen, **Bârika Yavuz Sultan Selim'in Farsça Seçme Şiirleri ve Türkçe Tercümeleri,** İstanbul, Büyüyenay, 2015, s. 13.

2. **Atıf Efendi Yazma Eser Kütüphanesi 2077 Numarada Kayıtlı Nüsha:** Ta'lik hatla yazılan eser 27 varaktır, her varakta 21 satır mevcuttur. Eser,

   Ey türā perde-i ʿizzet ʿalem-i yektāyī

   Kes ne hemtā-yı tü der-milket bī-hemtāyī

   şeklinde başlamaktadır.

3. **Atıf Efendi Yazma Eser Kütüphanesi 2078 Numarada Kayıtlı Nüsha:** Kırmızı deri ciltli olan eser, ta'lik hat ile yazılmış; 15 satır, 64 varaktır. Eser,

   Ḫudāyā tü-rā zi-bed īn pādişāhī

   Ki her pādişeh-rā tü poşt u penāhī

   şeklinde başlamaktadır.

4. **İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Farsça Yazmalar Kataloğu 929 Numarada Kayıtlı Nüsha:** Nesih hat ile yazılan eser, 54 varak ve 19 satırdır. Ebrulu ve meşin ciltli olan eser, 13.x20.5 – 7.8x14.1 ölçülerindedir. Eser,

   Ḫudāyā tü-rā zi-bed īn pādişāhī

   Ki her pādişeh-rā tü poşt u penāhī

   şeklinde başlamaktadır.

5. **İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Farsça Yazmalar Kataloğu 1016 (Halis Efendi 8413) Numarada Kayıtlı Nüsha:** Nestalik hat ile yazılan eser, 42 varak ve 13 satırdır. Ser-levhalı, tezhipli, şemseli, salbekli meşin bir cilt içinde olan eserin müstensihi, Abdülvâhid Meşhedî'dir. Ölçüleri 11.8x19.4 – 6x12.6 cm. olan eser,

   Ey türā perde-i ʿizzet ʿalem-i yektāyī

   Kes ne hemtā-yı tü der-milket bī-hemtāyī

   şeklinde başlamaktadır.

6. **İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Farsça Yazmalar Kataloğu 1330 (Halis Efendi 6438) Numarada Kayıtlı Nüsha:** Nestalik hat ile yazılan eser, 67 varak ve 11 satırdır. Bütün varakları tezhipli olan eser, birçok minyatüre de sahiptir. Münakkaş bir cilde sahip olan eser,

   Ey türā perde-i ʿizzet ʿalem-i yektāyī

Kes ne hemtā-yı tü der-milket bī-hemtāyī

şeklinde başlamaktadır.

7. **İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Farsça Yazmalar Kataloğu 1331 Numarada Kayıtlı Nüsha:** Ta'lik hat ile yazılan eser, 78 varak ve 15 satırdan mürekkeptir. Mukavva ciltli ve şemseli olan eserde, Yavuz Sultan Selîm'in tasviri bulunmaktadır. Müstensihi Seyyid Abdi olan eser,

   Ḫudāyā tü-rā zi-bed īn pādişāhī

   Ki her pādişeh-rā tü poşt u penāhī

   şeklinde başlamaktadır.

8. **İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Farsça Yazmalar Kataloğu 1607 Numarada Kayıtlı Nüsha:** Ta'lik hat ile yazılan eser, 48 varak ve 15 satırdır. Mukavva ciltli ve şemseli olan eser,

   Ḫudāyā tü-rā zi-bed īn pādişāhī

   Ki her pādişeh-rā tü poşt u penāhī

   şeklinde başlamaktadır.

9. **Millet Kütüphanesi Ali Emiri Farsi 324 Numarada Kayıtlı Nüsha:** Müstensihi Osman el- Fütûhî olan yazma, 80 varak, 14 satır olup ta'lik hat ile yazılmıştır. Ölçüleri, 198x124 – 145x75 mm. şeklindedir. Eser,

   Ḫudāyā tü-rā zi-bed īn pādişāhī

   Ki her pādişeh-rā tü poşt u penāhī

   şeklinde başlamaktadır.

10. **Nuruosmaniye Kütüphanesi 3827 Numarada Kayıtlı Nüsha:** Nestalik hat ile yazılan bu nüsha, 73 varak ve 12 satırdır. Şemseli, salbekli, meşin bir cildi vardır. Eser,

    Ey türā perde-i ʿizzet ʿalem-i yektāyī

    Kes ne hemtā-yı tü der-milket bī-hemtāyī

    şeklinde başlamaktadır.

11. **Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Kitaplığı 3422 Numarada Kayıtlı Nüsha:** Mukavva ciltli, ser-levhalı olan eser, ta'lik hat ile yazılmıştır. 48 varak ve 15 satırdır. Eser,

    Ey türā perde-i ʿizzet ʿalem-i yektāyī

    Kes ne hemtā-yı tü der-milket bī-hemtāyī

    şeklinde başlamaktadır.

12. **Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Kitaplığı 3830 Numarada Kayıtlı Nüsha**: Ta'lik hat ile yazılan eser, 30 varak ve 13 satırdır. Müstensihi Abdülvâhid olarak geçen eser, mukavva ciltli, tezhipli ve ser-levhalıdır. Ölçüleri, 23.9x14.1 – 14.3x7.3 şeklindedir. Eser,

    Ey türā perde-i ʿizzet ʿalem-i yektāyī

    Kes ne hemtā-yı tü der-milket bī-hemtāyī

    şeklinde başlamaktadır.

13. **Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Kitaplığı 3630 Numarada Kayıtlı Nüsha:** Ta'lik hat ile yazılan bu eser, 65 varak ve 17 satırdır. Ölçüleri 19x13 – 14.5x7.8 cm şeklindedir. Müstensihi Muhammed Fikri el-Hüseyni'dir.

    Ḫudāyā tü-rā zi-bed īn pādişāhī

    Ki her pādişeh-rā tü poşt u penāhī

    şeklinde başlamaktadır.

14. **Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmail Kitaplığı 449 Numarada Kayıtlı Nüsha:** Ta'lik hat ile yazılan eser, 38 varak ve 15 satırdır. Mukavva ciltli olup 17x11 – 10x5 ölçülerindedir. Eser,

    Ey türā perde-i ʿizzet ʿalem-i yektāyī

    Kes ne hemtā-yı tü der-milket bī-hemtāyī

    şeklinde başlamaktadır.

15. **Süleymaniye Kütüphanesi Reşit Efendi Kitaplığı 762Numarada Kayıtlı Nüsha:** Mukavva ciltli, ta'lik hat ile yazılan eser, 57 varak ve 15 satırdır. Kayseri'de istinsah edilen eser,

    Ey türā perde-i ʿizzet ʿalem-i yektāyī

    Kes ne hemtā-yı tü der-milket bī-hemtāyī

    şeklinde başlamaktadır.

16. **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan Köşkü Kitaplığı 507 Numarada Kayıtlı Nüsha**: Ta'lik hat ile yazılan bu eser, 32 varak ve 15 satırdır. Tezhipli ve ser-levhalı olan eser siyah ciltlidir. Eser,

    Ey türā perde-i ʿizzet ʿalem-i yektāyī

    Kes ne hemtā-yı tü der-milket bī-hemtāyī

    şeklinde başlamaktadır.

17. **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan Köşkü Kitaplığı 737 Numarada Kayıtlı Nüsha:** Ta'lik hat ile yazılan eser, 42 varak ve 13 satırdır. Müstensihi Abdülvâhid Meşhedî'dir. Eser,

    Ey türā perde-i ʿizzet ʿalem-i yektāyī

    Kes ne hemtā-yı tü der-milket bī-hemtāyī

    şeklinde başlamaktadır.

18. **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan Köşkü Kitaplığı 738 Numarada Kayıtlı Nüsha:** Ta'lik hat ile yazılan eser, 32 varak ve 12 satırdan mürekkeptir. Tezhipli ve ser-levhalıdır. Bu nüshanın müstensihi de Abdülvâhid Meşhedî'dir. Eser,

    Ey türā perde-i ʿizzet ʿalem-i yektāyī

    Kes ne hemtā-yı tü der-milket bī-hemtāyī

    şeklinde başlamaktadır.

B. TÜRK EDEBİYATI'NDA YAVUZ SULTAN SELÎM DİVANI ŞERHLERİ

Yavuz Sultan Selîm Divanı ile ilgili ilk tercüme veya şerh, hicri 1308 (m. 1890 / 1891) 'de Şeyh Vasfi tarafından yapılmıştır. Şeyh Vasfi, *Bârika* adını verdiği bu eserde, divandaki 166 beyti izah etmiştir.[54]

Yavuz Sultan Selîm Divanı'nın şerhi olan ikinci eser, tezimize konu olan Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin hicri 1312 (m. 1894 / 1895) senesinde yazmaya başlayıp 7 Zilkaʿde 1313 (20 Nisan 1896) günü bitirdiği *Destâvîz-i Dâniş* adlı

[54] Şeyh Vasfi, **Bârika,** İstanbul, Kitapçı Arakel, 1308, s. 4. Bu eser, Filiz Kalyon ve Gökhan Gökmen tarafından çalışılmıştır. Filiz Kalyon, **Yavuz Sultan Selim'in Şiirlerinden Seçmeler Bârika**, Ankara, Berikan, 2015. Gökhan Gökmen, **Bârika Yavuz Sultan Selim'in Farsça Seçme Şiirleri ve Türkçe Tercümeleri,** İstanbul, Büyüyenay, 2015.

eseridir. Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi, bu eseri kaleme alırken hicri 1306 senesinde İstanbul'da basılan divanı kullanmıştır.[55]

Yavuz Sultan Selîm Divanı ile ilgili yapılan son şerh, Ali Nihad Tarlan'ın *Yavuz Sultan Selîm Divanı* adlı eseridir.[56] 1946 senesinde basılan eserde Ali Nihad Tarlan'ın da eserinde belirttiği üzere Alman imparatoru II. Wilhelm'in emriyle Paul Horn tarafından 1904'te Berlin'de bastırılan nüsha kullanılmıştır.[57]

---

[55] Bu eserle ilgili daha geniş bilgiyi "Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin Eserleri" bölümünde vereceğiz.

[56] Tarlan, **Yavuz Sultan Selim Divanı**, İstanbul, Ahmet Halit Kitabevi, 1946.

[57] Ali Nihad Tarlan, **Yavuz Sultan Selim Divanı**, s. 5.

II. BÖLÜM

A. MANASTIRLI DÂNİŞ AHMED EFENDİ

1. Hayatı

Dâniş Ahmed Efendi, Manastır'da doğmuştur. Manastırlı Mehmed adlı birinin oğludur.[58] I. Murad döneminde Manastır'ın Osmanlı hâkimiyetine girmesi ile şehrin çehresi değişmiş, Anadolu'dan ailelerin buraya yerleştirilmesiyle şehirde Osmanlı kültürü yaygınlaşmıştır. Osmanlı döneminde barış ve huzurun hüküm

[58] Cemil Paşa, Esad Bey, **Sicill-i Osmanî Zeyli**, yayına hazırlayan: Özen Tok, Ankara, TTK, C: V, 2008, s. 42. B nüshasının sonunda yer alan *"Manastırda Sinān Beg maḥallesi sākinlerinden Aḥmed Dāniş bin Ṣāliḥ bin ʿAbdussey"* ibaresinden babasının adının Salih olduğu düşünülmektedir.

sürdüğü, müslüman ve gayrimüslim halkın iç içe yaşadığı Manastır, XVI. yüzyıldan itibaren önemli bir eğitim ve kültür merkezine dönüşmüştür.[59] XVII. yüzyılda dokuz medresenin bulunduğu bu merkez, Kadı Mahmud b. Ahmed (Terzizâde), Nâilî Sâlih Efendi, Hâfız Müşfik İsmail Efendi, Faik Salih Bey, Abdurrahman Fehmi Efendi, Kadı Hasan b. Ali, Rıfat Muhammed Bey, İsmail Hakkı Efendi[60], Bahaeddin Aydın Efendi, Hasan Efendi, İbrahim Fevzi Efendi, İsmâil Hakkı, İsmail Zühtü Efendi[61] ve Mehmet Rifat Efendi[62] gibi birçok âlim yetiştirmiştir. Bu âlimlerden biri de Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'dir.

Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi, ilk tahsilini Manastır'da görmüş, burada bir süre medresede okuduktan sonra İstanbul'a gelmiştir. Burada medreseye devam ederek icazet almıştır.[63] İstanbul'da tahsilini tamamladıktan sonra Manastır'a dönmüş, uzun zaman müderrislik yaparak ve eser yazarak hayatını geçirmiştir.[64] Arap diline ve özellikle Farsçaya tam anlamıyla vâkıf olan Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi, aynı zamanda şairdir. Hicri 1316 (m. 1898)' da vefat eden Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin mezarı, Çilekli karakolu tarafından Pirlepe'ye giden caddedeki müslüman mezarlığı kenarında, âlim şairlerden Bursalı Kitapçı Mustafa Efendi merhumun yanındadır.[65]

2. Eserleri

Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin dört eseri vardır:

a. *Tercüme-i Makamât-ı Harîrî*

Harîrî (h. 516 / m. 1122) 'nin Arap edebiyatının makâme türünde yazdığı eseri olan *Makâmât*, toplumdaki çelişki ve çarpıklıklara dikkat çekmek amacıyla

---

[59] Kristaq Prifti, "Manastır" maddesi, **TDVİA**, C: XXVII, Ankara, TDV, 2003, s. 562.
[60] Hüseyin Algül, "Osmanlılar Döneminde Makedonya'da Yetişen ve Türk Bilim Dünyasına Katkıda Bulunan Âlimler", Ankara, **Diyanet İlmi Dergi**, C: XXXV, S: III, 1999, s. 6 – 10.
[61] Sadık Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması**, İstanbul, Milli Gazete, C: II, 1980, s. 7 – 299.
[62] Âlim Kahraman, "Mehmed Rifat, Manastırlı" maddesi, **TDVİA**, C: XXVIII, Ankara, TDV, 2003, s. 519.
[63] Cemil Paşa, Esad Bey, **Sicill-i Osmanî Zeyli**, s. 42.
[64] Bursalı Mehmet Tâhir Efendi, **Osmanlı Müellifleri**, hazırlayanlar: Fikri Yavuz, İsmail Özen, İstanbul, Meral, C: I, t. y. , s. 304.
[65] Bursalı Mehmet Tâhir Efendi, **Osmanlı Müellifleri**, , s. 304.

yazılmıştır. Eserde Harîrî, iki kişiyi karşıt davranışların simgesi olarak seçerek toplumun iç yüzünü anlatmak istemiştir. Böylece devrinin siyasi, içtimai, fikri ve iktisadi durumunu ortaya koymuştur. Eser bu bakımdan önem taşır. [66]

Harîrî'nin *Makâmât* adlı eseri ile ilgili yapılan ilk çalışma, üç makâmenin Albertus Schultens tarafından Latince açıklamalarla basılmasıdır. Sonra Caussin de Perceval tam metin olarak eseri ortaya koymuştur. İlk ilmî neşir ise, Silvestre de Sacy tarafından yapılmıştır. M. Reinaud ve Joseph Naphtali Derenbourg bu baskıyı bazı notlar ekleyerek yeniden neşretmiştir. Bunun yanı sıra eser, Steingass tarafından İngilizce notlar ilave edilerek Londra'da basılmıştır. Harîrî'nin *Makâmât* adlı eseri üzerine otuz beş kadar şerh yazılmış, başta Türkçe olmak üzere Farsça, İngilizce, Fransızca, Almanca ve İbrânîce gibi dillere tam ve kısmî tercümeleri yapılmıştır. Bunlardan biri olan Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin *Tercüme-i Makâmât-ı Harîrî* eseri, tam bir tercümedir.[67]

Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin *Tercüme-i Makâmât-ı Harîrî* adlı eseri, yapılan araştırmalar sonucu Türkiye kütüphanelerinde bulunamamıştır. Eser, *Makedonya Kütüphaneleri Türkçe Yazma Eserler Kataloğu*'nda "Oriantal Manuscript Turk" başlığı altında 923 numarada "OMCT III / 21" katalog numarası ile geçer. Bu kataloğa göre eser, kayıtlara *Mâkâmât-ı Edebiyye-i Harîriyye Şerhi* şeklinde geçmiştir. Bir muḳaddime ile *"ḥamd bī-hadd ü ḳıyās ve hezār şükr ü sipās ol ḫâlıḳ-ı uḳūl u ḥavās ve bārīʾi cinn ü enās olan Ḥaḳ celle ve aʿlāya eḥaḳdır ki..."* sözleriyle başlayan eser, *"Allah Teʿāla taḳvā ve maġfiret ṣāḥibi ve dünyāda ve āḫiretde ḫayrāta muʿayyen ve naṣīrdir..."* şeklinde sona erer.[68]

Yazım yeri Manastır olan eserin tarihi hicri 1214 (m. 1799 / 1800) şeklinde kaydedilmiştir. Bu tarih tarafımızca şüpheyle karşılandı. Çünkü Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin ölüm tarihi hicri 1316 (m. 1898 / 1899) 'dır. Eseri hicri 1214'te yazdığını düşünürsek, bu eseri yazdıktan sonra yüz iki yıl daha yaşamış demektir. Bu

---

[66] Hulûsi Kılıç, "el-Makâmât" maddesi, **TDVİA**, C: XXVII, Ankara, TDV, 2003, s. 414.
[67] Kılıç, **TDVİA**, s. 415.
[68] Yaşar Aydemir, Abdülkadir Hayber, **Makedonya Kütüphaneleri Türkçe Yazma Eserler Kataloğu**, TİKA, Ankara, 2007, s. 439.

da mümkün değildir. Bu yüzden tarihin hicri 1314 olabileceği, 3 rakamının 2 olarak okunduğu düşünülmektedir. Kataloğa 915 sayfa olarak geçen eserin başında bir fihrist yer alır. Bu fihristte elli kadar bölüm belirtilerek bunlar ana başlık olarak işlenmiştir. Başta yer alan dibâce ve mukaddimede eser hakkında bilgi verilip 20. sayfada esas konuya geçilmiştir. 10. ve 515. sayfalarda *"Sinan Bey Mahallesi faziletlü Daniş Efendi tarafından Manastır Kütüphane-i Umûmîsi'ne vakf ve ihda kılındı 1214"* kaydı olduğu söz konusu katalogda geçmektedir.[69]

b. *Destâvîz-i Dâniş*

Tezimizin konusu olan bu eserin Türkiye'de 3, Makedonya'da 1 nüsha olmak üzere dört nüshası bulunmaktadır. Bunlardan ilki İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde TY 4709 numarada kayıtlıdır. Bu nüsha, çalışmamızda A nüshası olarak adlandırılmış olup 366 sayfadır. Sayfa numaraları müellif tarafından mukaddime kısmından sonra verilmiştir. Tarihi hicri 1313'tür.

Eserin ikinci nüshası, *Makedonya Kütüphaneleri Türkçe Yazma Eserler Kataloğu'*ndan bulunmuştur. Bu nüsha, katalogda "Oriantal Manuscript Turk" başlığı altında "OMCT III / 5" katalog numarası ile geçer. Eserin adı kataloğa *Yavuz Sultan Selîm Han'ın Dîvân-ı Belâgat-unvânının Şerhi (Farsça tercüme)* şeklinde girmiştir.[70] Yazım yeri Manastır olan eserin tarihi hicri 1314'tür. Esere müellif tarafından sayfa numarası verilmiştir, eser 240 sayfadır. B adını verdiğimiz bu nüshanın ilk sayfasında *"... iki nüsḥa yazılup bir nüsḥası destāvīz-i nāçizāne olaraḳ ḫużūr-ı ʿadālet-nüşūr-ı şehinşāhīlerine ʿarż u taḳdīm ḳılındı şu nüsḥa daḫi lisān-ı Farisīye heveskār olanların muṭālaʿa veyāḫūd istinsāḫ eylemeleri ve Dāniş-i müstemendi ḥāl-i ḥayāt u memātda ḫayır duʿā ile yād ḳılmaları içün Manastır'da İsḥāḳiye Cāmiʿ-i Şerīfi Kütüpḥānesi'ne taḫṣīṣen vaḳf eyledim..."* yazmaktadır. Eserin sonunda da *"Dâniş Ahmed"* yazılı bir mühür vardır. Buradan anlaşıldığı üzere A nüshası da B nüshası da Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi tarafından yazılmış müellif hattıdır.

---

[69] Aydemir, **Makedonya Kütüphaneleri Türkçe Yazma Eserler Kataloğu**, s. 439.
[70] Aydemir, **Makedonya Kütüphaneleri Türkçe Yazma Eserler Kataloğu**, s. 431 -432.

Üçüncü nüsha, Millî Kütüphane'de 06 Mil Yz A 3293 numarada kayıtlı bulunan C adını verdiğimiz nüshadır. Bu nüsha 411 sayfadır. Nüshanın numaralandırması müstensih tarafından yapılmıştır. C nüshasının sonunda "*işbu kitābıñ aṣlı Manastırda İsḥāḳiye cāmiʿ-i şerifī kütübḫānesinde mevcūd olup oradan istinsāḫ edilmiştir 22 Temmuz 322*" cümlesi yer alır.

Dördüncü nüsha, yine Millî Kütüphane'de bulunan 06 Mil Yz A 8511 numarada kayıtlı D adını verdiğimiz nüshadır. Bu nüsha 255 sayfadır, numaralandırma müstensih tarafından yapılmamıştır. Bu nüshada tarih bulunmamaktadır.

c. *Mecmua-i Kavâid-i Farisiyye*

Yaptığımız araştırmalar sonucu, Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin hayatı ile ilgili bilgi veren kaynaklarda[71] *Mecmua-i Kavâid-i Farisiyye* adlı bir eserinin olduğu ifade edilse de bu eser hakkında bilgi edinilememiştir.

d. *Divançe*

Yaptığımız araştırmalar sonucu, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde Türkçe Yazmalar Kataloğu'nda yer alan Manastırî Dâniş Ahmed Efendi adına gösterilen divan nüshalarının tamamı aslında Dâniş Mehmed Bey'e ait olup tüm nüshaların incelenerek tenkitli metin halinde Süreyyâ Özavar tarafından çalışılmış[72] olduğu tespit edilmiştir. Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin *Divançe*' si hakkında bilgi edinilememiştir.

Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi hakkında bilgilerin yer aldığı az sayıda kaynakta şu beytin ona ait olduğu söylenir:

Felâtûn hâkikat ittîka etmez emr-i tedbîre

---

[71] Bursalı Mehmet Tâhir Efendi, **Osmanlı Müellifleri**, s. 304. Cemil Paşa, Esad Bey, **Sicill-i Osmanî Zeyli**, s. 42.

[72] Süreyyâ Özavar, **"Dâniş Mehmed Bey, Hayatı, Sanatı ve Dîvânı"**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1993.

Zimâm-ı ihtiyârın eyle teslîm hükm-i takdîre[73]

[73] Cemil Paşa, Esad Bey, **Sicill-i Osmanî Zeyli**, s. 42.

III. BÖLÜM

A. DESTÂVÎZ-İ DÂNİŞ'İN İNCELENMESİ

1. Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin Şerh Üslubu

Klasik şerh usulünde şârih; metnin dili farklı ise önce kelime ve ibarelerin anlamını verir, sonra bu kelime ve ibarelerle ilgili gramatikal açıklama yaparak metni tercüme eder, nihayetinde manayı kapalı bulduğu yerleri izah ederdi.

Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi, XIX. yüzyılda kaleme aldığı eserini klasik usüle göre şerh etmiştir. Dili Farsça olan metinde, önce kelime ve ibarelerin her

birinin anlamını açıklamış, bu sırada bazı gramatikal açıklamalara da yer vermiştir.[74] Kelimelerin açıklamasından hemen sonra "mahsûl-i beyt" ara başlığıyla önce birebir tercümeyi vermiş, sonrasında "ya'ni" diyerek beyti bir bütün olarak açıklayan bir izah yapmıştır:

Ṣāḳī mey-i şebāne biyāver dem-i ṣabūḥ
K'ez-ser bered ḫumār dehed ṣad feraḥ be-rūḥ

sāḳī bezm-i ʿişretde bāde-nūşlara peymāne viren maḥbūba dirler **mey** bāde **şebān** şebiñ cemʿi gice **-ān** edāt-ı cemʿ **-e** edāt-ı liyāḳat **biyāver** getür **dem** vaḳt **ṣabūḥ** ṣabāḥ vaḳtinde bāde içmege dirler **ki** edāt-ı taʿlīl **ser** baş **bered** giderir ve izāle ider **ḫumār** bādeniñ neşʾe ve keyfiyyeti geçdikden ṣoñra ʿārıż olan ḫamyāzeye ve s̱ıḳlet ve ser-girānlıġa dinür **dehed** virir **ṣad** yüz **feraḥ** sürūr **be-** edāt-ı ilṣāḳ **rūḥ** cān (180 / 14 - 21)

Maḥṣūl-i beyt: Ṣāḳī gicelere lāyıḳ olan bādeyi ṣabāḥ vaḳti getür zīrā başdan ḫumārı izāle ider, cāna yüz sürūr virir; yaʿni ser-girānlıġı defʿile nefs-i nāṭıḳaya neşʾe ve rāḥat baḫş eyler (181 / 1 - 3)

a. İktibaslar

(1) Ayet-i Kerime

Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi, "mahsul-i beyt" bölümünden önce kelime izahı sırasında ayet-i kerimelerden yararlanmıştır. Şarih, ayet-i kerimeyi verdikten sonra kısa da olsa izahını da yapmıştır.

geşt oldı [...] **dīn** şeriʿat ***inneddīne ʿindellahi'l-İslāmu*** mażmūnunca dīn-i İslām maḳṣūddur (200 / 14 - 20)

Örnekte, Âl-i İmrân Sûresi'nin 19. Ayeti (Allah nezdinde hak din İslam'dır) şarih tarafından açıklanmıştır.

[74] Detaylı bilgi için bkz. Gramer Terimleri s. 35.

[...] **fettān** āteşle yaḳıcı maʿnāsına nite ki ***yevmehum ʿalennāri yuftenūn*** āyet-i kerimesi yuḥriḳūne bi'n-nār ile tefsir olunmuşdur (319 / 1 - 2)

Örnekte, Zariyat Suresi'nin 13. Ayeti (O gün onlar ateşe sokulacaklardır) de yine şarih tarafından izah edilmiştir.

(2) Hadis-i Şerif

Şarih, metninde "mahsul-i beyt" bölümünde hadis-i şerife yer vermiş ve sonrasında bu hadisi açıklamıştır.

Maḥṣūl-i beyt: [...] ***el-müʾminūne lā yemūtūne bel-yenteḳılūne min dārin ilā dārin*** mażmūnunca müʾminler vefāt itmezler belki bir ḫāneden diger ḫāneye naḳl iderler ki ikinci ḫāne ʿaliyyü'l-ʿalādır (202 / 6 – 12)

(3) İbare

Şarih, bazen kelime izahı sırasında bazen de "mahsul-i beyt" bölümünde bazı Arapça ve Farsça ibarelere yer vermiştir.

[...] ṣabā cānib-i şarḳdan seḥer vaḳti hübūb iden rūzigāra dirler ve ʿinde'l-baʿż Kaʿbe ṭarafından esen yel ki Ḥażret-i Yūsuf ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selāmıñ būy-ı pīrāhenini Ḥażret-i Yaʿḳūb ʿaleyhi's-selāma irişdirmişdir ol ecilden ***erriḥu resūlü'l-ʿāşıḳ*** dirler. (246 / 19 – 21)

Örnekte "Rüzgar aşığın elçisidir" manasına gelen ibare, ***saba*** kelimesinin izahında yer almıştır. Aynı ibare, yine ***saba*** kelimesinin izahında bir kez daha geçer. (Bkz. 345 / 20)

Maḥṣūl-i beyt: [...] ṣūfī bī-behre oldığından oḳuyamaz oḳusa daḫi neden ʿibāret oldığını añlayamaz ***ḫasera'd-dünyā ve'l-aḫira*** der. (258 / 18)

Örnekte "Dünya ve ahiret yok oldu (hüsrana uğradı)" manasına gelen ibare "mahsul-i beyt" bölümünde yer almıştır.

[...] **ʿaşḳ** bir keyfiyyet-i muḥriḳedir ki ḳalb-i ʿāşıḳda vāḳiʿ olur ʿālāmeti maʿşūḳunı görmek içün dāʾimā mużṭaribdir görmegi arzū ider ve gördükde dehşet el virüp ḫafaḳān-ı ḳalb u raʿşe ve lisānında inʿiḳād olup söylemege iḳtidārı ḳalmaz nite ki dimişlerdir ***lī fī meḥabbetiküm şuhūdun erbaʿ ve şuhūdu külli ḳaḍiyyetin is̱nānī ḫafaḳānu ḳalbī ve irtiʿāşu mefāṣılī ve nuḥūlu cismī ve inʿiḳādu lisānī*** (259 / 16 – 21)

Örnekte "Benim size olan sevgimin dört delili vardır. Her meselenin delili iki tanedir; kalbimin çarpması, eklemlerimin titremesi, bedenimin zayıflığı ve dilimin tutulması" manasına gelen ibare ʿaşḳ kelimesinin izahında yer almıştır.

[...] **Sitānbūl** maḳarr-ı salṭanat-ı seniyye-i ḫulefā-i ʿOs̱māniye olan belde-i ṭayyibe-i kübrā ki güzide-i bilād-ı niyādır ***ṣānehallahu teʿāla mine'l-afāti ilā yevmi'l-ʿaraṣāt*** (298 / 18 - 20)

Örnekte "Allahu Teala onu Araf gününde korusun" manasına gelen ibare metinde **Sitānbūl** kelimesinin izahında yer almıştır.

şāh şaṭranc ālātında [...] **şaṭranc** güzel eglenceli ve ṣanʿatlı bir oyundur İmām-i Şāfʿī ile İmām-i Ebū Yūsuf birḳaç şarṭ ile mübāḥ oldığına ḳāʾil olmuşlardır nite ki ***laʿibe'ş-şaṭranc Eba Ḥanīfeti ve hüve Şāfiʿiyyun*** ʿibāresi meşhūrdur (302 / 6 – 20)

Örnekte "Ebū Hanīfe ile satranç oynadı ve o Şafi idi" manasına gelen ibare, şaṭranc kelimesinin izahında yer almıştır.

Maḥṣūl-i beyt: Ey cānān [...] āmin ve minhü't-tevfīḳ alā sevāʾi'ṭ-ṭarīḳ (366 / 17 – 19)

Örnekte "Doğru yola yönelten başarı O'ndandır" manasına gelen ibare, eserin son "maḥṣūl-i beyt" kısmında yer almıştır.

Maḥṣūl-i beyt: Ey kāfir [...] *dīvāne-rā ḳalem nīst* mażmununca gün-ā-gün aḥvāl-i memnūʿda bī-şuʿūr olaraḳ bulunurum bunlara bāʿiṡ seniñ cevr ü sitemindir (285 / 11 - 14)

Örnekte "Deliye kalem yoktur" manasına gelen Farsça ibare "mahsul-i beyt" kısmında yer almaktadır.

(4) Şiir

Şarih, bazen kelime izahı sırasında bazen de "mahsul-i beyt" bölümünde Türkçe ve Farsça şiirlere yer vermiştir. Bu şiirlerin kimisinin şairini belirtmiş, kimisinin belirtmemiştir.

Maḥṣūl-i beyt: Ey cānān [...] ve'l-ḥāṣıl bir kimseyi ki ʿaşḳ maṭlūbuna īṣāl itmez hīç bir cihetle maḳṣūduna nāʾil olamaz; nite ki dimişlerdir:

Beyt

ʿAşḳ ider cānā reh-i Ḥaḳḳı ʿayān

ʿAşḳ açar her demde bīñ rāz-ı nihān (218 / 4 – 9)

Mahsul-i beyt kısmında yer alan şiirin şairi belirtilmemiştir. Bu şiir metinde tekrar geçmektedir. (Bkz. 260 / 6)

Maḥṣūl-i beyt: Bu gün [...] gözüm yaşı iʿlān idüp herkesiñ maʿlūmı oldı; nite ki dimişlerdir:

Beyt

Lāle dāġ-ı siyehiñ ṣaḳlayamaz bir hafta

ʿĀşıḳ elbette ider rāz-ı derūnun iẓhār (220 / 20 – 221 / 1 - 2)

Mahsul-i beyt kısmında yer alan şiirin şairi belirtilmemiştir. Bu şiirin şairinin Şeyhülislam Yahya olduğu tarafımızca tespit edilmiştir.[75]

Maḥṣūl-i beyt: Ey cānān [...] yaʿnī seniñ maḥalleñ benim vaṭanımdır bāġçelerden baña daha sevgilidir, nite ki dimişlerdir

Beyt

Şemʿiyā kūşe-i meyḫāneyi virmem felege

Gülşen-i bāġ-ı iremden baña yegdir vaṭanım (224 / 10 - 13)

Mahsul-i beyt kısmında yer alan bu şiirin şairinin Şem'i olduğu şarih tarafından belirtilmiştir. Bu bilgi tarafımızca teyit edilmiştir.[76]

Maḥṣūl-i beyt: Eger [...] nite ki dimişlerdir:

Beyt:

Şu deryāda esenlik isteyen fülk-i hevā-peymā

Gelen her rūzigāra sīne gersün bādbānāsā (280 / 5 - 9)

Mahsul-i beyt kısmında yer alan bu şiirin şairi belirtilmemiştir.

ṭūṭī bebġa didikleri ḳuşdur taʿlīm ḫuṣūṣunda Fużūlī-i Baġdādīniñ şu beyti maḥalle münāsib olmaġla īrād olunur:

Eyleseñ ṭūṭīye taʿlīm-i edā-yı kelimāt

Sözi insan olur ammā özi insan olmaz (285 / 18 - 20)

Kelime izahı sırasında örnek olarak verilen bu şiirin şairi belirtilmiştir. Bu bilgi tarafımızca teyit edilmiştir.[77]

---

[75] Hasan Kavruk, **Şeyhülislam Yahyâ Divânı**, Ankara, MEB, 2001, s. 76.

[76] Hilmi Günel, "**Şem'î Dîvânı**", Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Bitirme Tezi, Erzurum, 2000, s. 73.

[77] Kenan Akyüz v.d., **Fuzûlî Dîvânı**, Ankara, Akçağ, 1990, s. 304.

Maḥṣūl-i beyt: Sitānbūl taḫtından [...] Çāldırān ṣaḥrāsında bir yüksek yere ḳonup iki ṭarafdan ālāylar baġlayup

Naẓm

Seyl-vār irdi ḫurūş u cūş ile

Ṭoldı ṣaḥrā ceyş-i āhen-pūş ile

Ṭaġ u ṭaşı başdı yek-ser ādemi

Toza ġarḳ itdi sipihr-i aʿẓamı

mażmūnunca muḥkem ceng olup ʿāḳıbet

Beyt

Tārumār oldı ḳızılbaş-ı şaḳī

Ser-nigūn oldı laʿīniñ sancaḳı

medlūlünce ḳızılbaş maḳhūr ve münhezim oldılar (299 / 5 – 15)

Mahsul-i beyt kısmında yer alan bu şiirlerin şairi belirtilmemiştir.

māverāʾ arḳa [...] **Iṣfahān** Īrān ḫākinde bir şehr-i ʿaẓīmdir ʿAcemler Iṣfahān nıṣf-ı cihāndır zaʿm iderler; nite ki Vehbī merḥūm dīvānında dimişdir:

Beyt:

Sitānbūl cümle ʿālemden ʿibāret başḳa ʿālemdir

ʿAcem nıṣf-ı cihān taʿbīr ider gerçi Ṣıfāhān'a (301 / 3 - 9)

Kelime izahında yer alan bu şiirin şairi, şarih tarafından belirtilmiştir. Bu bilgi tarafımızca teyit edilmiştir.[78]

Maḥṣūl-i beyt: Ey cānān [...] yaʿnī o tāze bitmiş ḳıllar daḫi cemāliñe başḳa ẕīnet virir ḫuṣūṣiyle bıyıḳ tāze bitdigi vaḳtde dört ḳaşlı yigit olup ḳuvve-i cāẕibesi artar ki erbābınıñ maʿlūmıdır; nite ki dimişlerdir:

Çārde sāle gerçi maḥbūbest

Bīst sāle civān maṭlūbest (244 / 3 – 8)

Mahsul-i beyt kısmında yer alan "on dört yaşındaki sevimlidir, fakat yirmi yaşındaki genç (daha çok) talep edilir" manasına gelen bu şiirin şairi belirtilmemiştir.

kerdem eyledim [...] **Ḥicāz** ḫıṭṭa-i Mekke ve Medīne'ye dirler ve mūṣiḳide bir maḳām adıdır; nite ki şu beytde iki maʿnāya geldigi münfehim olur:

Beyt

Mī revem bā-şevḳ-i dil rāh-ı Ḥicāz

Medḥ-i pākeş-rā künem ṣavt-ı Ḥicāz (300 / 6 - 11)

Kelime izahında yer alan bu şiirin şairi belirtilmemiştir.

neyem degilim [...] **āb** iʿtibār ve ḳadr; nite ki Hażret-i Mevlānā Belḳısıñ ḥaḳḳında dimişdir:

Beyt

Ber-ser-i zer tā çihil ferseng rānd

Tā ki zer-rā der-naẓar ābī nemānd (310 / 8 – 10)

[78] Ahmet Yenikale, **Sünbülzâde Vehbî Dîvânı**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012, s. 100.

Kelime izahında yer alan bu şiirin şairi, şarih tarafından belirtilmiştir. Bu bilgi tarafımızca teyit edilmiştir.[79]

her çend her ne ḳadar [...] **Tatar** maʿrūf ṭāʾifedir müşgiñ ʿalāsı anlarıñ vilāyetlerinde ḥāṣıl olmaḳla nāfe-i müşgi anlara nisbet iderler; nite ki Ḫᵛāce Ḥāfız dimişdir:

Der-ān zemīn ki nesīmī vezed zi-ṭurra-i dost

Çi cāy-ı dem zeden-i nāfehā-yı Tātārīst (363 / 9 - 21)

Kelime izahında yer alan "Sevgilinin saçından (gelen) rüzgârın estiği yerde Tatar ceylanlarından söz etmeye ne gerek var" manasına gelen bu şiirin şairi, şarih tarafından belirtilmiştir. Bu bilgi tarafımızca teyit edilmiştir.[80]

(5) Faide, İhtar

Şarih, bazen kelime izahı sırasında bazen de "mahsul-i beyt" bölümünde *Fâ'ide* ve *İhtar* gibi ara başlıklarla bazı beyitleri daha detaylı şerh etmeye çalışmıştır.

Maḥṣūl-i beyt: Ey ṣūfī ʿāşıḳlıḳdan ve şarābdan tevbe ile söyleme zīrā bu dürlü tevbelerden baña tevbe-i ṣādıḳa vardır; yaʿni bir daha rücūʿ itmemek muḳarrerdir. ***Fāʾide: Ḥażret-i ʿAli keremullahu vechehu tevbe-i naṣūḥ nedir suāl itdiklerinde altı nesneden ʿibāretdir didiler ki ẕünūb-ı māżiyeye nedāmet ve ferāʾiż-i fāʾiteyi ḳaża ve redd-i meẓālim ve istiḥlāl-i ḫuṣūm ve zünūba ʿāʾid olmamaġa ʿazīmet ve sābıḳda nefsi maʿṣiyetde terbiye eyledigi gibi min-baʿd ṭāʿāt-ı İlāhiyede perverde eylemekdir*** (181 / 21 – 182 / 2 – 6)

Maḥṣūl-i beyt: Cenāb-ı Ḥaḳḳ'ıñ ṣunʿundan Ḥażret-i Peyġamber'iñ mübārek parmağıyla egerçi ay ayrıldı iki pāre oldı ayıñ başı üzerine seniñ ḥüsnüñüñ

[79] http: // www.vajehyab.com (30. 06. 2016)
[80] http: // ganjoor.net / (30. 06. 2016)

tācı giceyi yardı; şu beytde maḥbūbuñ cemāli ḳamere ve bāşınıñ siyāh ṣaçları giceye teşbīh olundı; yaʿnī seniñ cemāliñ özüñde olan siyāh ṣaçlarıñı ḥüsnüñüñ tācı yarup iki ḥiṣṣe eyledi ṣaġ ve ṣol omuzların üzerine gīsūlarıñı ṣalıvirdi bu ṣūretde başḳa leṭāfet kesb itdi. ***İḫṭār: Ḥażret-i Faḫr-ı ʿĀlem efendimiziñ şaḳḳ-ı ḳamer muʿcizesi meşhūr oldıġından beyāna ḥācet yoḳdur***. (258 / 1 – 7)

2. Gramer Terimleri

Klasik şerh geleneğinde, özellikle manzum metinlerde, kelimelerin oluşturduğu anlamın bir bütün olarak verilmesinin yanında, kelimelerin gramer bakımından izahı da önemli bir yer tutar. Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi, bu gramer izahlarına özellikle dikkat etmiş ve bir beyit içinde hemen hemen her kelimeyi açıklamaya gayret etmiştir. Bu esnada birçok gramer terimi de kullanmıştır. Bu gramer terimleri, günümüzde kullanılan terimlerle uygunluk göstermemektedir. Fakat biz müellifin açıklamalarına müdahale etmeyerek bu terimleri aynen verdik. Metnin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmak amacıyla, bu gramer terimlerini çeşitli kaynaklardan[81] yararlanarak açıklamaya çalıştık. Bunu yaparken bu terimlerin alfabetik sıralanışına, Türkçede bu terimlere karşılık gelebilecek anlamları belirtmeye ve metinde terimin geçtiği beyitlerden örnekler vermeye dikkat ettik. Bu örnekleri verirken örnekler dörtten azsa tamamını, fazlaysa yalnızca dört tanesini gösterip bir de örnek beyit vererek metnin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaya çalıştık.

---

[81] Bu bölümde gramer terimlerini anlamlandırırken yararlanılan kaynaklar şunlardır: Ahmet Cevdet Paşa, Fuat Paşa, **Kavaid-i Osmaniyye**, yayına hazırlayan: Nevzat Özkan, Ankara, TDK, 2000; Ahmet Cevdet Paşa, **Medhal-i Kavâ'id**, yayına hazırlayan: Nevzat Özkan, Ankara, TDK, 2000; Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 21. baskı, Ankara, Aydın Kitabevi, 2004; **İkinci Seneye Mahsus Mufassal Yeni Sarf-ı Osmânî**, yayına hazırlayan: Recep Toparlı, Ankara, TDK, 2003; Manastırlı Mehmet Rifat, **Mükemmel Osmanlı Sarfı**, yayına hazırlayan: Ferhat Tamkoç, Ankara, TDK, 2013; Nimet Yıldırım, **Farsça Cümle Bilgisi**, Ankara, Fenomen, 2005; Nimet Yıldırım, **Farsça Dilbilgisi**, Ankara, Kültür ve Eğitim Vakfı, 1997; Nimet Yıldırım, **Farsçada Fiiller Kipler ve Zamanlar**, Erzurum, Altınsoy, t. y. ; Nusrettin Bolelli, **Farsça Dilbilgisi (Nahiv ve Sarf)**, İstanbul, İFAV, 2012, s. 74; Nusrettin Bolelli, **Arapça Dilbilgisi Nahiv Sarf ve Terimleri**, İstanbul, Yasin, 2006; **Şemseddin Sami ve Nev-usûl Sarf-ı Türkî**, yayına hazırlayan: Furkan Hamit, Ankara, TDK, 2009; Tahir Ken'an, **Kavâid-i Lisân-ı Türkî**, yayına hazırlayan: Leyla Karahan, Ülkü Gürsoy, Ankara, TDK, 2004; Veyis Değirmençay, **Farsça Edatlar ve Bağlaçlar Sözlüğü**, İstanbul, Kurtuba Kitap, 2010.

ʿAlāmet-i mefʿūl: Kelimelerin sonuna *–rā* getirilerek oluşturulan ʿalāmet-i mefʿūl yahut edāt-ı mefʿūl[82], metinde ismin *–i ve –e* hâline karşılık olarak kullanılmıştır. Metinde *–rā ʿalāmet-i mefʿūl* ibaresinin yer aldığı sayfalardan bazıları şunlardır: (242 / 8) , (271 / 10) , (300 / 14) .

Çün Selīmī dil-i men behr-i şehinşāhi-i ʿaşḳ

Pādişāhī-i cihān-**rā** be-belā kerd ʿivaż

–rā ʿalāmet-i mefʿūl (242 / 8)

ʿĀṭıfe: Bir kelime veya ibareyi kendinden sonraki kelime veya ibareye bağlar. Türkçede *ve, veya, yahut, ama, fakat* anlamlarına karşılık gelmektedir. Metinde kendinden önceki kelime veya ibarenin son harfinin sesli veya sessiz; son ünlü harfinin kalın, ince veya uzun ünlü olma durumuna göre *u, ü, vü, ve* şeklinde okunmuştur. Vezin gereği kendinden sonraki kelime veya ibareye bağlandığı durumlar da söz konusudur. Metinde *u ʿāṭıfe* ibaresi yalnızca (219 / 15) numaralı sayfada yer alırken *ve ʿāṭıfe* ibaresinin (204 / 20) ve (318 / 11) numaralı sayfalarda örneklerine rastlanır.

Ez-ʿaşḳ çi bī-ḳarārem imrūz

Bā-cān **u** dil figārem imrūz

u ʿāṭıfe (219 / 15)

Īn ʿārıżest ü yā meh yā āfitāb-ı tābān

V'īn kākülest ü yā zülf yā sünbül-i perīşān

ve ʿāṭıfe (318 / 11)

---

[82] Farsçada edat, harf, kelime birbiri yerine kullanılan kelimelerdir.

Edāt-ı ʿarż: *Tā* ’nın Farsçada birçok işlevi vardır. Bu işlevlerden biri de açıklamadır. *Tā*, metinde iki cümleyi birbirine açıklama yoluyla bağlar. Bu bakımdan *ki* ’ye benzeyen bir kullanımı vardır. Metinde *tā edāt-ı ʿarż* ibaresi yalnızca (285 / 6) numaralı sayfada geçmektedir.

Ey kāfir ez-berāy-ı Ḫudā zülf ü ruḫ nümā

Tā büt-perestem ü ṣanem ü bel ṣalīb hem

tā edāt-ı ʿarż (285 / 6)

Edāt-ı beyān: Farsçada birçok işlevi bulunan *ki*, metinde açıklama işlevinde kullanılmıştır. Türkçeye de *ki* şeklinde geçen bu bağlaç, Farsçada *ki* ve *kim* olarak kullanılır. Metinde *ki edāt-ı beyān* ibaresinin örneklerinden bazıları (232 / 12) , (288 / 14) , (324 / 15) ve (355 / 10) numaralı sayfalarda yer almaktadır.

Ḥayfest der-dilet güẕered kīn-i çün menī

Hicrān **ki** şüd ġanīm-i tü ḫod der-kemīn mebāş

ki edāt-ı beyān (232 / 12)

Edāt-ı cemʿ: Farsçada çokluğu ifade eder, kelimelerin sonuna gelen *–ān* eki canlılar için, *–hā* eki hem canlılar hem cansızlar için kullanılır. Kelimenin sonundaki harfin ünlü olması durumuna göre *–ān* eki, *–gān* veya *–yān* şeklinde yazılabilmektedir. Metinde *–ān edāt-ı cemʿ* ibaresinin örneklerinden bazıları (200 / 20) , (220 / 17) , (354 / 14) ve (364 / 16) numaralı sayfalarda; *–hā edāt-ı cemʿ* ibaresinin örneklerinden bazıları (200 / 18) , (264 / 14) , (309 / 14) ve (323 / 12-13) numaralı sayfalarda yer almaktadır.

Geşt çeşm-i kāfireş ġāretger-i īmān diger

Fitnehā efgend der-dīn-i müselmān**ān** diger

–ān edāt-ı cemʿ (200 / 20)

Ber-ser çūnān ki rişte-i cān**hā**st kāküleş

Engüşt-i ūst rişte-keş ez-tār-ı cān-ı çeng

–hā edāt-ı cemʿ (264 / 14)

Edāt-ı ḫaber: Türkçede bir işlevi de isme gelip ismi yüklem yapmak olan ekfiilin geniş zamanı, Farsçada *hesten* eyleminin şahıslara göre çekimlenmesiyle oluşur. Ekfiilin geniş zamanının üçüncü tekil ve üçüncü çoğul şahıstaki çekimi olan bildirme eki, metinde *edāt-ı ḫaber*e karşılık gelir. Bu bildirme eki, Türkçede –dır / –dırlar, Farsçada –est / –end şeklindedir. Farsçada ekfiilin geniş ve şimdiki zamanda çekimi, *men şād hestem / tü şād hestī / ū şād hest / est / mā şād hestīm / şümā şād hestīd / īşān şād hestend* şeklindedir. Bu çekimler, *hest* 'ten sonraki kısmın isme eklenmesiyle kısaltılmıştır; *men şādem / tü şādī / ū şādest / mā şādīm / şümā şādīd / īşān şādend* gibi. Metinde vezin gereği bu üçüncü tekil şahıs eki, *–st* olmuştur. Üçüncü tekil şahsa gelen *–st edāt-ı ḫaber* ibaresi (238 / 21) ve (265 / 14) numaralı sayfalarda geçmektedir. Bunun yanında sayfa (360 / 20) 'de *–st edāt-ı ḫaber ġubāra maṣrūfdur* ibaresi yer alır. Metinde *-[e]st edāt-ı ḫaber* ibaresine (277 / 21) numaralı sayfada bir örnek vardır. Ekin üçüncü çoğul şahıstaki hâli (198 / 9) , (249 / 17) ve (319 / 11) numaralı sayfalarda *-[e]nd edāt-ı ḫaber-i cemʿ* ibaresi ile geçmektedir.

Eks̱er zi-nīş-i ʿaḳreb-i zülf-i siyāh-ı ū**st**

Sūraḫhā-yı ġam ki şüde üstüḫᵛān-ı ceng

–st edāt-ı ḫaber (265 / 14)

Çi ḥāl**est** īn ki ḫᵛāhem dāʾim ez-ḫod bī-ḫaber bāşem

Helāk-ı ʿaşḳ-ı ruḫsār-ı yekī zībā püser bāşem

-[e]st edāt-ı ẖaber (277 / 21)

Şād**end** ẖayl-i muġbeçegān bādehā be-kef

K'āşūb-i deyr ü fitne-i meyẖāne mī resed

-[e]nd edāt-ı ẖaber-i cem' (198 / 9)

Edāt-ı ḥāl: Türkçede şimdiki zamanı belirten *–yor* ekinin Farsçadaki karşılığı olarak düşünülebilir. Farsçada şimdiki zaman ve geniş zaman iç içe olduğundan metinde bu edata geniş zaman anlamı verilmiştir. Metinde bu ek, *hemī edāt-ı ḥāl* ibaresiyle (279 / 12) ve (353 / 15) numaralı sayfalarda, *hemī edāt-ı ḥāl ki mużāri'i zamān-ı ḥāle taḫṣīṣ ider* ibaresiyle (234 / 5) numaralı sayfada yer alır.

Ḫod **hemī** dānī ki kes-rā tāb-ı dīdār-ı tü nīst

Perde-i pīş-i ruẖet behr-i çi ḥā'il mī künī

hemī edāt-ı ḥāl (353 / 15)

Edāt-ı ḥaṣr: Türkçede de kullanılan *her* edatı, kendinden sonra gelen kelime veya ibarenin bütününü içine alır. Metinde bu edatın örneklerinden bazıları, *her edāt-ı ḥaṣr* ibaresiyle (233 / 15) , (240 / 16) , (340 / 2-3) ve (358 / 19) numaralı sayfalarda yer alır.

Menmāy rūy-ı germ be-her ẕerreī zi-mihr

Bişnās ḳadr-ı ẖᵛīş be-**her** kes ḳarīn mebāş

her edāt-ı ḥaṣr (233 / 15)

Edāt-ı ḥikāye: Farsçada şimdiki ve geniş zaman iç içe bir haldedir. Şimdiki ve geniş zamanın hikâyesi için, fiilin geçmiş zaman gövdesinin önüne *mī* edatı getirilir. Metinde bunun örneklerinden bazıları *mī edāt-ı ḥikāye* ibaresiyle (297 / 19) , (310 /

12-13) , (311 / 12) ve (329 / 3) numaralı sayfalarda yer alır. Metinde *mī* edatının işlevini, geçmiş zamanlı fiil çekiminin sonuna gelen *–ī* ekinin üstlendiği görülür. Bunun örnekleri *–ī edāt-ı ḥikāye* ibaresiyle (330 / 12) numaralı sayfada; *nemāndī ḳalmaz idi āḫirinde yā edāt-ı ḥikāyedir* ibaresiyle (262 / 11) ve *nemürdī ölmez idi bunun daḫi āḫirinde yā edāt-ı ḥikāyedir* ibaresiyle (262 / 12) numaralı sayfada yer almaktadır.

Mī şüdem ez-dergeheş sūy-ı ʿadem güft ān perī

Ey Selīmī āteşī binşān demī binşīn merev

mī edāt-ı ḥikāye (329 / 3)

Büved zülf-i perīşān-rā ez-ū cemʿiyyet-i dāʾim

Be-ʿizzet kāş men hem būdem**ī** yek tār mūy-ı ū

–ī edāt-ı ḥikāye (330 / 12)

Yek kes nemānd**ī** ki nemürd**ī** be-derd-i dil

Kerdī eger zi-men be-dil-i kes es̱er firāḳ

nemāndī ḳalmaz idi āḫirinde **yā** edāt-ı ḥikāyedir (262 / 11)

nemürdī ölmez idi bunun daḫi āḫirinde **yā** edāt-ı ḥikāyedir (262 / 12)

Edāt-ı ḫiṭāb: (Bkz. edāt-ı ḫaber s. 38) Metinde ekfiilin geniş ve şimdiki zamanının ikinci tekil şahsına karşılık gelir. Bu ek, Farsçada *hestī* şeklinde olup bu şekil kısaltılarak *–ī* ʾye dönüşmüştür. İsmin son harfinin ünlü olması durumunda ek, *–yī* olur. Metinde bunun örneği, *–ī edāt-ı ḫiṭāb* ibaresiyle (279 / 14) , (292 / 16) ve (322 / 13) numaralı sayfalarda geçer.

Nī ber-der-i cefāy**ī** bā-men ne ber-reh-i mihr

Ḫod gū ki pī̇ş-i rūyet ḥarf ez-çi bāb gūyem

–ī edāt-ı ḫiṭāb (292 / 16)

Türkçede isimlere gelerek sahiplik bildiren iyelik ekleri, Farsçada bitişik şahıs zamiri olarak adlandırılır; *kitâbem (kitabım) / kitâbet (kitabın) / kitâbeş (kitabı) / kitâbimân (kitabımız) / kitâbitân (kitabınız) / kitâbişân (kitapları)* gibi. Bu eklerden birinci, ikinci ve üçüncü tekil şahıs iyelik ekleri, sonu güzel he ile biten kelimelere eklendiğinde araya bir elif harfi alırlar; pāreem gibi. Metinde bunlardan ikinci tekil şahıs eki mevcut olup bu ek edāt-ı ḫiṭāb olarak adlandırılmıştır. (209 / 15-16) , (232 / 10) , (240 / 4) ve (292 / 19) numaralı sayfalarda bunun örneklerinden bazıları *– [e]t edāt-ı ḫiṭāb* ibaresiyle yer alırken bir de *– [e]t ḫiṭāb içündür* ibaresiyle (247 / 20) numaralı sayfada yer alır. Bu ekin vezin gereği kısalması söz konusudur. Bunun örneği, *–t edāt-ı ḫiṭāb* ibaresiyle (294 / 18) numaralı sayfada yer alır.

Mekünem ʿayb eger ruḫ be-kef-i pā**’t** nihem

Ki besī bī-dil ü bī-ṣabr u sükūn āmedeem

–t edāt-ı ḫiṭāb (294 / 18)

Her ki ū derd-i ġam**et**-rā be-devā kerd ʿivaż

ʿĀḳıbet geşt peşīmān ki çirā kerd ʿivaż

–[e]t edāt-ı ḫiṭāb (240 / 4)

Edāt-ı ibtidā: İsimlerin başına gelen *ez-* ve *zi-* ekleri ile oluşturulur. Türkçede *–den* ayrılma hâlinin karşılığıdır. Metinde bu ek, (219 / 13) ve (360 / 19) numaralı sayfalarda *ez- edāt-ı ibtidā*, (355 / 13) numaralı sayfada *ez- edāt-ı ibtidā ʿArabīde min gibi*, (318 / 2) numaralı sayfada *ez- edāt-ı ibtidā ʿArabīde min maʿnāsına*

şeklinde geçmektedir. (191 / 8) , (199 / 16-17) ve (325 / 4) numaralı sayfalarda ise *zi- edāt-ı ibtidā* ibaresi yer alır.

Ez-ʿaşḳ çi bī-ḳarārem imrūz

Bā-cān ve dil figārem imrūz

ez- edāt-ı ibtidā (219 / 13)

V'er **zi**-kūy-ı derd üftādī be-mülk-i salṭanat

Ey Selīmī çend mī nālī Ḫudā taḳdīr kerd

zi- edāt-ı ibtidā (191 / 8)

Edāt-ı ilṣāḳ: İsimlerin başına gelen *be-* ve *bā-* edatı, metinde ismin *–i* belirtme, *–e* yönelme ve *–de* bulunma hâlinin karşılığı olarak kullanılmıştır. Metinde *be- edāt-ı ilṣāḳ* ibaresinin geçtiği örneklerden bazıları (209 / 14) , (282 / 11) , (315 / 16) ve (322 / 16) numaralı sayfalarda; *bā- edāt-ı ilṣāḳ* ibaresinin geçtiği örneklerden bazıları (213 / 16) , (239 / 16-17) , (263 / 1) ve (307 / 16) numaralı sayfalarda yer almaktadır.

Ḥubāb er zedeest ḫayme ber-leb-i Ceyḥūn

Keşīde ser **be**-girībān-ı miḥnet ü ḥırmān

be- edāt-ı ilṣāḳ (315 / 16)

Bā-salṭanat-ı ʿālem bī-mihr ü meh-i rūyet

B'illah netüvāned kerd eflāk-ı me-rā ḳāniʿ

bā- edāt-ı ilṣāḳ (247 / 18)

Edāt-ı ism-i fāʿil: Farsçada isimlerin sonuna gelen *–bān* ve *–ger* gibi eklerle, bir işi yapan şahıs veya o şahsın özelliği belirtilir. Metinde bunun örneği, *–bān edāt-ı ism-i*

fāʿil ibaresiyle (211 / 21 – 212 / 1) numaralı sayfalarda ve *–ger edāt-ı ism-i fāʿil* ibaresiyle (200 / 15) , (254 / 6) ve (319 / 13) numaralı sayfalarda geçmektedir. Bu ek, Türkçede *–an* veya *–ıcı* eklerine karşılık gelebilir.

Küned ṣad sāl behr-i ḫāṭır-ı merdüm cefā ber-men

Nebāşed mihri**bān** yek laḥẓa ez-behr-i Ḫudā hergiz

bān edāt-ı ism-i fāʿil bu ṣūretde mihribān merḥamet idici ve merḥametli maʿnāsınadır (211 / 21 – 212 / 1)

Türkān-ı ceng-cūyend yā kāfirān-ı bī-dīn

Yā çeşm-i dost yāḫūd ġāret**ger**ān-ı īmān

ger edāt-ı ism-i fāʿil (319 / 13)

Edāt-ı istifhām: Farsçada birçok soru edatı mevcut olup metnimizde bir şeyin ismini, sayısını veya herhangi bir niteliğini öğrenmek için bazı soru edatları kullanılmıştır. Bunlardan biri olan *çend* Türkçede *ne kadar* anlamına gelebilecek bir soru edatı olup metinde (191 / 12-13) numaralı sayfada *çend edāt-ı istifhām miḳdār-ı ʿadedde ve ġayrıda istiʿmāl olunur* ibaresiyle ve (193 / 1-2) numaralı sayfada *çend edāt-ı istifhām ne ḳadar maʿnāsına* ibaresiyle yer alır. Bir başka soru edatı olan *çi*, Türkçede *ne* anlamına gelebilir. Metinde çokça bulunan bu edatın örneklerinden bazıları *çi edāt-ı istifhām* ibaresiyle (182 / 19) , (199 / 16) , (240 / 16) ve (277 / 20) numaralı sayfalarda verilmiştir. Bir başka soru edatı *ne zaman* anlamına gelebilecek *key* edatıdır. Metinde bu edatın örneklerinden bazıları (250 / 8-9) , (261 / 10) , (275 / 8-9) ve (284 / 7-8) numaralı sayfalarda *key edāt-ı istifhām ḳaçan maʿnāsına* ibaresiyle yer alır. Türkçede kim anlamına gelebilecek soru edatı olarak *ki,* metinde *ki edāt-ı istifhām kim maʿnāsına* ibaresiyle (238 / 20) numaralı sayfada, *ki edāt-ı istifhām* ibaresiyle (240 / 3) numaralı sayfada, *ki edāt-ı istifhām kim maʿnāsına* ibaresiyle (259 / 3) numaralı sayfada, *ki edāt-ı istifhām kim dimekdir*

ibaresiyle (354 / 15-16) numaralı sayfada yer alır. Türkçede *nerede / nereye* anlamına gelebilecek *küca* soru edatı, metinde *kücā edāt-ı istifhāmdır ḳande maʿnāsına* ibaresiyle (239 / 9-10) numaralı sayfada yer almaktadır.

Geh ceng künī bā-men ü geh ṣulḥ be-aġyār

Tā **çend** çünīn cevr ü cefā-yı kerem-ālūd

çend edāt-ı istifhām ne ḳadar maʿnāsına (193 / 1-2)

Dil-i dervīş-i cefā-keş ki giriftār-ı tü şüd

Her **çi** būdeş zi-muḥabbet be-vefā kerd ʿivaż

çi edāt-ı istifhām (240 / 16)

Geh ez-dil geh zi-cān tā **key** keşem minnet biḥamdillah

Ki cān ez-miḥnet-i men rest ü dil hem şüd zi-cān fāriġ

key edāt-ı istifhām ḳaçan maʿnāsına (250 / 8-9)

Be-hevā-yı ġamet şüdem rüsvā

Verne ḫᵛārī-i ḫod **ki**-rāst ġaraż

ki edāt-ı istifhām kim maʿnāsına (238 / 20)

Ser-i men ki ber-āsitān-ı tüest

Cāy-ı dīger me-rā **kücā**st ġaraż

kücā edāt-ı istifhāmdır ḳande maʿnāsına (239 / 9-10)

Edāt-ı istiʿlā: Farsçada isimlerin başına gelerek *üzerine, üstüne, üzerinde, üstünde* anlamı verir. Metinde *edāt-ı istiʿlā* olarak *ber-* ve *be-* edatları kullanılmıştır. Örneklerinden bazılarını aldığımız *ber- edāt-ı istiʿlā* ibaresi (229 / 19) , (264 / 13) ,

(276 / 17) ve (297 / 10) numaralı sayfalarda yer alır. Bunun yanında *be- edāt-ı istiʿlā* ibaresi de (209 / 3) numaralı sayfada yer almaktadır.

Ū zede tekye-i ḫod **ber-**der ü dīvār merā

Ṣad ġam u fikr ki rence bişeved pehlūyeş

ber- edāt-ı istiʿlā (229 / 19)

Yek-reh **be**-serem āmedī ü kār tamāmest

Ger ber-serem āyī be-kerem bār-ı diger bāz

be- edāt-ı istiʿlā (209 / 3)

Edāt-ı istiṡnā: Farsçada bir nesne veya özneyi, bir önceki hükümden ayırmak için istisna edatı olan *meger* kullanılır. Bu ek, metinde (262 / 1-2) numaralı sayfada *meger edāt-ı istiṡnādır ʿArabīde illā maʿnāsına ve gāhī şāyed maʿnāsına da istiʿmāl* olunur ibaresiyle geçer.

Ger hem-demī ki hem-rehem āyed sūy-ı ʿadem

Īn dostī be-men neküned kes **meger** firāḳ

meger edāt-ı istiṡnādır ʿArabīde illā maʿnāsına ve gāhī şāyed maʿnāsına da istiʿmāl olunur (262 / 1-2)

Edāt-ı liyāḳat: Farsçada isimlerin sonuna gelip layıklık anlamı veren edattır. Türkçede *-e layık / -e yakışırcasına* anlamlarına gelebilir. Bunun örneklerinden bazıları, metinde *–e edāt-ı liyāḳat* ibaresiyle (180 / 17) , (199 / 7) , (302 / 14) ve (333 / 4) numaralı sayfalarda; *–vār edāt-ı liyāḳat* ibaresi ile (312 / 1) ve (366 / 9) numaralı sayfalarda yer alır.

Ṣāḳī mey-i şebān**e** biyāver dem-i ṣabūḥ

K’ez-ser bered ḫumār dehed ṣad feraḥ be-rūḥ

–e edāt-ı liyāḳat (180 / 17)

K’ez-devlet ü civānī ve’ z-ʿ ömr ber-ḫᵛorī tü

Kerdend her ġulāmet mīr-i büzürg**vārī**

-vār edāt-ı liyāḳat (366 / 9)

Edāt-ı maṣdar: Farsçada sıfatların sonuna gelen –ī ekiyle oluşturulan bir edattır. Türkçede isimden isim yapma eki olan *–lık / –lik* bunun karşılığı olabilir. Metinde çokça bulunan bu ekin örneklerinden bazıları, *–ī edāt-ı maṣdar* ibaresiyle (249 / 19) , (253 / 14-15) , (338 / 15) ve (350 / 14) numaralı sayfalarda yer alır.

Be-çeşm ü ebrūyeş k’üstād-ı şākirdend der-şūḫ**ī**

Besī-rā hemçü men ḫūn rīḫt ez-tīr ü kemān fāriġ

–ī edāt-ı maṣdar (249 / 19)

Edāt-ı mefʿ ūl: (Bkz. ʿ alāmet-i mefʿ ūl s. 36) Metinde, bu ekin örneklerinden bazıları *-ra edāt-ı mefʿūl* ibaresiyle (199 / 15) , (282 / 12) , (291 / 15) ve (339 / 12) numaralı sayfalarda yer alır.

Tā gerd-i merā bād be-kūy-i tü neyāverd

Ḫod-**ra** be-reh-i ʿ aşḳ ser-efrāz nedīdem

-ra edāt-ı mefʿ ūl (282 / 12)

Edāt-ı muṣāḥabet: Farsçada isimlerin başına eklenen bā- ve be- edatları, metinde *ile* vasıta hâli ve *–e* yönelme hâli manasında kullanımıştır. Metinde bunların örneklerinden bazıları, *bā- edāt-ı muṣāḥabet* ibaresiyle (245 / 16) , (279 / 14-15) , (291 / 14) ve (365 / 3) numaralı sayfalarda, *bā- edāt-ı muṣāḥabet ʿArabīde maʿa gibi*

ibaresiyle (346 / 17) numaralı sayfada; *be- edāt-ı muṣāḥabet* ibaresiyle (209 / 15) , (296 / 3) , (316 / 13) , (322 / 14) ve (324 / 13) numaralı sayfalarda yer alır.

Her şebī tā ṣubḥ gerdī **bā**-segān-ı kūy-ı ū

Ey Selīmī pīş-i merdüm ḫod-nümāyī tā be-key

bā- edāt-ı muṣāḥabet (352 / 18)

Bürīde ez-heme ʿālem **be**-tīġ-i hestī küş

Çü gird-bād be-deşt-i firāḳ ser-gerdān

be- edāt-ı muṣāḥabet (316 / 13)

Edāt-ı mütekellim-i vaḥde: Edāt-ı mütekellim-i vaḥde, birinci tekil şahsa karşılık gelir. Bu sebeple metinde birinci tekil şahsın geçtiği yerlerde kullanılmıştır. Metinde isme gelip ismi yüklem yapan ekfiilin birinci tekil şahıstaki karşılığı ve Farsçada bitişik şahıs zamiri olarak adlandırılan isme gelerek sahiplik bildiren iyelik ekinin birinci tekil şahıstaki karşılığı olarak verilmiştir. Metinde bunun örneği, *–em edāt-ı mütekellim-i vaḥde* ibaresiyle (183 / 21) , (186 / 2) ve (245 / 15) numaralı sayfalarda; *–m edāt-ı mütekellim-i vaḥde* ibaresiyle (194 / 5) , (278 / 14) ve (355 / 12-13) numaralı sayfalarda yer alır.

Bigẕeşt ḫanceret zi-dil-i pāre pāre**em**

V'ez-sūz-ı sīne geşt çü sīḫ-i kebāb sürḫ

-em edāt-ı mütekellim-i vaḥde (183 / 21)

Ne zindee**m** ez-hicr-i tü ey şūḫ ne mürde

Feryād ez-īn nevʿ-i vücūd-ı ʿadem-ālūd

–m edāt-ı mütekellim-i vaḥde (194 / 5)

Edāt-ı mütekellim-i maʿalġayr: Edāt-ı mütekellim-i maʿalġayr, birinci çoğul şahsa karşılık gelir. Bu sebeple metinde birinci çoğul şahsın geçtiği yerlerde kullanılmıştır. Metinde isme gelip ismi yüklem yapan ekfiilin birinci çoğul şahıstaki karşılığı kullanılmıştır. Metinde bunun örneği, *īm edāt-ı mütekellim-i maʿalġayr* ibaresiyle (184 / 19) numaralı sayfada yer alır.

Rūz-ı red**īm** niger ki çü pürsed zi-men süḫan

Kerdem zi-infiʿāl be-vaḳt-i cevāb sürḫ

–īm edāt-ı mütekellim-i maʿalġayr (184 / 19)

Edāt-ı nefy: Farsçada bir ismin veya fiilin önüne gelerek o isim veya fiili mana bakımından olumsuz yapan eklerdir. Türkçede *–ma / –sız / –değil* anlamlarına karşılık gelebilir. Metinde örneği bulunan bu ekler, *bī-*, *nā-*, *ne* ve *nī* şeklindedir. Metinde bunun örneklerinden bazıları, *bī- edāt-ı nefy* ibaresiyle (219 / 13) , (277 / 10) , (279 / 13) ve (321 / 16) numaralı ve *nā- edāt-ı nefy* ibaresiyle (248 / 21) ve (312 / 10) numaralı sayfalarda, *ne edāt-ı nefy* ibaresiyle (194 / 5) ve (218 / 1) numaralı, *ne- nefy-i zevāt ve selb-i ṣıfāt içündür* ibaresiyle (217 / 11) , (292 / 16-17) , (312 / 8) ve (334 / 2) numaralı sayfalarda, *nī edāt-ı nefy* ibaresiyle (247 / 9) ve (325 / 14) numaralı ve *nī edāt-ı nefydir* ibaresiyle (292 / 15) numaralı sayfada yer alır. Bunun yanında metinde, olumsuzluk belirten ekin fiilden önce gelmeyip beytin içinde farklı bir yere geldiği örnekler de mevcuttur. Bunun önemli bir örneği, Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin kendi izahı olup *ne- edāt-ı nefy mīreme maṣrūfdur taḳdīri ne mīremdir* ibaresiyle (236 / 5-6) numaralı sayfada yer alır.

N**ī**st der-ṣavmaʿa-ı zühd ü veraʿ yek huşyār

Ki nedāred ḥaẕer ez-mesti vü **bī**-bāki-i tü

bī- edāt-ı nefy (321 / 16)

Selīm-rā ne ümīd ez-ḫodest ü nī ez-yār

Çi **nā**-murād faḳīrī çi nā-ümīdem men

nā- edāt-ı nefy (312 / 10)

Ey refīḳ er **ne** be-rāh-ı ġam-ı ān meh mīrem

Behr-i men sūre-i iḫlāṣ meḫᵛān ez-iḫlāṣ

ne edāt-ı nefy mīreme maṣrūfdur taḳdīri ne mīremdir (236 / 5-6)

Çeşmet çi cefākārest k'ez-ḫūy-ı bed-i mestī

Nī küştī be-hicrānem nī şüd be-vefā ḳāniᶜ

nī edāt-ı nefy (247 / 9)

Edāt-ı nisbet: Farsçada isimlerin sonuna gelen bazı ekler, eklendiği isme aitlik, mensubiyet ve benzerlik anlamları verir. Metinde geçen bu eklerden *–mend* ve *–nāk,* Türkçede –lı / –li ekine karşılık olarak düşünülebilir. Metinde bu edatın örnekleri, *–e edāt-ı nisbet* ibaresiyle (183 / 11) numaralı sayfada, çokça örneği bulunup bunlardan bazılarını aldığımız *–ī edāt-ı nisbet* (189 / 21) , (222 / 19) , (243 / 19) ve (322 / 17) numaralı, *mend edāt-ı nisbet* (210 / 5) , (241 / 6-7) , (333 / 4) ve (357 / 20) numaralı ve *nāk edāt-ı nisbet* (321 / 2) ve (323 / 4-5) numaralı sayfalarda yer alır.

Mestān**e** çeşm-i yār der-āmed zi-ḫᵛāb sürḫ

Ḫoy-kerde rūy geşte zi-tāb-ı şarāb sürḫ

-e edāt-ı nisbet (183 / 11)

Nīst cüz derd-i ser ez-nevbet-i şāh**ī** ḥāṣıl

Nāle-i ṣubḥ-dem ü āh u fiġān mā-rā bes

–ī edāt-ı nisbet (222 / 19)

Ān k'ū be-reh-i ʿaşḳ fürū şüd çü Selīmī

Z'ū hīç h̬ıred**mend** neyāverd h̬aber bāz

mend edāt-ı nisbet (210 / 5)

Meh-i men sūh̬t me-rā ḥāl-i ṭarab**nāk**i-i tü

Berḳ-i cān mī cehed ez-cestī-i çālāḳi-i tü

nāk edāt-ı nisbet (321 / 2)

Edāt-ı rabṭ: (bkz. edāt-ı h̬aber s. 38) Metinde örneği bulunan birinci ve üçüncü tekil şahsın çekimi, isme bağlanıp onu yüklem yaptığı için edāt-ı rabṭ diye geçer. Bunun örnekleri, *hest edāt-ı rabṭ* ibaresiyle (245 / 15) numaralı, *hest edāt-ı rabṭ ālūdeye maṣrūfdur* ibaresiyle (340 / 12) numaralı, *hest edāt-ı rabṭ h̬acele maṣrūfdur* ibaresiyle (269 / 20) numaralı ve *hestem edāt-ı rabṭdır ve h̬oda maṣrūfdur* ibaresiyle de (359 / 18-19) numaralı sayfada yer alır.

Güftemeş būse be-dāmān zenemet yā ber-pā

Güft reī dāmen-i men **hest** be-nāz ālūde

hest edāt-ı rabṭ ālūdeye maṣrūfdur (340 / 12)

Ger nīkem ü eger bed **hestem** be-ḥālet-i h̬od

Dervīş-i sīne-rīşī maẓlūm-ı h̬āksārī

hestem edāt-ı rabṭdır ve h̬oda maṣrūfdur (359 / 18-19)

Edāt-ı ṣıla: Metinde *der-* edatı daha çok edāt-ı ẓarf olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte edāt-ı ṣıla olarak kullanılıp eklendiği isme *–e* yönelme eki anlamı kattığı da

görülmüştür. Metinde yalnızca bir örneği bulunan bu ek, *der- edāt-ı ṣıla* ibaresiyle (182 / 21) numaralı sayfada yer alır.

Der-şīşe her çi hest birīzīd **der**-ḳadeḥ

K'āyed birūn be-devr-i Selīm ez-seḥāb-ı Nūḥ

der- edāt-ı ṣıla (182 / 21)

Edāt-ı şarṭ: Cümleye şart anlamı katan Farsça edattır. Metinde buna örnek olarak *eger, ger, er* ve vezin gereği *v'er* kullanılmıştır. Bunlardan *eger*, Türkçeye *eğer* olarak geçmiştir. Metinde çokça bulunan şart edatının örneklerinden bazıları; *eger edāt-ı şarṭ* ibaresiyle (190 / 19) , (204 / 11) , (262 / 13-14) ve (294 / 16) numaralı sayfalarda, *er edāt-ı şarṭ* ibaresiyle (187 / 10) , (219 / 3) , (229 / 8) ve (315 / 13-14) numaralı sayfalarda, *ger edāt-ı şarṭ* ibaresiyle (199 / 14) , (234 / 16) , (246 / 16) ve (270 / 20) numaralı sayfalarda ve *v'er edāt-ı şarṭ* ibaresiyle (191 / 8) numaralı sayfada yer alır.

Mekünem ʿayb **eger** ruḫ be-kef-i pā't nihem

Ki besī bī-dil ü bī-ṣabr u sükūn āmedeem

eger edāt-ı şarṭ (294 / 16)

Rīsmān behr-i belā-yı dil şikest **er** rīsendī

Ez-reg-i dīde biyābī biresānem neḫ neḫ

er edāt-ı şarṭ (187 / 10)

Ger nāme-i cefā büved ü ger peyām-ı cevr

Mā-rā ḫoşest her çi zi-cānāne mī resed

ger edāt-ı şarṭ (199 / 14)

V'er zi-kūy-ı derd üftādī be-mülk-i salṭanat

Ey Selīmī çend mī nālī Ḫudā taḳdīr kerd

v'er edāt-ı şarṭ (191 / 8)

Edāt-ı taʿaccüb: Farsçada birçok işlevi bulunan *tā* edatının, metinde bir de şaşırma anlamı mevcuttur. Bunun örneği, *tā edāt-ı taʿaccüb* ibaresiyle (273 / 17) numaralı sayfada yer alır.

Tā meger lāyıḳ nümāyed çeng ü mıżrāb-ı türā

Ez-żaʿīfī geşte çün mıżrāb-ı engüşt-i ḫilāl

tā edāt-ı taʿaccüb (273 / 17)

Edāt-ı tafḍīl: Farsçada kelimenin sonuna gelen *–ter* eki, o kelimeye *daha* ve *en* gibi üstünlük anlamı katar. Metinde *–ter edāt-ı tafḍīl* ibaresiyle (199 / 3) ve (292 / 4) numaralı sayfalarda bunun örneği verilmiştir.

Dil-rā zi-cān ʿazīz**ter** āyed hezār bār

Tīrī k'ez ān dü nergis-i mestāne mī resed

ter edāt-ı tafḍīl (199 / 3)

Edāt-ı taḫṣīṣ: Farsçada isimlerin sonuna gelen *–rā* eki, Türkçede *–nın / –nin* tamlayan ekinin karşılığı olarak düşünülebilir. Eklendiği kelimeye ait olma anlamı verir. Metinde birçok örneğinin bulunduğu bu ekin örneklerinden bazıları, *–rā edāt-ı taḫṣīṣ* ibaresiyle (213 / 13) , (254 / 16-17) , (301 / 18) ve (329 / 15) numaralı sayfalarda yer alır.

Selīmī-**rā** ber-āmed cān pey-i yek merḥabā vü nāz

Nekerd ān seng-dil bā-derdmendān merḥabā hergiz

–rā edāt-ı taḫṣīṣ (213 / 13)

Edāt-ı taʿlīl: Metinde gerek kendinden sonraki kelimeye izafetle bağlanarak *için* anlamında (*behr*, *berāy* ve *pey* gibi) gerekse iki cümleyi sebep – sonuç ilişkisi ile bağlayarak *çünkü* anlamında (*çü, çün, ki* ve *tā* gibi *)* kullanılabilir. Her iki şekilde de sebep gösterme anlamı vardır. Metinde çokça bulunan bu edatın örneklerinden olan *behr*, *behr edāt-ı taʿlīl* ibaresiyle (242 / 6) numaralı sayfada, *behr taʿlīl içün* ibaresiyle (211 / 17-18) , (233 / 2) , (273 / 8) ve (353 / 18) numaralı sayfalarda, *behr taʿlīl içündür* ibaresiyle (187 / 9) , (241 / 17) , (353 / 9) ve (358 / 11) numaralı sayfalarda geçer. Birçok örneği bulunan *berāy* edatının örneklerinden bazıları; *berāy taʿlīl içündür* ibaresiyle (285 / 4) ve (362 / 3) ve *berāy bu daḫi taʿlīl içündür ʿArabīde lām-ı cārre gibi* ibaresiyle (188 / 14-15) ve (196 / 9-10) numaralı sayfalarda yer alır. *Behr* ve *berāy* gibi metinde izafetle başka kelimeye bağlanan bir diğer edat olan *pey*, *pey edāt-ı taʿlīl* ibaresiyle (213 / 14) ve (290 / 13) ve *pey taʿlīl içündür* ibaresiyle (231 / 11) numaralı sayfada yer alır. Bunlara ek olarak metinde *çü, çün, ki, tā* gibi cümleleri birbirine sebep unsuru ile bağlayan edatlardan bazıları; *çü edāt-ı taʿlīl* ibaresiyle (227 / 19) , (271 / 18) , (284 / 18) ve (326 / 12) numaralı, *çün edāt-ı taʿlīl* ibaresiyle (189 / 18) , (260 / 12) , (301 / 20) ve (346 / 8) numaralı, *ki edāt-ı taʿlīl* ibaresiyle (203 / 18) , (279 / 12) , (297 / 12) ve (317 / 13) numaralı ve *tā edāt-ı taʿlīl* ibaresiyle (223 / 17) , (280 / 14) , (299 / 20) ve (346 / 18) numaralı sayfalarda yer alır.

Çün Selīmī dil-i men **behr**-i şehinşāhi-i ʿaşḳ

Pādişāhī-i cihān-rā be-belā kerd ʿivaż

behr edāt-ı taʿlīl (242 / 6)

Ey dil **berāy**-ı cānet binger be-çeşm ü ebrūş

V'ey dīde māh-ı ḫūr bīn bā-caʿd-ı müşk-bārī

berāy taʿlīl içündür (362 / 3)

Ḥıżr ez-deheneş vaʿde-i düşnām **çü** bişnīd

Tersīd zi-inkār u ber-iḳrār girifteş

çü edāt-ı taʿlīl (227 / 19)

Ey Selīm ez-ḳıṣṣa-i Ferhād u Mecnūnem mepürs

Çün ez-īşān men be-kūy-ı ʿāşıḳī bürdem sebaḳ

çün edāt-ı taʿlīl (260 / 12)

Ey felek bīrūn rev ez-meydān **ki** dūr ez-kevkebī

H̱ᵛāhem āteş zed zi-āh imşeb der-īn meydān diger

ki edāt-ı taʿlīl (203 / 18)

Selīmī-rā ber-āmed cān **pey**-i yek merḥabā vü nāz

Nekerd ān seng-dil bā-derdmendān merḥabā hergiz

pey edāt-ı taʿlīl (213 / 14)

Ey Selīmī be-cüz ez-ʿaşḳ ḥimāyet meṭaleb

Tā bigīrīm cihān tīġ-i zebān mā-rā bes

tā edāt-ı taʿlīl (223 / 17)

Edāt-ı teʾkīd: (bkz. taḥsīn-i lafẓ ve teʾkīd s. 64)

Edāt-ı tenkīr: Farsçada isimlerin sonuna gelip belirsizlik anlamı katan *–ī* ekidir. Bu sebeple *herhangi bir* anlamına karşılık gelebilir. Bunun yanında teklik anlamı da verir. Bu yüzden metinde *tenkīr yāẖud vaḥdet içündür* olarak geçer. Metinde *–ī edāt-ı*

tenkīr ibaresiyle (212 / 14) numaralı, *–ī tenkīr yāḫud vaḥdet içündür* ibaresiyle (311 / 10-11) numaralı, *–ī tenkīr içün* ibaresiyle (209 / 15) numaralı ve *–ī tenkīr içündür* ibaresiyle (347 / 17) numaralı sayfada yer alır.

Bedīn ṣūret k'ez-ān mehveş vefā vü mihr mümkin nīst

Ḫalāṣ**ī** hem mebād ez-miḥnet ü derd ü belā hergiz

–ī edāt-ı tenkīr (212 / 14)-

Edāt-ı terdīd: Farsçada bir düşünceyi iki farklı ihtimal ile anlatmak için *yā* edatı kullanılmıştır. Bu edatın Türkçedeki karşılığı *veya, yahut, veyahut* olarak düşünülebilir. Metinde bu edat, *yā edāt-ı terdīd* ibaresiyle (291 / 13) ve (318 / 10), *yā terdīd içündür* ibaresiyle (295 / 6-7) ve (339 / 14) numaralı sayfalarda yer alır.

Güftī ki terk-i men gīr **yā** bā-raḳīb menşīn

Cānā çünīn süḫan-rā çün men cevāb gūyem

yā edāt-ı terdīd (291 / 13)

Edāt-ı teṡniye: Farsçada iki tane olan varlıkları anlatmak için kelimenin sonuna *–ān* ekinin eklenmesiyle oluşturulur. Metinde, *-ān edāt-ı teṡniye* ibaresi (195 / 9) ve (216 / 19) numaralı sayfalarda yer alır.

Be-ebruv**ān**-ı tü dāred dilem sücūd u niyāz

Egerçi rū be-dü miḥrāb kem künend namāz

-ān edāt-ı teṡniye (216 / 19)

Edāt-ı teşbīh: Farsçada kullanılan benzerlik edatıdır. Bu edat Türkçede *gibi, sanki* anlamlarına karşılık gelebilir. Metinde bunun örneği olan *çü, çün, hemçü, hemçün* gibi edatlar ayrı yazılırken *–sān, –veş* gibi edatlar isimlere eklenerek yazılmıştır.

Metinde çokça bulunan bu edatın örneklerinden bazıları, *çü edāt-ı teşbīh* ibaresiyle (194 / 15) , (287 / 17) , (314 / 16) ve (345 / 15-16) numaralı, *çün edāt-ı teşbīh* ibaresiyle (210 / 19) , (232 / 11) , (273 / 19) ve (361 / 15) numaralı, *hemçü edāt-ı teşbīh* ibaresiyle (249 / 19-20) , (275 / 17-18) , (283 / 17) ve (337 / 19) numaralı, *hemçün edāt-ı teşbih* ibaresiyle (193 / 16-17) , (197 / 10) , (256 / 21) ve (266 / 13) numaralı, *-sān edāt-ı teşbīh* ibaresiyle (223 / 9) ve (276 / 7) numaralı, *-veş edāt-ı teşbīh* ibaresiyle (212 / 12) , (275 / 16) ve (290 / 6) numaralı sayfalarda yer alır.

Ṣad reh **çü** Selīmī sūy-ı ū nāme nüvistem

Nenvist ġubārī be-beyāż-ı raḳam-ālūd

çü edāt-ı teşbīh (194 / 15)

Ḥayfest der-dilet güẕered kīn-i **çün** menī

Hicrān ki şüd ġanīm-i tü ḫod der-kemīn mebāş

çün edāt-ı teşbīh (232 / 11)

Be-çeşm ü ebrūyeş k'üstād-ı şākirdend der-şūḫī

Besī-rā **hemçü** men ḫūn riḫt ez-tīr ü kemān fāriġ

hemçü edāt-ı teşbīh (249 / 19-20)

Derdā ki şüde şemʿ-i ruḫet ez-ḫaṭṭ-ı müşkīn

Hemçün ʿalem-i āh-ı esīrān elem-ālūd

hemçün edāt-ı teşbih (193 / 16-17)

Mā kücā ẕerreveş ü ʿayn-ı viṣāl ey ḫūrşīd

ʿAks-i rūy-i çü mehet āyīne**sān** mā-rā bes

-sān edāt-ı teşbīh (223 / 9)

Baʿd ez-īn dīvāne**veş** āyem be-kūyet her şebī

Hemçü Mecnūn bā-fiġān ü nālehāy ü zāri hem

-veş edāt-ı teşbīh (275 / 16)

Edāt-ı tevḳīt: Farsçada birçok işlevi olan *tā* edatının bir işlevi de zaman belirtmesidir. Metinde bir örneğinin bulunduğu bu edat, *tā edāt-ı tevḳīt* ibaresiyle (303 / 11) numaralı sayfada yer alır.

Ey Selīmī şüd be-nāmem sikke-i mülk-i cihān

Tā çü zer der-pūte-i mihr ü vefā bigdāẖtem

tā edāt-ı tevḳīt (303 / 11)

Edāt-ı vaḥdet: Farsçada isimlerin sonuna gelen *–ī* eki, geldiği isme teklik anlamı katar. Bu ekin aynı zamanda belirsizlik anlamı kattığı da görülür. (bkz. edāt-ı tenkīr) Metinde çokça bulunan bu ekin örneklerinden bazıları, *–ī edāt-ı vaḥdet* ibaresiyle (288 / 12) , (297 / 13) , (309 / 12) ve (324 / 14) numaralı sayfalarda, *–ī edāt-ı vaḥdet yāẖūd tenkīr* ibaresiyle (280 / 13-14) numaralı sayfada yer alır.

Zār mī nāled dilem ber-yād-ı zülf ü rūy-ı ū

K'ez-meh-i ẖod der-şeb-i tār**ī** cüdā üftādeem

–ī edāt-ı vaḥdet (297 / 13)

Edāt-ı ẓarf: Farsçada isimlerin başına gelir ve Türkçede *–de* bulunma hâlinin karşılığıdır. Metinde bu edatın örnekleri *be-, der-, ender-* şeklindedir. Bu edatlardan ender- genellikle soyut kavramlar için kullanılır. Bu edatların metinde birçok örneği bulunup bunlardan bazıları; *be- edāt-ı ẓarf* ibaresiyle (282 / 12) , (309 / 12) , (316

/ 15) ve (350 / 13) numaralı sayfalarda, *der- edāt-ı ẓarf* ibaresiyle (200 / 18) , (232 / 14) , (235 / 16) ve (280 / 15) numaralı sayfalarda ve *ender- edāt-ı ẓarf* ibaresiyle (337 / 5) numaralı sayfada yer alır.

Tā gerd-i merā bād be-kūy-i tü neyāverd

Ḫod-ra **be**-reh-i ʿaşḳ ser-efrāz nedīdem

be- edāt-ı ẓarf (282 / 12)

Geşt çeşm-i kāfireş ġāretger-i īmān diger

Fitnehā efgend **der**-dīn-i müselmānān diger

der- edāt-ı ẓarf (200 / 18)

Ey Selīmī ḫalḳ mī pürsend k'**ender**-ʿaşḳ ki'st

Küşte-i tīġ-i melāmet derdmend-i bī-günāh

ender edāt-ı ẓarf (337 / 5)

Emr-i ġāʾib: Üçüncü şahıs emir demektir. Emir kipinin günümüz Farsçasında sadece ikinci tekil ve ikinci çoğul şahısta kullanımı vardır.[83] Lakin metinde Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi, *künend emr-i ġāʾib ṣīġası olaraḳ itsünler* ibaresini (196 / 12-13) numaralı sayfada üçüncü çoğul şahıs emir kipi olarak kullanmıştır.

Āyend ʿāşıḳān çü berāy-ı ziyāretem

Ḥarf-i vefā be-levḥ-i mezārem raḳam **künend**

künend emr-i ġāʾib ṣīġası olaraḳ itsünler (196 / 12-13)

Ḥarf-i nidā: Seslenme durumunda bulunan kelimenin sonuna *–ā* ya da başına *ey* veya *yā* getirilerek oluşturulur. Bunlardan *–ā* yakın mesafede olan birisine seslenmek için

[83] Yıldırım, **Farsçada Fiiller Kipler ve Zamanlar**, s. 65.

kullanılır. Metinde bunun örneklerinden bazıları, *–ā nidā içündür* ibaresiyle (232 / 2) , (291 / 14-15) , (330 / 18) ve (355 / 10) numaralı sayfalarda, *–ā nidā içün* ibaresiyle (196 / 21) numaralı sayfada yer alır. Bunun yanında bu edat, *ey ḥarf-i nidā* ibaresiyle (204 / 21) ve (214 / 20) numaralı sayfalarda, *ey ḥarf-i nidā münādāsı maḥẕūf ki cānāndır* ibaresiyle (242 / 16) numaralı sayfada ve *yā ḥarf-i nidā* ibaresiyle (324 / 15) numaralı sayfada yer alır.

Cān**ā** be-ʿāşıḳān-ı cefā-keş be-kīn mebāş

ʿAybest ez-nikūyī-i tü īnçünīn mebāş

–ā nidā içündür (232 / 2)

Ey dīde mekün girye ān rūy-ı çü meh binger

V'ey dil megürīz ez-ḳatl çeşmān-ı siyah binger

ey ḥarf-i nidā (204 / 21)

Zülfet kec ü bestī girih-i nāz be-kākül

V'ez-her ṭarafī ʿarbede ber-ḫāst ki **yā** Hū

yā ḥarf-i nidā (324 / 15)

İbtidā-ı ġāyet: Farsçada birçok işlevi bulunan *tā* edatının başlangıç anlamı da vardır. Bu bakımdan Türkçede *–dan itibaren / –dan beri* anlamlarına karşılık olarak düşünülebilir. Metinde bir örneğinin bulunduğu bu edat, *tā ibtidā-ı ġāyet içündür* ibaresiyle (282 / 10) numaralı sayfada yer alır.

Tā gerd-i merā bād be-kūy-i tü neyāverd

Ḫod-ra be-reh-i ʿaşḳ ser-efrāz nedīdem

tā ibtidā-ı ġāyet içündür (282 / 10)

İntihā-i ġāyet: Farsçada birçok işlevi bulunan *tā* edatının nihayet anlamı da mevcuttur. Bu bakımdan Türkçede *–e kadar / -e dek / -e değin / nihayet / sonuçta / sonunda* anlamlarına karşılık gelebilir. Metinde çokça bulunan bu edatın örneklerinden bazıları, *tā intihā-i ġāyet içün* ibaresiyle (193 / 1) , (195 / 8) , (275 / 8) ve (340 / 19) numaralı, *tā intihā-i ġāyet içündür* ibaresiyle (250 / 8) , (284 / 7) , (350 / 21) ve (352 / 17) numaralı sayfalarda yer alır.

Geh ceng künī bā-men ü geh ṣulḥ be-aġyār

Tā çend çünīn cevr ü cefā-yı kerem-ālūd

tā intihā-i ġāyet içün (193 / 1)

İsm-i işāret: Farsçada bir nesne veya kişiye işaret etme söz konusu olduğunda *ān* ve *īn* kullanılır. Bunlardan *ān*, o demek olup uzaklık; *īn*, bu demek olup yakınlık belirtir. Metinde bunlar, *ān ism-i işāret* sözüyle (225 / 18) , (290 / 13) ve (310 / 21) numaralı sayfalarda, *ān ism-i işāret-i baʿīde mevżūʿdur* sözüyle (206 / 21) numaralı sayfada; *īn ism-i işāret-i ḳarībe mevżūʿ* sözüyle (207 / 2) ve *īn ism-i işāret hemze dala munḳalib olmuş* sözüyle (212 / 10-11) numaralı sayfada yer alır.

Dil rūz-ı ḫaṭet pīçīd ānki be-rehet ser bāḫt

Ān nevʿ-i siyah-rūyī v'īn ʿöẕr-i günah binger

ān ism-i işāret-i baʿīde mevżūʿdur (206 / 21)

Dil rūz-ı ḫaṭet pīçīd ānki be-rehet ser bāḫt

Ān nevʿ-i siyah-rūyī v'**īn** ʿöẕr-i günah binger

īn ism-i işāret-i ḳarībe mevżūʿ (207 / 2)

İsm-i maṣdar: Farsçada isimleri mastar yapmanın birçok yolu vardır. Bunlardan biri, Farsça masdarların sonunda yer alan ve kelimenin mastar oluşunun göstergesi olan

nun harfinin kaldırılması ile olur, buna hafifletilmiş masdar denir; *āmeden ~ āmed* gibi. Bu kelimeler, geçmiş zaman gövdesi olarak da kullanılabilirler.[84] Bir başka yol ise, fiilleri geniş zaman gövdesi hâlinde yazmaktır; *sūḫten ~ sūz* gibi. Fiillerin geniş zaman gövdelerine *–iş* ekinin eklenmesiyle de mastar yapılabilir; *reften ~ rev ~ reviş* gibi. Metinde mastar ismi örnekleri; *āmed ṣarf-ı māżī ṣīġası olmaḳ üzere ism-i maṣdardır gelmek maʿnāsına* sözüyle (253 / 15) numaralı sayfada, *kerd ism-i maṣdar itmek* sözüyle (247 / 21) , (360 / 7-8) ve (363 / 17-18) numaralı sayfalarda, *reviş ism-i maṣdardır gidiş maʿnāsına* sözüyle (221 / 16) numaralı sayfada, *sāḫt ism-i maṣdar düzmek ve yapmaḳ* sözüyle (336 / 19) numaralı sayfada, *sūz ism-i maṣdar yanmaḳ maʿnāsına* sözüyle (237 / 10-11) ve (276 / 6) numaralı sayfalarda ve *zed ism-i maṣdar urmaḳ* sözüyle (203 / 19) numaralı sayfada yer alır.

Bāyed be-rāstī be-miyān **āmed** erne ḫalḳ

Gūyend bī-şümār süḫan ez-ser-i güẕāf

āmed ṣarf-ı māżī ṣīġası olmaḳ üzere ism-i maṣdardır gelmek maʿnāsına (253 / 15)

Bā-salṭanat-ı ʿālem bī-mihr ü meh-i rūyet

B'illah netüvāned **kerd** eflāk-ı me-rā ḳāniʿ

kerd ism-i maṣdar itmek (247 / 21)

Mey ü maḥbūb-ı ḥarīfī zi-cihān mā-rā bes

Īn **reviş** ez-heme-i kevn ü mekān mā-rā bes

reviş ism-i maṣdardır gidiş maʿnāsına (221 / 16)

Ber-dilem her dem menih ez-ḫāl dāġ-ı ḥasretī

---

[84] Yıldırım, **Farsça Dilbilgisi**, s. 87.

Verne ḫᵛāhem **sāḫt** ʿ ālem-rā zi-dūd dil siyāh

sāḫt ism-i maṣdar düzmek ve yapmaḳ (336 / 19)

Ḥālet-i **sūz** ṭaleb der-süḫan-ı ʿ aşḳ Selīm

Ki neyerẕed be-yekī ḥabbe dü ṣad maʿ ni-i ḫāṣ

sūz ism-i maṣdar yanmaḳ maʿ nāsına (237 / 10-11)

Ey felek bīrūn rev ez-meydān ki dūr ez-kevkebī

Ḫᵛāhem āteş **zed** zi-āh imşeb der-īn meydān diger

zed ism-i maṣdar urmaḳ (203 / 19)

İstidrāk: Farsçada bir önceki cümle ile bir sonraki cümleyi hüküm olarak birbirinden ayırmak için kullanılır. Bu iki cümleyi ayırırken Türkçede *ama, fakat, -den hariç, -den başka* anlamına gelebilecek *lakin* kelimesi metnimizde kullanılmıştır. Bu kelime, Türkçeye aynen geçmiştir. Metinde vezin gereği *lakin* yazılan bu kelime, *lakin istidrāk içündür* ibaresiyle (238 / 11) numaralı sayfada yer alır.

Geh gehī mī künī vefā **lakin**

Ez-vefā hem tü-rā cefāst ġaraż

lakin istidrāk içündür (238 / 11)

İstiġās̱e ve nedbe: Farsçada üzüntü, teessüf ve yakınma bildirmek için *efsūs, vāh, āh, dirīġā, feryād* gibi sözler kullanılır. Metinde bunun yalnızca bir örneği olan *dirīġā* kelimesinin izahı*, –ā istiġās̱e ve nedbe içündür* sözüyle (349 / 10) numaralı sayfada yer alır.

Dirī**ġā** ki baʿ d ez-cefā geh gehī

Vefā mī künī līk kem mī künī

–ā istiġās̱e ve nüdbe içündür (349 / 10)

Müctelibe: Metinde birçok örneği bulunan *–e müctelibe* ibaresi, son harfi güzel he ile biten kelimelerden sonra gelen elif harfinin karşılığıdır. Bu ifâde metinde iki şekilde görülür. İlki, ismin yüklem yapılması (bkz. edāt-ı ḫaber) sırasında olan şekildir; *bende**e**m* (bendeyim) gibi. İkincisi ise üçüncü tekil şahıs iyelik ekinin yazımında karşımıza çıkan şekildir; *ġonca**e**ş* (ġoncası) gibi. Metinde bulunan örneklerden bazıları, *–e müctelibe* ibaresiyle (190 / 11) , (194 / 5) , (238 / 1) ve (278 / 14) numaralı sayfalarda yer alır.

Ġonca**e**ş ḫūn-ı dil-i men būd cānem bülbüleş

Lālei̇̄ der-deşt eger bişküft ü ger der-bāġ-ı verd

–e müctelibe (190 / 11)

Nisbeti mü᾽ekked: Farsçada *–ī* ekinin işlevlerinden biri de geldiği kelimeye mensubiyet anlamı vermesidir (bkz. edāt-ı nisbet s. 49). Metinde *–ī* nisbet eki gelen kelimelerin bazılarından sonra *–n* harfi gelerek nisbet anlamı pekiştirilmiştir. Bu *–n* eki kelimeyi anlam olarak değiştirmeyip yalnızca kuvvetlendirir. Bu ek, metinde Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi tarafından *–n nisbeti mü᾽ekked* olarak izah edilerek (193 / 16) , (233 / 4) , (292 / 4) ve (305 / 11) numaralı sayfalarda yer almaktadır.

Ez-nām-ı çarḫ egerçi der-ʿaşḳ ʿār dārem

Her kemterī**n** seget-rā ʿālīcenāb gūyem

–n nisbetī mü᾽ekked (292 / 4)

Resmiyye: Farsçada isimlere gelen *–a, –e* ünlülerini gösteren güzel he harfine *resmiyye* denir. Metinde bunun bir örneği, *–e resmiyye* ifâdesiyle (334 / 12) numaralı sayfada yer alır.

Men-i miskīn gedāyī bī-nevā derviş-i dil-rīşī

Tü şāh-ı şehriyār-ı mülk-i ḥüsn ü cān u cānān**e**

–e resmiyye (334 / 12)

Taḥsīn-i lafẓ ve teʾkīd: Farsçada sözü güzelleştirmek ve pekiştirmek için kelimelerin başına bazı ifâdeler gelir. Bu ifâdeler, geldiği kelimeleri anlam olarak değiştirmeyip aksine vâr olan anlamı kuvvetlendirir. Metinde *bi-*, *ber-*, *fürū* ve *ḫod* taḥsīn-i lafẓ veya teʾkīd işleviyle kullanılmıştır. Metinde bunun örneklerinden bazıları; *bi- edāt-ı teʾkīd* (227 / 19) , (229 / 21) ve (223 / 17) numaralı sayfalarda, *bi- teʾkīd içündür* (233 / 13-14) numaralı sayfada, *bi- taḥsīn-i lafẓ ve teʾkīd içündür* (182 / 20) , *bi- edāt-ı taḥsīn ve teʾkīd* (187 / 11) , *bi- edāt-ı taḥsīn* (206 / 8) , *bi- teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içün* (213 / 3) , *bi- taḥsīn-i lafẓ ve teʾkīd içündür* (328 / 18) , *bi- taḥsīn-i lafẓ içündür* (313 / 9) ve (332 / 20) , *bi- taḥsīn-i lafẓ ve teʾkīd içün* (365 / 3) numaralı sayfalarda; *ber- taḥsīn-i lafẓ içündür* (215 / 11) ve (337 / 17-18) , *ber- taḥsīn-i lafẓ içün* (268 / 20) ve (334 / 1) numaralı sayfalarda; *fürū taḥsīn-i lafẓ içündür* (210 / 3) ; *ḫod taḥsīn-i lafẓ içündür* (292 / 17-18) ve (327 / 2) , *ḫod taḥsīn-i lafẓ içün* (351 / 1) , *ḫod kendi yāḫūd taḥsīn-i lafẓ içündür* ifâdesiyle (353 / 15) numaralı sayfada yer alır. Bunun yanında metinde, isimlerin başına gelen *be-* edatının, teʾkīd anlamı da mevcuttur. Metinde bunun örnekleri; *be- müʾekked* ibaresiyle (275 / 8) , (284 / 7) ve (350 / 21) numaralı sayfalarda ve *be- teʾkīd içündür* ibaresiyle (261 / 10) numaralı sayfada yer alır.

Ḫᵛāstem k'ez-dergeheş bī-ġam revem sūy-ı ʿadem

Güft ez-rāh-ı kerem **bi**nşīn demī ġamgīn merev

bi- taḥsīn-i lafẓ ve teʾkīd içündür (328 / 18)

Āhem ki ez-ū şemʿ-i meh ü mihr **ber**-efrūḫt

Sūzed dü cihān ger keşed ez-sīne ʿalem bāz

ber taḥsīn-i lafẓ içündür (215 / 11)

Ān k'ū be-reh-i ʿaşḳ **fürū** şüd çü Selīmī

Z'ū hīç ḫıredmend neyāverd ḫaber bāz

fürū taḥsīn-i lafẓ içündür (210 / 3)

Nī ber-der-i cefāyī bā-men ne ber-reh-i mihr

Ḫod gū ki pīş-i rūyet ḥarf ez-çi bāb gūyem

ḫod taḥsīn-i lafẓ içündür (292 / 17-18)

Çend dārī ez-ḥarīm-i vaṣl maḥrūmem çünīn

Tā **be**-key cevr ü cefā binmā vefā yek-bār hem

be- müʾekked (275 / 8)

Żamīr: Farsçada zamirler; *men* birinci tekil şahıs, *tü* ikinci tekil şahıs, *ū* üçüncü tekil şahıs, *mā* birinci çoğul şahıs, *şümā* ikinci çoğul şahıs, *īşān* üçüncü çoğul şahıs şeklindedir. Metinde bu şahıslardan *īşān*, *ū* ve *ū* yerine kullanılan *vey* zamirlerinin izahı yapılmıştır. Bu izahlar, *īşān żamīr-i ġāʾib Ferhad ile Mecnūna rāciʿdir* şeklinde (260 / 12-13) numaralı sayfada; *ū żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ* şeklinde (201 / 8) numaralı sayfada, *ū żamīr kimseye rāciʿ* şeklinde (210 / 2) numaralı sayfada, *ū żamīr* şeklinde (210 / 4) numaralı sayfada, *ū żamīr āha rāciʿ* şeklinde (215 / 9) numaralı sayfada, *ū żamīr cānāna rāciʿ* şeklinde (229 / 18) numaralı sayfada, *ū żamīr-i ġāʾib yāre rāciʿ* şeklinde (234 / 6) numaralı sayfada, *ū żamīr-i ġāʾib dile rāciʿ* şeklinde (279 / 4) numaralı sayfada, *ū żamīr Selīme rāciʿ* şeklinde (326 / 14) numaralı sayfada, *ū żamīr-i ġāʾib Ḥażret-i Resūlallaha rāciʿ* şeklinde (360 / 19-20) numaralı sayfada ve *vey żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ* şeklinde (230 / 8) numaralı sayfada yer alır.

Ey Selīm ez-ḳıṣṣa-i Ferhād u Mecnūnem mepürs

Çün ez-**īşān** men be-kūy-ı ʿāşıḳī bürdem sebaḳ

īşān: żamīr-i ġāʾib Ferhad ile Mecnūna rāciʿdir (260 / 12-13)

Ān k'ū be-reh-i ʿaşḳ fürū şüd çü Selīmī

Z'**ū** hīç ḫıredmend neyāverd ḫaber bāz

ū żamīr (210 / 4)

Nīst ez-ḫūy-ı **vey**em āgehī vü der-reh-i ʿaşḳ

Men nedārem be-çi envāʿ bidānem ḫūyeş

vey żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ (230 / 8)

Farsçada kelime hâlinde bulunan zamirlerin yanında bir de bitişik zamirler vardır, bunlar ek hâlinde bulunurlar. Metinde bunun örneği, *żamīr* ve *żamīr-i ġāʾib* yani üçüncü şahıs zamiri olarak çokça mevcuttur. Bu örneklerden bazıları; *-[e]ş żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ* (184 / 7) , *-[e]ş żamīr-i ġāʾib büte rāciʿ* (211 / 8) , *-[e]ş żamīr cānāna rāciʿ* (214 / 7) *, -[e]ş żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ* (226 / 14-15) , *-[e]ş żamīr zāhide rāciʿ* (227 / 9) , *-[e]ş żamīr cāme-i sürḫe rāciʿ* (228 / 21) , *-[e]ş żamīri dervişe rāciʿ* (240 / 16-17) , *-[e]ş żamīr cānāna rāciʿ* (249 / 16) , *-[e]ş żamīr şīre rāciʿ* (252 / 14) , *-[e]ş żamīr ṣūfīye rāciʿ* (259 / 21) ; *–ş żamīr cānāna rāciʿ* (338 / 16) , *–ş żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ* (190 / 11-12) şeklindedir.

Ger rence küned sūy-ı men ān dost ḳadem bāz

Cān ṣarf-ı reh**eş** sāzem ve ez-hicr rehem bāz

-[e]ş żamīr cānāna rāciʿ (214 / 7)

Be-ḳavs-ı ebruvān-ı ū ki-rā rāh-ı naẓar-bāzī

Be-tīr-i ġamzee**ş** ez-her ṭaraf rāh-ı naẓar beste

–ş żamīr cānāna rāciʿ (338 / 16)

3. Eserde Yer Alan Unsurlar

a. Edebi Unsurlar

Şarih, metni şerh ederken klasik şiirin hayal dünyası, mazmunları ve şahıs kadrosu ile ilgili bilgiler vermiştir. Bunu bazen kelime izahı sırasında bazen de "mahsul-i beyt" bölümünde yapmıştır.

Maḥṣūl-i beyt: Bīñlerce firḳat dağdaġaları göñülde vardır ben dīvāneye serv daḫi üç yapraḳlı gül yeter; yaʿnī firḳat beliyyesinden tesellī żımnında gāh **serv**iñ boyuna temāşā idüp cānānımıñ ḳāmetini teẕekkür ve gāh üç yapraḳlı **gül** ḳoḳayım **maḥbūbumuñ ruḫsārını** tefekkür ideyim bu eglence baña kāfīdir (225 / 10 – 13)

Maḥṣūl-i beyt: Ey cānān her kimse ki seniñ derd ü ġamıñı ʿilāca bedel eyledi nihāyet peşīmān oldı zīrā niçün bedel eyledi; yaʿnī her göñül ki muḥabbete maḳām ola miḥnet anda müdām olur ḫulāṣa **derd ve ġam ve miḥnet ve elem ʿāşıḳıñ sermāyesi ve eglencesidir bu ṣūretde eger ʿilāc ile ġam-ı ʿaşḳı izāle eyler ise nādim olur** (240 / 7 – 11)

Maḥṣūl-i beyt: Ey cānān [...] nite ki Mecnūn-ı ʿĀmirī bir maḥalde oturur iken maʿşūḳası Leylā yanına gelüp **Leylā maʿşuḳañ benim** dimiş Mecnūn vār git meşġūl itme ḫāricde Leylā nāmında benim maʿşuḳam yoḳdur ben bütün Leylāyım söylemiş ki ʿaşḳ-ı ḥaḳīḳīde ehlullah-ı ʿiẓāmıñ fenāfillah didikleri mertebe budur (295 / 12 – 18)

baʿd ez-īn bundan ṣoñra [...] **Mecnūn** Ḳays-ı Āmirī Leylā'nıñ ʿāşıḳıdır (275 / 16 -18)

gird-bād ḳaşırġa [...] **Mecnūn** Ḳays-ı ʿĀmirī ki Leylānıñ ʿāşıḳıdır maʿnā-yı lüġavīsı dīvāne dimekdir (236 / 18 – 237 / 2)

be- edāt-ı ẓarf [...] **Ferhād** bu daḫi Şīrīn nāmında bir maʿşūḳaya mübtelā imiş (255 / 18 - 21)

behr taʿlīl [...]**Ferhād** Şīrīniñ ʿāşıḳı (226 / 3 – 4)

ḳıṣṣa ḥikāye **Ferhād** meşhūr bir ʿāşıḳdır cūy-ı şīri aḳıtmaḳ içün kūh-ı Bī-sütūnı külünk ile yarmışdır Şīrīn nāmında bir maḥbūbeye giriftār idi (260 / 9 – 10)

şüd oldı [...] **Ferhād** Şīrīn nāmında bir maḥbūbeye ʿāşıḳıñ ismidir (320 / 10 - 13)

be- edāt-ı ẓarf [...] **Vāmıḳ** lüġatda ʿāşıḳ ve muḥibb maʿnāsınadır ʿAẕrāʾ isminde bir maḥbūbeniñ dil-figārı imiş (255 / 18 – 20)

şāh şaṭranc [...] **Hind** maʿrūf ḳavm ve maʿlūm ṭāʾifedir ki vilāyetlerine Hindustān ve anlara Hindū ve Hindī dirler kes̱ret-i istiʿmāl ile vilāyetlerine de Hind dinilmek ʿādet oldı şāhı Hinde nisbet itmesiniñ sebebi şudur ki şaṭranc oyununı īcād iden Ṣaṣa bin Dāhir Hindlidir bu münāsebetle şāh Hinde nisbet olundı (302 / 6 – 11)

ger edāt-ı şarṭ [...] **Ḳāf** maʿrūf ve meşhūr ṭaġdır ki dünyāyı iḥāṭa itmişdir (251 / 9 – 10)

her çend her ne ḳadar [...] **ʿanber** maʿrūf nesnedir deryā-yı muḥīṭ cezīreleriniñ birinde ki benī ādem süknāsı degildir envāʿ-ı ḫoş-bū şükūfeler biter ve yüksek ṭaġı ṣāfī ṭaş ve yalçın ḳayaları vardır içinde ḫudāyī bal aruları olur ol şükūfelerden būy alup ol yarıḳlarda bal iderler ḥararet-i şemsden bal eriyüp aḳar ve yaġmur ve seyl ṣuları mumını yerinden ḳoparup deryaya düşürür ve

emvāc-ı deryā dögerek biri biri üzerine cemʿ ider ve mevc anı kenāra bıraḳır ol ṭarafa yaḳın olanlar zamānını bilürler varup alurlar (363 / 9 – 16)

b. Tarihi Unsurlar

Şarih, metni şerh ederken Türk tarihi ve peygamberler tarihi hakkında bilgi vermiştir. Bunu bazen kelime izahı sırasında bazen de "mahsul-i beyt" bölümünde yapmıştır.

tā intihā-i ġāyet içün [...] **Maḥmūd** mülūk-ı Ġazneviyyeden Maḥmūd Sebük Tigin bunlar on iki neferdir maḳarr-ı ḥükūmetleri diyār-ı ʿAcemde Ġazne şehri oldıġından mülūk-ı Ġazneviyye dirler mervīdir ki Maḥmūd-ı Ġaznevī her gice gündüz giydigi libās-ı mülūkāneyi çıḳarup köhne libās giyüp dergāh-ı H̱udā-yı bī-enbāza yüz sürüp namāz u niyāz idüp ṣabāḥa dek bu ḥāl ile aġlayup münācāt ve ṭaleb-i maġfiret ve ʿarż-ı ḥācāt idüp Cenāb-ı Ḥaḳḳa mütez̠ellil ve mübtehil ve bu şiʿr meskenet-meşʿarı kāʾil olurdı (340 / 19 – 341 / 7)

ki edāt-ı beyān [...] **Ayāz** Maḥmūd-ı Ġaznevīniñ maḥbūb-ı ẖāṣı ve nedīm ü muṣāḥibi idi (341 / 10 – 11)

Türk H̱ıṭā ve H̱oten ve deşt-i Ḳıpçaḳ ẖalḳına dirler ki ʿādetleri ġāret ve yaġmadır (319 / 9 – 10)

her çend her ne ḳadar [...] **Tatār** maʿrūf ṭāʾifedir müşkiñ ʿalāsı anlarıñ vilāyetlerinde ḥāṣıl olmaḳla nāfe-i müşki anlara nisbet iderler (363 / 9 – 20)

māh ḳamer ve ay [...] **Aḥmed** ḥabīb-i ekrem ve resūl-i muḥterem efendimiz ḥażretleriniñ nām-ı şerifidir (360 / 16 – 18)

be- edāt-ı ilṣāḳ [...] **Mesīḥā** ḥażret-i ʿĪsā rūḥullahıñ iki ismi var biri ʿĪsā ve biri Mesīḥādır (286 / 16 – 17)

der- edāt-ı ẓarf [...] **Nūḥ** şeyḫü'l-enbiyāʾ ve ḳıdvetü'l-aṣfiyā ulü'l-ʿazm bir peyġamber-i ẕi-şānıñ ismidir ʿArabīce laḳabı neciyyullahdır bu dünyāda biñ elli sene muʿammer olmuşdur (181 / 6 – 11)

c. Coğrafi Unsurlar

Şarih, metni şerh ederken kelime izahı sırasında metinde geçen yer adları ve nehir adları hakkında da bilgi vermiştir.

Ḥicāz ḫıṭṭā-i Mekke ve Medīne'ye dirler ve mūṣiḳide bir maḳām adıdır (300 / 9 – 10)

ʿIrāḳ ʿIrāḳ ikidir ʿIrāḳ-ı ʿArab, Baġdād ve ʿIrāḳ-ı ʿAcem, Iṣfahāndır ve ʿIrāḳ; perde-i sürūd yaʿnī mūṣiḳīde bir perdeniñ ve bir maḳāmıñ adıdır (300 / 6 – 7)

Iṣfahān Īrān ḫākinde bir şehr-i ʿaẓīmdir, ʿAcemler Iṣfahān nıṣf-ı cihāndır zaʿm iderler (301 / 6 – 7)

Īrān vilāyet-i ʿIrāḳ ve Fārs ve Azerbāycān ve Ḫorāsān memleketleridir ki, Ferīdūn Şāh büyük oġlı İreç'e virmiş idi; Īrān tesmiyesi andandır ve nehr-i Āmūnuñ öte ṭarafını Tūr nām oġlına virmiş idi Tūrān tesmiyesi andandır (298 / 21 – 299 / 3)

Sitānbūl maḳarr-ı salṭanat-ı seniyye-i ḫulefā-i ʿOsmāniye olan belde-i ṭayyibe-i kübrādır ki güzide-i bilād-ı niyādır (298 / 18 – 19)

Āmū Īrān ile Tūrān'ıñ beynini fāṣıl olan nehrin adıdır ki, başında vāḳiʿ bir ḳaryeniñ ismidir ki ol ırmaġı aña nisbet idüp āb-ı Āmū dirler (301 / 15 – 17)

Şaṭṭ Kūfe nehriniñ ismidir ki Fırat daḫi dirler baḥr-ı Hürmüz'e manṣıb olur (244 / 16)

Ceyḥūn Īrān iḳlīminde bir nehr-i kebīrdir ki öte ṭarafına māverāʾü'n-nehr dirler (315 / 15 – 16)

d. Sosyal Hayat İle İlgili Unsurlar

Şarih, metni şerh ederken "mahsul-i beyt" bölümünde dönemin sosyal hayatı hakkında fikir veren izahlara yer vermiştir.

Maḥṣūl-i beyt: Selīm gibi ʿāşıḳlıḳ maḥallesinden ḳaçan giderim yüz kere benim ayağım öñüne **ḳamış vażʿ iderler** ise de yaʿnī **ne dürlü ʿaẕāb ve işkence** iderler ise ʿāşıḳlıḳ maḥallesinden gitmem Selīm gibi s̱ābit-ḳademim ḫulāṣa cān viririm cānānımdan geçmem (197 / 13 – 16)

Örnekte şarih, *"ḳamış vażʿ itmek"* âdetini *"yaʿnī"* kelimesinden sonra *"ne dürlü ʿaẕāb ve işkence iderler ise"* sözüyle açıklamıştır.

Maḥṣūl-i beyt: Ey kāfir [...] yaʿni benim ʿaḳl u sāmānımı ve dīn ü īmānımı yağma itdigiñden **dīvāne-rā ḳalem nīst** mażmununca gün-ā-gün aḥvāl-i memnūʿda bī-şuʿūr olaraḳ bulunurum bunlara bāʿis̱ seniñ cevr ü sitemindir

Örnekte şarih, beyti izah ederken *"dīvāne-rā ḳalem nīst"* ibaresini kullanmış, ardından *"gün-ā-gün aḥvāl-i memnūʿda bī-şuʿūr olaraḳ bulunurum bunlara bāʿis̱ seniñ cevr ü sitemindir"* demiştir. Sevgilinin siteminden dolayı delilik mertebesine ulaştığını, bu sebeple hiçbir şeyden sorumlu olmadığını belirtmiştir.

Maḥṣūl-i beyt: Eger ol cānān tekrār benim ṭarafıma ayağına zaḥmet ider ise ṭarīḳine cānımı ṣarf iderim ve ayrılıḳdan ḫalāṣ olurum; yaʿnī **büyük ẕātlar bir maḥalle gitdikleri vaḳtde taʿẓīmen atlarınıñ ayaḳları altına çuḳa tefriş itdikleri gibi** cānānım benim ṭarafıma teşrīf ider ise tekrīmen cān metāʿını ṭarīḳine döşerim ve mülāḳāt ile firḳatden ḫalāṣ olurum ḫulāṣa cānımı teşekküren nis̱ār iderim. (214 / 10 – 15)

Örnekte şarih, metni izah ederken *"büyük ẕātların bir maḥalle gitdikleri vaḳtde taʿẓīmen atlarınıñ ayaḳları altına çuḳa tefriş idilmesi"* âdetinden bahsetmiştir.

Maḥṣūl-i beyt: Ṣaḥrā dīvānesi ve ḫarābe żābiṭi irişiyor ey belde çocuḳları müjde zīrā dīvāne irişiyor; yaʿnī çocuḳlar **dīvāne ile eglenmegi** muʿtād eylediklerinden derd-i ʿaşḳ ile dīvāne olan ʿāşıḳıñ gelecegini müjde ider tā ki **ṭaşa ṭutmaḳla eglensünler**. (198 / 3 – 6)

Örnekte şarih, çocukların deliler ile eğlenme, onları taşlama âdetlerini *"çocuḳlar dīvāne ile eglenmegi muʿtād eylediklerinden derd-i ʿaşḳ ile dīvāne olan ʿāşıḳıñ gelecegini müjde ider tā ki ṭaşa ṭutmaḳla eglensünler"* sözleriyle açıklamıştır.

e. Musiki İle İlgili Unsurlar

Şarih, metni şerh ederken kelime izahı sırasında bazı musiki unsurlarına yer vermiştir.

çü edāt-ı teşbīh **ney** maʿrūf ḳamışdır ki mevlevīḫānelerde üfürürler bunuñ da envāʿı var ḳız nāyı ve cūra ve manṣūr dirler (304 / 20 – 21)

mest serḫoş [...] **def** maʿlūm Türkīde daḫi def ve baʿżān dāʾire dirler (341 / 18 – 20)

mest serḫoş [...] **çeng** saz (341 / 18 – 20)

ne edāt-ı nefy [...] **sāz** çeng ve çalġı (218 / 1 – 3)

tā edāt-ı taʿaccüb [...] **mıżrāb** tāzene ki anıñla sāz çalarlar (273 / 17 – 18)

çeng sāz ve mūsıḳa-yı hümāyūnda ṭabāḳ şeklinde iki dāne olur biri birine çarparlar laṭīf bir ṣadā çıḳar aña daḫi çeng dirler (300 / 12 – 13)

Ḥicāz ḫıṭṭā-i Mekke ve Medīne'ye dirler ve mūsiḳide bir maḳām adıdır (300 / 9 – 10)

IV. BÖLÜM

A. DESTÂVÎZ-İ DÂNİŞ'İN METNİ

1. Metinde İzlenen Yol

Çalışmamızın konusu olan Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin *Destâvîz-i Dâniş* adlı eserinin dört nüshası tespit edilmiştir. Bunlardan çalışmamızda B olarak adlandırdığımız Makedonya nüshasının ilk sayfasında "... *iki nüsḫa yazılup bir nüsḫası destāvīz-i nāçizāne olaraḳ ḥużūr-ı ʿadālet-nüşūr-ı şehinşāhīlerine ʿarż u taḳdīm ḳılındı şu nüsḫa daḫi lisān-ı Farisīye heveskār olanların muṭālaʿa veyāḫūd*

istinsāḫ eylemeleri ve Dāniş-i müstemendi ḥāl-i ḥayāt u memātda ḫayır duʿā ile yād ḳılmaları içün Manastır'da İsḥāḳiye Cāmiʿ-i Şerīfi Kütüpḫānesi'ne taḫṣīṣen vaḳf eyledim..." yazmaktadır. Eserin sonunda da *"Dâniş Ahmed"* yazılı bir mühür vardır. Buradan yola çıkarak Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi tarafından iki nüshanın yazılıp birinin II. Abdülhamid'e diğerinin Makedonya'daki İshakiye Camii Kütüphanesi'ne takdim edildiği anlaşılır. Bu iki müellif hattının tarihi daha eski olanı (h. 1313 / m. 1895-96) A olarak adlandırılıp çalışmamıza esas alınmıştır.

XIX. yüzyılın bir özelliği olan ikili imla, esas aldığımız A nüshasında da geçerlidir. Aynı metin içerisinde bulut kelimesi kimi yerde bulud (183 / 3) , kimi yerde bulut (344 / 17) şeklinde yazılmıştır. Aynı durum nüshalar arasında da geçerlidir. *"İmlâ muhafazakâr bir sistem olup kimi kalıplaşmış şekiller yüzyıllar boyunca değişmeden yazıldıkları için, kelimelerin söylenişi değişir, ancak yazılışı değişmez."* [85] Bu sebepten, ünsüz harflerin yazımında klişeleşmiş imla gereğince Türkiye Türkçesi söyleyişini esas aldık. Ünlü harflerin yazımında ise metnin kendisine sadık kalarak gördüğümüzü yazdık: demür / demir (222 / 4; 254 / 6) , ayru / ayrı (213 / 6; 213 / 9) gibi. Yine nüsha içerisinde vasıta eki kimi yerde kelimeye bitişik kimi yerde ayrı yazılmıştır: sebebiyle / sebebi ile (201 / 10; 219 / 4) , ʿaşḳla / ʿaşḳ ile (189 / 8; 221 / 9) gibi. Aynı durum şart kipi için de geçerlidir: iderse / ider ise (228 / 14; 204 / 13) , olursa / olur ise (188 / 6; 199 / 18) . Bu durumda da yine gördüğümüzü yazmayı tercih ettik.

Çalışmamızın Farsça kısımlarının yazımında Türkçe söylenişi esas aldık: şod / şüd (201 / 5) , kon / kün (211 / 15) , gol / gül (242 / 15) , bolbol / bülbül (296 / 10) , goft / güft (306 / 20) gibi. Farsça konum eklerini (be-, ber-, der-, ez-, zi-, -râ, berây-, behr-, sûy-) belirtmek için kısa çizgi ile kelimeden ayırdık: be-lutf (357 / 7) , ber-men (211 / 15) , der-kitâb (185 / 7) , ez-kûşe (358 / 18) , zi-dil (183 / 18) , Selîmî-râ (213 / 11) gibi. Farsça isimlerin sonuna eklenen –râ konum ekinin tamlayan eki olarak kullanıldığı yerlerde aradaki farkı göstermek bakımından eki, kelimeye bitişik yazdık: türa "senin" (186 / 8, 273 / 18) , merâ "benim" (197 / 11, 213 / 4) gibi. Konum eki olan be- ile karışmaması için fiile eklenip te'kid ya da

---

[85] Hayati Develi, **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 2**, İstanbul, Kesit, 2015, s. 207.

tahsîn anlamı veren be- sesini bi- olarak yazdık: biniger (204 / 20) , bikün (338 / 21) , bigüzered (181 / 8) gibi. Farsça isimlerin başına eklenen nâ- ve bî- olumsuzluk eklerini belirtmek için kısa çizgi ile kelimeden ayırdık: bî-karârem (219 / 11) , nâ-mihribân (248 / 16) gibi. Farsça isimlerin sonuna eklenen –hâ ve –ân çokluk eklerini kelimeye bitişik yazdık: cânhâ (274 / 17) , merdân (253 / 1) gibi. Farsça beyitlerdeki kelimeleri ait olduğu yüzyıla (XVI. yüzyıl) uygun okurken XIX. yüzyıla ait olan metnin geri kalanında günümüze yakın söyleyişi esas aldık. Örneğin; ümit kelimesi şiirde geçiyorsa ümmîd (280 / 21) , metinde geçiyorsa ümîd (312 / 12) şeklinde yazılmıştır.

Çalışmamızda araştırmacılara kolaylık sağlamak bakımından Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin verdiği sayfa numaralarına uyulmuş, aynı amaçla her satıra da numara verilmiştir. Çalışmamız mensur bir metin olduğu için noktalama yapılmıştır.

2. Tenkitli Metin

180

Ġazel 40

Mefʿūlü fāilātü mefāīlü fāilün

Ṣāḳī mey-i şebāne biyāver dem-i ṣabūḥ

K'ez-ser bered ḫumār dehed ṣad feraḥ be-rūḥ

(16) **sāḳī** bezm-i ʿişretde bāde-nūşlara peymāne viren maḥbūba dirler **mey** (17) bāde **şebān** şebiñ cemʿi gice **-ān** edāt-ı cemʿ[86] **-e** edāt-ı liyāḳat (18) **biyāver** getür **dem** vaḳt **ṣabūḥ** ṣabāḥ vaḳtinde bāde içmege dirler[87] (19) **ki** edāt-ı taʿlīl[88] **ser** baş **bered** giderir ve izāle ider[89] **ḫumār** bādeniñ (20) neşʾe ve keyfiyyeti geçdikden ṣoñra

[86] -ān edāt-ı cemʿ: -B, -C
[87] dem vaḳt ṣabūḥ ṣabāḥ vaḳtinde bāde içmege dirler: dem-i ṣabūḥ sabaḥ vaḳti B, C, D
[88] ki edāt-ı taʿlīl: ki edāt-ı taʿlīl ez- edāt-ı ibtidā B, C
[89] ider: eyler B, C

ʿārıż olan ḫamyāzeye ve s̱ıḳlet ve ser-girānlıġa (21) dinür **dehed** virir **ṣad** yüz **feraḥ** sürūr **be-** edāt-ı ilṣāḳ **rūḥ** cān

181

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Ṣāḳī gicelere lāyıḳ[90] olan bādeyi ṣabāḥ vaḳti getür zīrā başdan (2) ḫumārı izāle ider, cāna yüz sürūr virir; yaʿni ser-girānlıġı defʿile nefs-i (3) nāṭıḳaya neşʾe ve rāḥat baḫş eyler.[91]

Der-pīş-i rind taḫta-i meyḫāne bih ẕi-taḫt

Yek-dem ki bigẕered be-ḫoşī[92] bih ẕi-ʿömr-i Nūḥ

(6) **der-** edāt-ı ẓarf[93] **pīş** öñ **rind** bāde-nūş ve ẓarīf ve kārında müteyaḳḳıẓ (7) ve bī-ḳayd ve ḳallāş maʿnālarınadır **taḫta** yaṣṣı aġāç **meyḫāne** şarāb evi (8) **bih** eyü **taḫt** serīr-i mülūk **ki** edāt-ı beyān **bigüẕered** geçer **be-** edāt-ı muṣāḥabet (9) **ḫoş**[94] güzellik **ʿömr** müddet-i ḥayāt **Nūḥ** şeyḫü'l-enbiyāʾ (10) ve ḳıdvetü'l-aṣfiyā ulü'l-ʿazm bir peyġamber-i ẕi-şānıñ ismidir ʿArabīce laḳabı (11) neciyyullahdır bu dünyāda biñ elli sene muʿammer olmuşdur

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Bāde-nūşuñ öñünde meyḫāne taḫtası serīr-i mülūkdan evlādır, (13) bir nefes ki güzellik ile geçer Nūḥ ʿaleyhi's-selāmıñ ʿömründen iʿlādır zīrā (14) zaḥmet ve maraż ve miḥnetle geçen günler ʿömrden maʿdūd degildir.

Zāhid megū ki tevbe kün ez-ʿāşıḳī ü mey

Ẕ'īn nevʿ-i tevbehāst me-rā tevbe-i naṣūḥ

---

[90] lāyıḳ: lāʾiḳ B
[91] eyler: ider B, C
[92] ḫoşī: ḫoş C, D
[93] der- edāt-ı ẓarf: der- ẓarfiyyet içün B, C
[94] ḫoş: ḫoşī B

(17) **zāhid** tārik-i dünya **megū** söyleme **ki** edāt-ı beyān **tevbe** rücūʿ (18) alallah **kün** eyle[95] **ʿāşıḳ** muḥibb[96] **–ī** edāt-ı maṣdar **mey** bāde (19) **īn** bu **nevʿ** dürlü **–hā** edāt-ı cemʿ[97] **me-rā** baña **naṣūḥ**[98] tevbe (20) itdigi günāha bir daḫi rücūʿ eylememek maʿnāsınadır.

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey ṣūfī ʿāşıḳlıḳdan ve şarābdan tevbe ile söyleme

182

(1) zīrā bu dürlü tevbelerden baña tevbe-i ṣādıḳa vardır; yaʿni bir daha rücūʿ itmemek (2) muḳarrerdir. **Fāʾide:** Ḥażret-i ʿAli keremullahu vechehu[99] tevbe-i naṣūḥ nedir (3) suāl itdiklerinde altı nesneden ʿibāretdir didiler ki; ẕünūb-ı māżiyeye[100] (4) nedāmet ve ferāʾiż-i fāʾiteyi ḳażа[101] ve redd-i meẓālim ve istiḥlāl-i ḫuṣūm (5) ve ẕünūba ʿāʾid olmamaġa ʿazīmet ve sābıḳda nefsi maʿṣiyetde terbiye (6) eyledigi gibi min-baʿd ṭāʿāt-ı İlāhiyede perverde[102] eylemekdir.

Bī-bāde-i muḥabbet ü nuḳl-ı leb-i ḥabīb

Yek-dem nemī resed be-dil-i ʿāşıḳān fütūḥ

(9) **bī-** edāt-ı nefy **bāde** ṣahbā ve şarāb **muḥabbet** sevişmek **nuḳl** ʿişret (10) mezesine dinür **leb** dudaḳ **ḥabīb** dost **yek-dem** bir vaḳt (11) **nemī resed** irişmez **be-** edāt-ı ilṣāḳ **dil** göñül **ʿāşıḳ** muḥibb **–ān** (12) edāt-ı cemʿ **fütūḥ** inşirāḥ ve küşādelik

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Muḥabbet şarābı ve dostuñ dudaġınıñ mezesi olmaḳsızın (14) bir vaḳt ʿāşıḳlarıñ göñlüne inşirāḥ irişmez; yaʿni ʿāşıḳlarıñ sürūr-ı (15) derūnı iki

[95] kün eyle: kün eyle ez- edāt-ı ibtidā B, C
[96] ʿāşıḳ muḥibb: -B, -C, -D
[97] –hā edāt-ı cemʿ: –hā edāt-ı cemʿ -st edāt-ı ḫaber naṣuḥa maṣrūfdur B, C, D
[98] naṣūḥ: naṣūḥ rücūʿ ve B, C
[99] Ḥażret-i ʿAli keremullahu vechehu: Ḥażret-i ʿAli keremullahu vechehuya B, C, D
[100] ẕünūb-ı māżiyeye: ẕünūb-ı māżiyeden B, C
[101] ferāʾiż-i fāʾiteyi ḳażа: ferāʾiż-i fāʾiteyi ḳażа ile iḳāmet D
[102] perverde: terbiye B, C, D

şey᾽iñ vücūduna mevḳūfdur birisi[103] bāde nūş itmek (16) birisi daḫi[104] cānānıñ dudağını meze yirine emüp[105] öpmekdir.

Der-şīşe her çi hest birīzīd der-ḳadeḥ

K'āyed birūn be-devr-i Selīm ez-seḥāb-ı Nūḥ[106]

(19) **der-** edāt-ı ẓarf **şīşe** şırça **her** edāt-ı ḥaṣr **çi** edāt-ı istifhām (20) **hest** vardır **bi-** taḥsīn-i lafẓ ve te᾽kīd içündür[107] **rīzīd** döküñüz (21) **der-** edāt-ı ṣıla **ḳadeḥ** piyāle ve peymāne[108] **ki** edāt-ı taʿlīl **āyed** gelür

183

(1) **birūn** ṭaşra **be-** edāt-ı ẓarf **devr** dönmek ve ṭolanmaḳ maʿnāsınadır (2) zamān daḫi bir ḥālde ṭurmayup dönüp ṭolandığından dā᾽imā tağayyür ve inḳılābda (3) oldığından zamāna da[109] devr ıṭlāḳ olunur **seḥāb** bulut ki Fārsīde ebr dirler.

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Şırçada her ne var ise ḳadeḥe döküñüz; zīrā Selīm zamānında (5) Nūḥ ʿaleyhi's-selāmıñ bulutundan ṭaşra gelür; yaʿni ṭufān-ı Nūḥ'uñ kes̱reti (6) nisbetinde Selīm'iñ zamānında cihān envāʿ-ı niʿam ile māl-ā-māldir şırçada bāde (7) tükenecek ve bitecek diyü ḫısset itmeyiñiz seḥāb-ı Nūḥ'uñ bārānından fażla (8) bāde vardır.

Ġazel 41

Mefʿūlü fāilātü mefāīlü fāilün

Mestāne çeşm-i yār der-āmed zi-ḫᵛāb sürḫ

[103] birisi: -B, -C
[104] birisi daḫi: birisi de D
[105] emüp: -B, -C
[106] Der-şīşe her çi hest birīzīd der-ḳadeḥ / K'āyed birūn be-devr-i Selīm ez-seḥāb-ı Nūḥ: -B
[107] hest vardır bi- taḥsīn-i lafẓ ve te᾽kīd içündür: hest vardır bi- te᾽kīd içündür B, C, hest vardır D
[108] ḳadeḥ piyāle ve peymāne: ḳadeḥ peymāne ve piyāle B, C, D
[109] zamāna da: -D

Ḫoy-kerde rūy geşte zi-tāb-ı şarāb sürḫ

(11) **mest** serḫoş **–ān** edāt-ı cemᶜ **–e** edāt-ı nisbet **çeşm** (12) ᶜayn ve göz **yār** dost **der-āmed** içerü geldi[110] **ḫᵛāb** nevm (13) ve uyḳu **sürḫ** ḳırmızı **ḫoy-kerde** terlemiş **rūy** vech (14) ve yüz **geşte** olmuş **tāb** żiyā ve fürūġ **şarāb** bāde[111]

(15) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ gözi serḫoşlara mensūb uyḳudan ḳırmızı (16) olaraḳ içerü geldi, terlemiş ve yüzi şarābıñ parlamasından ḳırmızı (17) olmuş; yaᶜni başḳa leṭāfet kesb itmiş ki temāşā iden ḥayrān u şeydā olur.

Bigẕeşt ḫanceret[112] zi-dil-i pāre pāreem

V'ez-sūz-ı sīne geşt çü sīḫ-i kebāb sürḫ

(20) **bi-** edāt-ı taḥsīn ve teʾkīd **güẕeşt** geçdi **ḫancer**[113] maᶜrūf āletdir (21) **dil** göñül **pāre** parça **-em** edāt-ı mütekellim-i vaḥde[114] **sūz** yanmaḳ

184

(1) **sīne** ṣadr ve gögüs **geşt** oldı **çü** edāt-ı teşbīh **sīḫ** şīş

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ ḫanceriñ[115] pāre pāre göñlümden geçdi ve sīnem[116] (3) yanmasından kebāb şīşi gibi ḳırmızı oldı; yaᶜni sīnemde olan (4) āteş-i ᶜaşḳ şiddetinden ḥadīdi bile ḳırmızı eyler.[117]

Rūyeş ziyāde sürḫ şeved hemçü gül zi-mül

Ārī müdām der-şafaḳest āfitāb sürḫ

---

[110] der-āmed içerü geldi: der-āmed içerü geldi zi- edāt-ı ibtidā B, C

[111] şarāb bāde: -D

[112] ḫanceret: ḫançeret D

[113] ḫancer: ḫançer D

[114] -em edāt-ı mütekellim-i vaḥde: -em edāt-ı mütekellim-i vaḥde ve ᶜāṭıfe B, C: ve edāt-ı ᶜaṭf D

[115] ḫanceriñ: ḫançeriñ D

[116] sīnem: sīnem ise D

[117] sīnemde olan āteş-i ᶜaşḳ şiddetinden ḥadīdi bile ḳırmızı eyler: sīnemde olan āteş-i ᶜaşḳ şiddetinden kebāb şişi gibi sīnemiñ kemikleri bile ḳırmızı oldı D

(7) **rūy** vech ve yüz **–[e]ş** żamīr-i ġā᾿ib[118] cānāna rāciʿ **ziyāde** kes̱īr ve füzūn[119] (8) **sürḫ** ḳırmızı **şeved** olur **hemçü** edāt-ı teşbīh **gül** maʿrūf (9) çiçekdir[120] ʿArabīde vavıñ fetḥiyle[121] verd dirler **mül** bāde **ārī** belī (10) **müdām** dā᾿imā **der-** edāt-ı ẓarf **şafaḳ** güneş ġurūbundan ṣoñra (11) ʿişā-i aḫīreye dek[122] ufuḳda ẓāhir olan ḥumrete dinür[123] **āfitāb** şems[124] **sürḫ** (12) ḳırmızı renge dinür.[125]

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ yüzi bādeden gül gibi[126] ḳırmızı olur, belī güneş (14) şafaḳda dā᾿imā ḳırmızıdır; şu beytde cānānıñ yüzi güneşe teşbīh olundı, (15) güneş nice şafaḳda ḳızarır ise cānānıñ yüzi daḫi ʿişret ḥālinde (16) öyle ḳırmızı olur ki ʿuşşāḳı ḥarāret-i ʿaşḳ ile sūzān ider.

Rūz-ı redīm niger ki çü pürsed zi-men süḫan

Kerdem zi-infiʿāl be-vaḳt-i cevāb sürḫ

(19) **rūz** gün[127] **red** girü döndürmek **–īm** edāt-ı mütekellim-i maʿalġayr (20) **niger** naẓar eyle **ki** edāt-ı beyān **çü** edāt-ı taʿlīl **pürsed** suāl ider (21) **men** ben **süḫan** kelām ve söz **kerdem** eyledim **infiʿāl** te᾿es̱s̱ür

185

(1) ve iġbirār **be-** edāt-ı ẓarf[128] **vaḳt** zamān **cevāb** Fārsīde pāsuḫ dirler.[129]

---

[118] –[e]ş żamīr-i ġā᾿ib: –[e]ş żamīr D
[119] ziyāde kes̱īr ve füzūn: ziyāde efzūn ve kes̱īr B, C, D
[120] gül maʿrūf çiçekdir: gül maʿrūf çiçekdir ki B, C
[121] vavıñ fetḥiyle: -B, -C, -D
[122] dek: ḳadar B, C, D
[123] ufuḳda ẓāhir olan ḥumrete dinür: ufuḳda ẓāhir olan ḥumrete dinür der- edāt-ı ḫaber sürḫe maṣrūfdur B, C, -est edāt-ı ḫaber sürḫe maṣrūfdur D
[124] āfitāb şems: āfitāb şems ve güneş B, C, D
[125] renge dinür: -B, -C, -D
[126] Cānānıñ yüzi bādeden gül gibi: Cānānıñ yüzi bādeden gül gibi ziyāde B, C, D
[127] rūz gün: rūz gündüz D
[128] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
[129] dirler: mürādifidir B, C

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Biz ʿuşşāḳı girü döndürmek ve ḳabūl itmemek gününde naẓar eyle (3) ki çünki cānān benden[130] kelām suāl ider cevāb vaḳtinde teʾeṡṡürden (4) ḳırmızı eyledim yaʿnī cānāna daḫi bizim ḥālimiz teʾṡīr idüp suāline cevāb (5) virdigim vaḳtde ḥicābından[131] ḳırmızı oldı.

Ekṡer be-ḫūn-ı çeşm-i Selīm-i belā-keşest

Evrāḳ-ı şiʿrhā ki büved der-kitāb sürḫ

(8) **ekṡer** ziyāde **be-** edāt-ı muṣāḥabet **ḫūn** dem ve ḳan **çeşm** ʿayn ve göz (9) **belā-keş** vaṣf-ı terkībī olaraḳ belā çekici dimekdir **evrāḳ** varaḳıñ (10) cemʿi yapraḳ **şiʿr** kelām-ı mevzūn **–hā** edāt-ı cemʿ **ki** edāt-ı beyān (11) **büved** olur **der-** edāt-ı ẓarf **kitāb** maʿlūm[132]

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Kitābda kelām-ı mevzūn yapraḳları ki ḳırmızı olur, ekṡer (13) belā çekici Selīmiñ gözi ḳanıyladır; yaʿnī evrāḳa kelām-ı mevzūn yazıldıġı (14) vaḳtde firāḳ-ı cānāna ibtilā ile Selīm ḳanlı gözyaşlarını döküp (15) kaġıdları ḳırmızı eyler.

Ġazel 42

Feilātün feilātün feilātün fā'lün

Bī-ser-i zülf-i tü şüd rişte-i cānem neḫ neḫ

Ki reved ez-müjehā eşk-i revānem neḫ neḫ

---

130 cānān benden: benden cānān B, C, D

131 ḥicābından: ḥicābdan B, C

132 kitāb maʿlūm: -B, -C

(19) **bī-** edāt-ı nefy **ser** uç **zülf** cebhede olan ṣaç **tü** sen (20) **şüd** oldı **rişte** iplik **cān** rūḥ-ı ḥayvānī[133] **neẖ** (21) tār-ı ibrīşim yaʿnī ipek teli **ki** edāt-ı taʿlīl **reved** gider[134] **müje**

186

(1) kirpik **–hā** edāt-ı cemʿ **eşk** demʿ ve gözyaşı sirişk daẖi o maʿnāyadır[135] (2) **revān** aḳıcı ve gidici **–[e]m** edāt-ı mütekellim-i vaḥde[136]

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Seniñ zülfünüñ ucı olmaḳsızın cānımıñ ipligi ipek (4) teli oldı, zīrā ki kirpiklerden aḳıcı gözyaşı ipek teli oldı; yaʿnī (5) gözümüñ kirpiklerinden ḳanlı yaşlar tār-ı ibrīşim gibi ince ince ʿale't-tevālī aḳıyor.

Tīġ-i pür-ẖūn-ı türā dey be-zebān kerdem pāk

Ḳīr gerdīd[137] leb ü geşt zebānem neẖ neẖ

(8) **tīġ** şemşīr ve ḳılıç **pür** ṭolu[138] **ẖūn** ḳan **türā** seniñ **dey** dünki (9) gün[139] **be-** edāt-ı muṣāḥabet **zebān** lisān ve dil **kerdem** eyledim **pāk** (10) ṭāhir ve temiz **ḳīr** zift yaʿnī ḳara saḳız **gerdīd** eyledi **leb** (11) dudaḳ **geşt** oldı **neẖ** tār-ı ibrişim

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ ḳan ṭolu ḳılıcıñı dünki gün lisānımla (13) pāk eyledim, dudaġımı zift gibi siyāh eyledi ve lisānım ibrīşīm teli gibi (14) ince[140] oldı; yaʿnī ey cānān pek çoḳ ʿuşşāḳıñ ḳanıyla ḳılıcıñ (15) ālūde oldıġından[141] tecemmuʿ

[133] cān rūḥ-ı ḥayvānī: cān rūḥ B, C
[134] reved gider: reved gider ez- edāt-ı ibtidā B, C
[135] daẖi o maʿnāyadır: daẖi dirler B, C, D
[136] –[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde: D
[137] gerdīd: gerdīd ü B, C
[138] pür ṭolu: pür dolu D
[139]dey dünki gün: deydey günki gün C
[140] ince: rūşen B, C
[141] oldıġından: oldıġı cihetle D

iden ḳanlar siyāhlandığından[142] lisānım ile taṭhīr (16) itdigimde dudaġım ḳara saḳız oldı ve lisānım pāre pāre kesilüp (17) ibrīşim teli gibi ince oldı.[143]

Cüz reg ü pey zi-tenem hīç nemānde v'ān hem

Şüde ez-ḥasretet ey serv-i revānem neẖ neẖ

(20) **cüz** ġayrı **reg** ṭamar **pey** siñir **ten** beden **hīç** maʿdūm ve endek (21) **nemānde** ḳalmamış **ān** ism-i işāret **hem** daẖi **şüde** olmuş

187

(1) **ḥasret** fevt olmuş nesneye kemāl-i ārzūdan dirīġ ve teʾessüf eylemek (2) maʿnāsınadır **–[e]t** edāt-ı ẖiṭāb **serv-i revān** gidici servi ki[144] (3) maḳṣūd cānāndır[145] ḳāmeti serve teşbīh olunmuşdur.

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Bedenimden ṭamar ve siñirden ġayrı hīç bir şey ḳalmamışdır, ol daẖi (5) ey servi[146] ḳāmetli cānānım seniñ ḥasretiñden ibrīşim teli olmuşdur; (6) yaʿnī derd-i ʿaşḳ ile ol derece[147] żaʿīf ve naḥīfim.

Rīsmān behr-i belā-yı dil şikest er rīsendī

Ez-reg-i dīde biyābī biresānem neẖ neẖ

(9) **rīsmān** bükülmüş urġan **behr** taʿlīl içündür[148] **dil** göñül **şikest** (10) üzüldi ve yıprandı **er** edāt-ı şarṭ **rīsendī** egirdiñ ve ġazl itdiñ (11) **reg** ṭamar **dīde** göz **biyābī** bulursın **bi-** edāt-ı taḥsīn ve teʾkīd **resān** (12) irişdir **neẖ** tār-ı ibrīşim[149]

---

142 siyāhlandığından: siyāhlığından B, C
143 ince oldı: incelendi B, C, D
144 servi ki: servi B, servidir C
145 cānāndır: cānāndır ki B, C
146 servi: serv B, C
147 derece: mertebe B, C
148 behr taʿlīl içündür: behr edāt-ı taʿlīl B, C, D
149 neẖ tār-ı ibrīşim: -B, -C, -D

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Göñül belāsından içün bükülmüş urġan üzüldi, (14) eger egirir iseñ göz ṭamarından bulursın baña tel tel irişdir; yaʿnī göñül (15) ʿaşḳ ile dīvāne oldıġından bükülmüş urġanlara baġlandı, anlar (16) üzülüp fersūde oldı, eger yeñiden egirüp urġan bükmek ister (17) iseñ gözümüñ ṭamarlarında[150] iplikler bulursın anlardan bük ve baña (18) irişdir tā ki uṣlansun içün dīvāne göñlümi baġlayayım.

Tār-ı cān-rā be-ser-i zülf-i tü ḫᵛāhem peyvest

Çün Selīmī şeb-i vaṣl er bitüvānem neḫ neḫ

(21) **tār** tel **cān** rūḥ-ı ḥayvānī **–rā** edāt-ı mefʿūl **be-** edāt-ı ilṣāḳ

188

(1) **ser** uç **zülf** cebhede[151] olan ṣaç **tü** sen **ḫᵛāhem** isterim (2) **peyvest** ittiṣāl ve ulaşmaḳ **çün** edāt-ı teşbīh **şeb** gice (3) **vaṣl** ḳavuşmaḳ[152] **er** edāt-ı şarṭ **bitüvānem** ḳādir olurum

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ zülfüñüñ ucını cān teline muttaṣıl (5) itmek isterim Selīm gibi vuṣlat gicesi tel tel itmege ḳādir olur isem; (6) yaʿnī ey cānān viṣāl gicesinde zülfleriñi tel tel ṭarayım naṣīb olursa[153] (7) cānımıñ tellerine muttaṣıl ḳılmaḳ[154] isterim yaʿnī cānım ile zülfleriñi (8) ḳarışdırup yek-vücūd eylemegi ṭaleb iderim.

Ġazel 43

Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün

---

[150] ṭamarlarında: ṭamarında B, C

[151] cebhede: cebhe üzerinde B, C, D

[152] vaṣl ḳavuşmaḳ: vaṣl cānāna ḳavuşmaḳ B, C, D

[153] olursa: olur ise B, C, D

[154] cānımıñ tellerine muttaṣıl ḳılmaḳ: cānımıñ teline muttaṣıl itmek D

Riştehā-yı cān-ı ḫod-rā sāḫt Mecnūn sürḫ ü zerd

Tā berāy-ı ḫayme-i Leylī pelāsī naḳş kerd

(12) **rişte** iplik **–hā** edāt-ı cemʿ **cān** rūḥ-ı ḥayvānī[155] **–rā** edāt-ı (13) mefʿūl **sāḫt** düzdi ve yapdı **Mecnūn** Leylāya ʿāşıḳ olan (14) Ḳayṣ-ı ʿĀmirī **sürḫ** ḳırmızı **zerd** ṣarı **tā** edāt-ı taʿlīl **berāy-** (15) bu daḫi taʿlīl içündür ʿArabīde lām-ı cārre gibi **ḫayme** çadır **Leylī** (16) Mecnūnuñ maʿşūḳasınıñ ismi[156] **pelās** köhne kilim ve kiçe ve çul (17) ems̱āli nesnelere dinür **–ī** edāt-ı vaḥdet **naḳş** bir nesneyi (18) iki yāḫūd birḳaç renkler ile alaca eylemek maʿnāsına[157] **kerd** itdi

(19) **Maḥṣūl-i beyt:** Mecnūn kendi cānı[158] ipliklerini ṣarı ve[159] ḳırmızı boyadı (20) tā ki Leylā'nıñ çadırı içün bir nemed yaʿnī kiçe alaca eyledi, ḫulāṣa (21) Leylā'nıñ çadırı ki münaḳḳaşdır ʿāşıḳı olan Mecnūn kendi cānı

189

(1) ipliklerinden ṭoḳuyup ve iştiyāḳdan ḳanlı yaşlarını aḳıdup anıñla boyamışdır (2) ve alaca eylemişdir.

ʿAşḳ-ı yār ez-rāh-ı hestī ser nihādī der-ʿadem

Ger nebūdī der-ḳıyām-ı ʿaşḳ-bāzī pāy-i merd

(5) **yār** dost **rāh** ṭarīḳ **hestī** vücūd ve vāriyyet **ser** baş (6) **nihādī** ḳor idi **der-** edāt-ı ẓarf[160] **ʿadem** yoḳluḳ **ger** edāt-ı (7) şarṭ **nebūdī** olmaya idi **ḳıyām** ḳalḳmaḳ **ʿaşḳ-bāz**

---

155 cān rūḥ-ı ḥayvānī: -D
156 Mecnūnuñ maʿşūḳasınıñ ismi: Mecnūnuñ maʿşūḳası B, C, D
157 maʿnāsına: maʿnāsınadır D
158 cānı: cān D
159 ve: -C
160 der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D

vaṣf-ı terkībī (8) ʿaşḳla[161] oynayıcı ki ʿāşıḳ dimekdir **–ī** edāt-ı maṣdar[162] **pāy** ḳadem ve ayaḳ[163] (9) **merd**[164] ādem[165]

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Dostuñ ʿaşḳı vāriyyet yolundan yoḳluġa baş ḳordı[166] (11) eger ʿāşıḳlıḳ ḳıyāmında ādemiñ muḳāvemeti olmaya idi; yaʿnī çile-i ʿaşḳ (12) ġāyet girān oldıġından kimse çekemeyüp ve taḥammül idemediginden vāriyyeti (13) maḥv olup fānī ve maʿdūm olur idi eger ʿāşıḳlıḳ ḳıyāmında ādemiñ (14) muḳāvemet idecek ḳuvveti olmaya idi ḫulāṣa Cenāb-ı Ḥaḳ[167] ʿāşıḳa (15) ibtidā ḳuvvet iʿṭā ider ṣoñra ʿaşḳa mübtelā eyler.

Çün nihādem ber-ten-i pür-zaḫm seng-i hicr-i dost

Kerdem ez-engüşt pergārī be-levḥ-i lāciverd

(18) **çün** edāt-ı taʿlīl **nihādem** ḳodum **ber-** edāt-ı istiʿlā **ten** beden (19) **pür** ṭolu **zaḫm** yara[168] **seng** ṭaş **hicr** ayrılıḳ **dost** (20) cānān **kerdem** eyledim **engüşt** ışbıʿ ve parmaḳ **pergār** maʿrūf (21) cedvel ki eks̱er mücellidler istiʿmāl iderler **–ī** edāt-ı nisbet **be-** edāt-ı

190

(1) ilṣāḳ **levḥ** yaṣṣı ṣaḥīfeye dinür **lāciverd** maʿrūf

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Çünki ṭolu yaralı beden üzerine cānānıñ firāḳı (3) ṭaşını ḳodum pergāra mensūb parmaḳdan[169] lāciverd ṣaḥīfe üzerine eyledim (4) nāẓım-ı taḥrīr

---

[161] ʿaşḳla: ʿaşḳ ile B, C, D
[162] –ī edāt-ı maṣdar: –ī edāt-ı maṣdariyye D
[163] pāy ḳadem ve ayaḳ: pāy ḳadem ve ayaḳ ve muḳāvemet maʿnāsınadır B, C
[164]merd: merdüm B, C
[165] merd ādem: merd ādem pāy muḳāvemet maʿnāsına daḫi müstaʿmeldir D
[166] baş ḳordı: baş ḳor idi D
[167] Cenāb-ı Ḥaḳ: Cenāb-ı Ḫudā B, C, D
[168] zaḫm yara: zaḫm cerḥ ve yara D
[169] pergāra mensūb parmaḳdan: pergāra mensūb parmaḳdan pergārlıḳ eyledim parmaḳda D

şu[170] beytde sīnesini lāciverd renginde olan ṣaḥīfeye (5) teşbīh itdi, zīrā insān żaʿīf oldukça ṭamarları lāciverd renginde[171] (6) yaʿnī māʾī görinür yaʿnī[172] derd-i ʿaşḳ ile żaʿīf ü naḥīf[173] olan (7) bedenim bir de firḳat beliyyesine dūçār oldı var ḳıyāṣ eyle (8) ne şiddet ve miḥnete[174] giriftār olmuşdur.

Ġoncaeş ḫūn-ı dil-i men būd cānem bülbüleş

Lāleī der-deşt eger bişküft ü ger der-bāġ-ı verd

(11) **ġonca** henüz açılmamış gül **–e** müctelibe **–ş** żamīr-i ġāʾib[175] cānāna (12) rāciʿ **ḫūn** dem ve ḳan[176] **dil** göñül **men** ben **būd** oldı **cān** (13) rūḥ-ı ḥayvānī[177] **bülbül** ʿandelīb ve hezār **lāle** maʿrūf çiçekdir (14) envāʿ ve elvānı olur aṣlı ḳırmızı olmaḳ ile lāle tesmiye olunmuşdur, (15) zīrā sürḫ renge lāle dirler ammā meşhūrı lāle-i dāġdārdır ki şuʿarā (16) ḳalbe teşbīhen istiʿmāl iderler içi siyāh olur; lāle[178] yedi nevʿdir (17) 1 lāle-i kūhī 2 lāle-i ṣaḥrāyī 3 lāle-i şaḳāyıḳī 4 lāle-i dü-rū (18) 5 lāle-i dil-sūz 6 lāle-i dil-suḫte 7 lāle-i ḫaṭāyī **der-** edāt-ı (19) ẓarf **deşt** beyābān ve ṣaḥrā **eger** edāt-ı şarṭ **bi-** teʾkīd (20) ve taḥsīn-i lafẓ içün[179] **şüküft** açdı **bāġ** bagçe **verd** gül

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ ġoncası benim göñlümüñ ḳanı ve bülbüli benim cānım

191

(1) oldı, ṣaḥrada eger lāle ve bāġçede eger gül açdı rengi benim göñlümüñ ḳanıdır; (2) şu beytde cānānıñ femi ġoncagüle teşbīh olundı bu ṣūretde maʿnā maʿşūḳumuñ[180]

---

[170] şu: bu C
[171] olan ṣaḥīfeye teşbīh itdi zīrā insān żaʿīf olduḳça ṭamarları lāciverd renginde: -D
[172] yaʿnī: ḫulāṣa B, C, D
[173] żaʿīf ü naḥīf: żaʿīf D
[174] ve miḥnete: ve ne miḥnete B, C
[175] –ş żamīr-i ġāʾib: –ş żamīr D
[176] ḫūn dem ve ḳan: ḫūn ḳan B, C, D
[177] cān rūḥ-ı ḥayvānī: cān rūḥ-ı ḥayvānī –m edāt-ı mütekellim-i vaḥde D
[178] lāle: -B, -C, -D
[179] bi- teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içün: bi- teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içündür B, C, D
[180] maʿnā maʿşūḳumuñ: yaʿnī maʿşūḳuñ D

(3) dudaḳları ki[181] ḳıpḳızıldır ve ṣaḥrada olan lāleler ve bāġçelerde olan güller ki (4) ḳırmızıdır bunları benim göñlümüñ ḳanı boyamışdır ve o ġoncagülüñ bülbüli daḫi (5) benim cānımdır ki rūz u şeb feryād ü fiġān ider.[182]

V’er zi[183]-kūy-ı derd üftādī be-mülk-i salṭanat

Ey Selīmī çend mī nālī Ḫudā taḳdīr kerd

(8) **v’er**[184] edāt-ı şarṭ **zi-** edāt-ı ibtidā[185] **kūy** maḥalle **derd** vecaʿ ve aġrı[186] (9) **üftādī** düşdüñ **be-** edāt-ı ilṣāḳ **mülk** bir nesneyi istiḳlāl (10) vechi üzere żabṭ eylemege ḳādir olaraḳ ẓafer bulup zīr-i dest-i (11) istīlāya almaḳ maʿnāsına **salṭanat** mülūkuñ ḳudret ve saṭvetine (12) ıṭlāḳ olunur **çend** edāt-ı istifhām miḳdār-ı ʿadedde ve ġayrıda[187] (13) istiʿmāl olunur **mī nālī** iñlersin **Ḫudā** ṣāḥib ve mālik (14) **taḳdīr** ḳażа ve hükm **kerd** eyledi

(15) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm eger derd maḥallesinden ḳudret ve saṭvet memleketine (16) düşdüñ ise nice bir inlersin, Cenāb-ı Ḫudā ḥükm ü ḳażа eyledi; (17) yaʿnī ṭarīḳ-i ʿaşḳıñ miḥen ü meşaḳḳatine[188] ālüfte olup o ḥālden dil ü cān ile (18) ḫoşnūd ve rāżı iken taḳdīr-i mümteniʿt-taġyīr İlāhī salṭanat ġāʾilesine (19) seni[189] mübtelā itdi, bu ṣūretde muʿayyen ve dest-gīriñ Cenāb-ı Ḫudā oldıġından (20) teşekkī itme belki teşekkür eyle.

Ġazel 44

Mefʿūlü mefāīlü mefāīlü feūlün

---

[181] ki: -C
[182] feryād ü fiġān ider: fiġān ider D
[183] zi-: -D
[184] ver B, C: der A
[185] zi- edāt-ı ibtidā: -B, -C, -D
[186] derd vecaʿ ve aġrı: -B, -C
[187] miḳdār-ı ʿadedde ve ġayrıda: miḳdār-ı ʿadedde D
[188] meşaḳḳatine: meşaḳḳatiyle B, C, D
[189] İlāhī salṭanat ġāʾilesine seni: İlāhī salṭanat ġāʾile-i ʿuẓemāsına ey Selīm seni B, C, D

192

Āh īn çi nigāhest be-ṣad ḳahr-ı ġam-ālūd

Īn nāz çi nāzest ü çi luṭf-ı sitem-ālūd

(3) **āh** kelime-i ʿaẕābdır şiddet ü ġażab ve ġam u miḥnet iṣābetinde istiʿmāl (4) olunur yaʿnī meşġūf[190] ve marīż ve mecrūḥ olanlarıñ derūnundan ḫurūc (5) iden ṣavtdır ve ehl-i derdiñ elem ve ġam ve ġuṣṣadan derdnāk nefesidir (6) **īn** bu **çi** ne **nigāh** naẓar[191] **be-**[192] edāt-ı muṣāḥabet **ṣad** yüz (7) **ḳahr** bir kimseye ġalebe eylemek maʿnāsınadır ki bi-ṭarīḳü't-teẕlīl (8) aḫẕ eylemekden ʿibāretdir **ġam-ālūd** vaṣf-ı terkībīdir ġam bulaşıcı (9) ve bulaşdırıcı maʿnāsına **ġam** ġuṣṣa ve endūh dirler[193] **nāz** (10) şīve ve istiġnā **luṭf** rıfḳ ve nevāziş ve mülāyemet **sitem-ālūd** vaṣf-ı (11) terkībīdir sitem bulaşıcı ve bulaşdırıcı[194] **sitem** ẓulm ve cevr[195]

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Āh bu ne naẓardır ġamla[196] bulaşıcı yüz ḳahr ile ve bu istiġnā (13) ne istiġnādır ve cevr ile bulaşıcı ne nevāzişdir; yaʿnī ey cānān (14) ʿuşşāḳa bir naẓar ider iseñ o daḫi ġuṣṣa ve endūhı mūcibdir ve bir (15) mülāyemet gösterir iseñ o daḫi cevr ü cefāyı müstevcibdir ḫulāṣa (16) naẓarıñdan ve luṭfuñdan bir istifāde idemeyiz belki ḫilāf-ı meʾmūl (17) olaraḳ mükedder oluruz.

Geh ceng künī bā-men ü geh ṣulḥ be-aġyār

Tā çend çünīn cevr ü cefā-yı kerem-ālūd

---

[190]meşġūf: meşġūf ve maʿlūl B, C, D
[191] nigāh naẓar: nigāh naẓar –[e]st edāt-ı ḫaber B, C
[192] bu çi ne nigāh naẓar be-: -D
[193] dirler: -B, -C
[194] ve bulaşdırıcı: -D
[195] sitem ẓulm ve cevr: sitem ẓulm ve cevr maʿnāsınadır B, C, D
[196] ġamla: ġam ile B, C

(20) **geh** gāhdan muḫaffef vaḳt maʿnāsına[197] **ceng** muḥārebe ve maʿreke **künī** idersin (21) **bā-** edāt-ı muṣāḥabet[198] **men** ben **ṣulḥ** cidāl ve fesādı terk idüp

193

(1) barışmaḳ **aġyār** ġayrıñ cemʿi raḳīb **tā** intihā-i ġāyet içün **çend** (2) edāt-ı istifhām ne ḳadar maʿnāsına **çünīn** böyle **cevr** sitem (3) **cefā** bir kimseyi[199] āzürde eylemek **kerem-ālūd** vaṣf-ı terkībī kerem bulaşıcı (4) dimekdir kerem nefāset ve ʿizzet ve şeref maʿnāsınadır.[200]

(5) **Maḥṣūl-i beyt:** Gāh benimle muḥārebe idersin ve gāh aġyār ile muṣālaḥa (6) eylersin ne ḳadar böyle kerem bulaşıcı cevr ü cefā; yaʿnī ey cānān (7) ıṭṭırādıñ yoḳdur gāh kerem ve gāh sitem idersin niçün ʿale't-tevālī (8) kerem itmezsin ki ḳulūb-ı münkesire aṣḥābı olan ʿuşşāḳıñ duʿā-yı (9) ḫayriyyesine maẓhar olasın ki bu sebeble saʿādet dārını[201] iktisāb idersin.

Derdā ki şüde şemʿ-i ruḫet ez-ḫaṭṭ-ı müşgīn

Hemçün ʿalem-i āh-ı esīrān elem-ālūd

(12) **derdā** teʾessüf ve ḥayf **ki** edāt-ı taʿlīl **şüde** olmuş (13) **şemʿ** muma dinür ki giceler şemʿdānda yanar **ruḫ** ʿiẕār ve yañaḳ (14) **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb[202] **ḫaṭ** henüz görünmüş ṣaḳal ve tāze bitmiş (15) bıyıġa dirler **müşg** şın-ı muʿceme ile Fārisīdir ʿArabīsi sin-i (16) mühmele iledir[203] **–ī** edāt-ı nisbet **-n** nisbeti müʾekked **hemçün** (

---

[197] maʿnāsına: -D
[198] bā- edāt-ı muṣāḥabet: bā- edāt-ı muṣāḥabet ʿArabīde maʿa maʿnāsına B, C
[199] cefā bir kimseyi: cefā bir kimseyi bir vechle B, C, D
[200] maʿnāsınadır: maʿnālarınadır B, C
[201] saʿādet dārını: dünyā ve āḫiret saʿādetini B, C, D
[202] –[e]t edāt-ı ḫiṭāb: –[e]t edāt-ı ḫiṭāb ez- edāt-ı ibtidā D
[203] müşg şın-ı muʿceme ile Fārisīdir ʿArabīsi sin-i mühmele iledir: müşg mimiñ żammı ve şın-ı muʿceme ile Fārisīdir mimiñ kesri ve sin-i mühmele ile misk ʿArabīdir B, C, müşg mimiñ żammı ve şın-ı muʿcemeniñ sükūnuyle Fārisīdir ʿArabīde mimiñ kesri ve sin-i mühmeleniñ sükūnuyle misk dirler D

17) edāt-ı teşbīh **ʿalem** sancaḳ ve bayraḳ **esīr** girifte maʿnāsına[204] (18) **-ān** edāt-ı cemʿ **elem** miḥnet ve zaḥmet **elem-ālūd**[205] zaḥmet bulaşıcı[206]

(19) **Maḥṣūl-i beyt:** Teʾessüf zīrā ki ey cānān yañaġınıñ şemʿi henüz (20) görünmüş ṣaḳaldan zaḥmet bulaşmış olan esīrleriñ (21) āh bayraġı gibidir yaʿnī esīrleri[207] giriftār olduḳlarından aġızlarından

194

(1) naṣıl siyāh āh çıḳarırlar ise seniñ ruḫsārıñ yeñi biten ḳıllardan (2) öyle siyāhlanmışdır ki ʿuşşāḳıñ teʾessüfüni mūcib olmuşdur.[208]

Ne zindeem ez-hicr-i tü ey şūḫ ne mürde

Feryād ez-īn nevʿ-i vücūd-ı ʿadem-ālūd

(5) **ne** edāt-ı nefy **zinde** diri **–e** müctelibe **–m** edāt-ı mütekellim-i vaḥde[209] (6) **hicr** ayrılıḳ **tü** sen **şūḫ** küşāde-ṭabʿ ve laṭīfe-gūy (7) ve ḥāżır-cevāb ve şāṭır-kār **mürde** meyyit **feryād** fiġān (8) **īn** bu **vücūd** vāriyyet **ʿadem** yoḳluḳ **ālūd** bulaşmaḳ

(9) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey laṭīfe-gūy cānān seniñ firāḳıñdan ne zinde[210] ve ne de (10) meyyitim[211] bu dürlü yoḳluḳ bulaşıcı vāriyyetden fiġān; yaʿnī seniñ firāḳıñ (11) ile[212] kendimi ḥayātda mıyım[213] yoḫsa memātda mıyım bilemem böyle perīşān (12) ve ser-gerdān olmuşum ve medhūş ve ḥayrān ḳalmışım.[214]

---

204 esīr girifte maʿnāsına: esīr girifte ve ṭutulmuş D
205 elem-ālūd: elem-ālūd vaṣf-ı terkībīdir B, C, D
206 zaḥmet bulaşıcı: zaḥmet bulaşıcı dimekdir D
207 esīrleri: esīrler B, C, D
208 mūcib olmuşdur: mūcibdir D
209 –m edāt-ı mütekellim-i vaḥde: -B, -C
210 zinde: diri B, C, D
211 ve ne de meyyitim: ve ne ölüyüm B, C, D
212 firāḳıñ ile: firāḳıñla C
213 ḥayātda mıyım: ḥayātda mı B, C, D
214 ḳalmışım: ḳalmış D

Ṣad reh çü Selīmī sūy-ı ū nāme nüvistem

Nenvist ġubārī be-beyāż-ı raḳam-ālūd

(15) **ṣad reh** yüz kere **çü** edāt-ı teşbīh **sūy** ṭaraf **ū** żamīr-i (16) ġā᾽ib[215] cānāna rāciʿ **nāme** mektūb **nüvistem** yazdım **nenüvist** (17) yazmadı **ġubār** pāre-i zerddir ki ṭā᾽ife-i Yehud[216] diyār-ı ʿAcemde (18) sā᾽ir nāsdan imtiyāz içün dūş-ı cāmelerine dikerler ve ʿArabīde (19) yapraḳ maʿnāsınadır **–ī** edāt-ı vaḥdet **beyāż** aḳ **raḳam** yazılmış (20) ve nişān olunmuş maʿnāsına[217]

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Yüz kere Selīmī gibi cānānıñ ṭarafına mektūb yazdım

195

(1) yazı ile bulaşıcı bir aḳ yapraḳ yazmadı; yaʿnī cānāna ḥāl-i perīşānımı (2) mübeyyen[218] yüz kere mektūb ʿarż u taḳdīm itdim, cevāb olaraḳ muraḳḳam bir (3) beyāż yapraḳ yazmaġa tenezzül itmedi ẖulāṣa ʿuşşāḳını insān yirine (4) ṣaymaz ġāyet mütekebbir ve mübāhī bir ʿālicenābdır maʿşūḳumuz.

Ġazel 45

Mefʿūlü fāilātü mefāīlü fāilün

Tā çend ebruvān-ı tü nāz ü sitem künend

Billah bigū ki fitne vü āşūb kem künend

(8) **tā** intihā-i ġāyet içün **çend** ne ḳadar **ebrū** ḳaş ki ʿArabīde (9) ḥācib dirler **-ān** edāt-ı teṡniye **tü** sen **nāz** şīve ve istiġnā (10) **sitem** cevr ü ẓulm **künend** iderler[219]

---

[215] ū żamīr-i ġā᾽ib: ū żamīr D
[216] ṭā᾽ife-i Yehud: Yehud ṭā᾽ifesi B, C
[217] maʿnāsına: -B, -C
[218] cānāna ḥāl-i perīşānımı mübeyyen: cānāna ḥāl-i perīşānımı mübeyyen olaraḳ B, C, D
[219] iderler: dirler C

billah Allaha ḳasem iderim **bigū** (11) söyle **ki** edāt-ı beyān **fitne** fesād **āşūb** ḳavġa **kem** noḳṣān

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān ne ġāyete ḳadar seniñ ḳaşlarıñ şīve (13) ve istiġnā ve cevr ü cefā ide Allah'a ḳasem iderim ki söyle fesād (14) ve ḳavġayı az itsün yaʿnī hīç itmesün; yaʿnī[220] ḳaşlarıñ ḥüsnüne ḫalḳı (15) meftūn itdi ve ʿuşşāḳ beyninde fitne ve fesādı çoġaltdı bu ḳadar (16) çatmasun ve üftādeler miyānına fitne atmasun.[221]

Ḫoş ān ki[222] küşte kerdem ü pür-ḫūn libās-ı men

Ehl-i firāḳ perde-i ḫūnīn ʿalem künend

(19) **ḫoş** güzel **ānçi** ol nesne **küşte** maḳtūl **kerdem** oldum (20) **pür** ṭolu **ḫūn** dem ve ḳan **libās** cāme **men** ben **ehl** (21) ṣāḥib **firāḳ** ayrılıḳ **perde** ḥicāb ve tutuḳ ve serādiḳ **ḫūnīn**

196

(1) ḳana mensūb **ʿalem** sancaḳ ve bayraḳ **künend** iderler

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Ol nesne ḫoşdur ki ʿaşḳ maḳtūlı oldum ve benim (3) cāmem ṭolu ḳan oldı firḳat aṣḥābı ḳanlı perdeyi bayraḳ iderler; (4) yaʿnī şehīd-i ʿaşḳ oldum libāsımı bayraḳ ucuna geçirüp ḥālimi (5) iʿlān ideyim şāyed ki görenler merḥamet idüp cānāna şefāʿat (6) iderler bu vechle maḥbūbumuñ luṭfuna maṣdar ve ḥüsn-i ḳabūlüne maẓhar olurum.

Āyend ʿāşıḳān çü berāy-ı ziyāretem

Ḥarf-i vefā be-levḥ-i mezārem raḳam künend

---

220 yaʿnī: ḫulāṣa B, C, D

221 fitne atmasun: fitne atmasun söyle B, C, D

222 ān ki: ānçi D

(9) **āyend** gelürler **çü** edāt-ı taʿlīl **berāy-** bu daẖi taʿlīl içündür (10) ʿArabīde lām-ı cārre gibi[223] **ziyāret** bir kimseyi görmege varmaḳ[224] **ḥarf** (11) kelime **vefā** ʿahd u peymānı naḳż itmeyüp muḥāfaẓa eylemek[225] **be-** edāt-ı ilṣāḳ (12) **levḥ** yaṣṣı ṣaḥīfe **mezār** ḳabr **raḳam** yazılmış ve nişānlanmış **künend** (13) emr-i ġāʾib ṣīġası olaraḳ itsünler

(14) **Maḥṣūl-i beyt:** Çünki vefātımdan ṣoñra ʿāşıḳlar benim ziyāretim içün gelürler (15) vefā kelimesini ḳabrimiñ ṣaḥīfesi üzerine yazsunlar ve nişānlasunlar (16) yaʿnī ben[226] vefādār bir ʿāşıḳ-ı ṣadāḳat-şiʿār oldıġımdan ṭarīḳ-i ʿaşḳda maḥv (17) u fānī oldum, bunı mezār ṭaşıma yazsunlar[227] ki görenler[228] merāsim-i ʿaşḳı (18) benden ögrensünler.

Cānā besest nāz ki şāhān-ı rūzigār

Baʿd-ez-ʿitāb u ẖışm gehī luṭf hem künend

(21) **cān**[229] cānān **–ā** nidā içün[230] **bes** yeter[231] **nāz** şīve ve istiġnā

197

(1) **ki** edāt-ı taʿlīl **şāh** melik[232] **–ān** edāt-ı cemʿ **rūzigār** ʿaṣr u zamān (2) **baʿd** ṣoñra[233] **ʿitāb** tevbīẖ ve serzeniş **ẖışm** ġażab **gehī** aḥyānen (3) **luṭf** rıfḳ ve nevāziş ve mülāyemet **hem** daẖi **künend** iderler

---

[223] bu daẖi taʿlīl içündür ʿArabīde lām-ı cārre gibi: bu daẖi taʿlīl maʿnāsını ifāde ider ʿArabīde lām-ı cārre Fāriside behr gibi B, C, D

[224] ziyāret bir kimseyi görmege varmaḳ: ziyāret bir kimseyi görmege varmaḳ -[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde B, C

[225] vefā ʿahd u peymānı naḳż itmeyüp muḥāfaẓa eylemek: vefā ʿahd u peymānı naḳż eylemeyüp muḥāfaẓa eylemek maʿnāsına B, C, D

[226] ben: -B, -C

[227] yazsunlar: yazsunlar tā B, C

[228] görenler: görenler ve oḳuyanlar D

[229] cān: cānān C

[230] içün: içündür B, C, D

[231] bes yeter: bes yeter –est edāt-ı ḥaber B, C, D

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān şīve ve istiġnā yeter zīrā mülūk-ı zamān tevbīḫ (5) ve ġażabdan ṣoñra aḥyānen nevāziş ve mülāyemet daḫi[234] iderler; yaʿnī seniñ (6) ey maḥbūb kārıñ dāʾimā cevr ü cefādır mülūk-ı zamāna iḳtidāʾ aḥyānen (7) luṭf u vefā eylemeñiz[235] iktiżā ider, zīrā sen daḫi şehriyār-ı ḫūbānsın.[236]

Hemçün Selīm key revem ez-kūy-ı ʿāşıḳī

Ṣad bār pīş-i pāy-i merā ger ḳalem künend

(10) **hemçün**[237] edāt-ı teşbīh **key** ḳaçan **revem** giderim **kūy** maḥalle **ṣad bār** (11) yüz kere **pīş** öñ **pāy** ḳadem ve ayaḳ **merā** benim **ger** edāt-ı şarṭ (12) **ḳalem** ḳamış **künend** iderler[238]

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Selīm gibi ʿāşıḳlıḳ maḥallesinden ḳaçan giderim yüz kere (14) benim ayaġım öñüne ḳamış vażʿ iderler ise de yaʿnī ne dürlü ʿaẕāb (15) ve işkence iderler ise ʿāşıḳlıḳ maḥallesinden gitmem Selīm gibi[239] (16) s̱ābit-ḳademim ḫulāṣa cān viririm cānānımdan geçmem.

Ġazel 46

Mefʿūlü fāilātü mefāīlü fāilün

Mecnūn-ı deşt[240] ṣaḥne-i vīrāne mī resed

Ṭıflān-ı şehr müjde ki dīvāne mī resed

---

[232] melik: şehriyār B, C, ḫusrev D
[233] baʿd ṣoñra: baʿd ṣoñra ez- edāt-ı ibtidā B, C
[234] daḫi: -D
[235] eylemeñiz: itmeñiz daḫi B, C, D
[236] zīrā sen daḫi şehriyār-ı ḫūbānsın: -B, -C, -D
[237] hemçün: hemçü C
[238] künend iderler: -D
[239] Selīm gibi: Selīm gibi muḥabbetde D
[240] Mecnūn-ı deşt: Mecnūn-ı deşt ü D

(20) **mecnūn** dīvāne **deşt** beyābān ve ṣaḥrā **şaḫne** şehri yāḫūd (21) memleketi iṣābet-i isāʾetden muḥāfaẓa idene dirler **vīrāne** ḫarābe

198

(1) **mī resed** irişiyor[241] **ṭıfl** çocuḳ **–ān** edāt-ı cemʿ **şehr** belde[242] (2) **müjde** tebşīr Fārisīde nüvīd daḫi dirler **ki** edāt-ı taʿlīl[243]

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Ṣaḥrā dīvānesi ve ḫarābe żābiṭi irişiyor ey belde[244] çocuḳları (4) müjde zīrā dīvāne irişiyor; yaʿnī çocuḳlar dīvāne ile eglenmegi muʿtād (5) eylediklerinden derd-i ʿaşḳ ile dīvāne olan ʿāşıḳıñ gelecegini (6) müjde ider tā ki ṭaşa ṭutmaḳla eglensünler.

Şādend ḫayl-i muġbeçegān bādehā be-kef

K'āşūb-i deyr ü fitne-i meyḫāne mī resed

(9) **şād** mesrūr **–[e]nd** edāt-ı ḫaber-i cemʿ **ḫayl** ʿasker ve ḥaşem ve tevābiʿ (10) ve cemʿiyyet ve ḫiẕmetkār maʿnālarınadır **muġ** Mecūsī[245] **beçe** yavrı (11) muġbeçe Mecūsī yavrusı dimekdir meyḫāneci ḫiẕmetkārı olan çocuḳ (12) maḳṣūddur ki bāde-nūşlara sāḳīliḳ ider **–ān** edāt-ı cemʿ **bāde** (13) şarāb **–hā** edāt-ı cemʿ **be-** edāt-ı ẓarf[246] **kef** avuç **ki** edāt-ı taʿlīl (14) **aşūb**[247] ḳavġa **deyr** kilīsā **fitne** fesād **meyḫāne** şarāb evi (15) **mī resed** irişiyor

(16) **Maḥṣūl-i beyt:** Sāḳīler cemʿiyyeti[248] avuçda şarāb olaraḳ mesrūrdurlar, (17) zīrā kilīsā ḳavġası ve meyḫāne fesādı irişiyor; yaʿnī meyḫānede serḫoşlarıñ (18)

---

[241] mī resed irişiyor: mī edāt-ı ḥāl resed irişür B, C, mī edāt-ı ḥāl resed irişiyor D
[242] belde: memleket B, C, D
[243] ki edāt-ı taʿlīl: ki edāt-ı taʿlīl dīvāne mecnūn B, C
[244] belde: şehr B, C, D
[245] –[e]nd edāt-ı ḫaber-i cemʿ ḫayl ʿasker ve ḥaşem ve tevābiʿ ve cemʿiyyet ve ḫiẕmetkār maʿnālarınadır muġ Mecūsī: -D
[246] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
[247] aşūb: şūb C
[248] cemʿiyyeti: -D

ʿarbedesinden sāḳīler memnūndur, zīrā bir ṭarafdan bādeniñ keyfiyyeti ve bir cihetden (19) ḳavġa şıḳleti meşġūl itdiginden muġbeçeler fırṣat bulup meyḫorlarıñ (20) pāralarını[249] yaġma iderler, bunlar ise bī-ḫaber huşyār olduḳda nedāmet gelür ise de çi fāʾide.

Dil-rā zi-cān ʿazīzter āyed hezār bār

199

Tīrī k'ez ān dü nergis-i mestāne mī resed

(2) **dil** göñül **–rā** edāt-ı mefʿūl **cān** rūḥ-ı ḥayvānī **ʿazīz** şerīf (3) ve büzürgvār ādeme ve nādir ve kem-yāb şeyʾe dinür **ter** edāt-ı tafḍīl **āyed** (4) gelür **hezār** biñ **bār** kere **tīr** sehm ve oḳ nāvek ve ḫadeng (5) daḫi dirler **–ī** edāt-ı vaḥdet **ki** edāt-ı beyān[250] **ān** ism-i işāret **dü** (6) iki **nergis** zerrīn ḳadeḥ didikleri çiçekdir cānānıñ gözleri[251] teşbīh olunmuşdur (7) **mest** serḫoş **–ān** edāt-ı cemʿ **–e** edāt-ı liyāḳat

(8) **Maḥṣūl-i beyt:** Göñle cāndan biñ kere ziyāde ʿazīz gelür bir oḳ ki serḫoşlara[252] (9) iki gözden irişiyor yaʿnī cānānıñ maḫmūr gözlerinden ġamze oḳı ʿuşşāḳa (10) geldigi vaḳtde biñ kere cāndan ʿazīz ʿadd ider, ḫulāṣa maʿşūḳuñ (11) göz ucuyla olan naẓarını ʿāşıḳ cānına tercīḫ eyler.[253]

Ger nāme-i cefā büved ü ger peyām-ı cevr

Mā-rā ḫoşest her çi zi-cānāne mī resed

---

[249] pāralarını: -C
[250] ki edāt-ı beyān: ki edāt-ı beyān ez- edāt-ı ibtidā D
[251] çiçekdir cānānıñ gözleri: çiçekdir ki cānānıñ gözleri aña B, C, çiçekdir cānānıñ gözleri aña D
[252] serḫoşlara: serḫoşlara lāyıḳ B, C, D
[253] eyler: ider B, C, D

(14) **ger** edāt-ı şarṭ **nāme** mektūb **cefā** bir kimseyi āzürde itmek (15) **büved** olur **peyām** ḫaber **cevr** sitem ve ẓulm **mā** biz[254] **–rā** edāt-ı mefʿūl (16) **ḫoş** eyü ve laṭīf[255] **her** edāt-ı ḥaṣr **çi** edāt-ı istifhām **zi-** (17) edāt-ı ibtidā[256] **cānāne** maʿşuḳa

(18) **Maḥṣūl-i beyt:** Eger[257] mektūbı ve eger ẓulm u sitem ḫaberi olur ise her (19) nesne ki bize cānāndan irişiyor ḫoşdur ve laṭīfdir; yaʿnī cānān (20) ʿāşḳını ferāmūş itmesün de her ne muʿāmelede bulunur ise (21) bulunsun tekdīr u tebşīr ve luṭf u ḳahrı ʿindimizde müsāvīdir.

200

Dūr ez-lebeş hemīşe Selīmī-i zār-rā

Seng-i belā be-sāġar u peymāne mī resed

(3) **dūr** baʿīd ve uzaḳ **leb** dudaḳ **–[e]ş** żamīr-i ġāʾib cānānā rāciʿ (4) **hemīşe** dāʾimā **zār** iñleyici **-rā** edāt-ı taḫṣīṣ **seng** ṭaş (5) ve ḥacer **belā** köhne ve fersūde olmaḳ ve çürümek **be-** edāt-ı ilṣāḳ (6) **sāġar** ḳadeḥ **peymāne** şarāb ḳadeḥiniñ büyügüne dirler **mī resed** irişiyor

(7) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ dudaġından uzaḳ olsun daʾimā iñleyici Selīm'iñ (8) ḳadeḥine belā ṭaşı irişiyor; yaʿnī ber-vefḳ-i dil-ḫᵛāh bu ʿālemde[258] ṣafā itmege (9) felek bıraḳmıyor nev-be-nev ḥavādiṡiñ vuḳuʿı Selīm'iñ göñlüni mükedder idiyor (10) cānān ḥüzn ü kederden vāreste olup dāʾimā şādān u feraḥnāk olsun.

Ġazel 47

Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün

---

[254] biz: biz naḥnü maʿnāsına B, C, D
[255] ḫoş eyü ve laṭīf: ḫoş eyü ve laṭīf –est edāt-ı ḫaber B, C, D
[256] zi- edāt-ı ibtidā: -B, -C
[257] Eger: Eger cefā B, C, D
[258] bu ʿālemde: bu ʿālemde ẕevḳ ü B, C, D

Geşt çeşm-i kāfireş ġāretger-i īmān diger

Fitnehā efgend der-dīn-i müselmānān diger

(14) **geşt** oldı **çeşm** dīde ve göz **kāfir** cefākār **–[e]ş** (15) żamīr-i ġāʾib[259] cānāna rāciʿ **ġāret** yaġma **–ger** edāt-ı ism-i fāʿil (16) **īmān** Cenāb-ı Ḫudānıñ vaḥdāniyyetini ve Ḥażret-i Peyġamberiñ nübüvvetini (17) ḳalb ile taṣdīk ve lisān ile iḳrār **diger** daḫi **fitne** fesād (18) **–hā** edāt-ı cemʿ **efgend** bıraḳdı **der-** edāt-ı ẓarf[260] **dīn** şeriʿat (19) inneddīne ʿindellahi'l-İslāmu[261] mażmūnunca dīn-i İslām maḳṣūddur[262] **müselmān** (20) müʾmin maʿnā-yı lüġavīsi muṭīʿ ve münḳād[263] **–ān** edāt-ı cemʿ

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ cefākār gözi īmānı daḫi yaġmacı oldı

201

(1) daḫi müslümānlarıñ dīnine fesād[264] bıraḳdı; yaʿnī cānān[265] ʿuşşāḳıñ ṣabr u hūşunı (2) yaġma idüp āşüfte ve medhūş eyledigine ḳanāʿat itmeyüp īmānı daḫi yaġma (3) ve dīn-i İslāma fitneler ilḳā eyledi.

Çün be-vaṣlem zinde gerdānīd maḥv-ı ū şüdem

Bāz pinhān şüd ki mürd īn vālih ü ḥayrān diger

(6) **çün** nice **be-** edāt-ı muṣāḥabet **vaṣl** vuṣlat[266] **zinde** diri **gerdānīd** (7) eyledi **maḥv** bir nesneniñ eṡerini izāle eylemek maʿnāsınadır ki bütün bütün (8) nā-bedīd eylemekden ʿibāretdir **ū** żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ[267] **şüdem** oldum **bāz** (9) tekrār[268]

---

[259] –[e]ş żamīr-i ġāʾib: –[e]ş żamīr D
[260] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D
[261] "Allah nezdinde hak din İslam'dır." Âl-i İmrân Sûresi 19. Ayet. Hayrettin Karaman vd. , **Kur'ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâli**, Ankara, TDV, 2014, s. 50.
[262] dīn-i İslām maḳṣūddur: maḳṣūd dīn-i İslām İslāmdır B, C
[263] muṭīʿ ve münḳād: muṭīʿ ve münḳād dimekdir B, C, D
[264] fesād: fesādlar B, C
[265] cānān: -C
[266] vaṣl vuṣlat: vaṣl vuṣlat -[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde B, C
[267] ū żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ: -D

pinhān gizli **şüd** oldı **ki** edāt-ı taʿlīl **mürd** öldü ve helāk (10) oldı **īn** bu **vālih** ifrāṭ-ı ḥüzn sebebiyle ʿaḳl gidüp āşüfte ve sersem (11) **ḥayrān** şaşḳın **diger** daḫi

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānān nice beni vuṣlatıyla diri eyledi, anıñ maḥvı[269] oldum (13) yine gizli oldı, zīrā ki bu sersem ve şaşḳın vefāt itdi; yaʿnī cānānıñ (14) viṣāline vāṣıl olup iltiẕāẕ ve sürūrdan sekr gelüp maḥv olmaḳ derecesinde (15) oldum, yine cānān cemālini pinhān idüp bu ḥayrān ʿāşıḳını helāk itdi, (16) zīrā müşāhede-i cemāl uşşāḳıñ sebeb-i ḥayātıdır rüyet-i cemālden maḥrūm ḳalmaḳ bādī-i[270] memātıdır.

Tīġ-i ḳahr-ı ū dil-i pür-dāġ u derdem-rā şikāft

Ġonca-i gülzār-ı ġam ez-ʿayş şüd ḫandān diger

(19) **tīġ** seyf ve ḳılıç **ḳahr** bir kimseye ġalebe eylemek maʿnāsınadır ki bi-ṭarīḳü't- (20) teẕlīl aḫẕ eylemekden ʿibāretdir **dil** göñül **pür** ṭolu **dāġ** insanıñ (21) ve ḥayvānıñ cesedine āteş veyāḫūd ḳızmış demür ile yaḳdıḳları

202

(1) dāġ ki ʿArabīde keyydir ol vāsıṭa ile nişāna dāġ dirler[271] **derd** vecaʿ (2) ve ağrı **–rā** edāt-ı mefʿūl **şikāft** şaḳ itdi ve yardı **ġonca** (3) henüz açılmamış gül **gülzār** güllük ki gülistān daḫi gülşen dirler (4) **ġam** ġuṣṣa ve endūh[272] **ʿayş** dirlik ve geçinmek[273] **şüd** oldı (5) **ḫandān** gülüci[274]

---

[268] tekrār: yine B, C, D
[269] anıñ maḥvı: anda maḥv C
[270] bādī-i: bādī-i helāk u B, C
[271] āteş veyāḫūd ḳızmış demür ile yaḳdıḳları dāġ ki ʿArabīde keyydir ol vāsıṭa ile nişāna dāġ dirler: āteş veyāḫūd ḳızmış demir ile yaḳdıḳları dāġ ʿArabīde keyy dirler o vāsıṭa ile nişāna da dāġ dirler B, C, āteş veyāḫūd ḳızmış demir ile yaḳdıḳları dāġ ki ʿArabīde keyy dirler o vāsıṭa ile nişāna da dāġ dinür D
[272] ġam ġuṣṣa ve endūh: ġam ġuṣṣa D
[273] dirlik ve geçinmek: dirlik ve geçinmek maʿnāsına B, C
[274] gülüci: gülici C

(6) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ[275] ḳahr ḳılıcı benim āteş-i ʿaşḳ ile dāġlanmış derdli (7) göñlümi yardı ġam gül baġçesiniñ ġoncası dirlikden daḫi gülüci[276] oldı; (8) yaʿnī cānān ḳahr ḳılıcı ile beni ḳatl itdi ise de ben şimdi ḥayāt-ı tāzeye (9) nāʾil oldum, zīrā şehīd-i ʿaşḳ olanıñ mevti ṣuverīdir ḥaḳīḳī (10) degildir; el-müʾminūne lā yemūtūne bel-yenteḳılūne min dārin ilā dārin[277] mażmūnunca (11) müʾminler vefāt itmezler belki bir ḫāneden diger ḫāneye naḳl iderler ki (12) ikinci ḫāne ʿaliyyü'l-ʿalādır.

Īnçünīn k'ez-şerbet-i ġam zinde geştend ehl-i ʿaşḳ

Kāfirem ger zinde māned bī-ġameş yek cān diger

(15) **īnçünīn** bunun gibi **ki** edāt-ı beyān **ġam** ġuṣṣa ve endūh[278] **zinde** (16) diri **geştend** oldılar **ʿaşḳ** ifrāṭ-ı muḥabbet **kāfir** bir nesneniñ (17) üzerini örtüci ve setr eyleyici maʿnāsına **ger** edāt-ı şarṭ **zinde** (18) diri **māned** ḳalur **bī-** edāt-ı nefy **ġam** ġuṣṣa ve endūh–**[e]ş** żamīr (19) cānāna rāciʿ[279] **yek** bir **cān** rūḥ-ı ḥayvānī

(20) **Maḥṣūl-i beyt:** Bunuñ gibi ki[280] ehl-i ʿaşḳ ġam şerbetinden diri oldılar, (21) eger cānānıñ ġamı olmaḳsızın bir cān diri ḳalur ise ben satarım;

203

(1) yaʿni ʿālem ve ādemiñ ḫilḳatine bādī ʿaşḳdır dünyāda ʿaşḳsız ḥayāt u zindegānī (2) ḳābil ve mutaṣavver degildir.[281]

Cān dehed her kes çeşed cām ez-kef-i sāḳī-i derd

---

[275] Cānānıñ: Ve cānānıñ D
[276] gülüci: gülici C
[277] Müʾminler ölmezler aksine bir diyardan diğerine göç (intikāl) ederler.
[278] ġam ġuṣṣa ve endūh: ġam ġuṣṣa B, C, ġam ġuṣṣa ve keder D
[279] ġam ġuṣṣa ve endūh –[e]ş żamīr cānāna rāciʿ: –[e]ş żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ B, C, –[e]ş żamīr cānāna rāciʿ D
[280] ki: -C
[281] dünyāda ʿaşḳsız ḥayāt u zindegānī ḳābil ve mutaṣavver degildir: dünyāda ʿaşḳsız ḥayāt-ı zindegānī ḳābil degildir B, C, dünyāda ʿaşḳsız ḥayāt u zindegānī ḳābil degildir D

Līk Yārab narḫ-ı īn bāde mekün erzān diger

(5) **dehed** virir[282] **çeşed** Ṭatar **cām** ḳadeḥ **kef** avuç **sāḳī** (6) bezm-i ʿişretde bāde-nūşlara ḳadeḥ virici maḥbūb[283] **derd** m[284] **līk** (7) lākin[285] **narḫ** tüccār diledigi bahāya etmegi ve laḥmı ve sāʾir meʾkūlātı[286] (8) ṣatmamaḳ içün cānib-i ḥükūmetden fiʾat taḳdīr iderler lisānımızda (9) narḳ taʿbīr olunur **īn** bu **bāde** şarāb **mekün** eyleme **erzān** ucuz

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Derd-i ʿaşḳ sāḳisiniñ avucundan ḳadeḥ ṭatmaḳ içün (11) her kimse cān virir, lākin Yārab şu bādeniñ narḳını ucuz eyleme; yaʿnī (12) şarāb ucuz oldıġı vaḳtde müşterī çoġalur bu ṣūretde sāḳīmize (13) müzāḥame iderler, bahālı olsun ki her kimse yanaşmasun sāḳimiz bize maḫṣūṣ olsun.

Ey felek bīrūn rev ez-meydān ki dūr ez-kevkebī

Ḫᵛāhem āteş zed zi-āh imşeb[287] der-īn meydān diger

(16) **felek** āsumān **bīrūn** ṭaşra **rev** git **meydān** Fārisīde (17) ceng ve şarāb ẓarfı maʿnāsınadır ʿArabīde ʿarṣa-i vāsiʿaya dinür (18) **ki** edāt-ı taʿlīl **dūr** bāʿīd ve uzaḳ **kevkeb** necm ve aḫter **–ī** (19) tenkīr içündür[288] **ḫᵛāhem** isterim **zed** ism-i maṣdar urmaḳ **āh** (20) ehl-i derdin elem ve ġuṣṣadan derdnāk nefesidir **imşeb** bu gice **der-** (21) edāt-ı ẓarf[289] **īn** bu[290]

204

---

[282] dehed virir: dehed virir her edāt-ı ḥaṣr kes kimse B, C, D
[283] sāḳī bezm-i ʿişretde bāde-nūşlara ḳadeḥ virici maḥbūb: sāḳī bezm-i ʿişretde serḫoşlara bāde virici B, C
[284] derd m: -B, -C, -D
[285] līk lākin: līk edāt-ı istidrāk B, C, D
[286] etmegi ve laḥmı ve sāʾir meʾkūlātı: eşyāyı B, C, -D
[287] zed zi-āh imşeb: -C
[288] –ī tenkīr içündür: –ī edāt-ı tenkīr B, C, D
[289] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D
[290] īn bu: īn ism-i işāret B, C

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey felek meydāndan ṭaşra git, zīrā kevkebden uzaḳ bu gice (2) şu meydānda āh-ı derūndan āteş urmaḳ isterim; yaʿnī semāda[291] nücūm gibi (3) āteş pāreleri baʿżān zemīne nüzūl itdigi görinür, benim āh āteşim (4) ānlar gibi degildir ziyādedir, ṣāḳın ey felek meydāndan ḳaç tā ki āh-ı sūznākimden (5) yanup[292] ḫarāb olmayasın.

Miṡl-i Mecnūn bī-dilān hestend ammā çün Selīm

Bes ʿaceb bāşed eger peydā küned devrān diger

(8) **miṡl** mānend ve gibi **Mecnūn** Leylānıñ ʿāşıḳı olan Ḳays-ı ʿĀmirī (9) **bī-dil** ʿāşıḳ **–ān** edāt-ı cemʿ **hestend** vardırlar[293] **çün** (10) edāt-ı teşbīh **bes** ziyāde **ʿaceb** taʿaccüb olunacaḳ şey **bāşed** olur (11) **eger** edāt-ı şarṭ **peydā** āşikār **küned** ider **devrān** zamāne

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Mecnūn gibi ʿāşıḳlar vardır ammā Selīm gibi eger zamāne ʿāşık (13) āşikār ider ise ziyāde ʿaceb olur; yaʿnī egerçi ʿālemde ʿaşḳ iddiʿāsında (14) bulunanlar vardır, ammā Selīm gibi ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ maḥbūbuna muvāfıḳ ve uġrunda (15) cān fedā itmege ḥāżır bir muḥibb-i vefādār zamānede bulunmayacaġı āşikārdır.[294]

Ġazel 48

Mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

Ey dīde mekün girye ān rūy-ı çü meh binger

V'ey dil megürīz ez-ḳatl çeşmān-ı siyah binger

---

291 semāda: semādan B, C, D
292 yanup: -B, -C
293 vardırlar: vardır C
294 āşikārdır: ẓāhirdir B, C, D

(19) **dīde** göz **mekün** eyleme **girye** bükā ve aġlamaḳ **ān** ol **rūy** (20) yüz **çü** edāt-ı teşbīh **meh** ḳamer ve ay[295] **biniger** naẓar eyle[296] **ve** ʿāṭıfe[297] (21) **ey** ḥarf-i nidā **dil** göñül **megürīz** ḳaçma[298] **ḳatl** cesed-i ḥayvāndan

205

(1) izāle-i rūḥ eylemek maʿnāsına[299] **çeşm** göz **–ān** edāt-ı cemʿ **siyah** sevād[300]

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey göz aġlamaḳ eyleme ol ay gibi yüze naẓar eyle daḫi ey göñül (3) öldürmekden ḳaçma ol siyah gözlere naẓar eyle; yaʿni cānānıñ cemāli izāle-i (4) ḥüzn ü keder itdiginden temāşā ile kesb-i sürūr[301] idesin daḫi ḳatlden (5) firār itme, zīrā maʿşūḳuñ[302] bir naẓar-ı kīmyā[303] es̱eri nefḫa-i Mesīhā gibi mürdeyi (6) iḥyā ider, bu ṣūretde maḥbūbuñ ḥüsn-i naẓarına maẓhar olasın saʿy it (7) āndan ṣoñra hīçbir şeyʾden ḫavf itme.

Ez-ġabġab u zülf-i ū der-ḫaṭ neşevī zinhār

Gerden be-resen beste pā ber-ser-i çeh binger

(10) **ġabġab** maḥbūblarıñ çeñesi altındaki yumrıca yer **zülf** cebhe (11) üzerinde olan ṣaç **ū** żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ **der-** edāt-ı ẓarf[304] (12) **ḫaṭ** henüz görünmüş ṣaḳala ve tāze bitmiş bıyıġa dirler **neşevī** gitmezsin (13) **zinhār** el-ḥaẕer ve ṣaḳın **gerden** boyun ve ʿunḳ ve cīd[305] **be-** edāt-ı muṣāḥabet (14) **resen** ip **beste** baġlamış **pā**

---

[295] meh ḳamer ve ay: meh ḳamer D
[296] biniger naẓar eyle: bi taḥsīn-i lafẓ ve teʾkīd içün müstaḳilen tek olana dāḫil olur niger naẓar eyle D
[297] ve ʿāṭıfe: ve edāt-ı ʿāṭf B, C, D
[298] megürīz ḳaçma: megürīz ḳaçma ez- edāt-ı ibtidā B, C
[299] maʿnāsına: maʿnāsınadır B, C, -D
[300] siyah sevād: siyah sevād ve ḳara B, C, D
[301] kesb-i sürūr: sürūr kesb B, C, D
[302] maʿşūḳuñ: maʿşūḳuñ ḳıṣa C
[303] kīmyā: iksir B, C
[304] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D
[305] gerden boyun ve ʿunḳ ve cīd: gerden ʿunḳ ve boyun B, C, D

ḳadem ve ayaḳ **ber-** edāt-ı istiʿlā (15) **ser** baş **çeh** çāhdan muḫaffef ḳuyu **biniger** naẓar eyle

(16) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ ġabġab u zülfünden geçüp henüz görünmüş ṣaḳala (17) ṣaḳın[306] gitmeyesin, boynını iple bağlamış ḳuyu başı üzerine ayaḳ[307] (18) ṭurana naẓar eyle; nāẓım-ı taḥrīriñ şu beytde çāhdan maḳṣūdı baʿż-ı (19) ḫūbān ḫandān oldıġı vaḳtde çeñesiniñ iki ṭarafında ufacıḳ iki çuḳur (20) peydā olur ki aña şuʿarā çāh-ı zeneḫdān taʿbīr iderler, bu ṣūretde maʿnā-yı (21) beyt; rāḥat ve selāmet ister iseñ cānānıñ ġabġabından ayrılma,

206

(1) zīrā çāh-ı zeneḫdāna üftāde olan ʿuşşāḳ boynı bağlı ḳaldıġı gibi sen (2) daḫi maḥbūs olup ebedī rehā-yāb olamazsın.

Der-bezm-i viṣāl ey meh ġāfil meşev ez-ʿāşıḳ

Der-çeşm bidār türs geh menger ü[308] geh binger

(5) **der-** edāt-ı ẓarf[309] **bezm** encümen ve meclis **viṣāl** vuṣlat **māh** (6) ḳamer ve ay[310] **ġāfil** bir nesneyi ḳıllet-i taḥaffuẓ u teyaḳḳuẓdan nāşī sehv (7) ü terk eyleyici maʿnāsına **meşev** olma **ʿāşıḳ** muḥibb **çeşm** göz (8) **bi-** edāt-ı taḥsīn **dār** ṭut **türs** tā'nıñ żammıyla ḳalḳan (9) maʿnāsınadır **geh** gāhdan muḫaffef vaḳt[311] **meniger** naẓar itme **geh** (10) bu daḫi vaḳt maʿnāsınadır[312] **biniger** naẓar eyle

[306] ṣaḳın: -C
[307] ayaḳ: -C, -D
[308] ü: -D
[309] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D
[310] māh ḳamer ve ay: māh ḳamer D
[311] geh gāhdan muḫaffef vaḳt: geh gāhdan muḫaffef vaḳt maʿnāsınadır B, C, geh gāhdan muḫaffef vaḳt maʿnāsına D
[312] maʿnāsınadır: maʿnāsına B, C, D

(11) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey ḳamer-ṭalʿat vuṣlat encümeninde ʿāşıḳdan ġāfil olma (12) gözüñde ḳalḳanı ṭut gāh naẓar eyle[313] ve gāh naẓar eyleme;[314] yaʿnī ʿuşşāḳa (13) dāʾimā naẓar itseñ taḥammül idemez temmūz güneşi ḳarı eritdigi gibi (14) naẓar-ı dāʾimī ʿuşşāḳı eridir, bütün bütün naẓarıñdan maḥrūm ḳalur ise (15) yine yaşamaḳ ḳābil degildir; bu ṣūretde aḥyānen naẓar ve aḥyānen ʿadem-i naẓar (16) ile ḥakīmāne muʿāmele eylemeñiz lāzımdır.

Dil rūz-ı ḫaṭet pīçīd ānki be-rehet ser bāḫt

Ān nevʿ-i siyah-rūyī v'īn ʿöẕr-i günah binger

(19) **dil** göñül **rūz** gün **ḫaṭ** henüz görünmüş ṣaḳal[315] (20) **pīçīd** büküldi **ānki** andan ṣoñra **be-** edāt-ı ẓarf **reh** ṭarīḳ (21) ve yol **ser** baş **bāḫt** oynadı **ān** ism-i işāret

207

(1) baʿide mevżūʿ[316] **nevʿ** dürlü **siyah** ḳara **rūy** yüz **–ī** edāt-ı maṣdar (2) **īn** ism-i işāret-i ḳarībe mevżūʿ **ʿöẕr** bahāne **günah** ẕenb ü cürm[317]

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Göñül henüz görünmüş ṣaḳalıñ gününde büküldi, āndan ṣoñra (4) seniñ ṭarīḳ-i ʿaşḳıñda baş oynadı, o dürlü siyāh yüzlülügi ve bu (5) cürm bahānesini naẓar eyle; yaʿnī ḫaṭıñ belürdigi vaḳtde[318] göñül kemāl-i teʾessüfünden (6) mużṭarib oldı ise[319] muḥabbeti ẕāʾil olmadı, yine ṭarīḳ-i ʿaşḳıñda baş fedā (7) itdi; bu ṣūretde ıżṭırābdan gelen ḳara yüze ve iʿtiẕār-ı günāha naẓar eyle.

Üftāde Selīmī zār der-pāy-i seg-i kūyeş

---

313 eyle: itme B, C, D

314 eyleme: eyle B, C, D

315 ḫaṭ henüz görünmüş ṣaḳal: ḫaṭ henüz görünmüş ṣaḳal -[e]t edāt-ı ḫiṭāb B, C, ḫaṭ henüz görünmüş ṣaḳal ve tāze bıyıḳ -[e]t edāt-ı ḫiṭāb D

316 mevżūʿ: mevżūʿdur B, C, D

317 günah ẕenb ü cürm: günah ẕenb ü cürm biniger naẓar eyle B, C, D

318 vaḳtde: vaḳt B, C

319 oldı ise: oldı ise de B, C, D

Ū mī reved serḫoş kec kerde küleh binger

(10) **üftāde** düşmüş **zār** iñleyici **pāy** ayaḳ **seg** kelb **kūy** (11) maḥalle **–[e]ş** żamīr-i ġā'ib[320] cānāna rāciʿ **ū** bu daḫi żamīrdir cānāna rāciʿ[321] (12) **mī reved** gidiyor **serḫoş** mest **kec** muʿavvec ve igri **kerde** (13) eylemiş **küleh** külāh

(14) **Maḥṣūl-i beyt:** İñleyici Selīm cānānıñ maḥallesi kelbiniñ ayaġına düşmüş (15) cānān ise külāhını igri eyleyüp serḫoş olaraḳ gidiyor; yaʿnī (16) Selīm kemāl-i tevāżuʿ ile[322] maʿşūḳı maḥallesiniñ kelbleri ayaġına ruḫsūde olur (17) maʿşūḳ ise kibr ü tefāḫüründen ṭanımayup bir nīm naẓar itmeyerek mestāne geçüp gider.

Ġazel 49

Mefʿūlü mefāīlü mefāīlü feūlün

Āyem çü be-ḫāk-i ser-i kūy-ı tü be-ser-bāz

Maʿlūm-ı tü gerded ki menem ʿāşıḳ-ı ser-bāz

(21) **āyem** gelürüm **çü** nice ʿArabīde keyfe maʿnāsına **be-** edāt-ı ilṣāḳ

208

(1) **ḫāk** türāb ve ṭopraḳ **ser** baş ve uç **kūy** maḥalle **be-** edāt-ı istiʿlā (2) **ser** baş[323] **bāz** tekrār **tü** sen **gerded** olur **ki** edāt-ı beyān (3) **men** ben[324] **ʿāşıḳ** muḥibb **ser-bāz** şecīʿ ve bahādır ve başı açıḳ

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Tekrār baş üzerine seniñ maḥalleñ ucı ṭopraġına nice (5) gelürüm seniñ maʿlūmuñ ola ki bahādır ve başı açıḳ ʿāşıḳ benim; yaʿnī (6) ey cānān

---

[320] –[e]ş żamīr-i ġā'ib: –[e]ş żamīr B, C, D
[321] ū bu daḫi żamīrdir cānāna rāciʿ: ū bu daḫi cānāna rāciʿ D
[322] tevāżuʿ ile: tevāżuʿla B, C
[323] ser baş: -B, -C
[324] men ben: men ben –[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde D

kemāl-i arzū ve iştiyāḳdan ayaḳlarımla yürümeyüp başım (7) üzere yürüyerek maḥalleñi ziyārete gelürüm başı açıḳ ʿāşıḳ ben oldıġım (8) maʿlūmuñuz[325] olsun.

Her kes ki der-āyīne-i rūyet be-ṣafā dīd

Ṣad raḥmet-i Ḥaḳ bād ber-ān rind-i naẓar-bāz

(11) **her** edāt-ı ḥaṣr **kes** kimse **ki** edāt-ı beyān **der-** edāt-ı ẓarf[326] **āyīne** (12) mirāt **rūy** vech ve yüz[327] **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb **be-** edāt-ı ilṣāḳ **ṣafā** (13) bir nesne bulaşıḳ olmayup ṭurı olmaḳ **dīd** gördi **ṣad** (14) yüz **raḥmet** esirgemek ve riḳḳat ve şefḳat eylemek maʿnāsına[328] **Ḥaḳ** (15) esmā-i ḥüsnā-yı İlāhiyeden mūcid maʿnāsına[329] **bād** olsun **ber-** edāt-ı (16) istiʿlā **ān** ism-i işāret **rind** ḳalender ve lāubālī ve bī-ḳayd ve ẓarīf[330] (17) **naẓar-bāz** ʿāşıḳ

(18) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān her kimse ki seniñ cemāliñ mirātında olan ṣafāyı (19) gördi ol bī-ḳayd ʿāşıḳ üzerine Cenāb-ı Ḥaḳḳıñ yüz raḥmeti olsun; (20) yaʿnī ey cānān cemāliñe her naẓar iden kemālini idrāk idemez dīde-i Ḥaḳ-bīn (21) lāzımdır ki orada vedīʿa olan esrār-ı İlāhiyeyi fehm eylesün.

209

Yek-reh be-serem āmedī ü kār tamāmest

Ger ber-serem āyī be-kerem bār-ı diger bāz

---

[325] maʿlūmuñuz: maʿlūmuñ B, C, D
[326] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D
[327] rūy vech ve yüz: rūy yüz B, C
[328] maʿnāsına: maʿnāsınadır D
[329] Ḥaḳ esmā-i ḥüsnā-yı İlāhiyeden mūcid maʿnāsına: Ḥaḳ esmā-i ḥüsnādan mūcid maʿnāsına B, C
[330] rind ḳalender ve lāubālī ve bī-ḳayd ve ẓarīf: rind ʿayyār ve ẓarīf ve lāubāli ve bī-ḳayd B, C, D

(3) **yek-reh** bir kere **be-** edāt-ı istiʿlā **ser** baş **āmedī** geldiñ **kār** (4) iş[331] **ger** edāt-ı şarṭ **ber-** edāt-ı istiʿlā **āyī** gelürsin **be-** (5) edāt-ı muṣāḥabet **kerem** nefāset ve ʿizzet ve şeref **bār** kere (6) **diger** ġayrı **bāz** tekrār

(7) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān bir kere başım üzerine geldin, tekrār ġayrı (8) kere keremiñiz ile başım üzerine gelür iseñ īş tamāmdır; yaʿnī ey cānān (9) bir kere gelmeñiz ile ʿaşḳ u şevḳim ẕiyādeleşdi, tekrār keremiñiz ile gelür (10) iseñiz ne ḥāl kesb idecegimi bilemem.

Çün şüd ġam-ı ʿaşḳ-ı tü be-mā hem-reh-i cānī

Kerdīm be-ʿaşḳ-ı ġamet ez-şehr sefer bāz

(13) **çün** nice **şüd** oldı **ġam** ġuṣṣa ve endūh[332] **ʿaşḳ** ifrāṭ-ı muḥabbet (14) **tü** sen **be-** edāt-ı ilṣāḳ **mā** biz[333] **hem-reh** yoldaş **cān** rūḥ-ı ḥayvānī (15) **–ī** tenkīr içün[334] **kerdīm** eyledik **be-** edāt-ı muṣāḥabet **–[e]t** edāt-ı (16) ḫiṭāb[335] **şehr** belde **sefer** yolcılıḳ

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān nice ki seniñ ʿaşḳınıñ ġuṣṣası bizim cānımıza (18) yoldaş oldı, ġam-ı ʿaşḳ ile tekrār beldeden yolcılıḳ eyledik; yaʿnī (19) ʿaşḳıñ sükūn ve ārāmımızı yaġma idüp ṣabra mecālimiz ḳalmadıġından (20) serseri olaraḳ beldeden[336] sefer eyleyüp kūh u beyābāna düşdük.

Ān k'ū be-reh-i ʿaşḳ fürū şüd çü Selīmī

210

Z'ū hīç ḫıredmend neyāverd ḫaber bāz

---

[331] kār iş: kār iş tamām maʿlūm -[e]st edāt-ı ḫaber B, C, D
[332] ġam ġuṣṣa ve endūh: -D
[333] mā biz: mā biz ʿArabīde naḥnü gibi B, C
[334] –ī tenkīr içün: –ī edāt-ı tenkīr B, C
[335] –[e]t edāt-ı ḫiṭāb: –[e]t edāt-ı ḫiṭāb ez- edāt-ı ibtidā min maʿnāsına B, C
[336] beldeden: beldemizden B, C, D

(2) **ān ki** ol kimse **ū** żamīr[337] kimseye rāciʿ **be-** edāt-ı ẓarf[338] **reh** ṭarīḳ ve yol (3) **fürū** taḥsīn-i lafẓ içündür **şüd** gitdi **çü** edāt-ı teşbīh (4) **zi-** edāt-ı ibtidā **ū** żamīr[339] **hīç** maʿdūm ve endek **ḫıred** ʿaḳl (5) **mend** edāt-ı nisbet **neyāverd** getürmedi **ḫaber** peyġām ve peyām **bāz** tekrār

(6) **Maḥṣūl-i beyt:** Ol kimse ki Selīm gibi ṭarīḳ-i ʿaşḳda[340] gitdi andan hīç bir ʿāḳil (7) tekrār ḫaber getürmedi; zīrā ʿaşḳ bir sırr-ı maḫfīdir ki mis̱āl ile taṣvīr (8) ve ḳāl ile taʿbīr olunamaz ve'l-ḥāṣıl söyleyen bilmez ve bilen söyleyemez; (9) nite ki Şeyḫ Saʿdī dimişdir:

Beyt

Ey mürġ-i seḥer ʿaşḳ zi-pervāne biyāmūz

K'ān sūḫte-rā cān şüd ve āvāz neyāmed

Īn müddeʿiyān der-ṭalebeş bī-ḫaberānend

K'ān-rā ki ḫaber şüd ḫaberī bāz neyāmed[341]

Ġazel 50

Mefāīlün mefāīlün mefāīlün mefāīlün

Ne mī yābem emān yek laḥẓa ez-derd ü belā hergiz

Neşüd kes der-belā-yı ʿaşḳ çün men mübtelā hergiz

[337] ū żamīr: ū żamīrdir B, C
[338] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
[339] ū żamīr: ū żamīr kimseye rāciʿ D
[340] Ol kimse ki Selīm gibi ṭarīḳ-i ʿaşḳda: Ol kimse ki Selīm gibi ʿaşḳ ṭarīḳinde B, C, Ey kimse ki Selīm gibi ṭarīḳ-i ʿaşḳda D
[341] Sa'di-i Şirâzî'nin Gülistan adlı eserinden. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ozan Yılmaz, **Gülistan Şerhi**, İstanbul, Çamlıca, 2012, s. 25-26.

(15) **ne mī yābem** bulmam[342] **emān** ḳorḳusuzluġa dinür ki derūnda ḫavfdan (16) es̱er olmayup sākin ve āsūde olmaḳ **yek** bir **laḥẓa** bir nesneye (17) göz ḳuyruġıyla baḳmaḳ maʿnāsına **derd** vecaʿ ve aġrı[343] **belā** köhne ve fersūde (18) olmaḳ ve çürümek[344] **hergiz** aṣla[345] **neşüd** olmadı **kes** kimse[346] (19) **der-** edāt-ı ẓarf[347] **ʿaşḳ** ifrāṭ-ı muḥabbet[348] **çün** edāt-ı teşbīh (20) **men** ben **mübtelā** giriftār ve dūçār **hergiz** hīç bir vaḳtde[349]

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Bir naẓar miḳdārı derd ü belādan hīç bir vaḳtde emān bulmam

211

(1) ʿaşḳ belāsında benim gibi kimse giriftār olmadı; yaʿnī maʿşūḳum cefākār (2) oldıġından beni gūn-ā-gūn miḥen ü meşaḳḳate dūçār eyledi.

Bütī dārem ki dāred ṣad hezārān nāz be-her mūyeş

Velī yek-mū nedāred şīve-i mihr ü vefā hergiz

(5) **büt** vesen ve ṣanem ki maḥbūbdan müsteʿārdır[350] **–ī** edāt-ı vaḥdet[351] **ki** (6) edāt-ı beyān **dāred** ṭutar **ṣad** yüz **hezār** bīñ **–ān** edāt-ı cemʿ (7) **nāz** şīve ve istiġnā **be-** edāt-ı ẓarf[352] **her** edāt-ı ḥaṣr **mūy** ḳıl (8) **–[e]ş** żamīr-i ġāʾib büte rāciʿ **velī** lakin **yek-**

---

342 bulmam: -C
343 maʿnāsına derd vecaʿ ve aġrı: -D
344 ve çürümek: -D
345 hergiz aṣla: hergiz aṣla ve hīç bir vaḳtde D
346 kes kimse: kimse kimse D
347 der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D
348 ʿaşḳ ifrāṭ-ı muḥabbet: -D
349 hergiz hīç bir vaḳtde: -D
350 büt vesen ve ṣanem ki maḥbūbdan müsteʿārdır: büt ṣanem maḥbūbdan müsteʿārdır B, C
351 –ī edāt-ı vaḥdet: –ī edāt-ı vaḥdet dārem ṭutarım D
352 be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D

mū bir ḳıl **nedāred** ṭutmaz (9) **şīve** ʿişve ve cilve **mihr** merḥamet **vefā** ʿahd u peymānı (10) naḳż itmeyüp muḥāfaẓa eylemek[353]

(11) **Maḥṣūl-i beyt:** Bir maḥbūb ṭutarım ki her ḳılında yüz biñlerce şīve (12) ve istiġnā ṭutar lakin hīç bir vaḳtde merḥamet ile (13) vefā ʿişvesi bir ḳıl ṭutmaz; yaʿnī maḥbūbumuñ biñlerce cilve ve istiġnāsı (14) var lakin çi fāʾide ki bir ḳıl miḳdārı merḥamet ve vefāsı yoḳdur.[354]

Küned ṣad[355] sāl behr-i ḫāṭır-ı merdüm cefā ber-men

Nebāşed mihribān yek laḥẓa ez-behr-i Ḫudā hergiz

(17) **küned** ider **ṣad sāl** yüz sene çoḳ vaḳtden kināyedir **behr** (18) taʿlīl içün[356] **ḫāṭır** insanıñ derūnuna lāyıḥ olup cevelān iden (19) şeyʾe dinür vesvese ve fikr ve tedbīr gibi hācis maʿnāsına[357] **merdüm**[358] (20) ḫalḳ **cefā** cevr **ber-** edāt-ı istiʿlā **men** ben **nebāşed** olmaz (21) **mihr** merḥamet **-bān**[359] edāt-ı ism-i fāʿil bu ṣūretde mihribān merḥamet idici

212

(1) ve merḥametli maʿnāsınadır **yek** bir **laḥẓa** bir nesneye göz ḳuyruġuyla (2) baḳmaḳ[360] **Ḫudā** esmā-i hüsnā-yı İlāhiyedendir ṣāḥib ve mālik maʿnāsına[361]

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Maʿşūḳum[362] ḫalḳıñ ḫāṭırı içün yüz sene benim üzerime (4) cefā ider Allahu Teʿāla’nıñ rıżāsı içün bir naẓar miḳdārı baña merḥametli (5) olmaz;

---

353 vefā ʿahd u peymānı naḳż itmeyüp muḥāfaẓa eylemek: vefā ʿahd u peymānı naḳż eylemeyüp muḥāfaẓa itmek B, C
354 merḥamet ve vefāsı yoḳdur: vefā ve merḥameti yoḳdur D
355 ṣad: -C
356 behr taʿlīl içün: behr edāt-ı taʿlīl B, C, D
357 maʿnāsına: maʿnāsınadır B, C
358 merdüm: merd A
359 bān: bā C
360 laḥẓa bir nesneye göz ḳuyruġuyla baḳmaḳ: laḥẓa bir nesneye göz ḳuyruġuyla baḳmaḳ maʿnāsınadır B, C
361 maʿnāsına: maʿnāsınadır B, C

yaʿnī ḫalḳıñ rıżāsını gözedüp baña cevr ider Cenāb-ı Ḥaḳḳıñ (6) rıżāsını gözedüp merḥamet itmez, ḫulāṣa cevr ü cefā itmege[363] mecbūr (7) oldıġından Ḥaḳ Teʿālaya ʿāṣī olur ḫuyundan vazgeçmez.[364]

Bedīn ṣūret k’ez-ān mehveş vefā vü mihr mümkin nīst

Ḫalāṣī hem mebād ez-miḥnet ü derd ü belā hergiz

(10) **be-** edāt-ı muṣāḥabet **īn** ism-i işāret hemze dala munḳalib (11) olmuş **ṣūret** tims̱āl **ki** edāt-ı beyān **zi-** edāt-ı ibtidā[365] **ān** (12) ism-i işāret[366] **meh** ḳamer ve ay **veş** edāt-ı teşbīh **vefā** ʿahd u peymānı (13) naḳż eylemeyüp muḥāfaẓa itmek **mihr** merḥamet **mümkin** ḳābil **nīst** (14) degildir **ḫalāṣ** rehā bulmaḳ ve ḳurtulmaḳ **–ī** edāt-ı tenkīr **hem** daḫi (15) **mebād** olmasun **miḥnet** zaḥmet **derd** vecaʿ ve aġrı[367] **belā** muṣībet[368]

(16) **Maḥṣūl-i beyt:** Bu ṣūret ile ki ol ḳamer-ṭalʿat cānāndan vefā ve[369] merḥamet (17) ḳābil degildir ve anıñ derd ü belāsından ve zaḥmet ü cefāsından ḫalāṣ (18) olmaḳ daḫi olmasun; yaʿnī cānānıñ nāṣiye-i ḥālinden müstebāndır ki (19) merḥamet es̱eri yoḳdur, ṭāʾife-i ʿuşşāḳ bu ḥāle rāżıyız ānın cevr (20) ü cefāsından bize ḫalāṣ olmasun.

Ger ez-hem bigsiled peyvend-i cān u ten merā bī-ū

213

Ġam-ı ʿaşḳeş mebādā yek-dem ez-cānem cüdā hergiz

---

362 maʿşūḳum: cānānım B, C, D
363 cevr ü cefā itmege: cevr ü cefāya D
364 vazgeçmez: geçmez D
365 zi- edāt-ı ibtidā: -B, -C, -D
366 ān ism-i işāret: -D
367 derd vecaʿ ve aġrı: -B, -C, -D
368 belā muṣībet: belā köhne ve fersūde olmaḳ ve çürümek B, C, D
369 ve: -C

(2) **ger** edāt-ı şarṭ **hem** bile maʿnāsına ki ʿArabīde maʿa ile edā olunur **bi-** (3) teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içün[370] **gosiled** üzer ve üzülür **peyvend** ḳayd (4) u ittiṣāl ve taʿalluḳāt[371] **cān** rūḥ-ı ḥayvānī **ten** beden **merā** benim **bī-** (5) edāt-ı nefy **ū** żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ **ġam** ġuṣṣa ve endūh[372] **mebād[373]** (6) olmasun **yek-dem** bir nefes **cüdā** ayru[374] **hergiz** hīç bir vaḳtde

(7) **Maḥṣūl-i beyt:** Eger cānānsız benim cān[375] ve bedenimiñ ikisiniñ bile ḳaydı (8) üzülür ise de[376] cānānıñ ġam-ı ʿaşḳı hīç bir vaḳt cānımdan bir nefes (9) ayrı olmasun; yaʿnī ṭarīḳ-i ʿaşḳda maḥv u helāk olmaġa rāżıyım maʿşūḳumuñ (10) derd ü miḥneti benden ayrı[377] olmaġa rāżı degilim.

Selīmī-rā ber-āmed cān pey-i yek merḥabā vü nāz

Nekerd ān seng-dil bā-derdmendān merḥabā hergiz

(13) **–rā** edāt-ı taḫṣīṣ **ber-āmed** yuḳarı geldi yaʿnī çıḳdı **cān** (14) rūḥ-ı ḥayvānī **pey** edāt-ı taʿlīl **yek** bir **merḥabā** vüsʿat ile (15) ola ḥāliñ **nāz** şīve ve istiġnā **nekerd** eylemedi **ān** ol (16) **seng** ṭaş **dil** göñül **bā-** edāt-ı ilṣāḳ **derd** vecaʿ (17) ve aġrı **mend** edāt-ı nisbet **–ān** edāt-ı cemʿ **hergiz** hīç bir vaḳtde

(18) **Maḥṣūl-i beyt:** Bir merḥabā içün Selīm'iñ cānı çıḳdı, ol ḳatı (19) yürekli cānān nāz u istiġnādan derdlilere hīç bir vaḳtde (20) merḥabā eylemedi; yaʿnī maʿşūḳumuz her bir ḫuṣūṣda ʿuşşāḳdan müstaġnī (21) oldıġından ve gönlünde merḥamet olmadıġından ʿuşşāḳa luṭfen bir merḥabā dimege tenezzül itmedi.

---

[370] bi- teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içün: bi- teʾkīd ve taḥsīn içündür B, C, bi- taḥsīn-i lafẓ ve teʾkīd içündür D

[371] peyvend ḳayd u ittiṣāl ve taʿalluḳāt: peyvend ittiṣāl ve ḳayd ve taʿalluḳāt B, C, D

[372] ū żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ ġam ġuṣṣa ve endūh: ū żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ -[e]ş keẕalik B, C, ū żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ ʿaşḳ ifrāṭ-ı muḥabbet -[e]ş żamīr cānāna rāciʿ D

[373] mebād: mebādā B, C, D

[374] ayru: ayrı B, C

[375] cān: cānım B, C

[376] ikisiniñ bile ḳaydı üzülür ise de: zinciri birbirinden ḳopar ise yaʿnī yek-dīgerinden ayrılır ise de ẕehūḳ-ı rūḥ ile cesed-i bī-rūḥ ḳalur D

[377] ayrı: ayru B, C

214

Ġazel 51

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

Ger rence küned sūy-ı men ān dost ḳadem bāz

Cān ṣarf-ı reheş sāzem ve ez-hicr rehem bāz

(4) **ger** edāt-ı şarṭ **rence** zaḥmet **küned** ider **sūy** ṭaraf (5) **men** ben **ān** ol **dost** cānān **ḳadem** ayaḳ (6) **bāz** tekrār **ṣarf** bir nesneyi çevirmek ve döndürmek[378] (7) **reh** ṭarīḳ ve yol **–[e]ş** żamīr cānāna rāciʿ **sāzem** düzerim (8) ve yaparım[379] **hicr** bir ādemden dostlığı ve ülfeti ḳaṭʿ eylemek[380] (9) **rehem** ḫalāṣ olurum **bāz** tekrār[381]

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Eger ol cānān tekrār benim ṭarafıma ayaġına zaḥmet (11) ider ise ṭarīḳine cānımı ṣarf iderim ve ayrılıḳdan ḫalāṣ olurum; (12) yaʿnī büyük ẕātlar bir maḥalle gitdikleri vaḳtde taʿẓīmen atlarınıñ ayaḳları (13) altına çuḳa tefriş itdikleri gibi cānānım benim ṭarafıma teşrīf (14) ider ise tekrīmen cān metāʿını ṭarīḳine döşerim ve mülāḳāt (15) ile firḳatden ḫalāṣ olurum ḫulāṣa[382] cānımı teşekküren[383] nis̱ār iderim.

Der-mülk-i ʿadem nīst çü resm-i ġam u endūh

Ey dil bih ez-īn nīst ki gerdīm ʿadem bāz

(18) **der-** edāt-ı ẓarf **mülk** memleket **ʿadem** yoḳluḳ **nīst** yoḳdur (19) **çü** edāt-ı taʿlīl **resm** ʿörf ve ʿādet **ġam** ġuṣṣa **endūh** (20) ġamıñ ʿaṭf-ı tefsiridir **ey** ḥarf-i nidā **bih**

[378] ṣarf bir nesneyi çevirmek ve döndürmek: ṣarf bir nesneyi çevirmek ve döndürmek maʿnāsınadır B, C, ṣarf bir nesneyi çevirmek ve döndürmek maʿnāsına D
[379] sāzem düzerim ve yaparım: sāzem düzerim ve yaparım ez- edāt-ı ibtidā B, C, D
[380] hicr bir ādemden dostlığı ve ülfeti ḳaṭʿ eylemek: hicr bir ādemden dostlığı ve ülfeti kesmek maʿnāsınadır B, C, D
[381] bāz tekrār: -B, -C, -D
[382] ḫulāṣa: ḫulāṣa-i kelām B, C
[383] cānımı teşekküren: teşekküren cānımı B, C

eyü **ez-īn** bundan (21) **ki** edāt-ı beyān **gerdīm** kāf-ı Fārisīye ile dönelim ve ʿavdet idelim[384]

215

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Yoḳluḳ memleketinde çünki ġuṣṣa ve endūh ʿörf ve ʿādeti yoḳdur, (2) ey göñül bundan eyüdür[385] tekrār ʿademe gidelim[386] ve ʿavdet idelim; yaʿnī (3) ʿademde iken rāḥat ve ḥużūrda idik, bu ʿālem-i kevn ü fesāda (4) gelüp[387] dürlü dürlü zaḥmetlere dūçār olduḳ, bārī tekrār ʿademe (5) gidelim ḥużūr[388] idelim.

Āhem ki ez-ū şemʿ-i meh ü mihr ber-efrūḫt

Sūzed dü cihān ger keşed ez-sīne ʿalem bāz

(8) **āh** ehl-i derdiñ elem ve ġam ve ġuṣṣadan derdnāk nefesidir **–[e]m** (9) edāt-ı mütekellim-i vaḥde[389] **ki** edāt-ı beyān[390] **ū** żamīr āha rāciʿ **şemʿ** (10) muma dinür ki giceler şemʿdānda yanar **meh** ḳamer ve ay **mihr** (11) şems ve güneş **ber-** taḥsīn-i lafẓ içündür **efrūḫt** īḳād (12) ve işʿāl itdi **sūzed** yakar **dü** iki **cihān** dünyā (13) **ger** edāt-ı şarṭ **keşed** çeker **sīne** ṣadr[391] **ʿalem** sancaḳ ve bayraḳ

(14) **Maḥṣūl-i beyt:** Benim āhım ki ay ve güneş mumunı işʿāl itdi, eger sīneden (15) bayraḳ çeker ise iki cihānı yaḳar; yaʿnī şems ve ḳamerde olan şuʿle (16) ve ḥarāret benim āhımdandır, eger bir kere ʿalevḫīz olup bayraḳ çeker ise (17) iki cihānı iḥrāḳ ider.

Ey şūḫ firāḳ-ı tü be-cevr ü sitemem küşt

---

[384] gerdīm kāf-ı Fārisīye ile dönelim ve ʿavdet idelim: gerdīm dönelim ve ʿavdet idelim bāz tekrār B, C
[385] eyüdür: eyü bir şey yoḳdur ki D
[386] gidelim: dönelim B, C, D
[387] gelüp: geldik B, C, D
[388] ḥużūr: ḥużūr ve rāḥat D
[389] –[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde: -B, -C
[390] ki edāt-ı beyān: ki edāt-ı beyān ez- edāt-ı ibtidā D
[391] sīne ṣadr: sīne ṣadr ve gögüs B, C, D

Bāz āy u ḫalāṣem kün ez-īn cevr ü sitem bāz

(20) **şūḫ** küşāde-ṭabʿ ve laṭīfe-gūy ve ḥāżır-cevāb **firāḳ** ayrılıḳ (21) **tü** sen **be-** edāt-ı muṣāḥabet[392] **cevr** cefā **sitem** ẓulm

216

(1) **küşt** öldürdi **bāz** tekrār[393] **āy** gel **ḫalāṣ** rehā ve ḳurtulmaḳ (2) **kün** eyle **īn** bu[394]

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey küşāde-ṭabʿ maḥbūb seniñ ayrılığıñ beni cefā (4) ve ẓulm ile öldürdi girü gel ve tekrār beni cefā ve ẓulmüñden ḫalāṣ eyle; (5) yaʿnī[395] bī-günāh oldığım ḥālde yetmez mi bu ḳadar rencīde itdiñ bārī viṣāliñle mesrūr ḳıl.[396]

Cüz ānçi şüdem bende-i ʿaşḳet çü Selīmī

Dīger çi günah kerdeem ey şāh-ı kerem bāz

(8) **cüz** ġayrı **ānçi** ol nesne **şüdem** oldum **bende** ʿabd (9) ve köle **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb **çü** edāt-ı teşbīh **dīger** ġayrı (10) **çi** edāt-ı istifhām **günah** ẕenb ü cürm **kerdeem** eylemişim **şāh** (11) şehriyār **kerem** nefāset ve ʿizzet ve şeref **bāz** tekrār

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Ol nesneden ġayrı ki Selīm gibi seniñ ʿaşḳınıñ (13) kölesi oldum ey kerem şehriyārı ġayrı ne günāh eylemişim yaʿnī saña (14) bende olmaḳdan ġayrı[397] bir īş yapmadım bu günāh mıdır ki luṭf (15) ve iltifātıñıza maẓhar buyurmazsıñız ve bu köleñize bī-gāne muʿāmelesi idersiñiz.

Ġazel 52

Mefāilün feilātün mefāilün feilün

---

[392] be- edāt-ı muṣāḥabet: be- edāt-ı muṣāḥabet ʿArabīde maʿa maʿnāsına B, C
[393] tekrār: girü B, C
[394] īn bu: īn bu bāz tekrār B, C, īn bāz tekrār D
[395] yaʿnī: -B, -C
[396] ḳıl: eyle B, C, D
[397] ġayrı: başḳa C

Be-ebruvān-ı tü dāred dilem sücūd u niyāz

Egerçi rū be-dü miḥrāb kem künend namāz

(19) **be-** edāt-ı ilṣāḳ **ebrū** ḥācib ve ḳaş **ān** edāt-ı tes̱niye (20) **tü** sen **dāred** ṭutar **dil** göñül **sücūd** ḫużūʿ ve tevāżuʿ (21) ve tez̠ellül[398] ile ser-fürū ḳılmaḳ **niyāz** ḥācet ve ricā **egerçi** her ne ḳadar

217

(1) **rū** yüz **be-** edāt-ı ilṣāḳ **dü** iki **miḥrāb** mescidde imām ṭurdıġı (2) maḳāma dinür **kem künend** az iderler hīçden kināyedir[399] **namāz** ṣalāt

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ iki ḳaşıña göñlüm tevāżuʿ[400] ile ser-fürū (4) ider ve ʿarż-ı ḥācet ve ricā eyler her ne ḳadar iki miḥrāba teveccüh ile namāz (5) hīç itmezler ise de; yaʿnī ey cānān gāh ṣāġ ve gāh ṣol ḳaşıñı miḥrāb (6) farż idüp tez̠ellül ile ser-fürū iderim ve ʿarż-ı ḥācet eylerim.

Dil-i men ez-ġam-ı ʿaşḳet dem ān zamān mī zed

Ki rāh-ı ʿaşḳ ne encām dāşt ne āġāz

(9) **dil** göñül **men** ben **ġam** ġuṣṣa ve endūh **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb[401] **dem** (10) nefes **ān** ism-i işāret **zamān** vaḳt **mī zed** urur idi (11) **ki** edāt-ı beyān **rāh** ṭarīḳ ve yol **ne** nefy-i z̠evāt ve selb-i ṣıfāt içündür (12) **encām** ṣoñ ve intihā **dāşt** ṭutdı **āġāz** evvel ve ibtidā

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Benim göñlüm seniñ ġam-ı ʿaşḳıñdan ol zamān nefes[402] urur idi, (14) yaʿnī tekellüm ider idi ki ṭarīḳ-i ʿaşḳ ne ibtidā ve ne de intihā ṭutar idi; (15)

---

398 ve tez̠ellül: -D

399 kem künend az iderler hīçden kināyedir: kem künend az iderler yaʿnī hīç itmezler B, C, D

400 tevāżuʿ: tevāżuʿ ve tez̠ellül D

401 ġam ġuṣṣa ve endūh –[e]t edāt-ı ḫiṭāb: -D

402 nefes: -B, -C

yaʿnī ṭarīḳ-i ʿaşḳa ibtidā ve intihā olmadıġı gibi benim daḫi seniñ ġam-ı ʿaşḳıñı (16) tekellümüme nihāyet ve ġāyet yoḳdur belki ile'l-ebed söylenürüm.

Be-ḥāl-i derd-i tü cānī ki ḥāl-i ḫᵛīş neyāft

Ne sūz-ı dil dehedeş ḥāletī ne nāle-i sāz

(19) **be-** edāt-ı muṣāḥabet **ḥāl** insana muḫtaṣṣ olan heyʾet ve keyfiyyete (20) ıṭlāḳ olunur **derd** vecaʿ ve aġrı[403] **tū** sen **cān** rūḥ-ı ḥayvānī[404] (21) **–ī** edāt-ı vaḥdet **ki** edāt-ı beyān **ḫᵛīş** kendi **neyāft** bulmadı

218

(1) **ne** edāt-ı nefy **sūz** yanmaḳ **dil** göñül **dehed** virir **–[e]ş** żamīr-i ġāʾib (2) cānāna rāciʿ[405] **ḥālet** insanıñ māhūʿaleyhi oldıġı nesneye dinür[406] (3) **nāle** iñlemek **sāz** çeng ve çalġı

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ derdiniñ ḥāliyle bir cān ki kendi ḥālini (5) bulmadı o cānā ne göñül yanması ne çalġı iñlemesi bir ḥālet virir (6) yaʿnī seniñ ʿaşḳıñla terbiye olup mertebe-i kemāle varmayan kimse (7) ne çalġıdan ve ne de sūz-ı dilden fāʾidemend olur ve'l-ḥāṣıl bir kimseyi (8) ki ʿaşḳ maṭlūbuna īṣāl itmez hīç bir cihetle maḳṣūduna nāʾil olamaz; nite ki (9) dimişlerdir:

Beyt[407]

ʿAşḳ ider cānā reh-i Ḥaḳḳı ʿayān

ʿAşḳ açar her demde biñ rāz-ı nihān

---

[403] ḥāl insana muḫtaṣṣ olan heyʾet ve keyfiyyete ıṭlāḳ olunur derd vecaʿ ve aġrı: ḥāl insana maḫṣūṣ olan heyʾet ve keyfiyyete dinür D
[404] cān rūḥ-ı ḥayvānī: -D
[405] –[e]ş żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ: –[e]ş żamīr cānāna rāciʿ D
[406] dinür: dirler D
[407] Beyt: -D

Be-ġayr-ı ẕikr-i ġamet nīst vird-i müştāḳān

Zi-her ṭaraf ki be-gūşem hemī resed āvāz

(12) **be-** edāt-ı ẓarf[408] **ẕikr** añmaḳ **ġam** ġuṣṣa ve endūh[409] **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb[410] (13) **nīst** degildir **vird** behr-i gün ḳırāʾat içün vaẓīfe ittiḫāẕ (14) olunan miḳdāra dinür[411] **müştāḳ** ʿāşıḳ **–ān** edāt-ı cemʿ[412] **ṭaraf** (15) cihet ve semt **be-** edāt-ı ilṣāḳ **gūş** ḳulaḳ **hemī resed** irişiyor (16) **āvāz** ṣadā[413]

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān ʿāşıḳlarıñ virdi seniñ ġamınıñ ẕikrinden (18) ġayrı[414] degildir her ṭarafdan ḳulaġıma ṣadā irişiyor; yaʿnī mesmūʿum olan (19) ṣadālar hep seniñ ġam-ı ʿaşḳıñı ẕikrden ʿibāretdir ġayrı degildir.[415]

Selīm şāh-ı ḥaḳīḳī çü taḫt-ı ʿaşḳet dād

Serīr-i mülk-i beḳā cū dūr er künend zi-mecāz

219

(1) **şāh-ı ḥaḳīḳī** Cenāb-ı Ḫudā-yı müteʿāl **çü** çünki **taḫt** serīr-i mülūk (2) **dād** virdi **mülk** memleket **beḳā** ʿuḳba **cū** iste ve ṭaleb eyle (3) **dūr** baʿīd ve uzaḳ **er** edāt-ı şarṭ **künend** iderler **mecāz** ḥaḳīḳat (4) muḳābilidir ki[416] mevżūʿ[417] olmayan maʿnāda bir ʿalāḳa ve münāsebet sebebi ile[418] (5) istiʿmāl olunan kelimeden ʿibāretdir.

---

408 be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
409 ġam ġuṣṣa ve endūh: -B, -C, -D
410 –[e]t edāt-ı ḫiṭāb: -D
411 vird behr-i gün ḳırāʾat içün vaẓīfe ittiḫāẕ olunan miḳdāra dinür: vird vavıñ kesriyle behr-i gün ḳırāʾat içün vaẓīfe ittiḫāẕ olunan miḳdāra dinür D
412 –ān edāt-ı cemʿ: –ān edāt-ı cemʿ her edāt-ı ḥaṣr B, C
413 āvāz ṣadā: āvāz ṣavt ve ṣadā D
414 ġayrı: ġayrıda D
415 ġayrı degildir: -B, -C
416 ki: -C
417 mevżūʿ: mevżūʿla B, C, D
418 sebebi ile: sebebiyle B, C, D

(6) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm Ḥażret-i Şāh-ı Ḥaḳīḳī çünki saña ʿaşḳ taḫtını (7) virdi, eger seni mecāzdan baʿīd iderler ise mülk-i bāḳī taḫtını ṭaleb eyle; yaʿnī (8) mecāzda şāh oldıġıñ gibi ḥaḳīḳatde daḫi şehriyār olmaġa saʿy eyle, zīrā (9) bu ebedīdir bundan infikāk ve infiṣal olmaz.

Ġazel 53

Mefʿūlü mefāilün feūlün

Ez-ʿaşḳ çi bī-ḳarārem imrūz

Bā-cān ve dil figārem imrūz

(13) **ez-** edāt-ı ibtidā[419] **ʿaşḳ** ifrāṭ-ı muḥabbet **çi** ne **bī-** edāt-ı nefy **ḳarār** (14) sükūn ve ārām **imrūz** bu gün **bā-** edāt-ı muṣāḥabet[420] **cān** rūḥ-ı ḥayvānī (15) **u** ʿāṭıfe **dil** göñül **–ī** tenkīr içün **figār** teşvīşli ve mecrūḥ-ḫāṭır[421]

(16) **Maḥṣūl-i beyt:** ʿAşḳdan ne sükūn ve ārāmsızım cān u göñül ile bu gün[422] (17) teşvīşli[423] ve mecrūḥum; yaʿnī derd-i ʿaşḳı taḥammüle ṣabr u ḳarārım ḳalmadı, (18) zīrā ki cānıma ve göñlüme[424] teʾs̱īr idüp mecrūḥ eyledi.

Rūy-ı meh-i ḫᵛīş-rā nedīdem

Pervā-yı kesī nedārem imrūz

(21) **rūy** vech ve yüz **meh** ḳamer ve ay[425] **ḫᵛīş** kendi **–rā** edāt-ı mefʿūl

220

---

[419] ez- edāt-ı ibtidā: ez- edāt-ı ibtidā ʿArabīde min maʿnāsına B, C

[420] bā- edāt-ı muṣāḥabet: bā- edāt-ı muṣāḥabet ʿArabīde maʿa maʿnāsına B, C

[421] cān rūḥ-ı ḥayvānī u ʿāṭıfe dil göñül –ī tenkīr içün figār teşvīşli ve mecrūḥ-ḫāṭır: cān rūḥ-ı ḥayvānī u ʿāṭıfe dil göñül figār teşvīşli ve mecrūḥ-ḫāṭır B, C, u edāt-ıʿāṭf dil figār teşvīşlü ve mecrūḥ D

[422] ʿAşḳdan ne sükūn ve ārāmsızım cān u göñül ile bu gün: ʿAşḳdan ne sükūn ve ārāmsızım bugün cān u göñül ile B, C, D

[423] teşvīşli: teşvīşlü D

[424] cānıma ve gönlüme: cān u gönlüme D

[425] meh ḳamer ve ay: meh ḳamer D

(1) **nedīdem** görmedim **pervā** mübālāt ve ḫavf **kes** kimse **–ī** edāt-ı (2) vaḥdet[426] **nedārem** ṭutmam[427]

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Kendi ay yüzümi görmedim bu gün kimseniñ mübālātını ṭutmam; (4) yaʿnī maṭmaḥ-ı naẓarım olan ḳamer-ṭalʿatlı cānānımı göremedim bu gün bir kimsenin (5) ġāʾilesini çekmem, zīrā ki kendi derdime düşdüm müşāhede-i cemālden maḥrūm ḳaldım.

Vaḳtest ki āh-ı ḥasret-engīz

Ber-bād dehed ġubārem imrūz

(8) **vaḳt** zamān[428] **āh** ehl-i derdin elem ve ġamdan derdnāk nefesidir[429] **ḥasret** (9) fevt olmuş nesneye dirīġ ve teʾessüf eylemek ḥasret-engīz vaṣf-ı terkībī (10) olaraḳ ḥasret ḳoparıcı maʿnāsınadır **ber-** edāt-ı istiʿlā **bād** (11) rūzigār **dehed** virir **ġubār** toz Fārisīde kaf-ı ʿAcem ile gerd dirler[430]

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Vaḳtdır ki ḥasret ḳoparıcı āh bu gün tozımı rūzigāra (13) vire; yaʿnī cānāna olan ḥasret ve[431] iştiyāḳımdan itdigim āh u feryād beni helāk (14) ve cism-i naḥīfimi rehin-i türāb[432] itmege ḳarīb oldı.

Rüsvā-yı tamām-ı merdümān sāḫt

Īn dīde-i eşk-bārem imrūz

---

[426] –ī edāt-ı vaḥdet: –ī edāt-ı maṣdar B, C, –ī edāt-ı maṣdariyye D
[427] nedārem ṭutmam: nedārem ṭutmam imrūz bu gün B, C, D
[428] vaḳt zamān: vaḳt zamān -[e]st edāt-ı ḥaber B, C, vaḳt zamān -[e]st edāt-ı ḥaber ki edāt-ı beyān D
[429] āh ehl-i derdin elem ve ġamdan derdnāk nefesidir: āh ehl-i derdin elem ve ġam ve ġuṣṣadan derdnāk nefesidir B, C, D
[430] ġubār toz Fārisīde kaf-ı ʿAcem ile gerd dirler: ġubār toz Fārisīde kaf-ı ʿAcem ile gerd dirler -[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde B, C
[431] ve: -C
[432] rehin-i türāb: rehin-i ḫāk D

(17) **rüsvā** şāyiʿ **merdüm** ādem ve ḫalḳ **–ān** edāt-ı cemʿ **sāht** düzdi (18) ve yapdı **īn** bu **dīde** çeşm ve göz[433] **eşk-bār** vaṣf-ı terkībī olaraḳ (19) gözyaşı yaġdırıcı dimekdir zīrā eşk sirişk gibi gözyaşı maʿnāsınadır[434]

(20) **Maḥṣūl-i beyt:** Bu gün gözyaşı yaġdırıcı gözüm tamām-ı ādemlere beni[435] şāyiʿ (21) eyledi; yaʿnī maʿşūḳuma olan ʿaşḳımı her ne ḳadar ketme saʿy itdim ise de

221

(1) gözüm yaşı iʿlān idüp herkesiñ maʿlūmı oldı; nite ki dimişlerdir:

Beyt[436]

Lāle dāġ-ı siyehiñ ṣaḳlayamaz bir hafta

ʿĀşıḳ elbette ider rāz-ı derūnun iẓhār [437]

Bigẕer zi-Selīm yek dem ey ġam

Cān-rā be-tü sipārem imrūz

(5) **bi-** teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içündür **güẕer** geç **yek** bir **dem** nefes **ġam** (6) ġuṣṣa ve endūh **cān** rūḥ-ı ḥayvānī **–rā** edāt-ı mefʿūl[438] **be-** edāt-ı ilṣāḳ (7) **tü** sen **sipārem** ıṣmarlarım[439]

---

[433] dīde çeşm ve göz: dīde göz ve çeşm daḫi dirler D

[434] eşk-bār vaṣf-ı terkībī olaraḳ gözyaşı yaġdırıcı dimekdir zīrā eşk sirişk gibi gözyaşı maʿnāsınadır: eşk-bār vaṣf-ı terkībī olaraḳ gözyaşı yaġdırıcı dimekdir zīrā eşk sirişk gibi gözyaşı maʿnāsınadır imrūz bu gün B, C, D

[435] tamām-ı ādemlere beni: tamām-ı benī ādemlere D

[436] Beyt: -D

[437] Şeyhülislam Yahyâ'ya ait bu beyit, *Divân*'ında bulunan 52. gazelde yer alır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hasan Kavruk, **Şeyhülislam Yahyâ Divânı**, Ankara, MEB, 2001, s. 76.

[438] ġam ġuṣṣa ve endūh cān rūḥ-ı ḥayvānī –rā edāt-ı mefʿūl: –rā edāt-ı mefʿūl B, C, ġam ġuṣṣa –rā edāt-ı mefʿūl D

[439] sipārem ıṣmarlarım: sipārem ıṣmarlarım ve ḥavāle eylerim D

(8) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey ġuṣṣa bir nefes Selīm'den geç bu gün cānı saña ışmarlarım; (9) yaʿnī ġam-ı ʿaşḳ ile helāk baña muḳarrerdir bāri ey ġuṣṣa bir nefes olsun (10) istirāḥat ideyim beni terk eyle.

Ġazel 54

Fāilātün feilātün feilātün fāʿlün

Mey ü maḥbūb-ı ḥarīfī zi-cihān mā-rā bes

Īn reviş ez-heme-i kevn ü mekān mā-rā bes

(14) **mey** bāde **maḥbūb** güzel[440] **ḥarīf** bir ādemiñ hem-kār ve hem-ṣanʿatına dinür (15) burada bāde muṣāḥibi dimekdir[441] **cihān** dünyā **mā** biz[442] **–rā** edāt-ı mefʿūl (16) **bes** yeter **īn** bu **reviş** ism-i maṣdardır[443] gidiş maʿnāsına (17) **kevn** bir nesneniñ ḥudūs̱ ve vuḳūʿundan[444] ʿibāretdir dünyā ḥādis̱ oldığından (18) kevn dirler **mekān** mertebe ve menzile ve mevḳiʿ maʿnāsınadır.[445]

(19) **Maḥṣūl-i beyt:** Bāde ve maḥbūb ve muṣāḥib dünyādan bize kāfīdir bu gidiş (20) cemīʿ-i cihātdan bize yeter; yaʿnī şarāb ve güzel ve muṣāḥib cihānıñ māl ü menālından (21) bize yeter[446] dünyā ve māfīhānıñ cemīʿinden bize bunlar kāfīdir[447] ġayrı şeyʾiñ lüzūmı yoḳdur.

222

Ber-çünīn dāġ-ı melāmet şüdeem çāker-i ʿaşḳ

---

[440] maḥbūb güzel: maḥbūb melīḥ ve güzel ve edāt-ı ʿaṭf D
[441] ḥarīf bir ādemiñ hem-kār ve hem-ṣanʿatına dinür burada bāde muṣāḥibi dimekdir: ḥarīf bir ādemiñ hem-kār ve hem-ṣanʿatına dinür burada bāde muṣāḥibi dimekdir zi- edāt-ı ibtidā B, C
[442] mā biz: mā biz ʿArabīde naḥnü gibi B, C
[443] reviş ism-i maṣdardır: reviş ism-i maṣdar B, C, D
[444] kevn bir nesneniñ ḥudūs̱ ve vuḳūʿundan: kevn bir nesneniñ vuḳūʿ ve ḥudūs̱undan D
[445] maʿnāsınadır: -D
[446] yeter: kāfīdir D
[447] kāfīdir: yeter D

Īn ḳadr der-heme cā nām u nişān mā-rā bes

(3) **ber-** edāt-ı istiʿlā **çünīn** böyle **dāġ** insanıñ ve ḥayvanıñ cesedine āteş (4) veyāḫūd ḳızmış demür[448] ile yaḳdıḳları dāġ ki ʿArabīde keyy dirler ol vāsıṭa (5) ile nişāna da dāġ dirler **melāmet** ṭaʿn ve teşnīʿ ve serzeniş **şüdeem** (6) olmuşum **çāker** ḳul ve köle **īn** bu[449] **ḳadr** miḳdār ve meblaġ ve tāb (7) u ṭāḳat maʿnāsınadır[450] **der-** edāt-ı ẓarf[451] **heme** cemīʿān **cā** yer **nām** (8) ism **nişān** ʿalāmet **mā-rā** bize **bes** yeter

(9) **Maḥṣūl-i beyt:** Böyle ṭaʿn ve teşnīʿ dāġı üzerine ʿaşḳ kölesi olmuşum, (10) bu miḳdār her yerde bize[452] ism ü ʿalāmet yeter; yaʿnī ḫalḳ tevbīḫ ve serzeniş (11) dāġını urmaḳ ile bizi ṭarīḳ-i ʿaşḳdan vazgeçiremez, bize cemīʿ-i maḥalde ʿāşıḳ (12) nām u nişānını virmek kifāyet ider, ḫulāṣa[453] ʿāşıḳ dinilmek[454] mūcib-i ʿayb (13) u ʿār degildir belki sebeb-i iftiḫārdır.

Nīst cüz derd-i ser ez-nevbet-i şāhī ḥāṣıl

Nāle-i ṣubḥ-dem ü āh u fiġān mā-rā bes

(16) **nīst** degildir **cüz** ġayr **derd-i ser** baş aġrısı **nevbet** neḳḳāre ki (17) zamān-ı İskenderde günde üç nevbet[455] zamān-ı Sulṭān Sencer'de günde beş (18) nevbet çalınur idi[456] şimdi o maḳāmda mūsıḳa-i hümāyūn çalınur (19) **şāh** şehriyār **–ī** edāt-ı nisbet **ḥāṣıl** bāḳī ve s̱ābit **nāle** (20) iñlemek ve zārī ḳılmaḳ **ṣubḥ-dem** ṣabāḥ vaḳti **fiġān** feryād **mā-rā** bize **bes** yeter

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Şehriyāra mensūb nekkāreden baş aġrısından ġayrı bir şey

---

[448] demür: demir B, C, D
[449] īn bu: īn ism-i işāret B, C
[450] ḳadr miḳdār ve meblaġ ve tāb u ṭāḳat maʿnāsınadır: ḳadr miḳdār ve tāb u ṭāḳat maʿnālarınadır D
[451] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D
[452] bu miḳdār her yerde bize: bu miḳdār bize her yerde D
[453] ḫulāṣa: ḫulāṣa-i kelām D
[454] dinilmek: -B, -C
[455] günde üç nevbet: günde üç nevbet ve B, C, D
[456] çalınur idi: çalınurdı B, C

223

(1) ḥāṣıl degildir, ṣabāḥ vaḳti iñlemek ve āh u feryād itmek bize kāfīdir; yaʿnī (2) cānānıñ derd u ġamı ile uġraşmaḳ bize her şeyden evlādır.

Mā kücā ẕerreveş ü ʿayn-ı viṣāl ey ḫūrşīd

ʿAks-i rūy-i çü mehet āyīnesān mā-rā bes

(5) **mā** biz **kücā** ḳande **ẕerre** şuʿāʿ şems sebebiyle pencere ve bacalar (6) içre hevāda müselsel toza dirler **ʿayn** bir nesneniñ güzīde ve efḍaline (7) dinür **viṣāl** vuṣlat **ḫūrşīd** şems ve güneş[457] **ʿaks** (8) ḳalb eylemek ve çevirmek **rūy** yüz **çü** edāt-ı teşbīh **meh** ḳamer (9) ve ay[458] **āyīne** mirāt **-sān** edāt-ı teşbīh **mā** biz **–rā** edāt-ı mefʿūl[459]

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey āfitāb-ṭalʿat seniñ güzīde viṣāliñ biz ẕerre gibiye ḳande, (11) seniñ āyīne gibi māh cemāliñ ʿaksi bize kāfīdir; yaʿnī bizim gibi nāçīz seniñ (12) viṣāliñ devletine nāʾil olmaḳ ḳābil degildir, ay yüzüñ āyīne gibi ṣūret-nümā (13) olup bize müşāhede eylemek kāfīdir.[460]

Ey Selīmī be-cüz ez-ʿaşḳ ḥimāyet meṭaleb

Tā bigīrīm cihān tīġ-i zebān mā-rā bes

---

457 ḫūrşīd şems ve güneş: ḫūrşīd şems D

458 meh ḳamer ve ay: meh ḳamer -[e]t edāt-ı ḫiṭāb B, C, D

459 mā biz –rā edāt-ı mefʿūl: -B, -C, -D

460 biz ẕerre gibiye ḳande seniñ āyīne gibi māh cemāliñ ʿaksi bize kāfīdir yaʿnī bizim gibi nāçīz seniñ viṣāliñ devletine nāʾil olmaḳ ḳābil degildir ay yüzüñ āyīne gibi ṣūret-nümā olup bize müşāhede eylemek kāfīdir: biz ẕerre gibiye ḳande seniñ āyīne gibi māh cemāliñ ʿaksi bize kāfīdir yaʿnī bizim gibi nāçīz seniñ viṣāliñ devletine nāʾil olmaḳ ḳābil degildir ay yüzüñ āyīne gibi ṣūret-nümā olup müşāhede eylemek bize kifāyet ider B, C, bize de ẕerre gibiyiz nerde ve ḳande seniñ āyīne gibi cemāliñiñ ʿaksi bize kāfīdir yaʿnī bizim gibi nāçīz seniñ viṣāliñ devletine nāʾil olmaḳ ḳābil degildir ay yüzüñ āyīne gibi ṣūret-nümā olup müşāhede eylemek bize kifāyet ider D

(16) **cüz** ġayrı[461] **ḥimāyet** ḥıfẓ eylemek ve ḳorımaḳ **meṭaleb** isteme (17) **tā** edāt-ı taʿlīl **bi-** teʾkīd içün[462] **gīrīm** ṭutarız ve żabṭ ideriz[463] (18) **tīġ** şemşīr ve ḳılıç **zebān** lisān ve dil **bes** yeter[464]

(19) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm ʿaşḳdan ġayrı[465] ḥıfẓ itmek isteme tā ki cihānı (20) lisān ḳılıcıyla żabṭ idelim bize yeter; yaʿnī ʿāşıḳ olan kimse yalñız maʿşūḳunı (21) teẕekkür ve tefekkür itdiginden aḫlāḳ-ı ẕemīmeden geçer ve fenā şeyler ile uġraşmaz,

224

(1) bu ṣūretde ʿaşḳ anı ḥıfẓ itmiş olur ve şiʿre meyl itdirdiginden ṣāḥib-i (2) dīvān olup şemşīr-i lisān ile żabṭ-ı cihān ider.

Ġazel 55

Mefāīlün mefāīlün feūlün

Me-rā kūy-ı ġamet bāġ u çemen bes

Hemīnem der-cihān ḥubb-ı vaṭan bes

(6) **me-rā** baña **kūy** maḥalle **ġam** ġuṣṣa ve endūh **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb[466] **bāġ** bāġçe (7) **çemen** aġaçlı mekān ki altı çāyır[467] ola **bes** yeter **hem** daḫi **īn** bu (8) **–[e]m** edāt-ı mütekellim-i vaḥde[468] **der-** edāt-ı ẓarf[469] **cihān** dünyā **ḥubb** sevmek (9) **vaṭan** yurdda muḳīm olmaḳ maʿnāsına[470]

---

461 cüz ġayrı: be- edāt-ı ilṣāḳ cüz ġayrı B, C, D
462 bi- teʾkīd içün: bi- edāt-ı teʾkīd B, C, D
463 gīrīm ṭutarız ve żabṭ ideriz: gīrīm ṭutarız ve żabṭ ideriz cihān dünyā B, C, D
464 bes yeter: -B, -C, -D
465 ġayrı: -D
466 ġam ġuṣṣa ve endūh –[e]t edāt-ı ḫiṭāb: -D
467 çāyır: çāʾir A, B
468 –[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde: -B, -C, -D
469 der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D
470 vaṭan yurdda muḳīm olmaḳ maʿnāsına: vaṭan yurdda muḳīm olmaḳ maʿnāsınadır B, C, D

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ ġamınıñ maḥallesi baña bāġçe ve çāʾirdir[471] vaṭan (11) muḥabbeti cihānda bu baña kāfīdir; yaʿnī seniñ maḥalleñ benim vaṭanımdır bāġçelerden (12) baña daha sevgilidir, nite ki dimişlerdir:

Beyt

Şemʿiyā kūşe-i meyḫāneyi virmem felege

Gülşen-i bāġ-ı iremden baña yegdir vaṭanım [472]

Be-sūz-ı ʿāşıḳī her geh ki mīrem

Büved ez-penbe-i dāġem kefen bes

(16) **be-** edāt-ı muṣāḥabet **sūz** yanmaḳ[473] **ʿāşıḳ** muḥibb **–ī** edāt-ı maṣdar[474] (17) **her** edāt-ı ḥaṣr **geh** gāhdan muḫaffef vaḳt maʿnāsına[475] **ki** edāt-ı beyān (18) **mīrem** vefāt iderim **büved** olur[476] **penbe** pamūḳ **dāġ** insanıñ ve ḥayvanıñ (19) cesedine āteş veyāḫūd ḳızmış demür[477] ile yaḳdıḳları dāġ ki ʿArabīde keyy dirler (20) ol vāsıṭa ile nişāna da dāġ dirler[478] **kefen** cenāzeye ṣardıḳları şey

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** ʿĀşıḳlıḳ yanmasıyla her vaḳt ki vefāt iderim dāġım pamūġundan

225

---

[471] Ey cānān seniñ ġamınıñ maḥallesi baña bāġçe ve çāʾirdir: Ey cānān seniñ ġamınıñ maḥallesi baña bāġçe ve çāʾir yeter B, Ey cānān seniñ ġamınıñ maḥallesi baña bāġçe ve çāyır yeter C, D

[472] Âşık Şem'î'ye ait olan bu beyit, Divan'ında bulunan 87. şiirin mahlas beytidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hilmi Günel, "**Şem'î Dîvânı**", Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Bitirme Tezi, Erzurum, 2000, s. 73.

[473] sūz yanmaḳ: sūz ism-i maṣdar yanmaḳ B, C, D

[474] –ī edāt-ı maṣdar: –ī edāt-ı maṣdariyye D

[475] vaḳt maʿnāsına: -B, -C

[476] büved olur: büved olur ez- edāt-ı ibtidā B, C, D

[477] demür: demir B, C

[478] dāġ insanıñ ve ḥayvanıñ cesedine āteş veyāḫūd ḳızmış demür ile yaḳdıḳları dāġ ki ʿArabīde keyy dirler ol vāsıṭa ile nişāna da dāġ dirler: dāġ maʿlūm D

(1) kefen baña kifāyet ider; yaʿnī nice ki[479] maʿrekede şehīd olanları elbisesiyle defn (2) iderler ben daḫi şehīd-i ʿaşḳ oldığımdan dāġım üzerine vażʿ olunan (3) pamūḳlar baña yeter diger kefene ḥācet yoḳdur.

Be-dil ez-ḫārḫār-ı hicr elfhā

Men-i dīvāne-rā serv ü semen bes

(6) **be-** edāt-ı ẓarf **dil** göñül **ḫārḫār** daġdaġa-i ḫāṭır ve elem-i dil (7) ve ḫelecān-ı ḳalb **hicr** bir ʿādemden dostluġı ve ülfeti ḳaṭʿ eylemek[480] **elf** (8) hezār ve bīñ **–hā** edāt-ı cemʿ **men** ben **dīvāne** mecnūn **–rā** edāt-ı mefʿūl (9) **serv** maʿrūf aġāçdır **semen** üç yapraḳlı gül

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Bīñlerce firḳat daġdaġaları göñülde[481] vardır ben dīvāneye (11) serv daḫi üç yapraḳlı gül yeter; yaʿnī firḳat beliyyesinden tesellī żımnında gāh serviñ (12) boyuna[482] temāşā idüp cānānımıñ ḳāmetini teẕekkür ve gāh üç yapraḳlı gül ḳoḳayım (13) maḥbūbumuñ ruḫsārını tefekkür ideyim bu[483] eglence baña kāfīdir.

Be-her maḥfil ki ehl-i derd bāşend

Dilem zārī-kün-i ān encümen bes

(16) **be-** edāt-ı ẓarf[484] **her** edāt-ı ḥaṣr **maḥfil** cemʿiyyetgāha dinür **derd** (17) vecaʿ ve aġrı[485] **bāşend** olurlar **dil** göñül **zārī-kün** vaṣf-ı terkībī (18) olaraḳ[486] iñlemek eyleyici maʿnāsına[487] **ān** ism-i işāret **encümen** meclis[488]

---

[479] kefen baña kifāyet ider yaʿnī nice ki: baña kefen kifāyet ider yaʿnī nice ki B, baña kefen kifāyet ider yaʿnī nice C
[480] ḳaṭʿ eylemek: kesmek B, C, D
[481] gönülde: gönlümde B, C, D
[482] boyuna: boyunı B, C
[483] bu: şu B, C, D
[484] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
[485] derd vecaʿ ve aġrı: -B, -C, -D
[486] olaraḳ: -B, -C, -D
[487] maʿnāsına: -B, -C, -D

(19) **Maḥṣūl-i beyt:** Her cemʿiyyetgāhda ki derd ehli olurlar benim göñlüm o meclisiñ (20) iñleyicisi kifāyet ider; yaʿnī her ne maḥalde ki aṣḥāb-ı derd cemʿ olurlar (21) ise āh u zār[489] itmede benim göñlüm yeter sāʾirleriñ iñlemesine ve āh u zārına[490] ḥācet yoḳdur.

226

Zi-behr-i mātem-i Ferhād ü Mecnūn

Selīmī der-cihān efġān-ı men bes

(3) **behr** taʿlīl içündür[491] **mātem** yeʾs Fārisīde şīven daḫi dirler[492] **Ferhād** (4) Şīrīniñ ʿāşıḳı **Mecnūn** Leylānıñ ʿāşıḳı Ḳays-ı ʿĀmirī[493] **der-** edāt-ı ẓarf[494] (5) **efġān** feryād **men** ben[495]

(6) **Maḥṣūl-i beyt:** Ferhād ile Mecnūn'uñ yasından içün ey Selīm dünyāda (7) benim feryādım kāfīdir; yaʿnī derd-i ʿaşḳ ile ol ḳadar feryād u fiġān iderim ki (8) Ferhād ile Mecnūn maʿşūḳalarına vāṣıl olamayup meʾyūs olduḳlarından (9) anlara da[496] benim fiġānım yeter.

Ġazel 56

Mefʿūlü mefāīlü mefāīlü feūlün

Ez-sebze-ḫaṭṭ āyīne-i jengār girifteş

Dūd-ı dil-i mā ʿāḳıbet-i kār girifteş

---

488 encümen meclis: encümen meclis bes yeter B, C, D
489 cemʿ olurlar ise āh u zār: cemʿ olur ise āh u nāle B, C, D
490 zārına: zār eylemesine B, C, zār itmesine D
491 behr taʿlīl içündür: behr edāt-ı taʿlīl B, C, D
492 mātem yeʾs Fārisīde şīven daḫi dirler: mātem yas Fārisīde şīven dirler B, C
493 Mecnūn Leylā'nıñ ʿāşıḳı Ḳays-ı ʿĀmirī: Mecnūn Leylā'nıñ ʿāşıḳı ki ismi Ḳays'dır B, C, D
494 der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarf cihān dünyā B, C, der- edāt-ı ẓarfiyye cihān dünyā D
495 men ben: -D
496 da: -B, -C

(13) **sebze** yeşil[497] **ẖaṭ** henüz görünmüş ṣaḳāla ve tāze bitmiş bıyıġa dirler (14) **āyīne** mirāt **jengār** lāciverdī boya[498] **girift** ṭutdı **–[e]ş** (15) żamīr-i ġāʾib[499] cānāna rāciʿ **dūd** tütün **dil** göñül **mā** biz (16) **ʿāḳıbet** nihāyetü'l-emr **kār** iş ve ʿamel

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Yeşil ẖaṭdan cānānıñ cemāli lāciverd renginde (18) āyīne ṭutmuşdur, bizim göñlümüzüñ tütüni īşiñ nihāyetini ṭutmuşdur; nāẓım-ı taḥrīr (19) şu beytde cānānıñ henüz görünmüş ṣaḳālını tāze bitmiş yeşil çemene (20) teşbīh itdi o[500] sebebden diyor ki cānānıñ cemāli āyīnesini yeşil çemen (21) lāciverd renginde itdiginden teʾessüf idüp göñlümüñ tütüni nihāyet

227

(1) dereceyi ṭutdı yaʿnī fevḳe'l-ʿāde olaraḳ tā semāya gitdi.[501]

Ez-küfr ḥaẕer kerd çü zāhid ber-i ān zülf

Der-gerden-i cān rişte-i zünnār girifteş

(4) **küfr** bir nesneyi setr eylemek maʿnāsınadır **ḥaẕer** ṣaḳınmaḳ **kerd** (5) eyledi **çü** edāt-ı taʿlīl **zāhid** tārik-i dünyā **ber** ʿind ve nezd[502] **ān** ol **zülf** (6) cebhe üzerinde olan ṣaç[503] ʿArabīde ṭurra dirler **der-** edāt-ı ẓarf[504] **gerden** (7) boyun ve ʿunḳ[505] **rişte** iplik **zünnār** Naṣārā ve Mecūs ṭāʾifesiniñ (8) şiʿār-ı küfrlerinden olan bir nevʿ[506] ḳuşaġuñ adıdır ki dāẖilen ḳuşanurlar (9) **girift** ṭutdı **–[e]ş** żamīr zāhide rāciʿ[507]

---

[497] sebze yeşil: ez- edāt-ı ibtidā sebze yeşil B, C, D

[498] jengār lāciverdī boya: jengār lāciverd boya D

[499] –[e]ş żamīr-i ġāʾib: –[e]ş żamīr B, C, D

[500] o: ve ol C, ol B, D

[501] fevḳe'l-ʿāde olaraḳ tā semāya gitdi: fevḳe'l-ʿāde tā semāya gitdi B, tā semāya dek gitdi C

[502] ber ʿind ve nezd: ber ʿind ve nezd maʿnāsına D

[503] zülf cebhe üzerinde olan ṣaç: zülf cebhe üzerinde olan ṣaç ki B, C

[504] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D

[505] gerden boyun ve ʿunḳ: gerden boyun ve ʿunḳ ve cīd daẖi dirler B, C, gerden boyun ve ʿunḳ ve cīd D

[506] nevʿ: gūne B, C, D

[507] –[e]ş żamīr zāhide rāciʿ: –[e]ş zāhide rāciʿ B, C, –[e]ş żamīr-i ġāʾib zāhide rāciʿ D

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ zülfi nezdinde[508] çünki zāhid küfürden iḥtirāz itdi (11) cān boyunı üzerine zünnār ipligi ṭutdı; yaʿnī zāhid küfürden ḫavf (12) idüp cānānıñ zülfi kemālini taṣdīḳ itmedi ḥālbuki ʿunḳ-ı cānına (13) zünnārı[509] baġladı ve ḳorḳdıġı şeyʾe uġradı, ḫulāṣa iḳrār (14) ide idi müʾmin olacaḳ idi inkārı cihetinden kāfir oldı.

Ḥıżr ez-deheneş vaʿde-i düşnām çü bişnīd

Tersīd zi-inkār u ber-iḳrār girifteş

(17) **Ḥıżr** ʿaleyhi's-selām **dehen** fem ve aġız **–[e]ş** żamīr cānāna rāciʿ (18) **vaʿde** söz virmek **düşnām** sögmek ve nefrīn itmek ʿArabīde (19) şetm ü ḳaẕf dirler **çü** edāt-ı taʿlīl **bi-** edāt-ı teʾkīd **şinīd** (20) dinledi ve işitdi **tersīd** ḳorḳdı **inkār** bilmemek cehl (21) maʿnāsına **ber-** edāt-ı istiʿlā **iḳrār** bir ḥaḳḳı iʿtirāf eylemek **girift** ṭutdı

228

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Ḥıżr ʿaleyhi's-selām cānānıñ aġzından çünki nefrīn vaʿdini (2) işitdi inkārdan ḳorḳdı ve anı iḳrār üzerine ṭutdı; yaʿnī cānān[510] (3) Ḥıżr ʿaleyhi's-selāma benim dehānımda āb-ı ḥayāt var iken niçün anıñ ṭalebinde (4) ẓulmāta gidüp[511] taʿab ve miḥnet çekdiñ didi bu ṣūretde Ḥıżr ʿaleyhi's-selām (5) inkārdan ḫavf idüp cānānıñ aġzında āb-ı ḥayāt oldıġını taṣdīḳ ü iʿtirāf[512] itdi.

Bā-nāle-i men ān seg ki ū geşt hem āvāz

Hem-pīşe-i ḫod dīd be-ḫod yār girifteş

[508] nezdinde: ʿindinde B, C, D
[509] zünnārı: zünnār B, C
[510] cānān: cānānıñ D
[511] gidüp gitdiñ D
[512] taṣdīḳ ü iʿtirāf: iḳrār B, C, iʿtirāf D

(8) **bā-** edāt-ı muṣāḥabet **nāle** zārī ve iñlemek **men** ben **ān** ol[513] (9) **seg** kelb **ki** edāt-ı beyān **ū** żamīr kelbe rāciʿ **geşt** oldı (10) **hem** bile ve beraber ʿArabīde maʿa gibi **āvāz** ṣadā[514] **hem-pīşe** bir ṣanʿatlı[515] (11) **ḫod** kendi **dīd** gördi **be-** edāt-ı ilṣāḳ **yār** dost[516]

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Benim āh u nālem ile ol kelb ki beraber āvāzlı kendi (13) ṣanʿatdāşını[517] gördi anı kendine dost ṭutdı; yaʿnī kelb nice ki (14) dāʾimā feryād iderse[518] ben daḫi firāḳdan[519] efġān itdigim cihetle kelb kendi[520] (15) hem-ṣanʿatını bulup benimle arḳadaş oldı beraber feryād u fiġān ideriz.

Şüd ġarḳa be-ḫūn pīrahen-i cān-ı Selīmī

Z'ān cāme-i sürhī ki be-gülnār girifteş

(18) **şüd** oldı **ġarḳa** boġulmaḳ[521] **be-** edāt-ı ilṣāḳ **ḫūn** dem ve ḳan (19) **pīrahen** ḳamīṣ ve gömlek **ān** ism-i işāret **cāme** s̱evb ve libās (20) **sürḫ** ḳırmızı **–ī** edāt-ı nisbet **ki** edāt-ı beyān **be-** edāt-ı ilṣāḳ[522] (21) **gülnār** kirāz[523] didikleri mīve **–[e]ş** żamīr[524] cāme-i sürḫe rāciʿ

229

[513] ān ol: ān ism-i işāret B, C
[514] āvāz ṣadā: āvāz ṣavt ve ṣadā D
[515] hem-pīşe bir ṣanʿatlı: hem bile pīşe ṣanʿat B, C, D
[516] yār dost: yār dost -[e]ş żamīr mene rāciʿ B, C, D
[517] ṣanʿatdāşını: hem-ṣanʿatını B, C, D
[518] iderse: ider ise B, D
[519] firāḳdan: firāḳ-ı cānāndan D
[520] kendi: -C
[521] boġulmaḳ: boġuldı C
[522] –ī edāt-ı nisbet ki edāt-ı beyān be- edāt-ı ilṣāḳ: –ī edāt-ı nisbet be- edāt-ı ilṣāḳ B, –ī edāt-ı nisbet ve edāt-ı ilṣāḳ C
[523] kirāz: kirās A, B, C
[524] –[e]ş żamīr: -B, -C

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Selīm'iñ cānı gömlegi ḳana ġarḳ oldı ve ol ḳırmızı (2) libāsdan ki kirās ṭutmuşdur; yaʿnī Selīm ḥasret ve iştiyāḳ[525] ile ḳan aġlayup (3) gömlegi ḳırmızı renge boyanmışdır ḥatta kirāz[526] taʿbīr itdikleri mīve (4) ḳırmızı boyayı Selīm'iñ gömleginden almışdır.

Ġazel 57

Fāilātün feilātün feilātün faʿlün

Fırṣat er yābem ü bīnem dü se nevbet sūyeş

Ser-be-pīş efgenem ü şerm künem ez-rūyeş

(8) **er** edāt-ı şarṭ **yābem** bulurum **bīnem** görürüm **dü** iki **se** (9) üç **nevbet** defʿa **sūy** ṭaraf ve cihet **–[e]ş** żamīr cānāna rāciʿ (10) **ser** baş **be-** edāt-ı ilṣāḳ **pīş** öñ **efgenem** bıraḳırım **şerm** (11) ḥayā ve utanmaḳ **künem** iderim **rūy** vech ve yüz

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Eger fırṣat bulur isem ve iki üç defʿa cānānıñ yüzüni (13) görür isem başım[527] öñünde bıraḳırım ve anıñ yüzünden ḥayā iderim; yaʿnī cānānıñ (14) yüzini görmek arzū ider isem de gördigim ḥālde diḳḳatle naẓar idemem (15) ḥayādan başımı öñünde bıraḳırım ḳaldırmaġa cesāret eyleyemem.

Ū zede tekye-i ḫod ber-der ü dīvār merā

Ṣad ġam u fikr ki rence bişeved pehlūyeş

(18) **ū** żamīr cānāna rāciʿ **zede** urmuş **tekye** iʿtimād ve ṭayanmaḳ (19) **ḫod** kendi **ber-** edāt-ı istiʿlā **der** bāb ve ḳapu **dīvār** (20) cidār **merā** benim **ṣad** yüz **ġam** ġuṣṣa ve endūh **fikr** endīşe (21) **ki** edāt-ı taʿlīl **rence** incinmiş[528] **bi-** edāt-ı teʾkīd **şeved**

230

[525] ḥasret ve iştiyāḳ: ḥasret iştiyāḳ C
[526] kirāz: kirās A, B, C
[527] başım: başımı B, C, D
[528] rence incinmiş: rence incinmek D

(1) olur **pehlū** yan ki ʿArabīde cenb dirler.

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Ol cānān[529] benim bābım ve dīvārım üzerine ṭayanmış yüz (3) ġuṣṣa ve endīşem var zīrā ki yanı incinmiş olur; yaʿnī maʿşūḳum (4) nāzik-mizāc oldığından yumuşaḳ şeylere iʿtimād itmesi lāzımdır dīvār (5) gibi ḳatı şeylere[530] ṭayandığı vaḳtde cenbi rencīde olacağını endīşe iderim.

Nīst ez-ẖūy-ı veyem āgehī vü der-reh-i ʿaşḳ

Men nedārem be-çi envāʿ bidānem ẖūyeş

(8) **nīst** yoḳdur **ẖūy** ẖulḳ **vey** żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ[531] **āgeh** (9) āgāhdan muẖaffef muṭṭaliʿ ve ẖaberdār **–ī** edāt-ı maṣdar **der-** edāt-ı ẓarf[532] (10) **reh** ṭarīḳ ve yol **men** ben **nedārem** bilmem **be-** edāt-ı muṣāḥabet (11) **çi** ne **envāʿ** nevʿiñ cemʿi dürlü **bidānem** bilürüm

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ ẖūyundan baña ıṭṭılāʿ ve ẖaberdārlıḳ yoḳdur (13) daẖi ṭarīḳ-i ʿaşḳda anıñ ẖūyunı ne dürlü bileyim bilmem; yaʿnī maʿşūḳum (14) mütelevvendir renkden renge girer bir ḥālde ṭurmaz aẖlāḳını ne dürlü (15) fehm ideyim bilemem.

Çün şeb-i hicr siyah baẖtī-i men mī ṭalebend

Gāh ẖāl u ẖaṭ u geh çeşm ü gehī ebrūyeş

(18) **çün** edāt-ı teşbīh **şeb** gice **hicr** bir ādemden dostluğı ve ülfeti (19) ḳaṭʿ itmek[533] **siyah** sevād ve ḳara **baẖt** ṭāliʿ **men** ben **mī ṭalebend** (20) isterler **gāh** vaḳt

[529] cānān: cān D
[530] şeylere: şeyʾe B, C, D
[531] vey żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ: vey żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ –[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde B, C, D
[532] –ī edāt-ı maṣdar der- edāt-ı ẓarf: –ī edāt-ı maṣdariyye der- edāt-ı ẓarfiyye D
[533] ḳaṭʿ itmek: kesmek B, C, D

ḥāl ben **ḫaṭ** henüz belürmüş ṣaḳāl ki (21) lisānımızda ayva tüyi taʿbīr iderler **geh** gāhdan muḫaffef vaḳt maʿnāsına[534]

231

(1) **çeşm** göz **geh** keẕalik gāhdan muḫaffef vaḳt maʿnāsına[535] **–ī** tenkīr içündür[536] (2) **ebrū** ḥācib ve ḳaş **–[e]ş** żamīr cānāna rāciʿ[537]

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ gāh ḳaşı ve gāh gözi ve gāh henüz görünmüş ṣaḳalı (4) ve beni ayrılıḳ gicesi gibi benim siyāh-ṭāliʿ oldıġımı ṭaleb iderler; yaʿnī (5) maʿşūḳuñ[538] ḳaşı ve gözi ve beni siyāh oldıġından firḳat gicesiniñ (6) ḳaranlıġı gibi ṭaliʿmiñ siyāh olmasını isterler.

Ey Selīm īn heme pīç ü ḫam u tāb ez-pey-i çīst

Ki perīşān neşüde ber-ser-i āteş mūyeş

(9) **īn** bu **heme** cemīʿān **pīç** büklüm **ḫam** bu daḫi büklüm maʿnāsınadır (10) bu ṣūretde pīçiñ ʿatf-ı tefsīridir **tāb** bükmek maʿnāsınadır meselā (11) ip bükene resen-tāb ve ḳıl bükene mū-tāb dirler **pey** taʿlīl içündür[539] (12) **çīst** nedir **ki** edāt-ı taʿlīl **perīşān** ṭaġınıḳ **neşüde** olmamış (13) **ber-** edāt-ı istiʿlā **ser** baş **mūy** ḳıl

(14) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm cemīʿān bu büklümüñ ve bükmek ne ecildendir zīrā (15) cānānıñ ṣaçları āteş üzerinde ṭaġınıḳ olmamış; nāẓım-ı taḥrīr (16) mıṣraʿ-ı evvelde sūal ider ki bu[540] bükülmek ve ıżṭırāb nedendir[541] mıṣraʿ-ı (17) s̱ānīde cevāb virir zīrā cānānıñ ṣaçları āteş üzerinde perīşān (18) olmamış ve ṭaġılmamış belki

---

534 maʿnāsına: -B, -C
535 geh keẕalik gāhdan muḫaffef vaḳt maʿnāsına: geh keẕalik B, C, geh keẕalik vaḳt maʿnāsına D
536 –ī tenkīr içündür: –ī edāt-ı tenkīr B, C, D
537 –[e]ş żamīr cānāna rāciʿ: -B, -C, -D
538 maʿşūḳuñ: maʿşūḳumuñ B, C, D
539 pey taʿlīl içündür: pey edāt-ı taʿlīl B, C, D
540 bu: -B, -C
541 nedendir: nedir D

bükülmüş oldıġından ben daḫi büklüm (19) ṣaçları[542] görerek bükülüp mużṭarib olurum.

Ġazel 58

Mefʿūlü fāilātü mefāīlü fāilün

Cānā be-ʿāşıḳān-ı cefā-keş be-kīn mebāş

232

ʿAybest ez-nikūyī-i tü īnçünīn mebāş

(2) **–ā** nidā içün[543] **be-** edāt-ı ilṣāḳ **ʿāşıḳ** muḥibb **–ān** edāt-ı cemʿ **cefā-keş** (3) vaṣf-ı terkībī cefā çekici **be-** edāt-ı muṣāḥabet **kīn** gizlü ġażab (4) **mebāş** olma **ʿayb** ʿār[544] **nikūyī** güzellik **tü** sen **īnçünīn** bunuñ gibi

(5) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān cefā çekici ʿāşıḳlara ġażab-nāk olma seniñ (6) güzelliginden ʿaybdır bunuñ gibi olma; yaʿnī sen[545] güzel oldıġından saña (7) güzel ḫūy ve güzel söz yaraşur[546] seniñ gibi maḥbūba aḫlāḳ-ı ẕemīme ʿaybdır.[547]

Ḥayfest der-dilet güẕered kīn-i çün menī

Hicrān ki şüd ġanīm-i tü ḫod der-kemīn mebāş

(10) **ḥayf** teʾessüf ve yazıḳ **dil** göñül **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb **güẕered** geçer (11) ve uġrar **kīn** gizlü ġażab **çün** edāt-ı teşbīh **men** ben **–ī** (12) tenkīr içündür[548] **hicrān** ayrılıḳ **ki**

---

542 ṣaçları: ṣaçlarını D

543 –ā nidā içün: –ā nidā içündür B, C, D

544 ʿayb ʿār: ʿayb ʿār –[e]st edāt-ı ḫaber B, C, D

545 sen: -D

546 yaraşur: yaḳışur B, C, D

547 seniñ gibi maḥbūba aḫlāḳ-ı ẕemīme ʿaybdır: seniñ gibi maḥbūba aḫlāḳ-ı ẕemīme ʿaybdır nite ki Ḫᵛāce Ḥāfıẓ dimişdir: Bedem güftī vü ḫursendem ʿafākallah nikū güftī / Cevāb-ı telḫ mī zībid leb-i laʿl-i şekerhā-rā D (D nüshasında yer alan bu beytin ilk mısraʿı Saʿdī Divanı'nda 536. Gazelde yer alır, ikinci mısraʿı Hāfız Divanı'nda 3. Gazelde yer alır. Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. http: / / ganjoor.net / 30. 06. 2016)

edāt-ı beyān **şüd** oldı (13) **ġanīm** düşmandan alınan ṭoymalıḳ māla dinür fī᾽ maʿnāsına (14) **tü** sen **ḫod** kendi **der-** edāt-ı ẓarf[549] **kemīn** puṣu

(15) **Maḥṣūl-i beyt:** Benim gibi seniñ göñlünde ġażab mürūr ider ise te᾽essüfdür (16) ayrılıḳ ki seniñ ṭoymalıġıñ oldı puṣuda olma; yaʿnī bende ġażab (17) var ise de seniñ güzelligine ġażab yaḳışmaz yazıḳdır mādām ki (18) maṭlūbuñ olan ayrılıġa ṭoymuşsın niçün puṣuda oturup (19) diger ṣūretle ʿuşşāḳı rencide itmek istersin.

Her laḥẓa gūne sürḫ mekün behr-i ḳatl-i men

Ey āfitāb-ı ḥüsn çünīn āteşīn mebāş

233

(1) **her** edāt-ı ḥaṣr[550] **laḥẓa** göz ḳuyruġuyla baḳmaḳ **gūne** levn ve renk (2) **sürḫ** ḳırmızı **mekün** eyleme **behr** taʿlīl içün[551] **ḳatl** öldürmek (3) **men** ben **āfitāb** güneş **ḥüsn** güzellik **çünīn** böyle **āteş** (4) nār **–ī** edāt-ı nisbet **–n** nisbeti mü᾽ekked **mebāş** olma

(5) **Maḥṣūl-i beyt:** Her naẓarda rengiñi ḳırmızı eyleme[552] benim ḳatlim içün ey güzellik güneşi (6) böyle āteşli olma; yaʿnī gözleriñi[553] ġażab ile ḳızardup ʿāşıḳa (7) bir naẓar itdigiñ vaḳtde ḳatl idersin böyle āteşnāk olma ʿuşşāḳa (8) luṭf u rıfḳ ile naẓar eyle.

Menmāy rūy-ı germ be-her ẕerreī zi-mihr

Bişnās ḳadr-ı ḫᵛīş be-her kes ḳarīn mebāş

---

548 –ī tenkīr içündür: –ī edāt-ı tenkīr B, C, D
549 der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D
550 her edāt-ı ḥaṣr: her edāt-ı ḥaṣr ʿArabīde küll gibi B, C
551 behr taʿlīl içün: behr edāt-ı taʿlīl B, C, D
552 Her naẓarda rengiñi ḳırmızı eyleme: Her laḥẓa yanaġını ḳırmızı eyleme D
553 gözleriñi: yüziñi D

(11) **menümāy** gösterme **rūy** yüz **germ** ḥarāretli ve ḳızġın (12) **be-** edāt-ı ilṣāḳ **ẕerre** şuʿāʿ şems sebebiyle pencere ve bacalar (13) içre hevāda müselsel toza ẕerre taʿbīr olunur[554] **mihr** güneş[555] **bi-** (14) teʾkīd içün[556] **şinās** añla **ḳadr** miḳdār ve meblaġ **ḫᵛīş** (15) kendi **be-** edāt-ı ilṣāḳ **her** edāt-ı ḥaṣr[557] **kes** kimse **ḳarīn** (16) yār ve muṣāḥib ve hem-dem

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Güneşden her ẕerreye ḥarāretli yüziñ gösterme[558] miḳdār (18) ve meblaġıñı añla her kimseye yār u muṣāḥib olma; yaʿnī ey cānān ḥüsnüñüñ (19) ḳıymetini bil[559] her nā-ehle ʿarż-ı cemāl eyleme zīrā bī-ḳadr olursın (20) ve her nādān ile hem-dem olma zīrā ʿizzet ve şerefiñ zāʾil olur.

Ey dil zi-cevr-i yār çünīn āhhā mekeş

234

Dādet hemī sitāned ez-ū ḫaṭ ġamīn mebāş

(2) **dil** göñül **cevr** cefā **yār** dost **çünīn** böyle **āh** meşġūf (3) ve maʿlūl olanlarıñ derūnundan ḫurūc iden ṣavtdır **–hā** edāt-ı cemʿ (4) **mekeş** çekme **dād** ʿadl ki āḫeriñ ẓulmüni defʿ eylemekdir **–[e]t** edāt-ı (5) ḫiṭāb **hemī** edāt-ı ḥāl ki mużāriʿi zamān-ı ḥāle taḫṣīṣ ider **sitāned** alur (6) **ez-** edāt-ı ibtidā[560] **ū** żamīr-i ġāʾib yāre rāciʿ[561] **ḫaṭ** henüz görünmüş (7) ṣaḳāl ve yeñi bitmiş bıyıġa dirler **ġam** ġuṣṣa ve endūh **–ī** edāt-ı nisbet **–n** (8) nisbeti müʾekked

---

554 hevāda müselsel toza ẕerre taʿbīr olunur: hevāda müselsel toza dirler D
555 mihr güneş: mihr muḥabbet D
556 bi- teʾkīd içün: bi- teʾkīd içündür B, C, D
557 her edāt-ı ḥaṣr: -B, -C
558 Güneşden her ẕerreye ḥarāretli yüziñ gösterme: Güneşden her ẕerreye ḥarāretli yüziñ gösterme kendi B, C, Muḥabbetden her ẕerreye ḥarāretli yüziñi gösterme kendi D
559 bil: -D
560 hemī edāt-ı ḥāl ki mużāriʿi zamān-ı ḥāle taḫṣīṣ ider sitāned alur ez- edāt-ı ibtidā: hemī edāt-ı ḥāl ki mużāriʿi zamān-ı ḥāle taḫṣīṣ ider B, C, hemī edāt-ı ḥāl ki mużāriʿi zamān-ı ḥāle taḫṣīṣ ider sitāned alur D
561 ū żamīr-i ġāʾib yāre rāciʿ: ū żamīr yāre rāciʿ B, C

(9) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey göñül dostuñ cefāsından böyle āhlar çekme andan (10) henüz görünmüş ṣaḳāl seniñ ʿadāletiñi alur ġamlı olma; yaʿnī ṣaḳālı (11) geldigi vaḳtde nāz u istiġnā idemez saña itdikleri[562] cevr ü sitemlere (12) nādim olur.

Tā ber-ser-i tü sāye-i ʿaşḳest ey Selīm

Ez-ḫaṣm ger sipihr büved der-zemīn mebāş

(15) **tā** mādām **ber-** edāt-ı istiʿlā[563] **ser** baş **tü** sen **sāye** gölge (16) **ʿaşḳ** ifrāṭ-ı muḥabbet[564] **ḫaṣm** düşman **ger** edāt-ı şarṭ **sipihr** (17) āsumān ve gök **büved** olur **der-** edāt-ı ẓarf[565] **zemīn** arż ve yer

(18) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm mādām seniñ başıñ üzerine ʿaşḳıñ (19) gölgesi vardır düşman eger[566] semā olur ise sen yerde olma; (20) yaʿnī seni ʿaşḳ muḥāfaẓa ider düşman farażā āsumān gibi ḳuvvet ve ḳudret (21) ṣāḥibi olsa sen ser-fürū itme ʿāḳıbet aña ġālib olursın.

235

Ġazel 59

Fāilātün feilātün feilātün faʿlün

Tā neşüd ḫūn dil-i zārem neşüd ez-derd ḫalāṣ

Şerbet-i hicr-i tü-rā nīst be-cüz merg ḫavāṣ

---

[562] itdikleri: itdigi D
[563] ber- edāt-ı istiʿlā: ber- istiʿlā D
[564] ʿaşḳ ifrāṭ-ı muḥabbet: ʿaşḳ ifrāṭ-ı muḥabbet -[e]st edāt-ı ḫaber B, C, D
[565] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D
[566] düşman eger: düşmandan ḳorḳma düşman eger D

(3) **tā** edāt-ı taʿlīl **neşüd** olmadı **ḫūn** dem ve ḳan **dil** göñül (4) **zār** iñleyici **neşüd** olmadı **derd** vecaʿ ve aġrı[567] **ḫalāṣ** (5) ḳurtulmaḳ **hicr** ayrılıḳ **tü** sen **–rā** edāt-ı taḫṣīṣ **nīst** yoḳdur (6) **cüz** ġayrı **merg** ölmek **ḫavāṣ** ḫāṣṣa

(7) **Maḥṣūl-i beyt:** Tā ki iñleyici göñlüm ḳan olmadı derdden ḫalāṣ (8) olmadı seniñ firḳatiñ şerbetiniñ ölmekden ġayrı ḫāṣṣası yoḳdur; (9) yaʿnī nice ki bir yara[568] aḳmadan ḫoş olmaz benim göñlüm[569] ḳana bulaşmadan (10) müteselli̇ olamadı ve seniñ ey cānān firāḳıñ şerbetini nūş iden elbette (11) vefāt ider zīrā ḫāṣṣası odur.[570]

Ḥāṣılī nīst be-hicr gevher-i eşk-i çeşmem

Gerçi ʿömrīst ki der-ḳulzüm-i ʿaşḳem ġavvāṣ

(14) **nīst** yoḳdur **gevher** cevher **eşk** gözyaşı **çeşm** (15) göz **ʿömr** müddet-i ḥayāt **–ī** edāt-ı vaḥdet[571] **ki** edāt-ı beyān (16) **der-** edāt-ı ẓarf[572] **ḳulzüm** Mıṣr ile Mekke beyninde cebel-i Ṭūr'a ḳarīb (17) Süveyş[573] deñizi didikleridir ve baḥr-ı merḳūmda Firʿavn maʿa-cünūdihi (18) ġarḳ olundı[574] **ġavvāṣ** ṭalġıç[575]

(19) **Maḥṣūl-i beyt:** Gözüm yaşı cevherinden ġayrı bir ḥāṣıl yoḳdur, (20) egerçi bir ʿömrdür ki ʿaşḳıñ deryā-yı ḳulzümünde ṭalġıcım;[576] yaʿnī (21) ṭarīḳ-i ʿaşḳda bu ḳadar zaḥmet ve miḥnet çekdim gözyaşı

236

567 derd vecaʿ ve aġrı: -B, -C, -D
568 yara: çıban B, C, D
569 benim göñlüm: benim göñlüm daḫi D
570 odur: vardır C
571 –ī edāt-ı vaḥdet: –ī edāt-ı vaḥdet -st edāt-ı ḫaber B, C, D
572 ki edāt-ı beyān der- edāt-ı ẓarf: ki edāt-ı beyān B, C, ki edāt-ı beyān der- edāt-ı ẓarfiyye D
573 Süveyş: Süveys A, B
574 olundı: oldı B, C, D
575 ġavvāṣ ṭalġıç: ġavvāṣ dalġıç D
576 ṭalġıcım: ṭalġıç C

(1) dökmekden başḳa bir ḥāṣılım olmadı[577] cānān-ı bī-mis̱ālimiñ encümen-i vuṣlatına (2) dāḫil ve luṭf u iltifātına nāʾil olamadım.

Ey refīḳ er ne be-rāh-ı ġam-ı ān meh mīrem

Behr-i men sūre-i iḫlāṣ meḫᵛān ez-iḫlāṣ

(5) **refīḳ** hem-rāh ve yoldaş **er** edāt-ı şarṭ **ne** edāt-ı nefy mīreme (6) maṣrūfdur taḳdīri ne mīremdir[578] **be-** edāt-ı ẓarf[579] **rāh** ṭarīḳ ve yol (7) **ġam** ġuṣṣa ve endūh[580] **ān** ol **meh** ḳamer[581] **mīrem** ölürüm (8) **behr** taʿlīl içündür[582] **men** ben **sūre-i iḫlāṣ** ḳul hüva'llahu (9) eḥad sūresidir **meḫᵛān** oḳuma **iḫlāṣ** ṣāfī ve ḫāliṣ (10) olmaḳ maġşūş ve mütekedder[583] olmamaḳdan ʿibāretdir

(11) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey yoldaş ol[584] ḳamer-ṭalʿat maḥbūbumuñ yolunda ölmez[585] isem (12) benim içün ḫāliṣ ve ṣāfī olaraḳ sūre-i iḫlāṣ oḳuma; yaʿnī (13) cānānımıñ ṭarīḳ-i ʿaşḳında cān fedā ider isem o vaḳtde pāk (14) u muṭahhar olacağımdan rūḥuma sūre-i iḫlāṣı[586] ḳırāʾat eyle ve eger (15) şehīd-i ʿaşḳ olmaz isem cānıma bir şeyʾ oḳuma.

Girdbādī ki be-hāmūn-ı melāmet bīnī

Jende-pūşī büved ez-ḥālet-i Mecnūn raḳḳāṣ

---

[577] olmadı: yokdur D

[578] ne edāt-ı nefy mīreme maṣrūfdur taḳdīri ne mīremdir: ne edāt-ı nefy mīreme maṣrūfdur taḳdīr-i ʿibāre ne mīremdir B, C, ne edāt-ı nefy mīreme maṣrūfdur ne mīrem taḳdīrindedir D

[579] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D

[580] ġam ġuṣṣa ve endūh: ġam ġuṣṣa B, C

[581] ḳamer: ay B, C

[582] behr taʿlīl içündür: behr edāt-ı taʿlīl B, C, D

[583] mütekedder: mükedder C

[584] Ey yoldaş ol: Ey yoldaş eger o B, C, D

[585] olmaz: vefāt itmez B, C

[586] sūre-i iḫlāṣı: sūre-i iḫlāṣ D

(18) **gird-bād** ḳaṣırġa tünd-bād daḫi dirler ʿArabīde zevbaʿa ile mürādifdir (19) **–ī** edāt-ı vaḥdet **ki** edāt-ı beyān **be-** edāt-ı ẓarf[587] **hāmūn** deşt (20) ve ṣaḥrā ve ṭaġ arasında vāḳiʿ olan düz yer maʿnāsınadır **melāmet** (21) tāʿn ve teşnīʿ **bīnī** görürsin **jende-pūş** vaṣf-ı terkībī yamalı giyici

237

(1) **–ī** edāt-ı vaḥdet[588] **ḥālet** insāna muḫtaṣṣ olan hey'et ve keyfiyyete dinür[589] (2) **Mecnūn** Ḳays-ı ʿĀmirī ki Leylā'nıñ ʿāşıḳıdır[590] **raḳḳāṣ** ḳalḳıyup[591] oynayıcı

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Bir ḳaṣırġa ki ṭaʿn ve teşnīʿ ṣaḥrāsında görürsin bir yamalı giyici (4) Mecnūn'uñ ḥālinden ḳalḳıyup[592] oynayıcı olur yaʿnī ḳaṣırġa ki yerden (5) tozları ḳaldırup hevada ḳalḳıyup[593] oynar yamalı libās giyici bir faḳīre (6) beñzer ki Mecnūn'uñ ḥālini ḥikāye eyler ḫulāṣa Mecnūn'uñ[594] Leylā'nıñ ʿaşḳıyla (7) ḳalḳıyup[595] oynadığını ḳaṣırġa taḳlīd ider dimekdir.

Ḥālet-i sūz ṭaleb der-süḫan-ı ʿaşḳ Selīm

Ki neyerẓed be-yekī ḥabbe dü ṣad maʿni-i ḫāṣ

(10) **ḥālet** insānıñ māhūʿaleyhi oldığı nesneye dinür **sūz** ism-i (11) maṣdar yanmaḳ maʿnāsına **ṭaleb** iste **süḫan** kelām ve söz **ki** (12) edāt-ı taʿlīl **neyerẓed** degmez **be-**

---

[587] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
[588] –ī edāt-ı vaḥdet: –ī edāt-ı vaḥdet büved olur B, C, D
[589] ḥālet insāna muḫtaṣṣ olan hey'et ve keyfiyyete dinür: ḥālet insāna maḫṣūṣ olan hey'et ve keyfiyyete dinür D
[590] Mecnūn Ḳays-ı ʿĀmirī ki Leylā'nıñ ʿāşıḳıdır: Mecnūn Ḳays-ı ʿĀmirī ki Leylā'nıñ ʿāşıḳıdır maʿnā-yı lüġavīsı dīvāne dimekdir B, C, Mecnūn Ḳays-ı ʿĀmirī ki Leylā'nıñ ʿāşıḳı maʿnā-yı lüġavīsı dīvāne dimekdir D
[591] ḳalḳıyup: ḳalġıyup B, C, ḳalḳup D
[592] ḳalḳıyup: ḳalḳup D
[593] ḳalḳıyup: ḳalġıyup B, C, ḳalḳup D
[594] Mecnūn: Mecnūn'uñ B, C
[595] ḳalḳıyup: ḳalġıyup B, C, ḳalḳup D

edāt-ı ilṣāḳ **yek** bir **–ī** tenkīr (13) içün[596] **ḥabbe** dāne **dü** iki **ṣad** yüz **maʿnā** maḳṣūd (14) **ḫāṣ** ḫāliṣ ve ṣāfī[597]

(15) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm ʿaşḳ kelāmında yanmaḳ ḥālini iste zīrā iki yüz (16) ḫāṣ maʿnā bir dāneye degmez; yaʿnī sözüñ müʾes̱s̱ir olsun hem seni ve hem de (17) istimāʿ idenleri yaḳsun, eger bir kelāmıñ teʾs̱īri yoḳ ise hīç ḳıymeti (18) yoḳdur bu ṣūretde söylemeden bir fāʾide ḥāṣıl olmaz.

Ġazel 60

Feilātün mefāilün feilün

Meh-i men ez-tüem vefāst ġaraż

Z'anki ez-mihr ü meh żiyāst ġaraż

238

(1) **meh** ḳamer ve ay ki maḥbūbdan müsteʿārdır[598] **tü** sen[599] **vefā** ʿahd (2) u peymānı muḥāfaẓa eyleyüp naḳż itmemek[600] **ġaraż** maḳṣad **z'anki** ol (3) sebebden ki **mihr** güneş **żiyā** aydınlıḳ nūr ve rūşenāyī maʿnāsına

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Benim maḥbūbum senden baña vefādır maḳṣad ol sebebden ki güneşden (5) ve aydan ġaraż rūşenālıḳdır;[601] yaʿnī şems ve ḳameriñ aydınlığı

---

596 –ī tenkīr içün: –ī edāt-ı tenkīr B, C, D

597 ḫāṣ ḫāliṣ ve ṣāfī: ḫāṣ ḫāliṣ B, C

598 meh ḳamer ve ay ki maḥbūbdan müsteʿārdır: meh ḳamer ve ay maḥbūbdan müsteʿārdır ez- edāt-ı ibtidā B, C, meh ḳamer ki maḥbūbdan müsteʿārdır D

599 tü sen: tü sen –e müctelibe –m edāt-ı mütekellim-i vaḥde B, C, men ben tü sen –e müctelibe –m edāt-ı mütekellim-i vaḥde D

600 vefā ʿahd u peymānı muḥāfaẓa eyleyüp naḳż itmemek: vefā ʿahd u peymānı naḳż eylemeyüp muḥāfaẓa itmek B, C, D

601 ġaraż rūşenālıḳdır: rūşenālıḳdır maṭlab B, C, D

olmadığı vaḳtde (6) bir fāʾide ḥāṣıl olmadığı gibi sende daẖi vefā yoḳ ise[602] bir fāʾide yoḳdur (7) derd-i ʿaşḳıña mübtelā olmaḳ bī-maʿnādır.

Geh gehī mī künī vefā lakin[603]

Ez-vefā hem tü-rā cefāst ġaraż

(10) **geh** gāhdan muẖaffef vaḳt maʿnāsına **geh** keẕalik **–ī** tenkīr içündür[604] (11) **lakin**[605] istidrāk içündür **hem** daẖi **tü-rā** saña **cefā** cevr[606] (12) **ġaraż** maḳṣūd[607]

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Vaḳt vaḳt vefā idersin lakin vefādan daẖi saña maḳṣad (14) cevrdir;[608] yaʿnī vefāyı ṣūret-i ẓāhirde[609] bir muḳaddime idersin andan ṣoñra gūn-ā-gūn (15) cefālar eylersin.

Be-hevā-yı ġamet şüdem rüsvā

Verne ẖvārī-i ẖod ki-rāst ġaraż

(18) **be-** edāt-ı muṣāḥabet **hevā** ʿaşḳ ve muḥabbet **ġam** ġuṣṣa ve endūh[610] (19) **şüdem** oldum **rüsvā** şāyiʿ **verne** yoẖsa **ẖvārī** ẕıllet (20) ve ḥaḳāret **ẖod** kendi **ki** edāt-ı istifhām kim maʿnāsına **–rā** (21) edāt-ı mefʿūl **–st** edāt-ı ẖaber

239

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ ʿaşḳ ve muḥabbetiñle şāyiʿ oldum yoẖsa[611] kendi (2) ẕıllet ve ḥaḳāreti kime maḳṣaddır; yaʿnī ʿaşḳ bir ẓāhirdir ki örtülmez her ne

---

[602] bir fāʾide ḥāṣıl olmadığı gibi sende daẖi vefā yoḳ ise: bir fāʾide ḥāṣıl olmadığı gibi sende daẖi vefā yoḳ ise hīç B, C, bir fāʾide ḥāṣıl degildir sende daẖi vefā yoḳ ise D

[603] lakin: līkin B, C, D

[604] –ī tenkīr içündür: –ī edāt-ı tenkīr B, C, D

[605] lakin: līkin B, C, D

[606] cefā cevr: cefā cevr -[e]st edāt-ı ẖaber B, C, D

[607] ġaraż maḳṣūd: ġaraż maṭlab B, C, ġaraż maḳṣad D

[608] maḳṣad cevrdir: cevrdir maḳṣad B, C, D

[609] ṣūret-i ẓāhirde: ṣūret-i ẓāhirede D

[610] hevā ʿaşḳ ve muḥabbet ġam ġuṣṣa ve endūh: hevā ʿaşḳ ve muḥabbet B, C, hevā ʿaşḳ ve muḥabbet ġam ġuṣṣa –[e]t edāt-ı ẖiṭāb D

ḳadar (3) ketm ü setre saʿy itdim ise de çāre bulamadım ʿāḳıbet ʿaşḳım şüyūʿ (4) bulup ḥaber-i melāmete[612] hedef ve nişāne olmaḳla ẕelīl oldum, zīrā her göñül ki (5) ʿaşḳa ḫāne ola tīr-i belāya nişāne olur.

Ser-i men ki ber-āsitān-ı tüest

Cāy-ı dīger me-rā kücāst ġaraż

(8) **ser** baş **men** ben **ki** edāt-ı beyān **ber-** edāt-ı istiʿlā **āsitān** (9) eşik **tü** sen **cāy** mekān ve yer[613] **dīger** ġayrı **me-rā** baña **kücā** (10) edāt-ı istifhāmdır ḳande maʿnāsına[614]

(11) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān benim başım seniñ eşigiñiñ üzerinedir ġayrı mekān (12) baña ḳande maḳṣaddır; yaʿnī degildir ḫulāṣa ʿāşıḳıñ maḳṣūdı maʿşūḳuna (13) ḳūl olup āsitānında baş ḳomaḳdır ġayrı bir maṭlūbı yoḳdur.

Ez-Selīmī mebāş bīgāne

Yār-ı mā bā-tü āşināst ġaraż

(16) **mebāş** olma **bīgāne** ecnebī **yār** dost **mā** biz[615] **bā-** (17) edāt-ı ilṣāḳ **tü** sen **āşinā** muṣāḥib

(18) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān Selīm'den ecnebī olma ey bizim dostumuz maḳṣad saña (19) muṣāḥib olmaḳdır; yaʿnī bizim dīger[616] maṭlūbumuz yoḳdur seniñle dost olup (20) gice ve gündüz muḥabbet ve ülfet itmekdir maḳṣūdumuz.

Ġazel 61

---

[611] yoḫsa: yoḳsa C, D

[612] ḥaber-i melāmete: seng-i melāmete B, C, D

[613] cāy mekān ve yer: cāy yer ve mekān B, C

[614] kücā edāt-ı istifhāmdır ḳande maʿnāsına: kücā edāt-ı istifhām ḳande dimekdir D

[615] mā biz: mā biz ʿArabīde naḥnü gibi B, C

[616] ey bizim dostumuz maḳṣad saña muṣāḥib olmaḳdır yaʿnī bizim dīger: ey bizim dostumuz saña muṣāḥib olmaḳdır maḳṣad yaʿnī bizim dīger bir B, C, ey bizim dostumuz saña muṣāḥib olmaḳdır maḳṣad yaʿnī bizim dīger D

240

Fāilātün feilātün feilātün faʿlün

Her ki ū derd-i ġamet-rā be-devā kerd ʿivaż

ʿĀḳıbet geşt peşīmān ki çirā kerd ʿivaż

(3) **her** edāt-ı ḥaṣr **ki** edāt-ı istifhām **derd** vecaʿ ve aġrı **ġam** ġuṣṣa ve elem[617] (4) **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb **–rā** edāt-ı mefʿūl **be-** edāt-ı ilṣāḳ **devā** ʿilāc (5) **kerd** eyledi **ʿivaż** bedel ve ḫelef **ʿāḳıbet** nihāyet **geşt** oldı (6) **peşīmān** nādim **ki** edāt-ı taʿlīl **çirā** niçün

(7) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān her kimse ki seniñ derd ü ġamıñı ʿilāca bedel eyledi (8) nihāyet peşīmān oldı zīrā niçün bedel eyledi; yaʿnī her göñül ki muḥabbete (9) maḳām ola miḥnet anda müdām olur ḫulāṣa derd ve ġam ve miḥnet ve elem (10) ʿāşıḳıñ sermāyesi ve eglencesidir bu ṣūretde eger ʿilāc ile ġam-ı ʿaşḳı (11) izāle eyler ise nādim olur.

Dil-i dervīş-i cefā-keş ki giriftār-ı tü şüd

Her çi būdeş zi-muḥabbet be-vefā kerd ʿivaż

(14) **dil** göñül **dervīş** faḳīr **cefā-keş** vaṣf-ı terkībī[618] cefā çekici (15) **ki** edāt-ı beyān **giriftār** mübtelā ve ṭutulmuş **tü** sen **şüd** oldı (16) **her** edāt-ı ḥaṣr **çi** edāt-ı istifhām[619] **būd** oldı **–[e]ş** żamīri (17) dervişe rāciʿ[620] **muḥabbet** sevmek **be-** edāt-ı ilṣāḳ **vefā** ʿahd (18) u peymānı naḳż eylemeyüp muḥāfaẓa itmek **kerd** eyledi[621]

---

617 ġam ġuṣṣa ve elem: ġam ġuṣṣa ve endūh B, C, D
618 cefā-keş vaṣf-ı terkībī: cefā-keş vaṣf-ı terkībīdir B, C
619 her edāt-ı ḥaṣr çi edāt-ı istifhām: her edāt-ı ḥaṣr çi ne B, C
620 –[e]ş żamīri dervişe rāciʿ: –[e]ş żamīr dervişe rāciʿ żamīr B, C, –[e]ş żamīr-i ġāʾib dervişe rāciʿ D
621 vefā ʿahd u peymānı naḳż eylemeyüp muḥāfaẓa itmek kerd eyledi: vefā ʿahd u peymānı naḳż itmeyüp muḥāfaẓa eylemek kerd itdi B, C

(19) **Maḥṣūl-i beyt:** Cefā çekici faḳīriñ göñli ki saña mübtelā oldı muḥabbetden her nesi (20) var ise vefāya bedel ve ḫelef eyledi; yaʿnī saña dūçār olan faḳīr kemāl-i (21) muḥabbetinden[622] vefādārdır bu ṣūretde anıñ göñlini cevr ü cefā ile rencīde

241

(1) itme iltifātıña nāʾil ḳıl.

Cān-ı men nīst şüd ez-hestī vü būy-ı tü be-ʿaşḳ

Derdmendān-ı fenā-rā be-beḳā kerd ʿivaż

(4) **cān** rūḥ-ı ḥayvānī ki her zindede olur **men** ben[623] **nīst** yoḳ **şüd** (5) oldı **hestī** vāriyyet ve vücūd[624] **būy** rāyiḥa ve ḳoḳu **tü** sen **be-** (6) edāt-ı muṣāḥabet **ʿaşḳ** ifrāṭ-ı muḥabbet **derd** vecaʿ ve aġrı[625] **mend** edāt-ı (7) nisbet **–ān** edāt-ı cemʿ **fenā** bir nesne yoḳ olmaḳ maʿnāsınadır[626] **–rā** (8) edāt-ı mefʿūl **be-** edāt-ı ilṣāḳ **beḳā** bir nesneniñ zamān-ı vücūdı (9) ḥālet-i evveli üzere mümtedd ve müstemirr olmaḳ maʿnāsınadır[627] **kerd** eyledi

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Benim cānım vāriyyetden yoḳ oldı ve seniñ rāyiḥā-i ṭayyibeñ (11) ʿaşḳ ile fenā derdlilerini beḳāya bedel eyledi; yaʿnī ey cānān benim vāriyyetimi (12) maḥv idüp ṣaḥrā-yı ʿademe sevḳ itdigiñ gibi dünyāda olan sāʾir (13) derdlileri daḫi rāyiḥa-i ṭayyibe-i ʿaşḳıñ ile ʿuḳbāya göndererek ḫulāṣa (14) çoḳ ʿāşıḳları maḥv u helāk eylediñ böyle bir[628] ġaddār ve sitem-kārsın.

Ānki ez-behr-i ġam-ı ʿaşḳ-ı tü cān ṣarf nesāḫt

---

622 muḥabbetinden: muḥabbetden C
623 cān rūḥ-ı ḥayvānī ki her zindede olur: cān rūḥ-ı ḥayvānī B, C, cān rūḥ-ı ḥayvānī men ben D
624 hestī vāriyyet ve vücūd: hestī vāriyyet B, C, D
625 derd vecaʿ ve aġrı: -B, -C
626 fenā bir nesne yoḳ olmaḳ maʿnāsınadır: fenā bir nesne yoḳ olmaḳ B, C, D
627 beḳā bir nesneniñ zamān-ı vücūdı ḥālet-i evveli üzere mümtedd ve müstemirr olmaḳ maʿnāsınadır: beḳā bir nesneniñ zamān-ı vücūdı ḥālet-i evveli üzere mümtedd ve müstemirr olmaḳ B, C
628 bir: -D

Salṭanat-rā be-yekī bād-ı hevā kerd ʿivaż

(17) **ānki** ol kimse ki[629] **behr** taʿlīl içündür **ġam** ġuṣṣa[630] **tü** sen (18) **ṣarf** döndürmek ve çevirmek **nesāḫt** düzmedi ve yapmadı (19) **salṭanat** sulṭanlıḳ ve ḳahr u ġalebe **–rā** edāt-ı mefʿūl **be-** edāt-ı (20) ilṣāḳ **yek** bir **–ī** tenkīr içündür[631] **bād-ı hevā** müft **kerd** eyledi[632]

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Ol kimse ki seniñ ʿaşḳıñ ġamı içün cānını ṣarf eylemedi

242

(1) sulṭānlıġını[633] müfte bedel eyledi; yaʿnī ey cānān eger seniñ ġam-ı ʿaşḳıñda cānını ʿāşıḳ[634] (2) fedā ide idi sulṭānlıġa nāʾil olacaḳ idi cānını virmediginden (3) mertebe-i ʿulyāsını müfte bedel itdi ḫulāṣa bir şey eline geçmedi.

Çün Selīmī dil-i men behr-i şehinşāhi-i ʿaşḳ

Pādişāhī-i cihān-rā be-belā kerd ʿivaż

(6) **çün** edāt-ı teşbīh **dil** göñül **men** ben **behr** edāt-ı taʿlīl **şehinşāh** (7) melikü'l-mülūk **–ī** edāt-ı maṣdar[635] **pādişāh** şehriyār **cihān** dünyā (8) **–rā** ʿalāmet-i mefʿūl[636] **be-** edāt-ı ilṣāḳ **belā** köhne ve fersūde olmaḳ (9) ve çürümek **ʿivaż** bedel ve ḫelef[637]

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Selīm gibi benim göñlüm ʿaşḳıñ şehinşāhlıġı içün cihān (11) şehriyārlıġını belāya bedel ve ḫelef eyledi; yaʿnī cihān şehriyārlıġına iltifāt (12) itmeyüp memleket-i ʿaşḳda[638] melikü'l-mülūk oldum.

---

629 ānki ol kimse ki: ānki ol kimse ism-i mevṣūldür B, C, D
630 behr taʿlīl içündür ġam ġuṣṣa: behr edāt-ı taʿlīl B, C, behr edāt-ı taʿlīl ġam ġuṣṣa ve keder D
631 –ī tenkīr içündür: –ī edāt-ı tenkīr B, C, D
632 kerd eyledi: kerd eyledi ʿivaż bedel ve ḫelef B, C, D
633 ṣarf eylemedi sulṭānlıġını: ṣarf eyledi sulṭānlıġı D
634 cānını ʿāşıḳ: ʿāşıḳ cānını B, C, D
635 –ī edāt-ı maṣdar: –ī edāt-ı maṣdariyye D
636 –rā ʿalāmet-i mefʿūl: –rā edāt-ı mefʿūl B, C, D
637 ʿivaż bedel ve ḫelef: -B, -C, -D

Ġazel 62

Fāilātün feilātün feilātün faʿlün

Ey şüde ḫāl-i ruḫet ber-ruḫ-ı ḫūrşīd nuḳaṭ

Çü gül ez-sebze-i ḫaṭṭet meh-i tābān der-ḫaṭ

(16) **ey** ḥarf-i nidā münādāsı maḥẕūf ki cānāndır **şüde** olmuş **ḫāl** (17) ben **ruḫ** yañaḳ **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb **ber-** edāt-ı istiʿlā **ḫūrşīd** (18) güneş **nuḳaṭ** noḳṭanıñ cemʿi ʿucme **çü** edāt-ı teşbīh **gül** maʿrūf (19) çiçekdir **sebze** yeşil **ḫaṭ** henüz görünmüş ṣaḳāl ve tāze bıyıġa dinür (20) **meh** ḳamer ve ay[639] **tābān** żiyā virici **der-** edāt-ı ẓarf[640]

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān ki[641] seniñ yañaġınıñ beni güneş yañaġınıñ üzerinde

243

(1) noḳṭalardır, gül gibi yeşil çemenden henüz görünmüş ṣaḳālıñ ḫaṭ içinde żiyā (2) virici ay gibidir; şu beytiñ mıṣraʿ-ı evvelinde maḥbūbuñ yañaġı[642] güneşe ve mıṣraʿ-ı (3) s̱ānīde żiyā virici aya ve henüz belürmüş ṣaḳālı[643] yeşil çemene teşbīh olunmuşdur.[644]

ʿAceb üftāde faḳaṭ noḳṭa-i devr-i dehenet

Gerçi ber-farḳ-ı Ḫudāest hemīn noḳṭa faḳaṭ

---

638 memleket-i ʿaşḳda: ʿaşḳ memleketinde D

639 ḫaṭ henüz görünmüş ṣaḳāl ve tāze bıyıġa dinür meh ḳamer ve ay: ḫaṭ henüz görünmüş ṣaḳāl ve yeñi bitmiş bıyıġa dinür meh ḳamer B, C, ḫaṭ henüz görünmüş ṣaḳāl ve tāze bitmiş bıyıġa dinür meh ḳamer D

640 der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D

641 ki: -B, -C

642 şu beytiñ mıṣraʿ-ı evvelinde maḥbūbuñ yañaġı: şu beytiñ mıṣraʿ-ı evvelinde nāẓım-ı taḥrīr maḥbūbunuñ yanaġını B, C, D

643 ṣaḳālı: ṣaḳālını B, C, D

644 olunmuşdur: itmişdir B, C, D

(6) **ʿaceb** taʿaccüb olunur şey **üftāde** düşmüş **faḳaṭ** ancaḳ **noḳṭa** (7) ʿucme **devr** dönmek ve ṭolanmaḳ maʿnāsınadır ve degirmi nesne[645] yaʿnī (8) müstedīre dinür **dehen** fem ve aġız[646] **ber-** edāt-ı istiʿlā **farḳ** (9) iki nesne arasını ayırmaḳ maʿnāsınadır[647] **Ḫudā** mālik ve ṣāḥib **hem** (10) daḫi[648] **faḳaṭ** yeter ve kāfīdir[649]

(11) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ aġzınıñ degirmi noḳṭası ʿaceb vāḳiʿ olmuşdur (12) egerçi iki dudaġıñ[650] arasını ayırmaḳ Ḫudāya mensūbdur ve bu aġız noḳṭası (13) ḥüsnde kāfīdir diger ārāyişe ḥācet yoḳdur, bu sebebden[651] cānānıñ aġzı (14) küçüklükde noḳṭaya teşbīh olundı.

Mekün ez-ṣafḥa-i ḫūbī ḫaṭ-ı müşgīn-rā ḥakk

Be-ḫaṭā key reved ez-ṣunʿ-ı Ḫudā sehv ü ġalaṭ

(17) **mekün** eyleme **ṣafḥa** ṣaḥīfe **ḫūb** güzel **–ī** edāt-ı maṣdar[652] **ḫaṭ** (18) henüz görünmüş ṣaḳāl **müşg** mimiñ żammıyle ve şın-ı muʿceme ile Fārisīdir ʿArabīde (19) sin-i mühmele ile misk mürādifidir[653] **–ī** edāt-ı nisbet **–n** nisbeti müʾekked (20) **–rā** edāt-ı mefʿūl **ḥakk** ḳazımaḳ **be-** edāt-ı muṣāḥabet **ḫaṭā** yañlış[654] (21) **key** ḳaçan **reved** gider **ṣunʿ** īş yapmaḳ ve īş düzmek Fārisīde

244

[645] devr dönmek ve ṭolanmaḳ maʿnāsınadır ve degirmi nesne yaʿnī müstedīre dinür: devr dönmek ve ṭolanmaḳ maʿnāsınadır ve degirmi nesneye yaʿnī müstedīre dinür B, C, devr dönmek ve dolanmaḳ maʿnāsınadır ve degirmi nesneye yaʿnī müstedīre D

[646] dehen fem ve aġız: dehen fem ve aġız –[e]t edāt-ı ḫiṭāb B, C

[647] farḳ iki nesne arasını ayırmaḳ maʿnāsınadır: farḳ iki nesnenin arasını ayırmaḳ B, C, iki nesne arasını ayırmaḳ maʿnāsınadır D

[648] hem daḫi: hem daḫi īn bu B, C, D

[649] faḳaṭ yeter ve kāfīdir: faḳaṭ yeter ve kāfī B, C

[650] dudaġıñ: dudaġıñıñ B, C, D

[651] bu sebebden: bu beytde D

[652] –ī edāt-ı maṣdar: –ī edāt-ı maṣdariyye D

[653] müşg mimiñ żammıyle ve şın-ı muʿceme ile Fārisīdir ʿArabīde sin-i mühmele ile misk mürādifidir: müşg mimiñ żammıyle Fārisīdir ʿArabīde mimiñ kesriyle misk dirler B, C, müşg mimiñ żammıyle Fārisīdir ʿArabīde mimiñ kesriyle misk mürādifidir D

[654] ḫaṭā yañlış: ḫaṭā yañlışlıḳ B, C, D

(1) saḫten mürādifidir **Ḫudā** esmā-i ḥüsnā-yı İlāhiyedendir ṣāḥib ve mālik (2) maʿnāsına **sehv** ġaflet idüp unutmaḳ **ġalaṭ** yañılmaḳ

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān güzellik ṣaḥīfesinden müşge mensūb olan (4) henüz görünmüş ṣaḳālı ḳazıma, Cenāb-ı Ḫudānıñ īş düzmesinden yañlış[655] (5) ve unutmaḳ ve yañılmaḳ ḳaçan vāḳiʿ olur; yaʿnī o tāze bitmiş ḳıllar daḫi cemāliñe (6) başḳa zīnet virir ḫuṣūṣiyle bıyıḳ tāze[656] bitdigi vaḳtde dört ḳaşlı (7) yigit olup ḳuvve-i cāẕibesi artar ki erbābınıñ maʿlūmıdır;[657] nite ki (8) dimişlerdir:

Çārde sāle gerçi maḥbūbest

Bīst sāle civān maṭlūbest

Tā tü-rā sebze-i ḫaṭ ez-gül-i ʿārıż bidemīd

Şüd revān her ṭaraf ez-çeşme-i çeşmem ṣad Şaṭṭ

(11) **tā** edāt-ı taʿlīl **tü** sen **–rā** edāt-ı taḫṣīṣ **sebze** yeşil renge (12) dinür **ḫaṭ** m[658] **gül** maʿrūf çiçekdir **ʿārıż** yañaḳ[659] **bi-** (13) teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içündür **demīd** ẓāhir oldı ve bitdi **şüd** (14) oldı **revān** aḳıcı **her** edāt-ı ḥaṣr **ṭaraf** cihet **çeşme** (15) bıñar maʿnāsına ʿArabīde ʿayn dirler **çeşm** göz **ṣad** yüz (16) **Şaṭṭ** Kūfe nehriniñ ismidir ki Fırat daḫi dirler[660] baḥr-ı Hürmüze manṣıb olur.

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Tā ki ey cānān seniñ gül renkli olan yañaġıñdan yeşil (18) çemen gibi tāze ḳıllar ẓāhir oldı her ṭarafdan gözümün çeşmesinden (19) yüz Fırat nehri gibi gözümüñ yaşı aḳıcı oldı; yaʿnī ṣaḳāllanup maḥbūbluġuñ zāʾil olacaġını (20) düşündükçe ziyāde maḥzūn olup ol ḳadar aġladım ki Fırat nehri gibi (21) gözümüñ yaşı aḳıcı oldı bāri henüz ḥüsnüñüñ baḳıyyesi var iken

---

655 yañlış: yañlışlıḳ B, C, D
656 tāze: yeñi B, C
657 maʿlūmıdır: mücerrebidir B, C, D
658 ḫaṭ m: ḫaṭ henüz görünmüş ṣaḳāl ve tāze bitmiş bıyıġa dinür B, C, ḫaṭ D
659 ʿārıż yañaḳ: ʿārıż yañaḳ ki ʿArabīde ʿiẕār dirler B, C, ʿārıż yañaḳ ʿArabīde ʿiẕār dirler D
660 dirler: dirler ki B, C

245

(1) vuṣlatıñla şādān ve ḫandān eyle.[661]

Ġarḳa-i baḥr-ı melāmet ki şüd ez-ʿaşḳ-ı Selīm

Çün ḥabābīst serāsime-i der-seyr-i vasaṭ

(4) **ġarḳa** boğulmaḳ **baḥr** deryā **melāmet** ṭaʿn ve teşnīʿ ve tevbīḫ ve serzeniş (5) **ki** edāt-ı beyān **şüd** oldı **çün** edāt-ı teşbīh **ḥabāb** ṣuyuñ (6) yüzünde ḥādiṡ olan ḳabarcıḳlara dinür ki yağmur yağdıḳda vāḳiʿ olur (7) **–ī** edāt-ı vaḥdet[662] **serāsime** sersem ve perīşān[663] **seyr** gezmek **vasaṭ** orta

(8) **Maḥṣūl-i beyt:** Ṭaʿn ve teşnīʿ deryāsındaki Selīm ʿaşḳdan boğulmuş (9) oldı[664] bir ḳabarcıḳ gibidir ki sersem ortada gezmekdedir; yaʿnī ṭarīḳ-i ʿaşḳa (10) sālik oldığımdan ḫalḳ tevbīḫ ve serzeniş iderler ben mübālāt itmeyüp (11) melāmet deryāsınıñ ortasında bir ḳabarcıḳ gibi seyr itmekdeyim.

Ġazel 63

Mef'ūlü mefāīlün mef'ūlü mefāīlün

---

[661] Tā ki ey cānān seniñ gül renkli olan yañağıñdan yeşil çemen gibi tāze ḳıllar ẓāhir oldı her ṭarafdan gözümün çeşmesinden yüz Fırat nehri gibi gözümüñ yaşı aḳıcı oldı yaʿnī ṣaḳāllanup maḥbūbluğuñ zāʾil olacağını düşündükçe ziyāde maḥzūn olup ol ḳadar ağladım ki Fırat nehri gibi gözümüñ yaşı aḳıcı oldı bāri henüz ḥüsnüñüñ baḳıyyesi var iken vuṣlatıñla şādān ve ḫandān eyle: Tā ki ey cānān seniñ gül renkli olan yañağıñdan yeşil çemen gibi tāze ḳıllar ẓāhir oldı her ṭarafdan gözümün çeşmesinden yüz Fırat nehri gibi gözümüñ yaşı aḳıcı oldı yaʿnī ṣaḳāllanup maḥbūbluğuñ zāʾil olacağını düşündükçe ziyāde maḥzūn olup ol ḳadar ağladım ki Fırat nehri gibi gözümüñ yaşı aḳıcı oldı bāri henüz ḥüsnüñüñ baḳıyyesi var iken vuṣlatıñla ḫandān eyle B, Tā ki ey cānān seniñ gül renkli olan yañağıñdan yeşil çemen gibi tāze ḳıllar ẓāhir oldı her ṭarafda gözümün çeşmesinden yüz Fırat nehri gibi gözümüñ yaşı aḳıcı oldı bāri henüz ḥüsnüñüñ baḳıyyesi var iken vuṣlatıñla ḫandān eyle C, Tā ki ey cānān seniñ gül renkli olan yañağıñdan yeşil çemen gibi tāze ḳıllar ẓāhir oldı her ṭarafdan gözümün çeşmesinden yüz Fırat nehri aḳıcı oldı yaʿnī ṣaḳāllanup ḥüsnüñ zāʾil olacağını tefekkür itdikce ziyāde maḥzūn olup ol ḳadar ağladım ki Fırat nehri gibi gözümüñ yaşı aḳıcı oldı bāri henüz ḥüsnüñüñ baḳıyyesi var iken vuṣlatıñla ḫandān eyle D

[662] –ī edāt-ı vaḥdet: –ī edāt-ı vaḥdet –st edāt-ı ḫaber B, C, D

[663] serāsime sersem ve perīşān: serāsime sersem ve perīşān der- edāt-ı ẓarf B, C, serāsime sersem ve perīşān der- edāt-ı ẓarfiyye D

[664] ʿaşḳdan boğulmuş oldı: ʿaşḳdan boğulmuş olan D

Hestem zi-ġamet ey meh bā-derd ü belā ḳāniʿ

Ve'z-ʿaşḳ-ı ruḫet bāşem dāʾim be-cefā ḳāniʿ

(15) **hest** edāt-ı rabṭ –**[e]m** edāt-ı mütekellim-i vaḥde **ġam** ġuṣṣa ve endūh (16) –**[e]t** edāt-ı ḫiṭāb **meh** ay[665] **bā-** edāt-ı muṣāḥabet **derd** vecaʿ (17) ve aġrı[666] **belā** köhne ve fersūde olmaḳ ve çürümek **ḳāniʿ** ḳısmetine (18) rāżı ve ḫursend olan ādeme dinür **ruḫ** yañaḳ **bāşem** olurum (19) **dāʾim** hemīşe **be-** edāt-ı ilṣāḳ **cefā** cevr

(20) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey ḳamet-ṭalʿat seniñ ġamıñdan derd ü belāya rāżıyım (21) seniñ yañaġınıñ ʿaşḳından dāʾimā cefāya rāżıyım baña ʿarż-ı cemāl

246

(1) ḳıl müşāhede ideyim de ne dürlü cevr ider iseñ rāżıyım tek beni (2) rüʾyet-i cemāliñden maḥrūm itme.[667]

Gerdūn çü men-i Mecnūn gerdīde büved müşkil

Hem bā-ġam-ı dil ḫoşnūd hem bī-serv ü pā ḳāniʿ

(5) **gerdūn** felek **çü** edāt-ı taʿlīl **men** ben **Mecnūn** dīvāne **gerdīde** (6) eylemiş **büved** olur **bā-** edāt-ı muṣāḥabet **dil** göñül **ḫoşnūd** (7) rāżı **bī-** edāt-ı nefy **ser** baş **pā** ḳadem ve ayaḳ

(8) **Maḥṣūl-i beyt:** Felek çünki beni[668] Mecnūn eylemişdir müşkil olur (9) göñül ġamıyla ḫoşnūd olmaḳ hem de başsız ve ayaḳsız rāżı olmaḳ (10) yaʿnī dīvāne olan

---

[665] ġam ġuṣṣa ve endūh –[e]t edāt-ı ḫiṭāb meh ay: ġam ġuṣṣa ve endūh –[e]t edāt-ı ḫiṭāb meh ḳamer ve ay B, C, meh ay D

[666] derd vecaʿ ve aġrı: -D

[667] seniñ yañaġınıñ ʿaşḳından dāʾimā cefāya rāżıyım baña ʿarż-ı cemāl ḳıl müşāhede ideyim de ne dürlü cevr ider iseñ rāżıyım tek beni rüʾyet-i cemāliñden maḥrūm itme: seniñ yañaġınıñ ʿaşḳıñdan dāʾimā cefāya rāżıyım yaʿni baña ʿarż-ı cemāl ḳıl müşāhede ideyim de ne dürlü ne dürlü cevr ider iseñ rāżıyım tek beni rüʾyet-i cemāliñden maḥrūm itme B, C, seniñ yañaġınıñ ʿaşḳından dāʾimā cefāya rāżıyım tek beni rüʾyet-i cemāliñden maḥrūm itme D

[668] çünki beni: beni çünki B, C

kimse kūh u ṣaḥrāya[669] gezmek ve yürümek ister (11) başı ve ayağı olmadığı ḥālde nice gider bu ṣūretde dīvāneye (12) göñül ġamıyla beraber başsız ve ayaḳsız olmaḳ müşkil şeydir.

Ez-zülf-i tü der-şebhā ger ṣad gileem bāşed

Vaḳt-i seḥerem sāzed peyġām-ı ṣabā ḳāniʿ

(15) **zülf** cebhede[670] olan ṣaç ki ʿArabīde ṭurra dirler **tü** sen (16) **der-** edāt-ı ẓarf[671] **şeb** gice **–hā** edāt-ı cemʿ **ger** edāt-ı şarṭ (17) **gile** şikāyet **bāşed** olur **vaḳt** zamān **seḥer** ṣabāḥa ḳarīb (18) vaḳtdır **sāzed** düzer ve yapar **peyġām** ḫaber **ṣabā** cānib-i şarḳdan (19) seḥer vaḳti hübūb iden rūzigāra dirler ve ʿinde'l-baʿż Kaʿbe ṭarafından (20) esen yel ki Ḥażret-i Yūsuf ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selāmıñ būy-ı pīrāhenini (21) Ḥażret-i Yaʿḳūb ʿaleyhi's-selāma irişdirmişdir ol ecilden[672] erriḥu resūlü'l-ʿāşıḳ[673] dirler.

247

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ zülfüñden gicelere[674] yüz şikāyetim olur seḥer (2) vaḳtinde ṣabā yeliniñ ḫaberi beni rāżı ve ḫursend itdi;[675] yaʿnī bütün gice (3) zülfleriñi ḫayāle[676] alaraḳ perīşān olurum ṣabā yeli seḥer vaḳtinde seniñ (4) ḫaberini getürür beni mesrūr ider.[677]

Çeşmet çi cefākārest k'ez-ḫūy-ı bed-i mestī

---

[669] kūh u ṣaḥrāya: kūh u ṣaḥrāda B, C, D
[670] cebhede: cebhe üzerinde B, C, D
[671] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D
[672] ol ecilden: ol sebebden B, C, D
[673] Rüzgar, āşığın elçisidir.
[674] gicelere: gicelerde B, C, D
[675] rāżı ve ḫursend itdi: rāżı ve ḫursend ider B, C, D
[676] ḫayāle: ḫayālime B, C, D
[677] seniñ ḫaberini getürür beni mesrūr ider: seniñ ḫaberini getürür beni rāżı eyler B, C, seniñ ḫaberiñi getürür beni rāżı eyler D

Nī küştī be-hicrānem nī şüd be-vefā ḳāniʿ

(7) **çeşm** göz[678] **çi** ne **cefā** cevr **kār** ʿamel ve iş[679] **ki** edāt-ı (8) taʿlīl[680] **ẖūy** ẖulḳ ve şīme[681] **bed-i mest** fenā serẖoş **–ī** edāt-ı (9) maṣdar[682] **nī** edāt-ı nefy **küşt** öldürdi **be-** edāt-ı muṣāḥabet (10) **hicrān** ayrılıḳ **şüd** oldı **be-** edāt-ı ilṣāḳ **vefā** ʿahd (11) u peymānı naḳż itmeyüp muḥāfaẓa eylemek[683]

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ gözüñ ne cefā işlidir zīrā fenā serẖoşluḳ (13) ẖūyundan ne beni ayrılıḳ ile ḳatl itdi ve ne de vefāya rāżı oldı; (14) yaʿnī maʿşūḳum ne firḳat ile helāk ider ve ne de vefā eyler serẖoşluġundan (15) bir ḥālde ıṭṭırādı yoḳdur ebu'l-berāḳış gibi mütelevvendir bir rengde s̱ebāt eylemez.

Bā-salṭanat-ı ʿālem bī-mihr ü meh-i rūyet

B'illah netüvāned kerd eflāk-ı me-rā ḳāniʿ

(18) **bā-** edāt-ı ilṣāḳ **salṭanat** sulṭānlıḳ ve ḳahr u ġalebe **ʿālem** māsivā-yı Allah (19) cemīʿ-i mükevvenāt **bī-** edāt-ı nefy **mihr** güneş **meh** ay **rūy** yüz (20) **–[e]t** ẖiṭāb içündür[684] **b'illah** Allaha ḳasem iderim **netüvāned** ḳādir (21) degildir **kerd** ism-i maṣdar itmek **eflāk** felegiñ cemʿi semāʾ[685]

248

(1) **me-rā** beni **ḳāniʿ** rāżı ve ẖursend

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ ay ve güneş yüzüñ olmaḳsızın ʿālemiñ (3) sulṭanlıġına Allah'a ḳasem iderim ki eflāk beni rāżı itmege ḳādir degildir; (4) yaʿnī

---

[678] çeşm göz: çeşm göz –[e]t edāt-ı ẖiṭāb B, C, çeşm ʿayn ve göz –[e]t edāt-ı ẖiṭāb D
[679] kār ʿamel ve iş: kār ʿamel ve iş –[e]st edāt-ı ẖaber B, C
[680] ki edāt-ı taʿlīl: ki edāt-ı taʿlīl –ez edāt-ı ibtidā B, C
[681] ẖūy ẖulḳ ve şīme: ẖūy ẖulḳ B, C
[682] –ī edāt-ı maṣdar: –ī edāt-ı maṣdariyye D
[683] vefā ʿahd u peymānı naḳż itmeyüp muḥāfaẓa eylemek: vefā m B, C
[684] rūy yüz –[e]t ẖiṭāb içündür: rūy yüz –[e]t edāt-ı ẖiṭāb B, C, rūy yüz D
[685] eflāk felegiñ cemʿi semāʾ: eflāk felegiñ cemʿi āsumān B, C

sensiz cihān şehriyārlıġını istemem seniñ vuṣlatıñı sulṭānlıġa tercīḥ ve tafḍīl iderim.[686]

Key miṡl-i Selīmī tīz bīnem sūy-ı ruḫsāret

Çün dīde-i mā-rā kerd ḫāk-i kef-i pā ḳāniʿ

(7) **key** ḳaçan **miṡl** gibi **tīz** serīʿ ve çabuk **bīnem** görürüm **sūy** (8) cānib ve ṭaraf[687] **ruḫsār** yañaḳ **çün** edāt-ı taʿlīl **dīde** göz (9) **mā** biz **–rā** edāt-ı mefʿūl **kerd** itdi **ḫāk** ṭoprāḳ **kef** aya **pā** ḳadem[688]

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Ḳaçan Selīm gibi seniñ yañaġıñ[689] ṭarafını serīʿān gördüm (11) çünki bizim gözümüzi ayaġıñ ayası ṭoprāġı rāżı ve ḫursend itdi; yaʿnī (12) ey cānān Selīm gibi[690] cemāliñe sürʿatle naẓar itmeyiz, biz ayaġıñıñ ṭoprāġına (13) yüzümüz sürmege ve gözümüze sürme çekmege ḳanāʿat eyleriz.

Ġazel 64

Mefāīlün mefāīlün mefāīlün mefāīlün

Mehī dārem ki nebved dil zi-derdeş yek zamān fāriġ

Ber-āmed cān-ı men ez-mihr-i ān nā-mihribān fāriġ

(17) **meh** ḳamer ve ay maḥbūbdan müsteʿārdır **–ī** edāt-ı vaḥdet **dārem** (18) ṭutarım **ki** edāt-ı beyān **nebüved** olmaz **dil** göñül **derd** vecaʿ (19) ve aġrı[691] **yek** bir **zamān**

---

[686] iderim: eylerim B, C
[687] sūy cānib ve ṭaraf: sūy cānib ve cihet D
[688] pā ḳadem: pā ḳadem ve ayaḳ B, C, D
[689] seniñ yañaġıñ: seniñ yañaġıñıñ D
[690] gibi: -C
[691] derd vecaʿ ve aġrı: -B, -C, -D

vaḳt **fāriġ** bir işden iştiġali (20) terk ile ḳurtulup boş ṭurucı **ber-āmed** çıḳdı[692] **men** ben (21) **mihr** muḥabbet ve şefḳat **ān** ol[693] **nā-** edāt-ı nefy **mihribān** merḥametli

249

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Bir maḥbūb ṭutarım ki anıñ derdinden göñül bir zamān fāriġ (2) olmaz o merḥametsiziñ muḥabbetinden benim cānım çıḳdı; yaʿnī ol maḥbūbuñ (3) merḥameti yoḳ benim ise kemāl-i muḥabbetim var ıżṭırābımdan cānım çıḳdı o ise benden fāriġdir.

Çü zülf-i ẖod perīşān kerde ʿālem-rā vü ẖod eymen

Cihānī her zamān sūzed ġameş ū ez-zamān fāriġ

(6) **çü** edāt-ı teşbīh **zülf** cebhe üzerinde olan ṣaç[694] **ẖod** kendi (7) **perīşān** ṭaġınıḳ **kerde** eylemiş **ʿālem** māsivā-yı Allah **–rā** edāt-ı (8) mefʿūl[695] **eymen** emīn **cihān** dünyā **–ī** tenkīr içün[696] **her** edāt-ı ḥaṣr (9) **zamān** vaḳt **sūzed** yaḳar **ġam** ġuṣṣa ve endūh[697]

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānān kendi zülfi gibi ʿālemi[698] perīşān eylemiş ve kendi ise (11) emīndir her zamān anıñ ġamı cihānı yaḳar o ise cihāndan fāriġdir; yaʿnī (12) ḳıyāmet ḳopsa bī-pervādır bir şeyden ẖavf u ġāʾilesi yoḳdur.[699]

Be-çeşm ü ebrūyeş k’üstād-ı şākirdend der-şūẖī

Besī-rā hemçü men ẖūn riẖt ez-tīr ü kemān fāriġ

---

692 ber-āmed çıḳdı: ber-āmed çıḳdı cān rūḥ-ı ḥayvānī B, C, D
693 ān ol: ān ism-i işāret B, C, D
694 zülf cebhe üzerinde olan ṣaç: -D
695 edāt-ı mefʿūl: ʿalāmet-i mefʿūl B, C
696 –ī tenkīr içün: –ī edāt-ı tenkīr B, C, D
697 sūzed yaḳar ġam ġuṣṣa ve endūh: sūzed yaḳar ū żamīr cānāna rāciʿ fāriġ meşġūliyyetsiz boş ṭurucı B, C, sūzed yaḳar ġam ġuṣṣa ū żamīr cānāna rāciʿ fāriġ meşġūliyyetsiz D
698 ʿālemi: -C
699 bir şeyden ẖavf u ġāʾilesi yoḳdur: bir şeyden ġāʾilesi yoḳdur D

(15) **be-** edāt-ı muṣāḥabet **çeşm** ʿayn ve göz **ebrū** ḥācib ve ḳaş (16) **–[e]ş** żamīr[700] cānāna rāciʿ **ki** edāt-ı beyān **üstād** muʿallim ve fenninde (17) māhir kimseye dirler **şākird** tilmīẕ ve çırāḳ **–[e]nd** edāt-ı ḫaber-i cemʿ[701] (18) **şūḫ** küşāde-ṭabʿ ve laṭīfe-gūy ve ḥāżır-cevāb ve şāṭır-kār (19) **–ī** edāt-ı maṣdar **besī** ziyāde ve çoḳ **–rā** edāt-ı mefʿūl **hemçü** (20) edāt-ı teşbīh **men** ben **ḫūn** ḳan[702] **rīḫt** dökdi **tīr** oḳ (21) **kemān** yāy **fāriġ** bir işden iştiali terk ile ḳurtulup boş ṭurucı[703]

250

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānān gözi ve ḳaşıyla ki laṭīfe-gūluḳda muʿallim-i tilmīẕdir (2) benim gibi çoḳ kimseniñ ḳanını dökdi oḳ ve yāydan fāriġ olaraḳ; (3) yaʿnī maḥbūbumuñ ʿāşıḳ helāk itmesinde esliḥa istiʿmāline ḥācet (4) yoḳdur ḳaşı ile gözi ḳan dökmek ḫiẕmetini görürler.

Geh ez-dil geh zi-cān tā key keşem minnet biḥamdillah

Ki cān ez-miḥnet-i men rest ü dil hem şüd zi-cān fāriġ

(7) **geh** gāhdan muḫaffef vaḳt[704] **dil** göñül **geh** keẕalik vaḳt maʿnāsınadır[705] (8) **cān** rūḥ-ı ḥayvānī[706] **tā** intihā-i ġāyet içündür **key** edāt-ı istifhām (9) ḳaçan maʿnāsına **keşem** çekerim **minnet** imtinān **ki** edāt-ı beyān (10) **miḥnet** zaḥmet ve meşaḳḳat **men** ben **rest** ḫalāṣ oldı (11) ve ḳurtuldı **hem** daḫi **şüd** oldı **fāriġ** meşġūliyyetsiz

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Gāh göñülden ve gāh cāndan ḳaçana dek imtinān çekeyim (13) biḥamdillah[707] cān benim zaḥmetimden ḫalāṣ göñül daḫi cāndan fāriġ oldılar; (14)

---

[700] –[e]ş żamīr: –[e]ş żamīr-i ġāʾib B, C
[701] –[e]nd edāt-ı ḫaber-i cemʿ: –[e]nd edāt-ı ẓarf C, –[e]nd edāt-ı ḫaber der edāt-ı ẓarf B, –[e]nd edāt-ı ḫaber-i cemʿ der edāt-ı ẓarfiyye D
[702] ḫūn ḳan: ḫūn dem ve ḳan D
[703] ḳurtulup boş ṭurucı: ḳurtulup oturıcı ve boş ṭurucı D
[704] geh gāhdan muḫaffef vaḳt: geh gāhdan muḫaffef vaḳt maʿnāsına D
[705] vaḳt maʿnāsınadır: -B, -C
[706] cān rūḥ-ı ḥayvānī: -D
[707] biḥamdillah: biḥamdillah ki B, C, D

yaʿnī cānımı ve göñlümi ikisini daḫi cānānıma teslim eyledim bende ġāʾileleri ḳalmadı (15) müsterīḥ oldum.

Selīm ez-rāh-ı ġam gerdī şev ü kār-i ḫod āḫir keş

Ki gerdī ez-ġam u ḳavġā-yı īn āḫir zamān fāriġ

(18) **rāh** ṭarīḳ ve yol **ġam** ġuṣṣa ve miḥnet[708] **gerd** kāf-ı Fārisīyeniñ (19) fetḥiyle ġubār ve toz **–ī** tenkīr içündür[709] **şev** ol[710] **kār** ʿamel (20) ve iş **ḫod** kendi **āḫir** ṣoñra **keş** çek **ki** edāt-ı taʿlīl (21) **gerdī** olduñ **ḳavġā** mücādele ve hengāme **īn** bu **āḫir zamān** şu ʿaṣr[711]

251

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm ġam ṭarīḳinden toz ol[712] ṣoñra kendi işiñi çek zīrā (2) bu āḫir zamānıñ mücādelesinden fāriġ olduñ; yaʿnī ḳavġādan ve hengāme-i aʿdādan (3) göñül muʿaẕẕeb olur mādām ki andan ḫalāṣ olduñ kibr ü enāniyyeti terk idüp (4) ġubār gibi bī-vücūd ol tā ki rūzigār diledigi maḥalle ṣavursın[713] bu ṣūretde (5) rāḥat idersin.

Ġazel 65

Mefʿūlü fāilātü mefāīlü fāilün

Ger leşker-i ʿadū büved ez-Ḳāf tā be-Ḳāf

B'illah ki hīç rūy nemī tābem ez-maṣāf

---

[708] ġam ġuṣṣa ve miḥnet: ġam ġuṣṣa D
[709] –ī tenkīr içündür: –ī edāt-ı tenkīr B, C
[710] şev ol: şev ol ū edāt-ı ʿaṭf B, C
[711] āḫir zamān şu ʿaṣr: āḫir zamān bulundığımız ʿaṣr B, C, D
[712] Ey Selīm ġam ṭarīḳinden toz ol: Ey Selīm ġam ṭarīḳinden toz ol ve B, C, Ey Selīm ṭarīḳinden toz ol D
[713] ṣavursın: ṣavursun B, C, D

(9) **ger** edāt-ı şarṭ **leşker** ʿasker **ʿadū** düşman **büved** olur[714] **Ḳāf** (10) maʿrūf ve meşhūr ṭaġdır ki dünyāyı iḥāṭa itmişdir **tā** intihā-i ġāyet (11) içün[715] **be-** edāt-ı ilṣāḳ **b'illah** Allaha ḳasem iderim **rūy** vech ve yüz (12) **nemī tābem** çevirmem **maṣāf** ceng

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Eger düşmanıñ ʿaskeri Ḳāf'dan Ḳāf'a dek olur ise (14) Allah'a ḳasem iderim ki cengden yüz çevirmem; yaʿnī farażā cebel-i Ḳāf gibi (15) düşman ʿaskeri dünyāyı iḥāṭa ider ise mütevekkilen ʿalā Allahu Teʿālā (16) hücūm idüp muḥārebe eylerim girü dönmem ve biʿināhetillah ġālib ve muẓaffer olurum.

Çün āfitāb-ı ẓulmet-i küfr ez-cihān berem

Gāhī ki ṣubḥ-ı tīġ birūn ārem ez-ġılāf

(19) **çün** edāt-ı teşbīh **āfitāb** şems ve güneş **ẓulmet** ḳaranlıḳ (20) **küfr** īmānıñ żıddıdır ki vaḥdāniyyeti[716] yāḫūd nübüvvet ve şerīʿati[717] (21) inkār eylemekden ʿibāretdir **cihān** dünyā **berem** iledirim[718] ve izāle

252

(1) eylerim **gāh** vaḳt **–ī** edāt-ı vaḥdet **ki** edāt-ı beyān **ṣubḥ** fecr vaḳtine (2) dinür ki[719] ṭañ yeri aġarup şafaḳ sökdigi vaḳtden[720] ʿibāretdir ki (3) maḳṣūd fecr-i ṣādıḳdır[721] **tīġ** seyf ve ḳılıç **birūn** ṭaşra **ārem** (4) getürürüm **ġılāf** ḳın ġımd daḫi dirler

(5) **Maḥṣūl-i beyt:** Güneş gibi küfr ḳaranlıġını cihāndan giderürüm bir vaḳt ki (6) ṣabāḥ ḳılıcını ḳından çıḳarırım; yaʿnī güneş nice ki gice ẓulmetini giderir (7) ben daḫi ṣabāḥ gibi berrāḳ olan ḳılıcı ḳından çıḳardığım vaḳtde küfr (8) ḳarānlıġını maḥv u izāle eylerim ḫulāṣa ḳılıcımla kāfirleri īmāna getürürüm.

---

[714] büved olur: büved olur ez- edāt-ı ibtidā ʿArabīde min gibi B, C
[715] tā intihā-i ġāyet içün: tā intihā-i ġāyet içündür D
[716] vaḥdāniyyeti: vaḥdāniyyeti ve C
[717] nübüvvet ve şerīʿati: nübüvveti D
[718] berem iledirim: berem iletirim D
[719] ki: -B, -C, -D
[720] sökdigi vaḳtden: sögmekten B, C
[721] ṣādıḳdır: ṣādıḳ C, ṣādıḳdır ki D

Ger naʿra ber-keşed zi-ciger şīr-i ner be-ceng

Dūzem dileş be-sūzen-i peykān-ı cān-şikāf

(11) **ger** edāt-ı şarṭ **naʿra** āvāz-ı bülend **ber-** edāt-ı istiʿlā **keşed** çeker (12) **ciger** lisān-ı Türkīde daḫi ciger dirler ʿArabīde kebed mürādifidir **şīr** (13) esed ve arslan **ner** erkek **be-** edāt-ı ẓarf[722] **ceng** muḥārebe (14) **dūzem** dikerim **dil** yürek[723] **–[e]ş** żamīr şīre rāciʿ **be-** edāt-ı (15) muṣāḥabet **sūzen** igne **peykān** oḳ demreni **cān-şikāf** (16) vaṣf-ı terkībī olaraḳ[724] cān yarıcı maʿnāsına

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Eger erkek arslan cengde cigerinden āvāz-ı bülend ḳaldırır (18) ise cān yarıcı olan oḳ demreniniñ ignesiyle yüregini dikerim; (19) yaʿnī meydān-ı muḥārebede arslan gibi yigit olanları helāk iderim (20) benim silāḥıma ḳarşı bir kimse s̱ebāt idemez belki serīʿān vefāt ider.

Ger rū-be-rū şeved be-geh-i rezm müddeʿī

253

Dāned ki nīst daʿvā-i merdān zi-rūy-ı lāf

(2) **rū-be-rū** yüz yüze **şeved** olur **be-** edāt-ı ilṣāḳ[725] **geh** gāhdan (3) muḫaffef vaḳt maʿnāsına **rezm** ceng ve muḥārebe[726] **müddeʿī** düşman **dāned** (4) bilür **ki** edāt-ı beyān **nīst** degildir **daʿvā** çağırmaḳ **merd** ādem (5) **–ān** edāt-ı cemʿ **rūy** vech ve yüz **lāf** ögünmek ve[727] bī-aṣl (6) daʿvā-yı tefāḫür eylemek maʿnāsına

---

[722] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
[723] dil yürek: dil göñül ve yürek D
[724] olaraḳ: -B, -C, -D
[725] be- edāt-ı ilṣāḳ: be- edāt-ı ẓarf B, C, be- edāt-ı ẓarfiyye D
[726] rezm ceng ve muḥārebe: rezm ceng ve muḥārebe ve muḳātele B, C, rezm ceng ki muḥārebe ve muḳātele maʿnāsına D
[727] lāf ögünmek ve bī-aṣl daʿvā-yı tefāḫür eylemek maʿnāsına: lāf ögünmek ve bī-maʿnā ve bī-aṣl daʿvā-yı tefāḫür eylemek maʿnāsına B, C, lāf ögünmek ve bī-maʿnā ve bī-aṣl daʿvā-yı tefāḫür eylemek maʿnāsınadır D

(7) **Maḥṣūl-i beyt:** Eger düşman ceng vaḳtinde yüz yüze olur ise bilür ki (8) ādemleriñ daʿvāsı ögünmek cihetinden degildir; yaʿnī düşmanı helāk iderim (9) ve muẓaffer olurum gibi[728] merdleriñ daʿvāsı tefāḫür cihetinden olmadığını añlar (10) düşman[729] maḳhūr ve müdemmer oldığını görünce bahādır ve silāḥşūr (11) ve her maḥalde manṣūr oldığımızı bi'ż-żarūr teslīm ider.

Bāyed be-rāstī be-miyān āmed erne ḫalḳ

Gūyend bī-şümār süḫan ez-ser-i güẕāf

(14) **bāyed** gerekdir **be-** edāt-ı muṣāḥabet **rāst** ṭoğrı **–ī** edāt-ı (15) maṣdar[730] **be-** edāt-ı ilṣāḳ **miyān** vasaṭ ve orta **āmed** ṣarf-ı (16) māżī ṣīġası olmaḳ üzere ism-i maṣdardır[731] gelmek maʿnāsına **erne** yoḫsa (17) **ḫalḳ** maḫlūḳ **gūyend** söylerler **bī-** edāt-ı nefy **şümār** ʿaded (18) ve ṣāyı **süḫan** kelām ve söz **ser** heves **güẕāf** kiẕb ve dürūġ

(19) **Maḥṣūl-i beyt:** Ṭoğrılıḳ ile ortaya gelmek gerekdir yoḫsa ḫalḳ (20) yalān hevesinden ṣayısız kelām söylerler; yaʿnī maḳbūl ve muʿteber olan (21) her ḫuṣūṣda ṭoğrılıḳdır ḫalḳıñ yalān sözleriniñ peşīz-i nāçīz[732]

254

(1) ḳadar ḳıymeti yoḳdur, ʿāḳil olan yalān[733] söylemege māʾil olmaz.

Der-pīş-i tīġ ü tīr ʿadū pāydār nīst

Kār-ı zırıhgerān neküned her-i ḥaṣır-bāf

---

[728] gibi: diyerek D
[729] düşman: -B, -C, -D
[730] –ī edāt-ı maṣdar: –ī edāt-ı maṣdariyye D
[731] maṣdar: maṣdardır B, C
[732] peşīz-i nāçīz: peşīz-i nā D
[733] yalān: -C

(4) **pīş** öñ **tīġ** ḳılıç **tīr** oḳ **ʿadū** düşman[734] **pāydār** (5) s̱ābit **nīst** degildir **kār** ʿamel ve iş **zırh** ceng libāsı ki (6) demirden maṣnūʿdur cevşen daḫi dirler **–ger** edāt-ı ism-i fāʿil **–ān** (7) edāt-ı cemʿ **nekūned** eylemez **her** edāt-ı ḥaṣr **ḥaṣır-bāf** vaṣf-ı terkībī ḥaṣır ṭoḳuyıcı (8) ḥaṣır maʿrūfdur ki[735] Fārisīde būriyā dirler

(9) **Maḥṣūl-i beyt:** Düşman ḳılıç ile oḳuñ öñünde s̱ābit degildir her ḥaṣır (10) ṭoḳuyıcı zırh yapıcınıñ işini eyleyemez; yaʿnī düşman ḥaṣır gibi żaʿīf ve ḥaḳīrdir (11) biz cevşen gibi ḳavī ve metīniz bizim öñümüzde s̱ebāt idemez ya firār[736] veyāḫūd (12) isāle-i demiyle dūzaḫda ḳarār ider.[737]

Dāred ḥasūd kīn Selīmī vü gerne hest

Mā-rā be-mis̱l-i āyine-i tīġ sīne-i ṣāf

(15) **dāred** ṭutar **ḥasūd** ḥased idici yaʿnī ġayrıñ yedinde olan (16) niʿmetiñ zevālini isteyici **kīn** gizlü ġażab[738] **mā** biz **–rā** edāt-ı (17) taḫṣīṣ **be-** edāt-ı ẓarf[739] **mis̱l** mānend ve gibi **āyine** mirāt (18) **tīġ** şemşīr ve ḳılıç **sīne** ṣadr ve gögüs **ṣāf** ḫāliṣ ve ṣāfī

(19) **Maḥṣūl-i beyt:** Ḥasūd Selīm'e ġażab ṭutar yoḫsa[740] bizim ḳılıç āyinesi (20) gibi ṣāfī ṣadrımız vardır; yaʿnī düşman ḥasedinden nāşī ʿadāvet (21) iẓhār ider Selīm'i muḥārebeye mecbūr eyler yoḫsa[741] ṣadrım āyine gibi ṣāf

255

(1) ve mücellā oldığından kimseye muġber degildir ve'l-ḥāṣıl ḫalḳ ile uġraşmaḳ (2) żarūrīdir iḫtiyārī degildir.

---

[734] ʿadū düşman: düşman ʿadū B, C
[735] ki: -B, -C
[736] firār: firār ider D
[737] ḳarār ider: ḳarār eyler D
[738] kīn gizlü ġażab: kīn giz ġażab D
[739] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
[740] yoḫsa: yoḳsa D
[741] yoḫsa: yoḳsa D

Ġazel 66

Mefāilün feilātün mefāilün feilün

Egerçi būd be-ʿālem besī beyān-ı firāḳ

Velī ki şerḥ zi-men yāft dāstān-ı firāḳ

(6) **būd** oldı **be-** edāt-ı ẓarf **ʿālem** māsivā-yı Allah cemīʿ-i maṣnūʿāt (7) ve mükevvenāt **besī** çoḳ **beyān** bellü ve vāżıḥ ve āşikāre olmaḳ[742] (8) **velī** lakin[743] **şerḥ** müşkil ve mübhem ve maḫfī maḳūlesini keşf (9) ü iẓhār eylemek **zi-men** benden **yāft** buldı **dāstān** ḳıṣṣa (10) ve ḥikāye **firāḳ** ayrılıḳ

(11) **Maḥṣūl-i beyt:** Egerçi ʿālemde firḳat beyānı çoḳ oldı lakin firāḳ (12) ḥikāyesiniñ keşf ü iẓhārı benden oldı;[744] yaʿnī ʿālemde firḳatden (13) baḥs̱ olundı ise de lāyıḳıyla bilmediklerinden noḳṣāndır, ben firāḳ-ı (14) cānāna mübtelā oldığımdan ayrılıḳ aḥvālini geregi gibi bilürüm bu cihetden (15) firḳat ḥikāyeleri benden keşf ü īżāḥı buldı.[745]

Be-kūy-ı derd zi-Mecnūn u Vāmıḳ u Ferhād

Nemānde nāmī vü men geşteem nişān-ı firāḳ

(18) **be-** edāt-ı ẓarf[746] **kūy** maḥalle **derd** vecaʿ ve aġrı[747] **Mecnūn** Leylā'nıñ giriftārı (19) Ḳays-ı ʿĀmirī **Vāmıḳ** lüġatda ʿāşıḳ ve muḥibb maʿnāsınadır ʿAẕrā' isminde (20) bir maḥbūbeniñ dil-figārı imiş **Ferhād** bu daḫi Şīrīn nāmında[748] bir maʿşūḳaya (21) mübtelā imiş **nemānde** ḳalmamış **nām** ism **–ī** edāt-ı vaḥdet

---

742 āşikāre olmaḳ: āşikār olmaḳ D
743 velī lakin: velī līkin ki edāt-ı beyān B, C
744 oldı: buldı B, C, D
745 keşf ü īżāḥı buldı: keşf ü īżāḥolundı B, C, D
746 be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
747 derd vecaʿ ve aġrı: -D
748 nāmında: isminde B, C, D

256

(1) **men** ben **geşteem** olmuşum **nişān** ʿalāmet

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Derd maḥallesinde Mecnūn'dan Vāmıḳ'dan Ferhād'dan[749] bir nām (3) ḳalmamışdır[750] ben firāḳ nişānı olmuşum; yaʿnī mezkūr olan ʿāşıḳlar (4) bir ḫālī zamānda bulunup ʿaşḳ ile şöhret almışlar şimdi benim gibi bir ʿāşıḳ (5) ẓuhūr idüp anlarıñ nāmlarını nesyen mensiyyen ferāmūş itdirdi (6) zīrā[751] çile-i ʿaşḳı kemāyenbaġi çekmemiş idiler, ben geregi gibi çeküp firāḳa (7) nişān olup bu yolda teferrüd itdim.

Be-vaṣl nīz neyābed dilem[752] diger teskīn

Zi-bes ki dīd belāhā-yı nāgehān-ı firāḳ

(10) **vaṣl** vuṣlat **nīz** daḫi **neyābed** bulmaz **dil** göñül **diger** ġayrı (11) **teskīn** ḳarār ve ārām **zi-bes** çoḳdan **ki** edāt-ı taʿlīl **dīd** (12) gördi **belā** köhne ve fersūde olmaḳ ve çürümek **nāgehān** fücʾeten ve añsızın

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Çoḳdandır ki vuṣlat ile daḫi göñlüm[753] ḳarār ve sükūn (14) bulmaz zīrā firāḳıñ[754] añsızın belālarını gördi; yaʿnī firāḳıñ belāları[755] (15) ziyāde mużṭarib idüp göñlüme teʾs̱īr eylediginden bundan ṣoñra vuṣlat (16) ıṣlāḥ idecegini ve göñlüm sükūn ve ḳarār bulacaġını meʾmūl itmem.

Ḥaẕer kün ey felek-i bī-vefā ki hemçün berḳ

ʿAlem zed ez-cigerem āteş-i nihān-ı firāḳ

---

[749] Mecnūn'dan Vāmıḳ'dan Ferhād'dan: Mecnūn'dan ve Vāmıḳ'dan ve Ferhād'dan D
[750] ḳalmamışdır: ḳalmışdır B, C, D
[751] zīrā: zīrā ki D
[752] dilem: dil D
[753] Çoḳdandır ki vuṣlat ile daḫi göñlüm: Çoḳdandır ki vuṣlat ile daḫi göñlüm ġayrı B, C, D
[754] firāḳıñ: firāḳlıḳ D
[755] firāḳıñ belāları: firāḳıñ beliyyesi B, C, D

(19) **ḥaẕer kün** iḥtirāz eyle ve ṣaḳın **felek** semā᾿ ve āsumān **bī-** (20) edāt-ı nefy **vefā** ʿahd u peymānı naḳż itmeyüp muḥāfaẓa eylemek **ki** (21) edāt-ı taʿlīl **hemçün** edāt-ı teşbīh **berḳ** şimşek **ʿalem** sancaḳ

257

(1) ve bayraḳ **zed** urdı **ciger** maʿrūf ʿArabīde kebed dirler[756] **nihān** gizli

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey bī-vefā felek iḥtirāz eyle zīrā firāḳıñ gizlü āteşi cigerimden (3) şimşek gibi bayraḳ urdı; yaʿnī ey felek āteş-i ʿaşḳa yanmamaḳ içün (4) kendiñi muḥāfaẓa eyle zīrā āteş-i ʿaşḳım uġradıġı maḥalli iḥrāḳ idecekdir.

Çünīn firāḳ ki men dārem Selīm ʿaceb

Be-hīç dil güẕered der-cihān gümān-ı firāḳ

(7) **çünīn** böyle **firāḳ** ayrılıḳ **ki** edāt-ı beyān **men** ben **dārem** ṭutarım (8) **ʿaceb** taʿaccüb olunur şey **be-** edāt-ı ilṣāḳ **hīç** maʿdūm ve endek **dil** göñül (9) **güẕered** uġrar ve geçer **der-** edāt-ı ẓarf[757] **cihān** dünyā **gümān** ẓan

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm böyle firḳat ki ben ṭutarım taʿaccüb olunur hīç (11) bir göñle cihānda firāḳ ẓannı uġrar ise; yaʿnī benim mübtelā oldıġım firāḳıñ (12) vuḳūʿunı cihānda hīç bir göñül ẓan itmez ḫulāṣa bir kimse böyle firāḳa dūçār (13) olmamışdır ve bunuñ gibi firāḳıñ vücūdını inkār itdiginden ẓannına bile getürmez.

Ġazel 67

Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün

Gerçi meh şaḳḳ şüd be-engüşt-i nebī ez-ṣunʿ-ı Ḥaḳḳ

Ber-ser-i meh efser-i hüsn-i tü şeb-rā kerde şaḳḳ

---

756 ciger maʿrūf ʿArabīde kebed dirler: ciger maʿrūf ʿArabīde kebed dirler –[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde B, C, D

757 der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D

(17) **meh** ḳamer ve ay[758] **şaḳḳ** yarmaḳ **şüd** oldı **be-** edāt-ı muṣāḥabet (18) **engüşt** ıṣbıʿ ve parmaḳ **nebī** peyġamber **ṣunʿ** iş yapmaḳ (19) ve iş düzmek **Ḥaḳḳ** esmā-i ḥüsnā-yı İlāhiyedendir mūcid[759] maʿnāsına (20) **ber-** edāt-ı istiʿlā **ser** baş **efser** taç **ḥüsn** güzellik (21) **tü** sen **şeb** gice **–rā** edāt-ı mefʿūl **kerde** eylemiş

258

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Cenāb-ı Ḥaḳḳ'ıñ ṣunʿundan Ḥażret-i Peyġamber'iñ mübārek parmaġıyla egerçi (2) ay ayrıldı iki pāre oldı ayıñ başı üzerine seniñ ḥüsnüñüñ tācı[760] (3) giceyi yardı; şu beytde[761] maḥbūbuñ cemāli[762] ḳamere ve bāşınıñ siyāh ṣaçları[763] giceye (4) teşbīh olundı;[764] yaʿnī seniñ cemāliñ özüñde olan siyāh ṣaçlarıñı ḥüsnüñüñ (5) tācı yarup iki ḥiṣṣe eyledi ṣaġ ve ṣol omuzlarıñ[765] üzerine gīsūlarıñı ṣalıvirdi (6) bu ṣūretde başḳa leṭāfet kesb itdi. **İḫṭār** Ḥażret-i Faḫr-ı ʿĀlem efendimiziñ (7) şaḳḳ-ı ḳamer muʿcizesi meşhūr oldıġından beyāna ḥācet yoḳdur.

Hest maʿnāhā besī der-ṣūret-i ḫaṭet velī

Zāhid āgeh nīst k'ez-yek rūy mīḫᵛāned varaḳ

(10) **hest** vardır **maʿnā** maḳṣūd **-hā** edāt-ı cemʿ **besī** çoḳ **ṣūret** (11) şekl maʿnāsına ki Fārisīde peyker dinür **ḫaṭ** henüz görünmüş ṣaḳāl (12) ve tāze[766] bitmiş bıyıġa dirler **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb **velī** lakin **zāhid** tārik-i dünyā (13) **āgeh** āgāhdan muḫaffef muṭṭaliʿ ve ḫaberdār **nīst** degildir **ki** edāt-ı beyān (14) **yek** bir **rūy** yüz **mīḫᵛāned** oḳur **varaḳ** yapraḳ

---

[758] meh ḳamer ve ay: meh ḳamer D
[759] Ḥaḳḳ esmā-i ḥüsnā-yı İlāhiyedendir mūcid: Ḥaḳḳ esmā-i ḥüsnā-yı İlāhiyeden mevcūd C, Ḥaḳḳ esmā-i ḥüsnā-yı İlāhiyeden mūcid B
[760] seniñ ḥüsnüñüñ tācı: seniñ ḥüsnüñ tācı D
[761] şu beytde: şu beytde nāẓım-ı taḥrīr B, C, D
[762] cemāli: cemālini B, C, D
[763] ṣaçları: ṣaçlarını B, C, D
[764] olundı: itdi B, C, D
[765] ṣaġ ve ṣol omuzlarıñ: ṣaġ ve ṣol omuzlarının D
[766] tāze: yeñi B, C

(15) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ ḫaṭınıñ şeklinde çoḳ maʿnālar vardır lakin (16) tārik-i dünyā olan ṣūfī ḫaberdār degildir ki bir yüzden yapraḳ oḳuya; yaʿnī bu (17) ʿaşḳa dāʾir mesāʾildir[767] ṣūfī bī-behre oldığından oḳuyamaz oḳusa daḫi[768] (18) neden ʿibāret oldığını añlayamaz ḫasera'd-dünyā ve'l-aḫira[769] der.[770]

Men ki ez-āyīne-i māh-ı ruḫet ḥaḳ-bīn şüdem

Hemçü men ez-çeşm-i maʿnā her ki dīdet güft ḥaḳ

(21) **men** ben **ki** edāt-ı beyān **āyīne** mirāt **māh** ay[771] **ruḫ** yañaḳ[772]

259

(1) **ḥaḳ-bīn** vaṣf-ı terkībī[773] ḥaḳḳı görici dimekdir **şüdem** oldum **hemçü** edāt-ı (2) teşbīh **çeşm** ʿayn ve göz **maʿnā** kelime ve kelāmıñ medlūl ve mefhūmuna dinür ki (3) mutażammın olduḳları emr-i maḳṣūddur **her** edāt-ı ḥaṣr **ki** edāt-ı istifhām kim maʿnāsına (4) **dīd** gördi **güft** didi **ḥaḳ** s̱ābit ve muḥaḳḳaḳ

(5) **Maḥṣūl-i beyt:** Ben ki seniñ yañağıñ ḳameri āyīnesinden ḥaḳḳı görici oldum, (6) benim gibi maḳṣūd gözünden her kimse ki seni gördi s̱ābit ve muḥaḳḳaḳ didi; yaʿnī (7) ey cānān seniñ cemāliñi gören Cenāb-ı Ḫudā'nıñ vaḥdāniyyetini taṣdīḳ ider ve benim (8) gibi saña naẓar iden güzellikde s̱ābit ve muḥaḳḳaḳ oldığıñı bilür ve seniñ gibi (9) güzel ʿālemde olmadığını añlar.

Gerçi ṣūfī her gehī lāf-ı meʿānī mī zened

Līk nebved der-beyān-ı manṭıḳ-ı aşḳeş nuṭuḳ

---

[767] ʿaşḳa dāʾir mesāʾildir: bu mesāʾil ʿaşḳa dāʾirdir B, C
[768] daḫi: da B, C
[769] Dünya ve ahiret yok oldu (hüsrana uğradı) .
[770] neden ʿibāret oldığını añlayamaz ḫasera'd-dünyā ve'l-aḫira der: neden ʿibāret oldığını añlayamaz B, C, neden ʿibāret oldığını añlayamaz ḫasera'd-dünyā ve'l-aḫira mażmūnuna māṣadaḳdır D
[771] māh ay: māh ḳamer ve ay B, C, D
[772] ruḫ yañaḳ: ruḫ yañaḳ –[e]t edāt-ı ḫiṭāb Ḥaḳ esmāʾ-i ḥüsnā-yı İlāhiyeden mūcid maʿnāsına B, C, D
[773] ḥaḳ-bīn vaṣf-ı terkībī: ḥaḳ-bīn vaṣf-ı terkībīdir B, C, D

(12) **ṣūfī** zāhid ve ʿābid **geh** gāhdan muḥaffef vaḳt maʿnāsına **–ī** edāt-ı (13) vaḥdet **lāf** ögünmek ve daʿvā-yı tefāḫür eylemek **meʿānī** maʿnānıñ cemʿi (14) maḳṣūd **mī zened** urur **līk** lakin[774] **nebüved** olmaz **der-** edāt-ı ẓarf[775] (15) **beyān** bellü ve vāżıḥ ve āşikāre[776] olmaḳ **manṭıḳ** meʿāni fehm olunur ḥurūf (16) ve eṣvāt ile söz söylemek **ʿaşḳ** bir keyfiyyet-i muḥriḳedir ki ḳalb-i ʿāşıḳda (17) vāḳiʿ olur ʿālāmeti maʿşūḳunı görmek içün dāʾimā mużṭaribdir görmegi (18) arzū ider ve gördükde dehşet el virüp ḫafaḳān-ı ḳalb u raʿşe ve lisānında (19) inʿiḳād olup söylemege iḳtidārı ḳalmaz nite ki dimişlerdir lī fī meḥabbetiküm (20) şuhūdun erbaʿ ve şuhūdu külli ḳaḍiyyetin is̱nānī ḫafaḳānu ḳalbī ve irtiʿāşu mefāṣılī (21) ve nuḥūlu cismī ve inʿiḳādu lisānī[777] **–[e]ş** żamīr ṣūfīye rāciʿ[778] **nuṭuḳ** söz söylemek

260

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Egerçi ṣūfī her bir vaḳt idrāk-ı maḳāṣidden lāf urur (2) ve ögünür ve daʿvā-yı tefāḫür eyler lakin[779] ʿaşḳ-ı manṭıḳī beyānında söz söyleyemez; (3) yaʿnī fehm-i meʿānī iderim dir faḳaṭ fi'l-aṣl maḳṣūd olan ʿaşḳ (4) sözlerinden şaḳḳ-ı şefe idemez bī-ḫaberdir maʿmāfīh insānı menzil-i selāmete (5) īṣāl iden ʿaşḳdır; nite ki dimişlerdir:

Beyt

ʿAşḳ ider cānā reh-i ḥaḳḳı ʿiyān

ʿAşḳ açar her demde biñ rāz-ı nihān

Ey Selīm ez-ḳıṣṣa-i Ferhād u Mecnūnem mepürs

---

[774] līk lakin: līk līkin B, C
[775] nebüved olmaz der- edāt-ı ẓarf: nebüved olmaz B, C, nebüved olmaz der- edāt-ı ẓarfiyye D
[776] āşikāre: āşikār D
[777] Benim size olan sevgimin dört delili vardır. Her meselenin delili iki tanedir; kalbimin çarpması, eklemlerimin titremesi, bedenimin zayıflığı ve dilimin tutulması.
[778] [e]ş żamīr ṣūfīye rāciʿ: [e]ş żamīr-i ġāʾib ṣūfīye rāciʿ D
[779] lakin: līkin B, C, iken D

Çün ez-īşān men be-kūy-ı ʿāşıḳī bürdem sebaḳ

(9) **ḳıṣṣa** ḥikāye **Ferhād** meşhūr bir ʿāşıḳdır cūy-ı şīri aḳıtmaḳ içün (10) kūh-ı Bī-sütūnı külünk ile yarmışdır[780] Şīrīn nāmında bir maḥbūbeye giriftār idi (11) **Mecnūn** bu daḫi Leylā nāmında bir maʿşūḳaya dil-figār olmuş idi[781] **mepürs** (12) suāl itme **çün** edāt-ı taʿlīl[782] **īşān** żamīr-i ġāʾib[783] Ferhad ile Mecnūn'a (13) rāciʿdir **men** ben **be-** edāt-ı ẓarf[784] **kūy** maḥalle **ʿāşıḳ** muḥibb (14) **–ī** edāt-ı maṣdar[785] **bürdem** iletdim **sebaḳ** ders

(15) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm Ferhād ile Mecnūn ḥikāyesinden baña suāl itme zīrā ki (16) ʿāşıḳlıḳ maḥallesinde anlardan ben ders iletdim; yaʿnī anları tecāvüz itdim (17) medrese-i ʿaşḳda üstād-ı muʿallim oldum, anlar benim şākirdim ve tilmīẕim meṡābesindedir.

Ġazel 68

Mefʿūlü fāilātü mefāīlü fāilün

Şüd bāz ber-dil ü cigerem kārger firāḳ

Būdem helāk sāḫt ez-ānem beter firāḳ

(21) **şüd** oldı **bāz** tekrār **ber-** edāt-ı istiʿlā **dil** göñül **ciger**

261

---

780 cūy-ı şīri aḳıtmaḳ içün kūh-ı Bī-sütūnı külünk ile yarmışdır: kūh-ı Bī-sütūnı bir külünk ile yarmışdır cūy-ı şīri aḳıtmaḳ içün B, C

781 Mecnūn bu daḫi Leylā nāmında bir maʿşūḳaya dil-figār olmuş idi: Mecnūn bu daḫi Leylā nāmında bir maʿşūḳaya dil-figār olmuş idi –[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde B, C, Mecnūn bu daḫi Leylā nāmında bir maḥbūbeye mübtelā idi D

782 çün edāt-ı taʿlīl: çün edāt-ı taʿlīl ez- edāt-ı ibtidā B, C

783 īşān żamīr-i ġāʾib: īşān żamīr-i ġāʾib-i teṡniye D

784 be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D

785 –ī edāt-ı maṣdar: –ī edāt-ı maṣdariyye D

(1) maʿlūm ʿArabīde kebed dirler[786] **kārger** müʾes̱s̱ir **firāḳ** ayrılıḳ **būdem** oldum[787] **helāk** (2) ölmek[788] **sāẖt** düzdi ve yapdı **ez-ān** andan **beter** bedter yaʿni ziyāde fenā

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Tekrār göñlüm ve cigerim üzerine ayrılıḳ müʾessir oldı helāk oldum (4) andan beni firāḳ daha fenā yapdı; yaʿni zī-rūḥ helāk olur dağdağa-ı dehr-i dūndan (5) rehā bulur beni firāḳ[789] helākden daha fenā yapdı ki ṣūretde ḥayy ve maʿnāda meyyitim (6) ve şiddet ve ıżṭırāb ile rāḥat ve ẖᵛāb meslūb olduġundan bī-tāb ḳaldım.

Yārab ẖalāṣ sāz me-ra tā be-key keşem

Rūzī belā vü miḥnet ü rūzī diger firāḳ

(9) **ẖalāṣ** rehāyī ve ḳurtulmaḳ **sāz** düz ve yap **me-ra** beni **tā** intihā-i ġāyet (10) içündür **be-** teʾkīd içündür **key** edāt-ı istifhām ḳaçān maʿnāsına **keşem** (11) çekerim **rūz** gündüz[790] **–ī** edāt-ı vaḥdet **belā** köhne ve fersūde olmaḳ (12) ve çürümek **miḥnet** zaḥmet ve meşaḳḳat **diger** ġayrı

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Yarab beni ẖalāṣ eyle ḳaçana dek çekeyim bir gün belā ve zaḥmet (14) ve bir ġayrı gün ayrılıḳ; yaʿni hīç bir gün ıżṭırābdan ve şiddet[791] ve ʿaẕābdan ẖālī (15) degilim bāri viṣāl-i cānānı naṣīb eyle de anıñla göñlüm mütesellī olsun (16) ṣoñra çekdigim zaḥmet raḥmet olur.

Ger hem-demī ki hem-rehem āyed sūy-ı ʿadem

Īn dostī be-men neküned kes meger firāḳ

---

786 ciger maʿlūm ʿArabīde kebed dirler: ciger maʿlūm D
787 būdem oldum: -B, -C
788 helāk ölmek: helāk tebāh B, C
789 firāḳ: firḳat D
790 rūz gündüz: rūz gün B, C, D
791 ıżṭırābdan ve şiddet ve ʿaẕābdan: ıżṭırābdan ve ʿaẕābdan B, C, ıżṭırābdan ve şiddet-i ʿaẕābdan D

(19) **ger** edāt-ı şarṭ[792] **hem-dem** muṣāḥib **–ī** edāt-ı vaḥdet **ki** edāt-ı beyān (20) **hem-reh** refīḳ ve yoldāş **āyed** gelür **sūy** cānib ve ṭaraf[793] **ʿadem** yoḳluḳ (21) **īn** bu **dost** yār **–ī** edāt-ı maṣdar[794] **be-** edāt-ı ilṣāḳ

262

(1) **men** ben **neküned** eylemez **kes** kimse **meger** edāt-ı istis̱nādır[795] ʿArabīde illā (2) maʿnāsına ve gāhī şāyed maʿnāsına da istiʿmāl olunur.

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Eger bir muṣāḥib ki yoḳluḳ cānibine baña yoldāş gelür ise (4) bu dostlığı baña kimse eylemez illā firāḳ eyler; yaʿni beni bu ʿālem-i hestīden (5) ṣaḥrā-yı ʿademe firāḳ sevḳ ider ġayrı bir kimse bu dostlığı eylemez ḫulāṣa[796] (6) şu vāriyyetden nefret itdim, bāri ʿademe gidüp rāḥat ideyim, bu himmeti (7) firāḳ idecekdir; yaʿni benim maṭlūbum olān yoḳluġa ayrılıḳ iʿzām idecekdir (8) netice-i kelām firḳat mūcib-i helāk oldığını beyāndır.[797]

Yek kes nemāndī ki nemürdī be-derd-i dil

Kerdī eger zi-men be-dil-i kes es̱er firāḳ

(11) **yek** bir **kes** kimse **nemāndī** ḳalmaz idi āḫirinde yā edāt-ı ḥikāyedir **ki** (12) edāt-ı beyān **nemürdī** ölmez idi bunun daḫi āḫirinde yā edāt-ı ḥikāyedir **be-** edāt-ı (13) muṣāḥabet **derd** vecaʿ ve aġrı **dil** göñül **kerdī** ide idi[798] **eger** edāt-ı (14) şarṭ **zi-men** benden **be-** edāt-ı ilṣāḳ

---

[792] ger edāt-ı şarṭ: -B, -C
[793] sūy cānib ve ṭaraf: sūy cānib ve cihet D
[794] –ī edāt-ı maṣdar: –ī edāt-ı maṣdariyye D
[795] meger edāt-ı istis̱nādır: meger edāt-ı istis̱nā D
[796] ḫulāṣa: yaʿnī C
[797] netice-i kelām firḳat mūcib-i helāk oldığını beyāndır: netice-i kelām firḳat mūcib-i helākdır dimek olur B, C, D
[798] kerdī ide idi: kerdī ide idi bunun da āḫirinde yā edāt-ı ḥikāyedir B, C, kerdī ide idi āḫirinde yā edāt-ı ḥikāyedir D

(15) **Maḥṣūl-i beyt:** Bir kimse ḳalmaz idi ki göñül derdiyle ölmez idi eger benden (16) bir kimseniñ göñlüne firāḳ teʾs̱īr ide idi; yaʿni eger[799] benim göñlümde olān firāḳ[800] (17) göñüllere teʾs̱īr eylese idi bir kimse ḥayātda ḳalmayup vefāt ider idi, (18) bundan fehm eylemeli ki belā-yı firāḳ ne muṣībet ve ne mühlikdir.

Cān mī dehem Selīm velī ḥayf k'ez-cefā

Bā-īn nemī künend be-dilem ser-be-ser firāḳ

(21) **cān** rūḥ-ı ḥayvānī ki her zindede olur[801] **mī dehem** vireyorum[802] **velī** lakin[803]

263

(1) **ḥayf** teʾessüf ve yazıḳ **ki** edāt-ı taʿlīl **cefā** cevr ve sitem **bā-** edāt-ı ilṣāḳ (2) **īn** bu **nemī künend** eylemezler **be-** edāt-ı ilṣāḳ **dil** göñül[804] **ser-be-ser** başdan başa

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm cān vireyorum lakin[805] yazıḳ zīrā cevr ü sitemden bunı eylemezler[806] (4) başdan başa göñlüme firāḳıñ eyledigini yaʿni cevr ü cefā insanı helāk itmez (5) teʾessüf ki firāḳ göñlümi başdan başa istilā ile beni maḥv u ifnā eyledi.[807]

Ġazel 69

Mefʿūlü fāilātü mefāīlü fāilün

Ān bih beyān-i ḥāl küned ez-zebān-ı çeng

Zānrūy tehī mānde zi-ḥayret dehān-ı çeng

---

799 eger: -B, -C, -D
800 firāḳ: firāḳ eger B, C, D
801 cān rūḥ-ı ḥayvānī ki her zindede olur: cān rūḥ-ı ḥayvānī B, C, D
802 mī dehem vireyorum: mī dehem viriyorum D
803 lakin: līkin B, lākin C,
804 dil göñül: dil göñül –[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde D
805 cān vireyorum lakin: cān vireyorum līkin B, cān vireyorum lākin C, cān viriyorum lakin D
806 eylemezler: eylemez D
807 başdan başa istilā ile beni maḥv u ifnā eyledi: başdan başa istilā itdi ve beni maḥv u ifnā eyledi D

(9) **ān** ol[808] **bih** eyü ve evlā **beyān** bellü ve vāżıḥ[809] ve aşikāre olmaḳ **ḫāl** (10) insana muḫtaṣṣ olan hey᾿et ve keyfiyyete dinür **küned** ider **zebān** lisān (11) **çeng** maʿrūf sāzdır **zānrūy** ol cihetden **tehī** ḫālī ve boş (12) **mānde** ḳalmış **ḥayret** ifrāt-ı ʿaşḳ ʿaḳl ve ʿilme ġālib olup ʿaḳlı (13) tünd ve kelīl ve ʿilmi bī-dāniş ve ẕelīl ḳılar ve māniʿ-i fikret[810] ve fıṭnat olur (14) nite ki ṣaḥābe-i kirām farṭ-ı ḥayretden Ḳur᾿ān-ı Kerīmi ḥıfẓ itmege ḳādir olamaz idiler (15) birisi rubʿ-ı Ḳur᾿ānı ḥıfẓ ider ise fülān kimse bizim içimizde celīl oldı (16) söyler idiler **dehān** fem ve ağız

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Ol eyüdür ki ʿāşıḳ sāz lisānından ḥālini beyān ide (18) ol cihetden sāzıñ aġzı ḥayretden boş ḳalmışdır zīrā sāz boş (19) olmasa ṣadā virmez āşıḳa daḫi gerekdir ki şarāb ve kebābı ve istirāḥat (20) ve ḫᵛābı terk idüp rūz u şeb maʿşūḳuna yalvarmalıdır ümīddir ki ḥüsn-i ḳabūlüne maẓhar olur.

Bişnev zi-rūy-ı vecd ki ez-naġme-i firāḳ

264

Şerḥ ü beyān-ı ʿaşḳ büved dāsitān-ı çeng

(2) **bi-** te᾿kīd ve taḥsīn içündür[811] **şinev** diñle **rūy** yüz **vecd** (3) ol ḥālete dirler ki umūr-ı ġaybiyeden ve tecelli-i İlahiyeden ḳalb ve rūḥa (4) bilā taʿammül velā te᾿emmül münkeşif olur **ki** edāt-ı taʿlīl **naġme** ırlamaḳ (5) maʿnāsınadır ki serāyīden mürādifidir **şerḥ** keşf ü iẓhār eylemek (6) **beyān** bellü ve vāżıḥ[812] ve aşikār olmaḳ **büved** olur **dāsitān** ḥikāye ve ḳıṣṣa

(7) **Maḥṣūl-i beyt:** Vecd yüzünden firāḳ ırlamasından diñle sāzıñ ḥikāyesi (8) ʿaşḳıñ keşf ü iẓhār[813] ve īżāḥıdır; yaʿni cān ḳulaġı küşāde olan (9) kimse çengiñ

---

[808] ān ol: ān ism-i işāret B, C
[809] bellü ve vāżıḥ: vāżıḥ ve bellü B, C
[810] fikret: fikrī B, C
[811] bi- te᾿kīd ve taḥsīn içündür: bi- te᾿kīd ve taḥsīn-i lafẓ içündür D
[812] beyān bellü ve vāżıḥ: beyān vāżıḥ ve bellü C
[813] iẓhār: iẓhārı C, D

āvāzından esrār-ı ʿaşḳı fehm ü idrāk ider zīrā sāzıñ (10) naġmesinde mesāʾil-i ʿaşḳdan ġayrı hīç bir şey yoḳdur naġamātı bütün ʿaşḳa dāʾirdir.

Ber-ser çünān ki rişte-i cānhāst kāküleş

Engüşt-i ūst rişte-keş ez-tār-ı cān-ı çeng

(13) **ber-** edāt-ı istiʿlā **çünān** öyle **ki** edāt-ı beyān **rişte** iplik[814] (14) **-hā** edat-ı cemʿ[815] **kākül** zülf ve perçem[816] **engüşt** ıṣbıʿ ve parmaḳ **rişte-keş** (15) vaṣf-ı terkībī iplik çekici maʿnāsına **tār** tel[817] mes̱elā pamuḳ teli dirler.

(16) **Maḥṣūl-i beyt:** Maʿşūḳumuñ[818] başı üzerine zülf ve perçemi öyle ki ʿuşşāḳıñ (17) cānlarınıñ ipliğidir, sāzıñ cān telinden iplik çekicisi[819] maʿşūḳumuñ (18) parmaġıdır; yaʿni cānānıñ başında olan ṣāçlar ʿuşşāḳıñ canları (19) tel tel olup oraya vażʿ olunmuşdur ve sāzıñ telleri kezalik (20) cānān ʿuşşāḳıñ cānından iplik çeküp sāza rabṭ itmişdir ol sebebden (21) ṣadāsı sūznāk olup cānlara teʾs̱īr ider.

265

Güftem zi-sūz u sāz bisāzem devā-yı dil

Derdem ziyāde şüd zi-ḫurūş u fiġān-ı çeng

(3) **güftem** didim **sūz** yanmaḳ[820] **sāz** maʿrūf çalġı **bi-** teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ (4) içün[821] **sāzem** düzerim **devā** ʿilāç **dil** göñül **der-** edāt-ı ẓarf[822] **dem** nefes[823] (5) **ziyāde** kes̱īr **şüd** oldı **ḫurūş** feryād ve zārī **fiġān** efġān[824]

---

[814] rişte iplik: rişte iplik cān maʿlūm B, C
[815] -hā edat-ı cemʿ: -hā edat-ı cemʿ –st edāt-ı ḫaber D
[816] kākül zülf ve perçem: kākül zülf ve perçem –[e]ş żamīr cānāna rāciʿ B, C, D
[817] tār tel: tār ḳıl maʿnāsına B, C, tār tel maʿnāsına D
[818] Maʿşūḳumuñ: Maʿşūḳuñ D
[819] sāzıñ cān telinden iplik çekicisi: sāzıñ cān telinde iplik çekici D
[820] sūz yanmaḳ: sūz ism-i maṣdar B, C, sūz ism-i maṣdar yanmaḳ D
[821] bi- teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içün: bi- teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içündür B, C, D
[822] dil göñül der- edāt-ı ẓarf: dil göñül B, C, dil göñül der- edāt-ı ẓarfiyye D

(6) **Maḥṣūl-i beyt:** Didim ki yanmaḳdan ve naġme-i sāzdan göñlümüñ ʿilācını düzeyim (7) o nefesde sāzıñ efġānı ve feryād ve zārı ziyāde oldı;[825] yaʿni derd-i ʿaşḳa (8) çāre bulmaḳ ṭalebinde oldum ise de derḥāl sāz fiġānını artırdı bundan (9) añladım ki bu ʿillete mübtelā olana devā olmaz imiş

Eks̱er zi-nīş-i ʿaḳreb-i zülf-i siyāh-ı ūst

Sūraḫhā-yı ġam ki şüdest üstüḫᵛān-ı ceng

(12) **eks̱er** ziyāde **nīş** zehirli cānver ignesi[826] ʿaḳreb ve zünbūr ems̱āli (13) **ʿaḳreb** maʿrūf **zülf** kākül[827] **siyāh** sevād ve ḳara **ū** żamīr cānāna (14) rāciʿ **–st** edāt-ı ḫaber **sūrāḫ** ʿumūmen delige dirler divārda ve ṭaşda (15) ve aġaçda ve demürde[828] ve'l-ḥāṣıl her ne yerde olur ise olsun **–hā** edāt-ı cemʿ (16) **ġam** ġuṣṣa ve endūh[829] **ki** edāt-ı beyān **şüde** olmuş **üstüḫᵛān** ʿaẓm ve kemik[830]

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Eks̱er cānānıñ siyāh zülfi ʿaḳrebiniñ zehirli ignesindendir ki (18) sāzıñ kemigi ġam delikleri olmuşdur; yaʿni zülfünüñ siyāhlıġı ʿaḳreb ignesi gibi (19) sāza teʾs̱īr idüp delmişdir bu ṣūretde sāz cemādātdan iken müteʾes̱s̱ir oldıġı (20) ḥālde vār ḳıyās eyle üftādeleriñ ḥāli nice olur.

Çün şerḥ-i ḥāl-i ḫod dehed īn cān-ı ḫasteem

266

Ger ez-zebān-ı ʿaşḳ neküned dil beyān-ı çeng

---

[823] dem nefes: dem nefes veyāḫūd ḳan D

[824] ḫurūş feryād ve zārī fiġān efġān: fiġān nāle B, C, ḫurūş feryād ve zārī D

[825] sāzıñ efġānı ve feryād ve zārı ziyāde oldı: sāzıñ efġānı ve feryād ve zārı veyāḫūd derdim ve kederim ziyāde oldı D

[826] nīş zehirli cānver iğnesi: nīş zehirli cānavār iğnesi D

[827] zülf kākül: zülf cebhe üzerinde olan ṣaç D

[828] demürde: demirde B, C, D

[829] ġam ġuṣṣa ve endūh: -B, -C

[830] üstüḫᵛān ʿaẓm ve kemik: üstüḫᵛān ʿaẓm ve kemik ve esās D

(2) **çün** nice ve ne keyfiyyetde **şerḥ** keşf ü iẓhār eylemek **ḫod** kendi (3) **dehed** virir **ḥāl** insana maḫṣūṣ olan heyʾet ve keyfiyyete dinür[831] (4) **ī̇n** bu **ḫasta** marīż ve bīmār[832] **ger** edāt-ı şarṭ **zebān** lisān ve dil[833] (5) **neküned** eylemez **dil** göñül **beyān** bellü ve vāżıḥ[834] ve āşikār olmaḳ

(6) **Maḥṣūl-i beyt:** Bu marīż cānım kendi ḥālini nice keşf ü iẓhār idebilür (7) eger ʿaşḳ lisānından[835] göñül sāz beyānını eylemez ise; yaʿni bīmār olan cānım (8) derd-i derūnını bir vaḳtde añladamaz meger göñül sāzı vāsıṭa idüp (9) ʿaşḳ lisānından īżāḥ ve aşikāre eyler[836] ise o ḥālde derd-i derūnum (10) ne derecede oldığını herkes fehm ider.

Hemçün Selīm hīç kesī der-maḳām-ı ḥāl

Āgeh negeşteest zi-rāz-ı nihān-ı çeng

(13) **hemçün** edāt-ı teşbih **hīç** maʿdūm-ı muṭlaḳ ve endek maʿnāsına[837] **kes** (14) kimse **–ī** edāt-ı vaḥdet **maḳām** mekān **ḥāl** insana muḫtaṣṣ[838] olan (15) heyʾet ve keyfiyyete dinür[839] **āgeh** āgāhdan muḫaffef muṭṭaliʿ ve ḫaberdār[840] **negeşte** (16) olmamış **rāz** sır **nihān** gizli

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Selīm gibi hīç bir kimse ḥāl maḳāmında sāzıñ gizli sırrından (18) ḫaberdār olmamışdır;[841] yaʿni ẓāhir ḳulāğı ile[842] diñleyen bir şeyi añlayamaz semʿ-i (19) bāṭın ile istimāʿ itmek lāzımdır tā ki ne gizli sırlar var añlaşılsun.

---

[831] ḥāl insana maḫṣūṣ olan heyʾet ve keyfiyyete dinür: -D
[832] ḫasta marīż ve bīmār: ḫasta marīż ve bīmār –e müctelibe B, C, D
[833] zebān lisān ve dil: zebān dil ve lisān D
[834] beyān bellü ve vāżıḥ: beyān vāżıḥ ve bellü B, C
[835] ʿaşḳ lisānından: ʿaşḳ lisānında D
[836] aşikāre eyler: aşikār eyler D
[837] hīç maʿdūm-ı muṭlaḳ ve endek maʿnāsına: hīç maʿdūm ve endek B, C, D
[838] insana muḫtaṣṣ: insana maḫṣūṣ B, C
[839] ḥāl insana muḫtaṣṣ olan heyʾet ve keyfiyyete dinür: -D
[840] āgāhdan muḫaffef muṭṭaliʿ ve ḫaberdār: muṭṭaliʿ ve ḫaberdār B, C
[841] Selīm gibi hīç bir kimse ḥāl maḳāmında sāzıñ gizli sırrından ḫaberdār olmamışdır: -D

Ġazel 70

Fāilātün feilātün feilātün fa’lün

Dem-be-dem mī reved ez-dide-i ḫun-bārem seyl

267

Ki nedārem naẓarī lāyıḳ-ı dīdār-ı süheyl

(2) **dem-be-dem** vaḳt vaḳt **mī reved** gidiyor **dīde** göz **ḫūn-bār** (3) ḳān yaġdırıcı **seyl** keṡret-i bārān ve ḳar mużmaḥil oldıġı maḥallerde (4) vāḳiᶜ olan āb-ı revāna dirler ᶜArabīyle müşterektir[843] **ki** edāt-ı taᶜlīl **nedārem** (5) ṭutmam **naẓar** baḳmaḳ **–ī** edāt-ı vaḥdet **lāyıḳ** sezā **dīdār** vech ve yüz (6) **süheyl** bir kevkeb ismidir ki ṭulūᶜundan[844] bi’l-cümle fevākih nefc bulup (7) ve şiddet-i ḥarr-ı hevā münḳażī olur bu kevkeb diyār-ı Yemende merᵓī oldıġından (8) içün[845] sitāre-i Yemenī taᶜbīr iderler gerek elma maḳūlesi gibi ḳırmızı renkli (9) mīveler ve sāᵓir ol renkde olanlar[846] bi-iẕni Teᶜāla ol kevkebiñ ṭulūᶜunda (10) renk-peẕīr olur[847] ḥatta ḳırmızıya boyanacaḳ saḫtiyānları ḥāżır idüp (11) ṭulūᶜı anda boyaya vażᶜ iderler imiş ve ᶜaḳīḳ didikleri ṭāş kezalik (12) andan renk alur imiş fesubḥānü’l-ḳādir nāẓım-ı taḥrīr maḥbūbunuñ (13) cemālini sitāre-i süheyle teşbih itmişdir.

(14) **Maḥṣūl-i beyt:** Vaḳt vaḳt ḳan yaġdırıcı gözümden seyl gidiyor zīrā (15) süheyl kevkebine lāyıḳ bir naẓar ṭutmam; yaᶜnī süheyl aḫteri gibi dıraḫşān[848] olan (16) cemāl-i cānāna sezā bir naẓara mālik olmadıġından seyl gibi ḳan yaġdırıcı (17) gözümden yaşlarım vaḳt vaḳt revān oluyor.

---

[842] ẓāhir ḳulāġı ile: ẓāhir ḳulāġıyla B, D

[843] vāḳiᶜ olan āb-ı revāna dirler ᶜArabīyle müşterektir: vāḳiᶜ olan āb-ı revān ᶜArabīyle müşterek ismdir B, C, D

[844] süheyl bir kevkeb ismidir ki ṭulūᶜundan: süheyl bir kevkeb ismidir ki ṭulūᶜunda D

[845] bu kevkeb diyār-ı Yemende merᵓī oldıġından içün: bu kevkeb diyār-ı Yemende merᵓī oldıġı içün D

[846] olanlar: olan B, C, D

[847] renk-peẕīr olur: renk-peẕīr olub D

[848] süheyl aḫteri gibi dıraḫşān: süheyl aḫteri gibi lāmiᶜ ve dıraḫşān D

Bī-süheyl ruḫ-ı ān zühre çünīn der-ʿālem

Kāfirem ger be-meh ü mihr merā bāşed meyl

(20) **bī-** edāt-ı nefy **ruḫ** ʿārıż ve yañaḳ **ān** ism-i işāret **zühre** sebʿa-i (21) seyyāreden bir kevkeb ismidir ki felek-i s̱ālis̱de olur sāʾir nücūma nisbet

268

(1) mütelālī ve ṣāfī oldığından[849] içün tesmiye olunmuşdur[850] Fārisīde nāhīd (2) dirler **çünīn** böyle **der-** edāt-ı ẓarf[851][852] **ʿālem** māsiva-yı Allah cemīʿ-i mükevvenāt (3) **kāfir** sātir **ger** edāt-ı şarṭ[853] **be-** edāt-ı ilṣāḳ **meh** ḳamer ve ay[854] (4) **mihr** güneş[855] **merā** benim **bāşed** olur **meyl** raġbet

(5) **Maḥṣūl-i beyt:** Kevkeb-i zühre[856] gibi mütelālī olan cānānıñ sitāre-i süheyle (6) müşābih olan yañaġı olmaḳsızın ben sātirim eger şems ve ḳamer[857] benim meyl (7) ü raġbetim olur ise; yaʿni cānānımı şems ve ḳamere tercīḥ iderim benim naẓarımda (8) andan ḳıymetli bir şeyʾ yoḳdur.

Ān büved salṭanat-ı ʿaşḳ ū şehinşāhī-i men

Ki künem der-ḳademeş salṭanat-ı dehr-i ṭufeyl

---

[849] oldığından: oldığı B, C
[850] tesmiye olunmuşdur: zühre tesmiye olunmuşdur D
[851] der- edāt-ı ẓarf: der- ẓarfiyye D
[852] der- edāt-ı ẓarf: -B, -C
[853] ger edāt-ı şarṭ: -B, -C
[854] meh ḳamer ve ay: meh ḳamer D
[855] mihr güneş: mihr şems ve güneş B, C, mihr şems D
[856] kevkeb-i zühre: zühre kevkebi B, C, D
[857] eger şems ve ḳamer: eger şems ve ḳamere D

(11) **ān** ol **büved** olur **salṭanat** sulṭanlıḳ ve ḳahr u ġalebe **şehinşāh** (12) melikü'l-mülūk **men** ben **ki** edāt-ı beyān **künem** iderim **ḳadem** ayāḳ (13) **–[e]ş** żamīr[858] cānāna rāciʿ **dehr** zamān **ṭufeyl** tābiʿ ve ṭalḳāvuḳ[859]

(14) **Maḥṣūl-i beyt:** ʿAşḳ sulṭanlığı ve benim melikü'l-mülūk oldığım ol olur ki (15) cānānımıñ ayāġına zamān sulṭanlığını tābiʿ ideyim; yaʿni cānānımıñ uġrunda (16) İbrahīm Edhem gibi salṭanatımı fedā ideyim zīrā baña cānān lāzımdır ġayrı bir şeyʾiñ (17) lüzūmı yoḳdur.

Ber-necest ez-ṣaf-ı ʿuşşāḳ çü men mecnūnī

Gerçi bisyār çü Mecnūn şüde peydā zīn ḫayl

(20) **ber-** taḥsīn-i lafẓ içün[860] **necest** ṣıçramadı **ṣaf** ṣıra **ʿuşşāḳ** (21) ʿāşıḳıñ cemʿi üftāde **çü** edāt-ı teşbīh **men** ben **mecnūn** dīvāne

269

(1) **–ī** edāt-ı maṣdar[861] **bisyār** keṡīr ve çoḳ **çü** edāt-ı teşbīh **Mecnūn** Ḳays-ı (2) Āmirī ki Leylānın ʿāşıḳıdır **şüde** olmuş **peydā** aşikār **zīn** (3) bundan **ḫayl** at sürisüne dinür cemāʿat-ı efrās maʿnāsına burada (4) muṭlaḳa cemāʿat maḳṣūddur.

(5) **Maḥṣūl-i beyt:** ʿĀşıḳlar ṣırasından benim gibi bir dīvāne ṣıçramadı gerçi bu (6) ʿuşşāḳ cemāʿatinden Mecnūn gibi çoḳ aşikār olmuşdur; yaʿni dünyaya çoḳ (7) dīvāne ʿāşıḳlar[862] gelmişdir faḳaṭ anlarıñ içinde benim gibi yoḳdur ben bu yolda[863] teferrüd itmişim.

Ṭāliʿem saʿd şüd imşeb ki münāsib çü Selīm

---

[858] –[e]ş żamīr: –[e]ş żamīr-i ġāʾib B, C, D
[859] ṭufeyl tābiʿ ve ṭalḳāvuḳ: ṭufeyl tābiʿ ve ṭalḳāvuḳ maʿnāsınadır B, C, D
[860] ber- taḥsīn-i lafẓ içün: ber- taḥsīn-i lafẓ içündür B, C
[861] –ī edāt-ı maṣdar: –ī edāt-ı vaḥdet B, C, D
[862] ʿāşıḳlar: -B, -C
[863] bu yolda: -D

Dest der-ḥalḳa-i zülfeş zede ḫᵛāndem ve’l-leyl

(10) **ṭāliʿ** baḫt **saʿd** ḳutlu ve ferḫunde ve mübārek olmaḳ **şüd** oldı (11) **imşeb** bu gice **ki** edāt-ı taʿlīl **münāsib** ḳarābet peydā idici (12) **çü** edāt-ı teşbīh **dest** yed ve el **ḥalḳa** maʿrūf **zede** urmuş[864] (13) **zülf** cebhe üzerinde olan ṣāç **ḫᵛāndem** oḳudum **ve’l-leyl** sūre-i ve’l-leyl[865]

(14) **Maḥṣūl-i beyt**: Bu gice baḫtım mübārek oldı zīrā cānāna ḳarābet peydā idüp Selīm (15) gibi zülfi ḥalḳasına el urup ve’l-leyl sūresini oḳudum, nāẓım-ı taḥrīriñ (16) şu beytden maḳṣūdı cānānıñ siyāh ṣaçlarını sevād-ı leyle teşbīh itmekdir.

Ġazel 71

Fāilātün feilātün feilātün faʿlün

Bes ki hestem be-dil-i ḫūn şüde ez-yār ḫacil

Şermem āyed ki ḫayāleş güẕerānem der-dil

(20) **bes** yeter **ki** edāt-ı beyān **hest** edāt-ı rabṭ ḫacile maṣrūfdur[866] (21) **be-** edāt-ı muṣāḥabet **ḫūn** dem ve ḳān **şüde** olmuş **yār** dost

270

(1) **ḫacil** maḥcūb **şerm** ḥayā ve utanmaḳ **āyed** gelür **ḫayāl** insanıñ (2) müteḫayyilesinde mürtesem ve müteşebbih olan ṣūret ve tims̱āle dinür **–[e]ş** żamīr[867] (3) cānāna rāciʿ **güẕerānem** geçiririm[868] **der-** edāt-ı ẓarf[869] **dil** göñül

---

[864] urmuş: urup bu kelimenin āḫirinde hā-i terettübdür B, C
[865] ve’l-leyl sūre-i ve’l-leyl: -D
[866] hest edāt-ı rabṭ ḫacile maṣrūfdur: hest edāt-ı rabṭ ḫacile maṣrūfdur –[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde B, C
[867] –[e]ş żamīr: –[e]ş żamīr-i ġāʾib D
[868] güẕerānem geçiririm: güẕerānem geçirdim D
[869] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D

(4) **Maḥṣūl-i beyt**: Yeter ki ḳān olmuş göñül ile dostdan maḥcūbum cānānıñ (5) tims̱ālini göñle uġradayım baña ḥayā gelür; yaʿni cānān ʿālicenāb oldıġından (6) ṣūret-i cihān ḳıymeti[870] göñlüme[871] mürūr itmesinden ḥayā iderim.

Münfaʿil ez-kerem-i dost dil-i pür-ḥasret

Mī gürīzem be-reh-i bādiye menzil menzil

(9) **münfaʿil** müteʾes̱s̱ir **kerem** nefāset ve ʿizzet ve şeref **dost** yār (10) **dil** göñül **pür** ṭolu **ḥasret** fevt olmuş nesneye kemāl-i ārzudan (11) dıriġ ve teʾes̱s̱üf eylemek maʿnāsınadır **mī gürīzem** ḳaçarım **be-** edāt-ı ilṣāḳ (12) **reh** ṭarīḳ ve yol **bādiye** beyābān ve çöl **menzil** ḳonāḳ

(13) **Maḥṣūl-i beyt**: Ḥasret ṭolu göñlüm dostuñ kereminden müteʾes̱s̱irdir ḳonāḳ (14) ḳonāḳ beyābān ṭarīḳine ḳaçıyorum; yaʿni benim istiʿdād ve istiḥḳāḳım yoḳ (15) iken cānānıñ kerem ve iḥsānından müteʾes̱s̱ir olup baʿīd maḥallere firār iderim.

Dil ki ḳadr-i naẓar-ı ʿaşḳ nedānist evlā

Baʿd ez-īn ger rehed ez-kūçe-i ḥırmān müşkil

(18) **dil** göñül **ki** edāt-ı beyān **ḳadr** miḳdār ve meblaġ **naẓar** baḳmaḳ **nedānist** (19) bilmedi **evlā** aḥra ve ecder ve elyaḳ maʿnāsına[872] **baʿd ez-īn** bundan ṣoñra (20) **ger** edāt-ı şarṭ **rehed** ḫalāṣ olur ve ḳurtulur **kūçe** bāzār başı **ḥırmān** meʾyūs olmaḳ

(21) **Maḥṣūl-i beyt**: Göñül ki[873] ʿaşḳ naẓarınıñ ḳadr ü ḳıymetini bilmedi bundan ṣoñra maḥrūmluḳ

271

[870] ṣūret-i cihān ḳıymeti: ṣūret-i cihān ḳıymeti benim gibi ednānıñ B, C, ṣūret-i cihān ḳıymetini benim gibi ednānıñ D
[871] göñlüme: göñlüne B, C, D
[872] evlā aḥra ve ecder ve elyaḳ maʿnāsına: evlā aḥra ve ecder ve elyaḳ maʿnāsınadır D
[873] ki: -D

(1) bāzārından ḫalāṣı[874] müşkil olur ise evlādır; yaʿni ʿaşḳıñ miḳdār ve meblaġını (2) bilemediginden[875] o devlet ve saʿādetden maḥrūm ve meʾyūs olur ise aḥradır.[876]

Sāḫt rüsvā-yı cihānī men-i sevdā-zede-rā

Hemçünān dil be-cefā vü sitem-i ū māʾil

(5) **sāḫt** düzdi ve yapdı **rüsvā** şāyiʿ **cihān** dünya **men** ben (6) **sevdā** aḫlāṭ-ı erbaʿanıñ ḫılṭ-ı süflisidir ki aġdiyeden miʿdede (7) baʿde'n-nażc ḥāṣıl olan āb-ı ṣāfī cigere vāṣıl olduḳda anda tekrār nażc (8) ve inṭıbāḫdan ṣoñra ġāyet laṭīfī dem ve nā-puḫte ve ḫāmī balġam ve köpükī (9) ṣafra ve derdi[877] yaʿni iṣḳālı sevdā olur[878] maḥal-i ḳarārı ṭıḥāl[879] yaʿni ṭalaḳdır (10) **zede** urmış **–ra** ʿalāmet-i mefʿūl[880] **hemçünān** öyle **dil** göñül (11) **be-** edāt-ı ilṣāḳ **cefā** cevr **sitem** ẓulm[881] **māʾil** raġbet idici

(12) **Maḥṣūl-i beyt**: Cānān ben sevdā urmışı cihān şāyiʿ yapdı anıñ (13) cevr ü ẓulmüne göñül öyle rāġıbdır; yaʿni beni rüsvā-yı cihān itdiginden (14) muḥabbete bir sekte getürmedi[882] kemā fī's-sābıḳ göñül anıñ cevr ü sitemine māʾildir (15) vāzgeçemez ve mübtelādır terk idemez.

Ey Selīmī çü revī dide-i giryān sūy-ı dost

Ser be-bālā nekünī belki fürū rev der-gīl

---

[874] ḫalāṣı: ḫalāṣ D
[875] bilemediğinden: bilmediğinden D
[876] aḥradır: evla ve aḥradır D
[877] derdi: türdi D
[878] iṣḳālı sevdā olur: iṣḳālı sevdā olur ve B, C, D
[879] ṭıḥāl: ṭıḥāldır B, C, D
[880] –ra ʿalāmet-i mefʿūl: –ra edāt-ı mefʿūl B, C, D
[881] sitem ẓulm: sitem ẓulm ū żamīr cānāna rāciʿ B, C, D
[882] getürmedi: gelmedi B, C

(18) **çü** edāt-ı taʿlīl **revī** gidersin **dīde** çeşm ve göz **giryān** aġlayıcı (19) **sūy** cānib ve ṭaraf **dost** yār **be-** edāt-ı ilṣāḳ **bālā** yüce (20) ve yüksek **nekünī** eylemezsin **fürū** aşāġı **rev** git[883] **gīl** çāmur ve balçıḳ

(21) **Maḥṣūl-i beyt**: Ey Selīm çünki dostuñ cānibine aġlayıcı göz ile gidersin

272

(1) bāşıñı yuḳārı eylemeyesin belki çāmurda aşāġı git; yaʿni kibr ve mübāhāt ile (2) gitme tevāżuʿ ve tenezzül ile başıñı aşāġı indirerek git, şāyed ki cānānıñ (3) merḥametini celb idüp luṭfuna maẓhar[884] olursın.

Ġazel 72

Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün

Sāḳiyā mey deh ki sāzem rūy-ı zerd-i ḫᵛiş āl

Muṭribā binvāz çengī tā küned dil ḥasbiḥāl

(6) **sāḳī** bezm-i ʿişretde ḳadeḥ ṭolāşdıran[885] maḥbūba dirler **mey** bāde **deh** (7) vir **ki** edāt-ı beyān **sāzem** düzerim **rūy** yüz **zerd** ṣārı (8) **ḫᵛiş** kendi **āl** ḳırmızı **muṭrib** çalġıcı **–ā** nidā içündür **bi-** (9) teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içün[886] **nüvāz** oḫşa[887] ve sāz çal ve naġme eyle[888] (10) maʿnālarınadır **çeng** sāz **–ī** tenkīr içündür[889] **tā** edāt-ı taʿlīl **küned** (11) ider **dil** göñül **ḥaseb** ṣāymaḳ taʿdād maʿnāsına **ḥāl** maʿlūm[890]

---

[883] rev git: rev git der- edāt-ı ẓarf B, C, rev git der- edāt-ı ẓarfiyye D
[884] maẓhar: nāʾil B, C, D
[885] ṭolāşdıran: dolaşdıran C
[886] bi- teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içün: bi- teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içündür B, C, D
[887] oḫşa: oḳşa C
[888] naġme eyle: naġme ḳıl B, C
[889] –ī tenkīr içündür: –ī edāt-ı tenkīr B, C, D
[890] ḥāl maʿlūm: ḥāl insānıñ muḫtaṣṣ oldıġı heyʾet ve keyfiyyete dinür B, C, ḥāl insāna muḫtaṣṣ olan heyʾet ve keyfiyyete dinür D

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey sāḳī bāde vir ki kendi ṣārı yüzümi ḳırmızı yapayım ey çalġıcı (13) sāz çal tā ki göñül ḥālini taʿdād ide; yaʿni derd-i ʿaşḳdan ṣārarmış olan (14) yüzimi bāde ile ḳırmızı ideyim ve sāz benim iñledigim ve fiġān eyledigim gibi (15) iñleyüp fiġān eylediginden sāz ile ḥasbiḥāl ideyim içün ey muṭrib sāz çal.

Bī-zebān çeng ez-ḫayāl-i dūr-bīn der-nāleest

Vay ān miskin ki bāşed nāle-i ū ez-ḫayāl

(18) **bī-** edāt-ı nefy **zebān** lisān ve dil **çeng** sāz **ḫayāl** ḳuvve-i müteḫayyilede (19) mürtesem olan tims̱āl[891] **dūr-bīn** vaṣf-ı terkībī uzāḳ görüci[892] **nāle** iñlemek (20) **vay** bir lafẓdır ki maḥall-i tahassür ve hengām-ı firḳat ve cāy-ı teʾessüf ve efsūs mahallinde (21) īrād iderler **ān** ol[893] **miskīn** faḳīr **ki** edāt-ı beyān **bāşed** olur

273

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Sāz lisānı olmaḳsızın ḫayālden uzāḳ görüci kimse iñlemekdedir (2) teʾessüf ol faḳīre ki anıñ iñlemesi ḫayālden olur; yaʿni cānān ile zānū- (3) be-zānū oturup muḥabbet eylemekdir maḳṣūd ḫayālini taṣavvūr ile ʿāşıḳa (4) bir tesellī ḥāṣıl olmaz bu ṣūretde cemālini tefekkür-i belā ṭāʾildir.[894]

Çün figende gīsūyet der-gerden-i cān silsile

Behr-i cān-ı men mekün her dem belāyī pāymāl

(7) **çün** edāt-ı taʿlīl **figende** bıraḳmış **gīsū** ṣāç bölügi[895] **gerdan** (8) ʿunḳ ve boyun **silsile** zencīr **behr** taʿlīl içün[896] **men** ben **mekün** (9) eyleme **her dem** her vaḳt **belā**

---

[891] tims̱āl: ṣūret ve tims̱āl B, C, tims̱āle dinür D
[892] dūr-bīn vaṣf-ı terkībī uzāḳ görüci: dūr-bīn vaṣf-ı terkībī uzāḳ görüci der- edāt-ı ẓarfiyye D
[893] ān ol: ān ol ism-i işāret B, C, D
[894] bir tesellī ḥāṣıl olmaz bu ṣūretde cemālini tefekkür-i belā ṭāʾildir: bir tesellī ḥāṣıl olmadığından cemālini tefekkürde belā ṭāʾildir B, C, bir tesellī ḥāṣıl olmadığından cemālini tefekkür-i belā ṭāʾildir D
[895] gīsū ṣāç bölügi: gīsū ṣāç bölügi –[e]t edāt-ı ḫiṭāb D
[896] behr taʿlīl içün: behr edāt-ı taʿlīl B, C

köhne ve fersūde olmaḳ ve çürümek **–ī** (10) edāt-ı vaḥdet **pāymāl** ayāḳ altında ḳalmış ve başılmış istiʿāre (11) ṭarīḳiyle zebūn ve ḫᵛor ve ẕelīl maʿnāsınadır.

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān çünki senin gīsūlarıñ cān ʿunḳunda (13) zencīr bıraḳmışdır benim cānım içün her vaḳt bir belā ile ayāḳ altında (14) ḳalmış eyleme; yaʿni beni gīsū zencīrine bend idüp ḫᵛor ve ẕelīl itme.

Tā meger lāyıḳ nümāyed çeng ü mıżrāb-ı türā

Ez-żaʿīfī geşte çün mıżrāb-ı engüşt-i ḫilāl

(17) **tā** edāt-ı taʿaccüb **meger** şāyed **lāyıḳ** sezā **nümāyed** görinür **çeng** (18) sāz **mıżrāb** tāzene ki anıñla sāz çalarlar **türa** seniñ **żaʿīfī** (19) naḥāfet ve zebūnluḳ **geşte** eylemiş **çün** edāt-ı teşbīh **engüşt** (20) ışbıʿ ve parmaḳ **ḫilāl** maʿrūf ki dişler arasında ḳalān ḥurdeleri anıñla alurlar.

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Ne ʿaceb şāyed seniñ sāzıña ve tāzeneñe sezā görinür

274

(1) żaʿīflikden ḫilāl parmaġıñ tāzenesi gibi eylemişdir;[897] yaʿni derd-i ʿaşḳ ile (2) cismim tāzene gibi żaʿīf ve zebūn olmuşdur ile'l-ān luṭf u merḥametiñizi (3) isticlāba muvaffaḳ olamadım.

Çün nüvāzī çeng-i cān lāyıḳ bā-īs̱ār tüvānīst

Ey Selīmī çün künem vaṣleş büved mā-rā muḥal

(6) **çün** nice ve ne ḥāl ile **nüvāzī** çalarsın **çeng** sāz (7) **cān** rūḥ-ı ḥayvānī **layıḳ** sezā **be-** edāt-ı ilṣāḳ **īs̱ār** (8) iḫtiyār eylemek **tü** sen **nīst** degildir **çün** nice **künem** iderim (9) **vaṣl** vuṣlat[898] **büved** olur **ma-rā** bize

---

897 eylemişdir: olmuşdur D

898 vaṣl vuṣlat: vaṣl vuṣlat –[e]ş cānāna rāciʿ B, C, vaṣl vuṣlat –[e]ş żamīr cānāna rāciʿ D

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān ne ḥāl ile ki sen sāzı çalarsın cān seniñ (11) iḫtiyār eylemeñe sezā degildir ey Selīm nīce ideyim maʿşūḳuñ vuṣlatı bize muḥāl (12) olur; yaʿni ey maḥbūb sāzı ol ḳadar güzel çalarsın ki baḫşiş olaraḳ (13) cānımı virmek isterim faḳaṭ bī-ḳıymet idügünden seniñ iḫtiyār eylemeñe lāyıḳ (14) degildir ve çaldıġıñ sāz[899] ziyāde güzel oldıġından bir cān virmekle tamāmiyle (15) ḥaḳḳını teʾdiye idemem.[900]

Ġazel 73

Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün

Ey giriftār-ı ġamet cānhā-yı dil-efgār hem

Dil pür-ez-ḫūn der-firāḳet çeşm-i gevher-bār hem

(19) **giriftār** mübtelā ve ṭutulmuş **ġam** ġuṣṣa ve endūh[901] **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb (20) **cān** rūḥ-ı hayvānī **-hā** edāt-ı cemʿ **dil** göñül **efgār** mecrūḥ (21) **hem** daḫi **pür** ṭolu[902] **ḫūn** dem ve ḳan[903] **firāḳ** ayrılıḳ **çeşm**

275

(1) göz **gevher-bār** vaṣf-ı terkībī cevher yaġdırıcı

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ ʿaşḳıñ ġamına cānlar daḫi mecrūḥ göñüller[904] (3) mübtelādır göñül daḫi cevher yaġdırıcı göz seniñ firāḳıñda ḳandan (4) ṭoludur,[905] şu beytde gözyaşı ḳaṭreleri īncü dānelerine teşbīh olunmuşdur.

Çend dārī ez-ḥarīm-i vaṣl maḥrūmem çünīn

---

[899] sāz: -C

[900] bir cān virmekle tamāmiyle ḥaḳḳını teʾdiye idemem: tamāmiyle ḥaḳḳını bir cān virmekle teʾdiye idemem B, C, D

[901] ġam ġuṣṣa ve endūh: ġam ġuṣṣa D

[902] ṭolu: dolu C

[903] ḫūn dem ve ḳan: ḫūn dem ve ḳan der- edāt-ı ẓarfiyye D

[904] daḫi mecrūḥ gönüller: daḫi mecrūḥ güller D

[905] ṭoludur: doludur C

Tā be-key cevr ü cefā binmā vefā yek-bār hem

(7) **çend** nice bir **dārī** ṭutarsın **ḥarīm** ḥarem **maḥrūm** meʾyūs (8) **çünīn** böyle **tā** intihā-i ġāyet içün[906] **be-** müʾekked **key** edāt-ı istifhām (9) ḳaçān maʿnāsına **bi-** teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içündür[907] **nümā** göster (10) **vefā** ʿahd ü peymānı naḳż itmeyüp muḥafaẓa eylemek[908] **yek-bār** bir kere **hem** daḫi

(11) **Maḥṣūl-i beyt:** Nice bir vuṣlat ḥareminden beni böyle meʾyūs ṭutarsın (12) cevr ü cefā ḳaçāna dekdir bir kere daḫi vefā göster; yaʿni beni encümen-i viṣāliñe (13) nāʾil eyle cevr ü cefāña taḥammülüm ḳalmadığından bir kere daḫi vefā ile muʿāmele ḳıl.

Baʿd ez-īn dīvāneveş āyem be-kūyet her şebī

Hemçü Mecnūn bā-fiġān ü nālehāy ü zāri[909] hem

(16) **baʿd ez-īn** bundan ṣoñra **veş** edāt-ı teşbīh **āyem** gelürüm **be-** (17) edāt-ı ilṣāḳ[910] **kūy** maḥalle[911] **şeb** gice **–ī** edāt-ı vaḥdet **hemçü** (18) edāt-ı teşbīh[912] **Mecnūn** Ḳays-ı Āmirī[913] Leylā'nıñ ʿāşıḳıdır **bā-** (19) edāt-ı muṣāḥabet[914] **fiġān** feryād **nāle** iñlemek **-hā** edāt-ı cemʿ **zār** bu daḫi (20) iñlemek maʿnāsınadır bu ṣūretde nāleniñ ʿaṭf-ı tefsiridir.

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Bundan ṣoñra her bir gice seniñ maḥalleñe dīvāne gibi gelürüm Mecnūn

276

[906] intihā-i ġāyet içün: intihā-i ġāyet içündür B, C, D
[907] be- müʾekked key edāt-ı istifhām ḳaçān maʿnāsına be- teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içündür: -C
[908] vefā ʿahd ü peymānı naḳż itmeyüp muḥafaẓa eylemek: -D
[909] nāle-hāy ü zārī: nāle-hā-yı zār B, C, D
[910] be- edāt-ı ilṣāḳ: be- edāt-ı teşbīh B, C
[911] kūy maḥalle: kūy maḥalle –[e]t edāt-ı ḫiṭāb her edāt-ı ḥaṣr D
[912] kūy maḥalle şeb gice –ī edāt-ı vaḥdet hemçü edāt-ı teşbīh: -C
[913] Ḳays-ı Āmirī: Ḳays-ı Āmirī ki B, C, D
[914] bā- edāt-ı muṣāḥabet: bā- edāt-ı muṣāḥabet ʿArabīde maʿa gibi B, C, D

(1) gibi feryād ile daẖi iñlemekler ile; yaʿni Mecnūn-ı Āmirī Leylā'nıñ maḥallesinde (2) ṭolaşup[915] āh u efġān[916] itdigi gibi ben de aña mānend[917] her gice maḥalleñde (3) āh u feryād idecegim hem-sāyeleriñ[918] bī-raḥm oldıġıñı bileceklerdir.

Sūz u derd-i ẖod çisān pinhān tüvānem dāşten

Çün şüdem rüsvā-yı şehr ü kūçe vü bāzār hem

(6) **sūz** ism-i maṣdar yanmaḳ maʿnāsına[919] **derd** vecaʿ ve aġrı **ẖod** kendi (7) **çi** ne – **sān** edāt-ı teşbīh **pinhān** gizli **tüvānem** ḳādir olurum (8) **dāşten** ṭutmaḳ **çün** edāt-ı taʿlīl **şüdem** oldum **rüsvā** (9) şāyiʿ **şehr** belde[920] **kūçe** bāzār başı

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Kendi derdimi ve yanmamı ne gibi gizli ṭutmaġa ḳādir olurum (11) çünki şehriñ daẖi bāzār başınıñ şāyiʿi oldum; yaʿni derd-i ʿaşḳı bundan böyle (12) ketm u iẖfā idemem zīrā çārsuda[921] ve bāzārda saña mübtelā[922] oldıġım şüyūʿ buldı.

Bes ki şüd ez-āh ü eşk-i men tamām-ı şehr pür

Āh mī bīnem keşīde ber-der ü dīvār hem

(15) **bes** ziyāde ve çoḳ **ki** edāt-ı beyān **şüd** oldı **āh** ehl-i derdiñ (16) elem ve ġuṣṣadan derdnāk nefesidir **men** ben **şehr** belde[923] **pür** ṭolu[924] (17) **mī bīnem** görürüm **keşīde** çekilmiş **ber-** edāt-ı istiʿlā **der** ḳapu **dīvār** cidār

---

915 ṭolaşup: dolaşup C
916 āh u efġān: āh u fiġān C
917 ben de aña mānend: ben daẖi aña mānend D
918 hem-sāyeleriñ: ḳomşular B, C, D
919 sūz ism-i maṣdar yanmaḳ maʿnāsına: sūz yanmaḳ B, C, D
920 şehr belde: şehr ḳaṣaba B, C, D
921 çārsuda: çārsu B, çārşu C, D
922 saña mübtelā: saña mübtelā ve giriftār B, C, D
923 şehr belde: şehr belde ve ḳaṣaba D
924 ṭolu: dolu C

(18) **Maḥṣūl-i beyt:** Ziyāde āhımdan ve gözyaşımdan bi't-tamām şehr ṭolu[925] oldı daḫi dīvār ve ḳāpu (19) üzerine āh çekilmiş göriyorum; yaʿni bütün şehri āh ile ve gözyaşıyla māl-ā-māl eyledim.

Dey be-kūyet āmedem ruḫsāre[926] pūşīdī zi-men

Veh ki mī dārī dirīġ ez-bī-dilān dīdār hem

277

(1) **dey** dünki gün **be-** edāt-ı ilṣāḳ **kūy** maḥalle **āmedem** geldim **ruḥsār**[927] (2) ʿārıż ve yañaḳ ʿArabīde ʿiẕār dirler **pūşīdī** setr itdiñ ve örtdüñ (3) **zi-men** benden **veh** teʾessüf **ki** edāt-ı taʿlīl **mī dārī** ṭutarsın (4) **dirīġ** ḥayf **bī-dil** ʿāşıḳ **-ān** edāt-ı cemʿ **dīdār** vech ve yüz

(5) **Maḥṣūl-i beyt:** Seniñ maḥalleñe dünki gün geldim yañaġıñı benden örtdüñ (6) teʾessüf zīrā ʿuşşāḳdan yüziñi ḥayf ṭutarsın; yaʿni cemīʿ-i ʿāleme ʿarż-ı (7) cemāl ider iken ʿuşşāḳ-ı ḫāksāra yüziñi göstermege dirīġ itdigiñize teʾessüf eylerim.

Ey Selīmī bī-nihāl-i ḳadd-i ān gül-ruḫ künūn

Mī nümāyed ḫār der-çeşmem gül ü gülzār hem

(10) **bī-** edāt-ı nefy **nihāl** dal **ḳad** ḳāmet ve boy **ān** ol **gül-ruḫ** gül (11) yañaḳlı **künūn** şimdi **mī nümāyed** görinür **ḫār** tiken[928] **çeşm** ʿayn (12) ve göz **gül** maʿrūf çiçekdir **gülzār** gül maḥalli ki gülistān daḫi gülşen[929] dirler

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm ol gül yañaḳlı maḥbūbuñ nihāl ḳāmeti olmaḳsızın şimdi (14) gözümde gül ve gülistān tiken[930] görinür; yaʿni cānānsız gülistān

---

[925] ṭolu: dolu C
[926] ruḫsāre: ruḫsār D
[927] ruḥsār: ruḥsāre B, C
[928] tiken: diken C
[929] gülistān daḫi gülşen: gülistān ve gülşen B, C, gülistān ve gülşen daḫi D
[930] tiken: diken C

çeşmime (15) zindān ve gül tiken[931] görinür zīrā gül ṣafāsı maḥbūbla olur ansız[932] ḥüzn (16) ü kederden başḳa bir şeyʾi müntec olamaz.

Ġazel 74

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Çi ḥālest īn ki ḫᵛāhem dāʾim ez-ḫod bī-ḫaber bāşem

Helāk-ı ʿaşḳ-ı ruḫsār-ı yekī zībā püser bāşem

(20) **çi** edāt-ı istifhām **ḥāl** insana muḫtaṣṣ olan heyʾet ve keyfiyyete dinür (21) –**[e]st** edāt-ı ḫaber[933] **īn** bu[934] **ki** edāt-ı beyān **ḫᵛāhem** isterim

278

(1) **dāʾim** hemīşe[935] **ḫod** kendi **bī-** edāt-ı nefy[936] **ḫaber** peyġam ve peyām **bāşem** (2) olurum **helāk** vefāt itmek[937] **ruḫsār** ʿārıż ve yañaḳ[938] **yek** bir **–ī** (3) tenkīr içündür[939] **zībā** yaḳışıḳlu **püser** çocuḳ

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Bu ne ḥāldir ki dāʾim kendimden ḫabersiz olayım isterim bir yaḳışıḳlı (5) çocuğuñ yañağı ʿaşḳınıñ helāki olmaḳ isterim; yaʿni bu dünyā-yı serīü'z-zevālde (6) devām ve s̱ābit yoḳdur ʿāḳıbet terk itmemiz muṣammemdir bāri bir maḥbūbuñ ʿaşḳınıñ (7) helāki olaraḳ gideyim bu ṣūretde şehīd-i ʿaşḳ olurum şu[940] sebeble (8) ʿuḳbāda merātib-i ʿulyāyı iḥrāz iderim.

Ḫudā-bīn geştem ez-āyīne-i ruḫsār-ı meh-rūyī

---

[931] tiken: diken C
[932] ansız: ansızın C
[933] –[e]st edāt-ı ḫaber: -B, -C
[934] īn bu: īn ism-i işāret B, C, D
[935] dāʾim hemīşe: dāʾim hemīşe ez- edāt-ı ibtidā ʿArabīde men gibi D
[936] bī- edāt-ı nefy: bī- edāt-ı nefydir ʿArabīde lā gibi B, C, D
[937] helāk vefāt itmek: helāk tebāh B, C
[938] ruḫsār ʿārıż ve yañaḳ: ruḫsār yañaḳ B, C
[939] -ī tenkīr içündür: -ī edāt-ı tenkīr B, C
[940] şu: bu B, C

İlāhī kūr bādā dīdeem ger kec-naẓar bāşem

(11) **Ḫudā-bīn** vaṣf-ı terkībī Ḫudāyı görici **geştem** oldum **āyīne** mirāt (12) **ruḫsār** ʿiẕār ve yañaḳ[941] **meh** ḳamer ve ay[942] **rūy** yüz **–ī** edāt-ı vaḥdet (13) **İlah** esmā-i ḥüsnādandır maʿbūd maʿnāsına **kūr** aʿma **bād**[943] olsun (14) **dīde** göz **–e** müctelibe **–m** edāt-ı mütekellim-i vaḥde **ger** edāt-ı şarṭ[944] **kec** (15) muʿavvec ve igri **naẓar** baḳmaḳ **bāşem** olurum

(16) **Maḥṣūl-i beyt:** Bir ay yüzli yañaġıñ āyīnesinden Ḫudāyı görici oldum (17) ey maʿbūd-ı ḥaḳīḳī gözüm aʿma olsun eger muʿavvec naẓarlı olur isem; yaʿni (18) ey cānān seniñ yañaġınıñ revnaḳ u leṭāfetine ve hüsn ü melāḥatine naẓar itdim (19) Cenāb-ı Ḫudā'nıñ vaḥdāniyetini taṣdīḳ eyledim[945] zīrā orada ṣunʿ-ı bedīʿ-i İlāhiyeyi (20) müşāhede ḳıldım.[946]

Nemī dānem çi sāzem bā-dil-i bed-ḫu k'ez-ū hergiz

279

Ne āsāyem eger der-ḫāne vü ger der-sefer bāşem

(2) **nemī dānem** bilmem **çi** ne **sāzem** düzerim ve yaparım **bā-** edāt-ı ilṣāḳ **dil** (3) göñül **bed** fenā ve çirkīn **ḫūy** ḫulḳ **ki** edāt-ı taʿlīl **ez-** edāt-ı ibtidā[947] (4) **ū** żamīr-i ġāʾib[948] dile rāciʿ **hergiz** hīç bir vaḳtde **ne āsāyem** rāḥat itmem **ger**[949] edāt-ı (5) şarṭ **der-** edāt-ı ẓarf[950] **ḫāne** dār ve ev **sefer** yolcılıḳ

---

[941] ruḫsār ʿiẕār ve yañaḳ: ruḫsār yañaḳ D
[942] meh ḳamer ve ay: meh ḳamer D
[943] bād: bādā B, C, D
[944] –e müctelibe –m edāt-ı mütekellim-i vaḥde ger edāt-ı şarṭ: –e müctelibe B, C, –e müctelibe ger edāt-ı şarṭ D
[945] taṣdīḳ eyledim: taṣdīḳ itdim D
[946] müşāhede ḳıldım: müşāhede eyledim D
[947] ez- edāt-ı ibtidā: -D
[948] ū żamīr-i ġāʾib: ū żamīr B, C, D
[949] ger: eger B, C
[950] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı şarṭ D

(6) **Maḥṣūl-i beyt:** Fena ḫūylı göñlüme ne yapayım bilmem zīrā andan hīç bir vaḳtde rāḥat (7) itmem eger ḫānede ve eger seferde olur isem; yaʿni göñlüm ġam-ı ʿaşḳıña giriftār (8) oldıġından bī-şuʿūr ḳalıp[951] serseri olmışdır baña hīç bir maḥalde rāḥat (9) virmez ẓāhirdir ki insān dīvāne ile bir maḥalde olur ise müsterīḥ olamaz.

Zi-çeşmet men hemī tersem ki her geh bī-menet cāyī

Dil ü cān bā-tü vü men der-süḫan cāy-ı diger bāşem

(12) **çeşm** ʿayn ve göz[952] **hemī** edāt-ı ḥāl **tersem** ḳorḳarım **ki** edāt-ı taʿlīl (13) **her** edāt-ı ḥaṣr[953] **geh** gāhden muḫaffef vaḳt maʿnāsına **bī-** edāt-ı nefy **men** (14) ben – **[e]t** edāt-ı ḫiṭāb[954] **cāy** yer ve maḥall[955] **–ī** edāt-ı ḫiṭāb **dil** göñül[956] **bā-** (15) edāt-ı muṣāḥabet **tü** sen **süḫan** kelām ve söz **diger** ġayrı

(16) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān ben seniñ gözüñden ḳorḳarım zīrā bensiz[957] bir maḥaldesin (17) dil ve göñül seniñle berāberdir ben kelāmda ġayrı maḥalde olurum; yaʿni seniñ dīdeleriñ (18) naẓarıyla cān ve göñlümi almışdı ben yalñız ġayrı yerde olurum çekdigim derd ü miḥnetleri (19) söylenüp ṭurdum.[958]

Eger çün çeşm-i ḫūn-rīzet belā bāred cihān ber-men

Selīmī nīstem ger yek ser-i mū ber-ḥaẕer bāşem

280

---

[951] ḳalıp: ḳalup B, C, D
[952] çeşm ʿayn ve göz: çeşm ʿayn ve göz –[e]t edāt-ı ḫiṭāb D
[953] her edāt-ı ḥaṣr: her edāt-ı ḥaṣr ʿArabīde küll gibi B, C
[954] –[e]t edāt-ı ḫiṭāb: tü sen B, C, -[e]t sen D
[955] cāy yer ve maḥall: cāy maḥall ve yer D
[956] dil göñül: dil göñül cān rūḥ-ı ḥayvānī B, C, D
[957] zīrā bensiz: zīrā bensiz ki B, C
[958] ṭurdum: durdum C, ṭururum D

(1) **eger** edāt-ı şarṭ **çün** edāt-ı teşbīh **çeşm** göz **ḫūn-rīz** vaṣf-ı terkībī (2) ḳan döküci[959] **belā** köhne ve fersūde olmaḳ ve çürümek **bāred** yaġdırır (3) **cihān** dünyā **ber-** edāt-ı istiʿlā **men** ben **nīstem** degilim **yek** bir **ser** (4) uç **mū** ḳıl **ḥazer** ṣāḳınmak

(5) **Maḥṣūl-i beyt:** Eger seniñ ḳan döküci gözüñ gibi dünyā benim bāşım üzerine belā (6) yaġdırır ise eger bir ḳıl ucı ḳadar iḥtirāz üzerine olur isem Selīm degilim; (7) yaʿni ben cihānıñ[960] germ ü serdine ālüfteyim[961] hīç bir şeyden vaẓīfem yoḳdur; nite ki (8) dimişlerdir:

Beyt:

Şu deryāda esenlik isteyen fülk-i hevā-peymā

Gelen her rūzigāra sīne gersün bādbānāsā

Ġazel 75

Mefʿūlü mefāīlü mefāīlü feūlün

Z'ebrū-yı tü hergiz digerī bāz nedīdem

Tā der-ser-i her mūy dü sad nāz nedīdem

(13) **ebrū** ḳaş **tü** sen **hergiz** hīç bir vaḳtde **diger** ġayrı **–ī** edāt-ı (14) vaḥdet yāḫūd tenkīr **bāz** tekrār **nedīdem** görmedim **tā** edāt-ı taʿlīl (15) **der-** edāt-ı ẓarf[962] **ser** uç[963] **mūy** ḳıl **dü** iki[964] **ṣad** yüz (16) **nāz** şīve ve istiġnā

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ ḳaşıñdan hīç bir vaḳtde[965] tekrār görmedim (18) tā ki seniñ her ḳılıñ ucunda yüz şīve ve istiġnā görmedim; yaʿni senin (19) her

---

[959] ḫūn-rīz vaṣf-ı terkībī ḳan döküci: ḫūn-rīz vaṣf-ı terkībī ḳan döküci maʿnāsına B, C, ḫūn-rīz vaṣf-ı terkībī ḳan döküci -[e]t edāt-ı ḫiṭāb D

[960] cihānıñ: dünyānıñ C

[961] ālüfteyim: meʾlūfum D

[962] tā edāt-ı taʿlīl der- edāt-ı ẓarf: tā edāt-ı taʿlīl B, C, tā edāt-ı taʿlīl der- edāt-ı ẓarfiyye D

[963] ser uç: ser uç her edāt-ı ḥaṣr B, C

[964] dü iki: tü sen B, C, D

ḳılıñda olan cilve ve istiġnā ve ḳaşıñdaki leṭāfet-i bī-hemtāyı ġayrı (20) bir kimsede görmedim zīrā bunlar ẕāt-ı melek-ṣıfātıñıza maḫṣūṣdur dīger kimsede bulunmaz.[966]

Her dem be-ümmīd naẓarī ḥayf ki hergiz

281

Cüz ḫᵛāb der-ān nergis-i ġammāz nedīdem

(2) **her dem** her vaḳt **be-** edāt-ı muṣāḥabet **ümmīd** recā **naẓar** baḳmaḳ (3) **–ī** edāt-ı vaḥdet **ḥayf** teʾessüf ve yazıḳ **ki** edāt-ı taʿlīl **hergiz** (4) hiç bir vaḳtde **cüz** ġayrı **ḫᵛāb** uyḳu ve rüʾyā **der-** edāt-ı ẓarf[967] (5) **ān** ism-i işāret **nergis** zerrīn ḳadeḥ didikleri çiçekdir ki cānānıñ (6) gözünden müsteʿārdır **ġammāz** nifāḳ ve siʿāyet eyleyici

(7) **Maḥṣūl-i beyt:** Her vaḳt bir naẓarıñız ümīdiyleyim[968] teʾessüf ki hiçbir vaḳtde (8) ol siʿāyet idici gözüñi rüʾyādan ġayrı bir maḥalde görmedim; (9) yaʿni benden kendiñi setr idüp göstermezsin naẓar-ı iltifātıñıza maẓhar itmezsin (10) rüʾyādan ġayrı bir yerde nifāḳ idici ve ʿuşşāḳı biri birine ḳovıcı gözüñi görmem.

Ger z’anki be-cevrem keşī āḫir neḫorem ġam

Zīrā ki vefā nīz der-āġāz nedīdem

---

[965] hīç bir vaḳtde: hīç bir vaḳtde ġayrı B, C, D

[966] yaʿni senin her ḳılıñda olan cilve ve istiġnā ve ḳaşıñdaki leṭāfet-i bī-hemtāyı ġayrı bir kimsede görmedim zīrā bunlar ẕāt-ı melek-ṣıfātıñıza maḫṣūṣdur dīger kimsede bulunmaz: zīrā bunlar ẕāt-ı melek-ṣıfātıñıza maḫṣūṣdur yaʿnī seniñ her ḳılıñdaki cilve ve istiġnā ve ḳaşıñdaki leṭāfet-i bī-hemtā dīger kimsede bulunmaz B, zīrā bunlar ẕāt-ı melek-ṣıfātıñıza maḫṣūṣdur yaʿnī her ḳılıñdaki cilve ve istiġnā ve ḳaşıñdaki leṭāfet-i bī-hemtā dīger kimsede bulunmaz C

[967] ḫᵛāb uyḳu ve rüʾyā der- edāt-ı ẓarf: ḫᵛāb uyḳu ve rüʾyā B, C, ḫᵛāb uyḳu ve rüʾyā der- edāt-ı ẓarfiyye D

[968] ümīdiyleyim: ümīdiyle D

(13) **zanki** ol sebebden **be-** edāt-ı muṣāḥabet **cevr** cefā **keşī** (14) ḳatl idersin **āḫir** ṣoñra **neḫorem** yemem **ġam** ġuṣṣa ve endūh **vefā** (15) ʿahd ü peymānı muḥāfaẓa idüp naḳz eylememek[969] **āġāz** evvel ve ibtidā

(16) **Maḥṣūl-i beyt:** Eger ol sebebden ki beni cefā ile ḳatl idersin[970] ṣoñra ġuṣṣa (17) yemem zīrā ki vefā daḫi ibtidāda görmedim; yaʿni ibtidāda vefā görmedigim cihetle beni (18) cevr ü siteminñle ḳatl ider iseñ de intihāda ġuṣṣanāk olmam zīrā seniñ ḥāliñ (19) ʿuşşāḳıñı cevr ü siteminñle[971] helāk itmekdir burasını bilerek saña mübtelā oldum.

Pervāne-ṣıfat zār zi-rūy-ı şem-i ḫacālet

Der-āteş-i ġam mürdem ü pervāz nedīdem

282

(1) **pervāne** maʿrūf kelebekdir ki gice şemʿe ṭolaşur[972] **zār** iñleyici **rūy** (2) yüz **şemʿ** şemʿdānda yaḳdıḳları mum **ḫacālet** ḥayā itmek ve utanmaḳ **ġam** (3) ġuṣṣa ve endūh[973] **mürdem** öldüm ve helāk oldum **pervāz** uçmaḳ[974]

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Şemʿiñ yüzünden utanmaḳ ile pervāne gibi iñleyiciyim ġuṣṣa (5) āteşinde helāk olurum uçmam; yaʿnī pervāne nice ki kendini şemʿe urup (6) helāk olup uçup ḳaçmaz ise ben daḫi ġam āteşinde helāk olurum[975] (7) ṣabr idüp bir maḥalle firār itmem.

Tā gerd-i merā bād be-kūy-i tü neyāverd

---

[969] neḫorem yemem ġam ġuṣṣa ve endūh vefā ʿahd ü peymānı muḥāfaẓa idüp naḳz eylememek: neḫorem yemem ġam ġuṣṣa nīz daḫi B, C, neḫorem yemem vefā ʿahd ü peymānı naḳz itmeyüp muḥāfaẓa eylemek D

[970] ḳatl idersin: ḳatl ider iseñ D

[971] cevr ü siteminñle: cevr ü cefā ile D

[972] ṭolaşur: dolaşır C

[973] ġam ġuṣṣa ve endūh: -B, -C, -D

[974] pervāz uçmaḳ: pervāz uçmaḳ nedīdem görmedim B, C

[975] ben daḫi ġam āteşinde helāk olurum: beni daḫi ġam āteşi helāk ider ise D

Ḫod-ra be-reh-i ʿaşḳ ser-efrāz nedīdem

(10) **tā** ibtidā-ı ġāyet içündür ʿArabīde ilā gibi[976] **gerd** ġubār ve toz **merā** benim **bād** rūzigār (11) ve yel **be-** edāt-ı ilṣāḳ **kūy** maḥalle **neyāverd** getürmedi **ḫod** kendi (12) **-ra** edāt-ı mefʿūl **be-** edāt-ı ẓarf[977] **reh** ṭarīḳ ve yol **ser-efrāz** (13) mümtāz ve müstaḥsen **nedīdem** görmedim

(14) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ maḥalleñe rūzigār benim tozumı götürmeden[978] kendimi (15) ṭarīḳ-i ʿaşḳda mümtāz görmedim; yaʿni seniñ derd-i ʿaşḳıñı çekerek (16) ḫāk ile yeksān oldum ġubār-ı vücūdımı yel esdikçe kūy-ı dilārāña götürür (17) şimdi rāh-ı muḥabetde ser-firāz oldıġımı iẕʿān eyledim.

Bes rāz nihoftem be-dil ez-dilber-i cānī

Kes çün tü diger vāḳıf-ı īn rāz nedīdem

(20) **bes** çoḳ **rāz** sır **nihoftem** gizledim **be-** edāt-ı ẓarf[979] (21) **dil** göñül **dilber** maḥbūb **cānī** bir kimseniñ nefsine ve aʿżāsına

283

(1) ve mālına żarar ve ziyān eyleyici **çün** edāt-ı teşbīh **tü** sen **diger** ġayrı (2) **vāḳıf** muṭṭaliʿ ve ḫaberdār **īn** bu

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Çoḳ sır cināyet idici maḥbūbdan göñülde gizledim[980] seniñ gibi (4) ġayrı kimse[981] bu sırra muṭṭaliʿ görmedim.

Der-vāḳıʿa her şeb zi-firāḳ-ı tü be-sad derd

---

[976] tā ibtidā-ı ġāyet içündür: tā intihā-i ġāyet içündür ʿArabīde ilā gibi B, C, D
[977] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
[978] benim tozumı götürmeden: benim tozumı götürmedi D
[979] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
[980] göñülde gizledim: gizledim D
[981] kimse: kimseyi B, C

Kerdem besī efġān ki hem-āvāz nedīdem

(7) **vāḳıʿa** rüʾyā **şeb** gice **firāḳ** ayrılıḳ **tü** sen **be-** edāt-ı muṣāḥabet (8) **ṣad** yüz **derd** vecaʿ ve aġrı[982] **kerdem** eyledim **besī** çoḳ (9) **efġān** feryād **ki** edāt-ı taʿlīl **hem** bile ve beraber **āvāz** ṣadā[983]

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Her gice rüʾyāda seniñ firḳatiñden yüz derd ile çoḳ (11) feryād eyledim zīrā ki ṣadā ile beraber görmedim; yaʿni feryād ü fiġānda baña (12) tābiʿ olur bir ʿāşıḳ bula idim[984] ḥasbıḥāl idüp nevʿummā müteselli̇[985] (13) olurdum, kendim gibi bir mübtelā göremediğimden ziyāde fiġān ve nāle eyledim.

Ġazel 76

Mefʿūlü fāilātü mefāīlü fāīlün

Kes hemçü men mebād gedā vü ġarīb hem

Ve z'ʿömr ü zindegānī-i ḫod bī-naṣīb hem

(17) **kes** kimse **hemçü** edāt-ı teşbīh **men** ben **mebād** olmasun (18) **gedā** yoḫsul ve dilenci **ġarīb** vaṭanından dūr ve baʿīd olan (19) ādem **hem** daḫi **ʿömr** müddet-i ḥayāt **zindegānī** dirilik **ḫod** kendi (20) **bī-** edāt-ı nefy **naṣīb** behre

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Benim gibi kimse yoḫsul ve[986] vaṭanından dūr ve baʿīd olmasun

284

(1) daḫi ʿömründen ve kendi ḥayātından bī-behre olmasun; yaʿni vaṭanında olsun (2) ġurbet ẕillet ve ḥaḳāretini çekmesün ve ʿömründen behre-dār olsun (3) naṣībsizlikden zaḥmet ve miḥnete dūçār olmasun.

---

982 derd vecaʿ ve aġrı: -B, -C
983 āvāz ṣadā: āvāz ṣavt ve ṣadā D
984 bula idim: bulamadım B, C, D
985 müteselli̇: teselli D
986 ve: -D

Kāşem firāḳ-ı zār küşed tā be-key keşem

Cevr-i hezār düşman ü ṭaʿn-ı raḳīb hem

(6) **kāş** kāşki **–[e]m** edāt-ı mütekellim-i vaḥde[987] **firāḳ** ayrılıḳ **zār** iñleyici (7) **küşed** ḳatl ider **tā** intihā-i ġāyet içündür **be-** müʾekked **key** (8) edāt-ı istifhām ḳaçan maʿnāsına **keşem** çekerim **cevr** cefā **hezār** (9) biñ **düşman** ʿadū **ṭaʿn** tevbīḫ ve serzeniş **raḳīb** (10) bir nesneniñ ẓuhūr ve vuḳūʿunı gözedici muntaẓır maʿnāsına **hem** daḫi

(11) **Maḥṣūl-i beyt:** Kāşki beni iñleyici oldıġım ḥālde firāḳ ḳatl ide ḳaçana dek (12) çekeyim biñ düşmanıñ daḫi raḳībiñ tevbīḫ ve teşnīʿini;[988] yaʿni bu ṭaʿn ve şu (13) serzenişler[989] beni bī-ḫużūr itdigiñden kāşki derd-i firāḳ ḳatl itse de (14) şu aḥvāl-i nā-marżiyeden vāreste ve ḫalāṣ olsam.

Ber-pister-i helāk men-i ḫaste-rā çü dīd

Şüd ḫaste-dil zi-pürseş-i cānem ṭabīb hem

(17) **ber-** edāt-ı istiʿlā **pister** döşek **helāk** vefāt itmek **men** ben (18) **ḫasta** marīż ve bīmār **-ra** edāt-ı mefʿūl **çü** edāt-ı taʿlīl **dīd** gördi (19) **dil** göñül **pürseş** sual itdiñ[990] **ṭabīb** ḥekīm **hem** daḫi

(20) **Maḥṣūl-i beyt:** Helāk döşegi üstüne çünki ben ḫastayı[991] gördi ḥekīm (21) benim cānımı suāl itmeden ḥasta göñülli oldı; yaʿni marażım ziyāde oldıġından[992]

285

(1) ṭabībe sirāyet ve teʾs̱īr idüp anı daḫi ḫaste eyledi.

---

[987] –[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde: -B, -C
[988] teşnīʿini: serzenişini B, C
[989] şu serzenişler: teşnīʿler B, C, serzenişler D
[990] pürseş sual itdiñ: pürseş sual itmek D
[991] ben ḫastayı: ben ḫasta D
[992] marażım ziyāde oldıġından: marażım müşetted oldıġından D

Ey kāfir ez-berāy-ı Ḫudā zülf ü ruḫ nümā

Tā büt-perestem ü ṣanem ü bel ṣalīb hem

(4) **ḳāfir** cefākār **berāy-** taʿlīl içündür[993] **Ḫudā** esmā-i ḥüsnā-yı (5) İlāhiyedendir ṣāḥib ve mālik maʿnāsına **zülf** cebhe üzerinde olan (6) ṣaç **ruḫ** yañaḳ **nümā** göster **tā** edāt-ı ʿarż **büt** Ḫristiyanlarıñ (7) ṭapdıġı ṣūret **büt-perest** vaṣf-ı terkībī olaraḳ büte ṭapıcı dimekdir (8) **ṣanem** büt **ṣalīb** Naṣāra ṭaʾifesiniñ ḫaç taʿbīr itdikleri (9) nesneye dinür ki Fārisīde çelīpā dirler zuʿmlarınca Ḥaẓret-i ʿĪsā'nıñ (10) heyʾet-i maṣlūbesidir.

(11) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey kāfir[994] Ḫudā içün zülfüñi ve yañaġıñı göster ʿarż iderim ki (12) büte ve ṣaneme ve ṣalībe ṭapıcıyım; yaʿni benim ʿaḳl u sāmānımı ve dīn ü īmānımı (13) yaġma itdigiñden dīvāne-rā ḳalem nīst[995] mażmununca gün-ā-gün aḥvāl-i memnūʿda (14) bī-şuʿūr olaraḳ[996] bulunurum bunlara bāʿiṡ[997] seniñ cevr ü sitemindir.

Dāred Selīm ez-süḫan-ı ʿāşıḳī revāc

Ey ṭūṭī-i cinān vefā-yı ʿandelīb hem

(17) **dāred** ṭutar **süḫan** kelām ve söz **revāc** geçmek ki kesād muḳābilidir (18) **ṭūṭī** bebġa[998] didikleri ḳuşdur taʿlīm ḫuṣūṣunda Fużūlī-i Baġdādīniñ (19) şu beyti maḥalle[999] münāsib olmaġla īrād olunur:

Eyleseñ ṭūṭīye taʿlīm-i edā-yı kelimāt

Sözi insan olur ammā özi insan olmaz[1000]

---

[993] berāy- taʿlīl içündür: berāy- edāt-ı taʿlīl D
[994] kāfir: cefākār B, C
[995] Deliye kalem yoktur.
[996] bī-şuʿūr olaraḳ: -D
[997] bunlara bāʿiṡ: buña bāʿiṡ ve bādī D
[998] ṭūṭī bebġa: ṭūṭī papaġan D
[999] şu beyti maḥalle: bir beyti maḳāma D

cinān cennetin cemʿi (21) behişt maʿnāsınadır[1001] **ʿandelīb** hezār ve bülbül[1002]

286

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Selīm ʿāşıḳlıḳ sözünden rāic ṭutar ey vefā cennetleriniñ (2) ṭūṭīsi daẖi bülbüli; yaʿni nāẓım-ı taḥrīr kendi ẕātına ẖiṭāb iderek diyor ki (3) ey cennet ṭūṭīsi ve hezārı ʿaşḳa dāʾir olan sözlerimde kesād yoḳdur (4) revāc vardır herkes istimāʿ eylemesini arzu ider ve ezber idüp yek-dīgere[1003] ḥikāye eyler.

Ġazel 77

Mefāilün feilātün mefāilün faʿlün

Nemānd ṭāḳat-ı hicrān derdnāk şüdem

Teraḥḥumī hele ey bī-vefā helāk şüdem

(8) **nemānd** ḳalmadı **ṭāḳat** tāb **hicrān** ayrılıḳ **derdnāk** derdli (9) **şüdem** oldum **teraḥḥum** merḥamet ve esirgemek **bī-vefā** vefāsız **helāk** vefāt itmek

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Ayrılıġa tāb u ṭāḳatım ḳalmadı derdli oldum ey bī-vefā merḥamet (11) ḳıl[1004] zīrā helāk oldum; yaʿni firḳat şiddetli bir āteşdir hīç bir ʿāşıḳ aña (12) taḥammül idemez ḳanġı ādeme düşerse hānmānını ẖarāb ve dil ü cānını[1005] kebāb (13) ve cismini rehin-i türāb ider.

Eger be-pāy-ı Mesīḥā ki mī zedem būse

Be-dest ü pāy-ı segān-ı der-i tü ẖāk şüdem

[1000] Fuzûlî Dîvânı'nın Mukattaʿāt kısmında 13. Kıtʿanın 3. Beytidir. Kenan Akyüz v.d., **Fuzûlî Dîvânı**, Ankara, Akçağ, 1990, s. 304.

[1001] cinān cennetin cemʿi behişt maʿnāsınadır: cinān cennetin cemʿi behişt vefā ʿahd ü peymānı naḳż itmeyüp muḥāfaza itmek B, C, cinān cennetin cemʿi behişt D

[1002] ʿandelīb hezār ve bülbül: ʿandelīb bülbül D

[1003] yek-dīgere: yek-dīgerine B, C, D

[1004] ḳıl: eyle B, C, D

[1005] dil ü cānını: dil-i cānını D

(16) **be-** edāt-ı ilṣāḳ **pāy** ḳadem ve ayaḳ **Mesīḥā** Ḥażret-i ʿĪsā (17) rūḥullahıñ iki ismi var biri ʿĪsā ve biri Mesīḥā'dır[1006] **mīzedem** (18) ura idim[1007] **būse** öpmek **be-** edāt-ı ẓarf[1008] **dest** yed ve el **pāy** ayaḳ (19) **segān** segiñ cemʿi kelb **der** bāb ve kapu **tü** sen[1009] **ḫāk** ṭopraḳ **şüdem** oldum

(20) **Maḥṣūl-i beyt:** Eger Ḥażret-i ʿĪsā'nıñ ayaġına öpmek ura idim yaʿni taḳbīl ide idim (21) seniñ ḳapunıñ kelbleriniñ elinde ve ayaġında ṭoprak olurdum;[1010] yaʿni cenāb-ı Mesīḥā'ya

287

(1) taḳarrüb ile baña kibr ve ʿaẓamet gelmez kemāl-i tevāżuʿ ve tenezzülümden seniñ (2) kelbleriniñ ayaġı altında türāb olurum.

Nemī keşed be-der-i ḫānḳah dilem hergiz

Be-deyr tā be-girībān çāk çāk şüdem

(5) **nemī keşed** çekmez **be-** edāt-ı ilṣāḳ **der** bāb ve ḳapu **ḫanḳah** (6) tekye **dil** göñül **hergiz** hīç bir vaḳtde **be-** edāt-ı ẓarf[1011] **deyr** (7) kilīsā **tā** intihā-i ġāyet içündür **be-** müʾekked[1012] **girībān** yaḳa (8) **çāk** yırtılmış **şüdem** oldum

(9) **Maḥṣūl-i beyt:** Göñlüm hīçbir vaḳtde tekye ḳapusına çekmez kilīsāda (10) yaḳaya dek yırtılmış oldum; yaʿni kilīsāda taze civānları görüp vecd (11) gelüp elbisemi yaḳaya dek yırtdım.

Zi-ḥasret-i mey-i nābem ki ḫuşk şüd reg-i dil

[1006] biri ʿĪsā ve biri Mesīḥā'dır: biri ʿĪsā ve biri Mesīḥā B, C, biri ʿĪsā ve Mesīḥā'dır D

[1007] mīzedem ura idim: mīzedem urur idim D

[1008] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D

[1009] tü sen: -B, -C

[1010] ṭoprak olurdum: ṭoprak olur idim D

[1011] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D

[1012] be- müʾekked: be- edāt-ı ilṣāḳ B, C, D

Nemānd ḫūnem ü biryān çü çūb tāk şüdem

(14) **ḥasret** fevt olmuş nesneye kemāl-i arzudan dırīġ ve teʾessüf (15) eylemek **mey** bāde **nāb** ḫāliṣ[1013] **ḫuşk** ḳurı **şüd** oldı (16) **reg** ṭamar **dil** göñül **nemānd** ḳalmadı **ḫūn** ḳan **biryān** (17) kebāb **çü** edāt-ı teşbīh **çūb** aġaç **tāk** aṣma **şüdem** oldum

(18) **Maḥṣūl-i beyt:** Ḫāliṣ şarāb arzusundan ki göñül ṭamarı ḳurı oldı (19) ḳanım ḳalmadı ve aṣma çubūġı gibi kebāb oldum; yaʿni kemāl-i żaʿfla aṣma (20) çubūġı gibi incelüp ḳaldım.

Men er be-dūzaḫ-ı ġam sūḫtem Selīm velīk

288

Zi-her günah ki be-cüz ʿāşıḳīst pāk şüdem

(2) **men** ben **er** edāt-ı şarṭ **be-** edāt-ı ẓarf **dūzaḫ** cehennem **ġam** (3) ġuṣṣa ve endūh[1014] **sūḫtem** yandım **her** edāt-ı ḥaṣr[1015] **günah** ẕenb ve cürm (4) **ki** edāt-ı beyān **cüz** ġayrı **ʿāşıḳ** muḥibb **–ī** edāt-ı maṣdar[1016] (5) **pāk** ṭāhir **şüdem** oldum

(6) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm eger ben ġam[1017] cehenneminde yandım ise de līkin[1018] (7) ʿāşıḳlıġıñ ġayrı her ẕenb ve günāhdan ṭāhir oldum faḳat ʿāşıḳlıḳ (8) günāh olsa da aʿṣābıma sirāyet itdigiñden vāzgeçemem.

Ġazel 78

Fāilātün feilātün feilātün faʿlün

Bāz ez-yād-ı kesī girye-künān şüd çeşmem

1013 nāb ḫāliṣ: nāb ḫāliṣ ve ṣāfī D
1014 dūzaḫ cehennem ġam ġuṣṣa ve endūh: dūzaḫ cehennem ġam ġuṣṣa B, C, dūzaḫ cehennem D
1015 her edāt-ı ḥaṣr: -B, -C, -D
1016 –ī edāt-ı maṣdar: –ī edāt-ı maṣdariyye D
1017 ġam: ġam ve ġuṣṣa C
1018 līkin: lākin C, lakin D

Hicr-i her nev῾ ki mīhᵛāst çünān şüd çeşmem

(12) **bāz** tekrār **yād** ẕikr itmek ve añmaḳ **–ī** edāt-ı vaḥdet **girye-künān** (13) vaṣf-ı terkībīdir ağlamaḳ eyleyici **şüd** oldı **çeşm** göz **hicr** (14) bir kimseden ülfet ve ṣoḥbeti ḳaṭ῾ eylemek[1019] **nev῾** dürlü **ki** edāt-ı beyān (15) **mīhᵛāst** ister idi **çünān** öyle

(16) **Maḥṣūl-i beyt:** Tekrār bir kimseyi ẕikrden gözüm ağlayıcı oldı firḳat (17) her dürlü ki ister idi gözüm öyle oldı; ya῾ni firḳatiñ maḳṣūdı (18) gözümden ḳanlı yaş aḳıtmaḳ idi naṣıl ister idi ise[1020] öyle oldı.

Za῾ferānī varak-ı nāme-i cānān[1021] çü resīd

Bes ki ber-dīde nihādem yereḳān şüd çeşmem

(21) **za῾ferān** ma῾rūf bir dārūdır[1022] **–ī** edāt-ı nisbet **varaḳ** kāğıd

289

(1) **nāme** mektūb **cānān** maḥbūb ve ma῾şūḳ **çü** edāt-ı ta῾līl **resīd** (2) irişdi **bes** bisyār ve ziyāde **ki** edāt-ı beyān **ber-** edāt-ı isti῾lā (3) **dīde** göz **nihādem** ḳodum **yereḳān** ṣarılıḳ ẖastalığı[1023] **şüd** oldı

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ za῾ferāna mensūb mektūbı kāğıdı çünki irişdi (5) gözüm üzerine ziyāde vaż῾ eyledigimden ṣarılıḳ ῾illetine dūçār oldı; (6) ya῾ni maḥbūbuma ziyāde muḥabbetimden gelen mektūbını yüzüme gözüme sürdüm mektūb (7) ṣarı renkli kāğıd oldığından gözlerime te᾿s̱īr idüp yereḳān oldı (8) ẖulāṣa kāğıd renginde gözlerim ṣarardı.

Nīst der-reng-i gül ü lāle-i īn bāġ-ı vefā

[1019] hicr bir kimseden ülfet ve ṣoḥbeti ḳaṭ῾ eylemek: hicr bir kimseden ülfet ve ṣoḥbeti ḳaṭ῾ eylemek her edāt-ı ḥaṣr B, C

[1020] ister idi ise: ister ise D

[1021] varak-ı nāme-i cānān: varak-ı nāme-i cān D

[1022] za῾ferān ma῾rūf bir dārūdır: za῾ferān ma῾rūf dārūdır D

[1023] yereḳān ṣarılıḳ ẖastalığı: yereḳān ṣarılıḳ ẖastalığı didikleridir B, C

Pür-gül-i ābile-i derd[1024] ez-ān şüd çeşmem

(11) **nīst** yoḳdur **reng** gūne **gül** maʿrūf çiçekdir **lāle** maʿrūf (12) çiçekdir[1025] Rumda meşhūr olan on dört dürlüdür 1 ḳırmızı 2 ṣarı (13) 3 beyāż 4 erġuvānī 5 yeşīl 6 pervāzī 7 ebrūyī 8 monlā çelebi (14) 9 ḳırlanġıc 10 flāndıra 11 çelebi cüce 12 memik-zāde 13 lale-i keffe (15) 14 lale-i bardaḳ bunlardan māʿadā daḫi çoḳ nevʿi vardır **īn** bu (16) **bāġ** bağçe **vefā** ʿahd ü peymānı naḳż itmeyüp muḥāfaẓa eylemek[1026] (17) **pür** ziyāde **gül** bügri **ābile** çıban **derd** m[1027] **ez-ān** ol sebebden

(18) **Maḥṣūl-i beyt:** Bu bağçeniñ gül ve lālesiniñ renginde vefā yoḳdur ol (19) sebebden gözüm derd çıbanı ve bügri oldı; yaʿni bu cihān bağçesinde (20) bī-vefālara naẓar ide ide gözümde çıban peyda olup ol sebebden gözüm (21) bügri oldı[1028] ve igrildi.

290

Dilem ez-miḥnet ü endūh-ı bütān geşt ḫarāb

Der-ser ü kār-ı ġam-ı māhveşān[1029] şüd çeşmem

(3) **dil** göñül **miḥnet** zaḥmet **endūh** ġuṣṣa **büt** ṣanem ki maḥbūbdan (4) müsteʿārdır **-ān** edāt-ı cemʿ **geşt** oldı **ḫarāb** vīrān (5) **der-** edāt-ı ẓarf[1030] **ser** heves ve sevdā **kār** iş **ġam** keder[1031] (6) **māh** ḳamer ve ay **veş** edāt-ı teşbīh[1032] **–ān** edāt-ı cemʿ **şüd** gitdi

---

1024 Pür-gül-i ābile-i derd: Pür-gül ü ābile-i derd B, C, D
1025 gül maʿrūf çiçekdir lāle maʿrūf çiçekdir: gül maʿrūf çiçekdir C, lāle maʿlūm bir çiçekdir D
1026 vefā ʿahd ü peymānı naḳż itmeyüp muḥāfaẓa eylemek: -D
1027 ābile çıban derd m: ābile çıban B, C, ābile çıban derd vecaʿ ve ağrı D
1028 yaʿni bu cihān bağçesinde bī-vefālara naẓar ide ide gözümde çıban peyda olup ol sebebden gözüm bügri oldı: -C
1029 ġam-ı māhveşān: ġam-veşān D
1030 ḫarāb vīrān der- edāt-ı ẓarf: ḫarāb vīrān B, C, ḫarāb vīrān der- edāt-ı ẓarfiyye D
1031 ġam keder: ġam ġuṣṣa ve endūh D
1032 veş edāt-ı teşbīh: veş gibi edāt-ı teşbīh C

(7) **Maḥṣūl-i beyt:** Maḥbūblarıñ ġuṣṣa ve zaḥmetinden göñlüm vīrān oldı ay gibi (8) güzelleriñ ġamı işinde ve heves ve sevdāsında gözüm gitdi; yaʿni (9) maḥbūblarıñ ġam-ı ʿaşḳından ve sevdāsından aġlaya aġlaya gözlerim gitdi (10) ve göñlüm vīrān oldı.

Ey Selīmī pey-i neẓẓāre-i ān ḥūr-liḳā

Der-naẓar ʿeynek-i çeşm-i dil ü cān şüd çeşmem

(13) **pey** taʿlīl içün[1033] **neẓẓāre** baḳıcı **ān** ism-i işāret **ḥūr** (14) siyāh çeşm maḥbūba dinür **liḳā** bir ādeme ḳarşu[1034] rāst gelüp (15) ḳavuşup görmek maʿnāsınadır burada maḥbūbuñ vechi ḳaṣd (16) olunmuşdur[1035] **naẓar** baḳmaḳ **ʿeynek** gözlük ki żaʿif olan gözlere (17) vażʿ iderler[1036] **çeşm** göz **dil** göñül **cān** rūḥ-ı ḥayvānī[1037] **şüd** oldı

(18) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm siyāh çeşm maḥbūbuñ vechini görmek içün (19) gözüm göñül ve cān gözünün naẓarda gözlügi oldı; yaʿni cānānıñ yüzüne (20) naẓar itmek içün göñlüm ve cānım gözlerine başımda olan gözüm (21) gözlük mes̱ābesindedir.

291

Ġazel 79

Mefʿūlü fāilātün mefʿūlü fāilātün

Rūy-ı çü māh-ı ū-rā ger āfitāb gūyem

Ān zülf-i kīne-cū-rā evvel niḳāb gūyem

[1033] pey taʿlīl içün: pey edāt-ı taʿlīl B, C, D
[1034] ḳarşu: ḳarşı C
[1035] ḳaṣd olunmuşdur: ḳaṣd olunur D
[1036] ʿeynek gözlük ki żaʿif olan gözlere vażʿ iderler: ʿeynek gözlük ki żaʿif başarı olanlar istiʿmāl iderler D
[1037] cān rūḥ-ı ḥayvānī: -D

(3) **rūy** yüz **çü** edāt-ı teşbīh **māh** ḳamer ve ay[1038] **ū** żamīr-i ġāʾib[1039] cānāna (4) rāciʿ **–rā** edāt-ı taḫṣīṣ **ger** edāt-ı şarṭ **āfitāb** şems ve güneş (5) **gūyem** söylerim **ān** ism-i işāret **zülf** cebhe üzerinde olan (6) ṣaç **kīne-cū** vaṣf-ı terkībīdir ġażab isteyici[1040] **–rā** edāt-ı mefʿūl[1041] (7) **evvel** ibtidā **niḳāb** peçe yaʿni yüz örtüsi ki Fārisīde çeşm-bend dirler

(8) **Maḥṣūl-i beyt:** Eger maḥbūbuñ ay gibi yüzüne güneş söyler isem ol ġażabnāk (9) zülfüne yüz örtüsi direm; yaʿni maʿşūḳumuñ yüzi āfitābdır ve zülfleri (10) cemālini setr itdiginden peçedir.

Güftī ki terk-i men gīr yā bā-raḳīb menşīn

Cānā çünīn süḫan-rā çün men cevāb gūyem

(13) **güftī** didiñ **ki** edāt-ı beyān **men** ben **gīr** ṭut **yā** edāt-ı terdīd (14) **bā-** edāt-ı muṣāḥabet **raḳīb** maʿlūm[1042] **menişīn** oturma **–ā** (15) nidā içündür **çünīn** böyle **süḫan** kelām ve söz[1043] **–rā** edāt-ı mefʿūl (16) **çün** nice ve ne keyfiyyetde **cevāb** maʿlūm Fārisīde pāsuḫ mürādifidir.

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Didiñ ki ya benim terkimi ṭut veyaḫud raḳīb ile oturma (18) ey cānān böyle kelāma nice cevāb söylerim; yaʿni bu teklīfiñ cānıma (19) minnetdir ẕāten raḳīb menfūrumdur andan külliyen vazgeçerim sen cānımsın (20) seni terk itmek olmaz zīrā helākımı mūcibdir.

Ez-nām-ı çarḫ egerçi der-ʿaşḳ ʿār dārem

292

[1038] māh ḳamer ve ay: māh ay D
[1039] ū żamīr-i ġāʾib: ū żamīr D
[1040] kīne-cū vaṣf-ı terkībīdir ġażab isteyici: kīne-cū vaṣf-ı terkībīdir ġażab isteyici maʿnāsına B, C, D
[1041] –rā edāt-ı mefʿūl: –rā edāt-ı taḫṣīṣ B, C
[1042] raḳīb maʿlūm: raḳīb m B, C, D
[1043] süḫan kelām ve söz: süḫan kelām B, C

Her kemterīn seget-rā ʿālīcenāb gūyem

(2) **nām** ism **çarḫ** felek-i aʿẓam ki yigirmi dört sāʿatde devresini tamam idüp (3) merkezine varır **ʿār** ʿayb **dārem** ṭutarım[1044] **kem** noḳṣān ve eksik (4) **–ter** edāt-ı tafḍīl **–ī** edāt-ı nisbet **–n** nisbeti müʾekked **seg** (5) kelb[1045] **–rā** edāt-ı mefʿūl **ʿālī** aʿlā **cenāb** ḳadr ve rütbe maʿnāsınadır; (6) nite ki şu beytden fehm olunur:

Şüde şehriyār-ı cihān bendeeş

Zi-bes rütbeeş būde ʿālīcenāb

gūyem söylerim

(8) **Maḥṣūl-i beyt:** Felek-i aʿẓamıñ nāmını añmaḳdan egerçi ʿaşḳda ʿār ṭutarım (9) seniñ maḥalleñiñ eñ nāḳıṣ kelbine aʿlā rütbeli söylerim; yaʿni (10) mülk-i ʿaşḳıñ sulṭānı oldıġımdan felek ismini lisānıma almaġa tenezzül (11) itmem lakin ẕāt-ı ʿulyāñıza müteʿalliḳ oldıġı cihetle[1046] maḥalleniñ eñ alçaḳ (12) kelbine ʿālīcenāb direm.

Nī ber-der-i cefāyī bā-men ne ber-reh-i mihr

Ḫod gū ki pīş-i rūyet ḥarf ez-çi bāb gūyem

(15) **nī** edāt-ı nefydir **ber-** edāt-ı istiʿlā **der** ḳapu **cefā** cevr (16) **–ī** edāt-ı ḫiṭāb **bā-** edāt-ı muṣāḥabet **men** ben **ne** nefy-i ẕevāt (17) ve selb-i ṣıfāt içündür **reh** ṭarīḳ ve yol **mihr** merḥamet **ḫod** (18) taḥsīn-i lafẓ içündür **gū** söyle **ki** edāt-ı beyān **pīş** öñ (19) **rūy** yüz **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb[1047] **ḥarf** kelime **çi** ne **bāb** ḳapu

---

[1044] dārem ṭutarım: dārem ṭutarım her edāt-ı ḥaṣr ʿArabīde küll gibi B, C, D
[1045] seg kelb: seg kelb –[e]t edāt-ı ḫiṭāb B, C, D
[1046] ẕāt-ı ʿulyāñıza müteʿalliḳ oldıġı cihetle: ẕāt-ı ʿulyāñıza müteʿalliḳ oldıġı cihetden B, C
[1047] –[e]t edāt-ı ḫiṭāb: -B, -C

(20) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān benimle ne cefā ḳapusı üzerine ne de merḥamet ḳapusı[1048] (21) üzerinesin söyle ki seniñ yüzüñüñ öñünde ne ḳapudan kelime söyleyeyim;

293

(1) yaʿni ey cānān sende ne cefā ve ne de merḥamet vardır bilemem neden ḥaẓẓ (2) idersin tā ki göñlüñe muvāfıḳ söz söyleyeyim burasını iḥṭārıñız lāzımdır.[1049]

Huşyār ey Selīmī ez-men süḫan neyāyed

Bā-ān perī meger ḥarf mest-i ḫarāb gūyem

(5) **huşyār** ayıḳ **ez-men** benden **süḫan** kelām ve söz **neyāyed** gelmez (6) **bā-** edāt-ı ilṣāḳ **ān** ism-i işāret **perī** maʿrūf bir maḫlūḳdur (7) müsellem ve muvaḥḥiddirler uçduḳları ecilden ḳanatlı tesmiye olunmuşdur[1050] (8) peri ḳanatlı dimekdir ve āfitāb maʿnāsına daḫi gelür burada maḥbūbdan (9) müsteʿārdır **meger** şāyed **ḥarf** kelime **mest-i ḫarāb** geçgin serḫoşa (10) dirler ki yer ile gögi farḳ itmez

(11) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm ayıḳ olaraḳ benden kelām gelmez ol maḥbūba geçgin (12) serḫoş oldığım ḥalde şāyed ki kelām söyleyebilürüm;[1051] yaʿni maḥbūbum (13) serīr-i göñlümde şehriyār oldığından ayıḳ iken ḫavf u ḥayādan söz söylemek (14) ḳābil degildir faḳaṭ geçgin serḫoş iken kendimi bilmeyerek iḥtimāldir ki[1052] söylerim.

Ġazel 80

Fāilātün feilātün feilātün feilün

Men ki ez-rāh-ı ġamet ġarḳa be-ḫūn āmedeem

[1048] merḥamet ḳapusı: merḥamet yolı D
[1049] iḥṭārıñız lāzımdır: iḥṭār itmeñiz lāzımdır D
[1050] tesmiye olunmuşdur: tesmiye olunmuşdur zīrā B, C
[1051] söyleyebilürüm: söyleyebilirim C
[1052] geçgin serḫoş iken kendimi bilmeyerek iḥtimāldir ki: geçgin serḫoş iken kendimi bilmeyerek iḥtimāldir ki kelām B, C, D

Naẓarī kün ki besī zār ü zebūn āmedeem

(18) **men** ben **ki** edāt-ı beyān[1053] **rāh** ṭarīḳ **ġam** ġuṣṣa[1054] **ġarḳa** boġulmaḳ (19) **be-** edāt-ı ilṣāḳ **ḫūn** dem ve ḳan **āmedeem** gelmişim **naẓar** baḳmaḳ (20) **–ī** edāt-ı vaḥdet[1055] **kün** eyle **ki** edāt-ı taʿlīl **besī** ziyāde ve çoḳ (21) **zār** iñleyici **zebūn** żaʿif[1056]

294

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Ben ki seniñ ṭarīḳ-i ġamıñda ḳana boġulmuşum baña bir naẓar eyle zīrā (2) ziyāde iñleyici ve żaʿif gelmişim; yaʿni ġamıñla ḳanlı yaşlar dökerim[1057] öñümde (3) bir deryā olmuşdur ben anıñ içinde boġuldum ziyāde zebūn[1058] oldıġımdan (4) bir naẓar-ı iltifātıñıza maẓhar eyle tā ki ḳanlı yaşlarımı dökmeyeyim merḥamet ḳıl.[1059]

Ānçünānem zi-firāḳ-ı tü żaʿif ü bīmār

Ki meger ez-dehenet teng birūn āmedeem

(7) **ānçünān** anıñ gibi **firāḳ** ayrılıḳ **żaʿīf** naḥīf **bīmār** marīż (8) ve ḫasta[1060] **ki** edāt-ı beyān **meger** şāyed ve iḥtimāldir **dehen** fem (9) ve aġız **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb teñge maṣrūfdur dehen tenget taḳdīrindedir (10) **teng** żıyḳ ve ṭār **birūn** ṭaşra

(11) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ firāḳıñdan anıñ gibi naḥīf ve ḫastayım ki (12) meger seniñ ṭār aġzıñdan ṭaşra gelmişim; yaʿni seniñ aġzıñ noḳṭa-i mevhūme gibi (13) ziyāde küçükdür güya ben aġzıñdan ḫāric oldum var ḳıyās eyle żaʿfım ne nisbetdedir.

1053 ki edāt-ı beyān: ki edāt-ı beyān ez- edāt-ı ibtidā B, C
1054 ġam ġuṣṣa: ġam ġuṣṣa ve endūh B, C, D
1055 –ī edāt-ı vaḥdet: -D
1056 zebūn żaʿif: zebūn żaʿif ve nā-tüvān B, C
1057 ḳanlı yaşlar dökerim: ḳanlı yaşlar dökerek D
1058 zebūn: żaʿīf B, C
1059 merḥamet ḳıl: -D
1060 bīmār marīż ve ḫasta: bīmār żaʿīf ve ḫasta B, C

Mekünem ʿayb eger ruḫ be-kef-i pā’t nihem

Ki besī bī-dil ü bī-ṣabr u sükūn āmedeem

(16) **mekün** eyleme **ʿayb** taʿyīb **eger** edāt-ı şarṭ **ruḫ** yanaḳ ẕikr-i cüzʾ irāde-i küll (17) ṭarīḳiyle bütün vech maḳṣūddur **be-** edāt-ı ilṣāḳ **kef** aya (18) **pā** ayaḳ **–t** edāt-ı ḫiṭāb **nihem** ḳorum ve vażʿ iderim[1061] **ki** (19) edāt-ı taʿlīl **besī** ziyāde[1062] **bī-** edāt-ı nefy **dil** göñül **ṣabr** şekīb (20) **sükūn** ḳarār ve ārām

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān eger seniñ ayaġıñıñ ayasına vechimi vażʿ

295

(1) ider isem beni taʿyīb eyleme zīrā ziyāde göñülsüz ve ṣabırsız ve ḳarārsız gelmişim; yaʿnī (2) sen benim göñlümi ve ṣabr u sāmānımı ve sükūn u ārāmımı aldıñ ayaġıñıñ ayasına[1063] (3) yüzüm sürerek tesellī olmaġa[1064] saʿy iderim.

Īn menem maḥv-ı ruḫet yā be-ḫayālet ki be-ān

Der-serāperde-i vaṣl-i tü derūn āmedeem

(6) **īn** bu **menem** benim **maḥv** bir nesneniñ eẟerini izāle eylemek **yā** terdīd (7) içündür **be-** edāt-ı muṣāḥabet **ḫayāl** ḳuvve-i müteḫayyilede mürtesem olan (8) ṣūret ve timẟāle dinür **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb[1065] **ki** edāt-ı beyān **be-** edāt-ı (9) muṣāḥabet **ān** ism-i işāret **der-** edāt-ı ẓarf[1066] **serāperde** sarāy-ı (10) mülūkda ḥarem-i ḫāṣṣ öñüne çekilen perde ve gölgelik maʿnāsınadır (11) **vaṣl** vuṣlat **tü** sen **derūn** içeri **āmedeem** gelmişim

---

[1061] nihem ḳorum ve vażʿ iderim: nihem vażʿ iderim ve ḳorum D
[1062] besī ziyāde: bes ziyāde D
[1063] ayaġıñıñ ayasına: ayaġıñ ayasına D
[1064] tesellī olmaġa: mütesellī olmaġa D
[1065] –[e]t edāt-ı ḫiṭāb: -B, -C
[1066] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ ruḫsārıñ ve ḫayāl[1067] ve tims̱āliñ ile maḥv-ı vücūd (13) iden benim ki[1068] ol ḫayāl ile vuṣlat perdesi içine gelmişim; yaʿnī kendimden (14) es̱er ve nişān ḳalmayup cismimi saña fedā idüp ben sen olmuşum; (15) nite ki Mecnūn-ı ʿĀmirī bir maḥalde oturur iken maʿşūḳası Leylā yanına gelüp (16) Leylā maʿşuḳañ benim dimiş, Mecnūn vār git meşġūl itme ḫāricde (17) Leylā nāmında benim[1069] maʿşuḳam yoḳdur ben bütün Leylāyım söylemiş[1070] ki ʿaşḳ-ı (18) ḥaḳīḳīde[1071] ehlullah-ı ʿiẓāmıñ fenāfillah didikleri mertebe budur.[1072]

Geşteem bī-ḫam-ı ebrū-yı tü Mecnūn çü Selīm

Zanki būdem beter eknūn be-cünūn āmedeem

(21) **geşteem** olmuşum **bī-** edāt-ı nefy **ḫam** muʿavvec ve igri **ebrū**

296

(1) ḥācib ve ḳaş **tü** sen **Mecnūn** dīvāne **çü** edāt-ı teşbīh **z'anki** (2) ol sebebden ki **būdem** idim **beter** bedter yaʿnī ziyāde fenā **eknūn** (3) şimdi **be-** edāt-ı muṣāḥabet **cünūn** dīvānelik

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ ḳaşıñ olmaḳsızın Mecnūn gibi (5) dīvāne olmuşum ol sebebden ki bedter idim[1073] şimdi dīvānelige gelmişim; (6) yaʿnī[1074] cemāliñi müşāhedesiz ṣabr idemem ḳaşlarıñı göremedigimden ʿaḳl (7) u şuʿūrum gidüp dīvāne oldum luṭf ve keremiñiz ile rūyet-i meh-ṣūretiñizden (8) bendeñizi maḥrūm itme.

Ġazel 81

[1067] Ey cānān seniñ ruḫsārıñ ve ḫayāl: Ey cānān seniñ ruḫsārıñ B, C, D
[1068] ki: -B, -C
[1069] benim: -B, -C
[1070] söylemiş: dimiş B, C
[1071] ʿaşḳ-ı ḥaḳīḳīde: ʿaşḳ-ı ḥaḳīḳatde D
[1072] mertebe budur: mertebedir D
[1073] ol sebebden ki bedter idim: ol andan ki oldum yaʿnī ḥāl oldum daha bed D
[1074] yaʿnī: yaʿnī seniñ B, C, D

Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün

Men ki çün bülbül zi-gülzārī cüdā üftādeem

Dāde dil ve’z-kūy-ı dil-dār[1075] cüdā üftādeem

(12) **men** ben **ki** edāt-ı beyān **çün** edāt-ı teşbīh **bülbül** hezār (13) ve ʿandelīb **gülzār** gülşen ve gülistān ki güllük ve gül[1076] maḥalli dimekdir (14) **–ī** edāt-ı vaḥdet **cüdā** ayru[1077] **üftādeem** düşmüşüm **dāde** (15) virmiş **dil** göñül **kūy** maḥalle **dil-dār** maʿnā-yı lüġāvīsi göñül ṭutıcı[1078]

(16) **Maḥṣūl-i beyt:** Ben ki bülbül gibi gülistāndan ayru[1079] düşmüşüm göñül virmiş (17) ve maḥbūbuñ maḥallesinden ayru[1080] düşmüşüm; yaʿnī cānānıma göñlümi virdim çi fāʾide (18) ki kūy-ı dilārāsına gidüp müşahede-i cemāl idemem kendi ḳabūl itmez (19) aġyār-ı bed-girdār daḫi māniʿdir.

Ṣabr kün tā ṣubh ey ġam der-şeb-i tārem meküş

Zanki ez-ḫūrşīd-i ruḫsārī cüdā üftādeem

297

(1) **ṣabr** şekīb **kün** eyle **tā** intihā-i ġāyet içün[1081] **ṣubḥ** fecr-i ṣādıḳ **ġam** ġuṣṣa (2) ve endūh[1082] **şeb** gice **tār** ḳaranlıḳ[1083] **zanki** ol sebebden ki **ḫūrşīd** (3) āfitāb ve güneş **ruḫsār** ʿiẕār ve yañaḳ **–ī** edāt-ı vaḥdet **cüdā** ayru

1075 dil-dār: dil-dārī D
1076 gülzār gülşen ve gülistān ki güllük: gülzār gülşen ve gülistān ki güllük ve gül B, C
1077 ayru: ayrı C
1078 dil-dār maʿnā-yı lüġāvīsi göñül ṭutıcı: dil-dār vaṣf-ı terkībīdir göñül ṭutıcı dimekdir D
1079 ayru: ayrı C
1080 ayru: ayrı C
1081 tā intihā-i ġāyet içün: tā intihā-i ġāyet içündür D
1082 ġam ġuṣṣa ve endūh: -B, -C, -D
1083 tār ḳaranlıḳ: tār ḳaranlıḳ meküş ḳatl itme D

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey ġam ṣabāḥa dek ṣabr eyle beni ḳaranlıḳ gicede ḳatl itme ol (5) sebebden ki bir güneş yañaḳlıdan ayru[1084] düşmüşüm; yaʿnī ṣabāḥ olsun (6) āfitāb-ṭalʿatımı göreyim andan ṣoñra ḳatl it tā ki ḥasret ve iştiyāḳ ile (7) terk-i ḥayāt-i müsteʿār itmeyeyim.

Zār mī nāled dilem ber-yād-ı zülf ü rūy-ı ū

K'ez-meh-i ẖod der-şeb-i tārī cüdā üftādeem

(10) **zār** iñleyici **mī nāled** iñleyor **dil** göñül **ber-** edāt-ı istiʿlā (11) **yād** ẕikr ve añmaḳ **zülf** cebhe üzerinde olan ṣaç[1085] **rūy** vech (12) ve yüz **ki** edāt-ı taʿlīl **meh** ḳamer[1086] maḥbūbdan müsteʿārdır **şeb** (13) gice **tār** ḳarañlıḳ **–ī** edāt-ı vaḥdet[1087]

(14) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānımıñ vech ve zülfünüñ ẕikri üzerine göñlüm iñleyor zīrā (15) bir ḳaranlıḳ[1088] gicede kendi maḥbūbumdan ayru[1089] düşmüşüm; yaʿnī maʿşūḳumdan (16) ayrıldığımdan göñlüm āh u enin idiyor.

Ey ki mī pürsīd aḥvāl-i men ez-hicrān-ı dost

Īn ḳadr dānem ki ez-yārī cüdā üftādeem

(19) **ki** kimse **mī** edāt-ı ḥikāye **pürsīd** suāl itdi **aḥvāl** (20) ḥāliñ cemʿi insāna muẖtaṣṣ olan heyʾet ve keyfiyyete dinür **hicrān** (21) ayrılıḳ **dost** yār **īn** bu **ḳadr** miḳdār ve meblaġ

298

(1) **dānem** bilürüm **ki** edāt-ı beyān **yār** dost **–ī** edāt-ı vaḥdet

---

[1084] ayru: ayrı C
[1085] zülf cebhe üzerinde olan ṣaç: zülf cebhe üzerinde olan ṣaç ki ʿArabīde ṭurra dirler B, C, D
[1086] meh ḳamer: meh ḳamer ve ay B, C, D
[1087] –ī edāt-ı vaḥdet: –ī edāt-ı vaḥdet üftādem düşmüşüm D
[1088] ḳaranlıḳ: ḳarañlıḳ C
[1089] ayru: ayrı C

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey kimse ki dostuñ ayrılıġından benim aḥvālimden suāl ider (3) idi bu miḳdār bilürüm ki[1090] bir yārdan ayru[1091] düşmüşüm; yaʿnī başḳa (4) ḥālimi beyān itmege[1092] ḥācet yoḳdur cānānımdan ayru[1093] düşmüşüm bu belā (5) ve muṣībet beni bī-ṣabr u ṭāḳat itmede kāfīdir.

Ey Selīm ānhā ki ʿaybem mī künend āgeh neyend

K'ez-çünān yārī be-nāçārī cüdā üftādeem

(8) **ānhā** anlar **ʿayb** taʿyīb **mīkünend** iderler **āgeh** āgāhdan muḥaffef (9) muṭṭaliʿ ve ḫaberdār **çünān** öyle **be-** edāt muṣāḥabet **nāçārī** (10) çāresizliḳ yaʿnī bi'ż-żarūr[1094]

(11) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm anlar ki beni taʿyīb iderler ḫaberdār degildirler ki çāresiz (12) olaraḳ[1095] öyle bir yārdan ayru[1096] düşmüşüm; yaʿnī[1097] reʾyime ḳalsa cāndan geçerim (13) cānānımdan geçmem ammā ne çāre ki felek-i ġaddār beni ayırdı[1098] ḫulāṣa ayrıldıġım (14) żarūrīdir iḫtiyārī degildir.

Ġazel 82

Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün

Leşker ez-taḫt-ı Sitānbūl sūy-ı İrān tāḫtem

Sürḫ-i ser-rā ġarḳa-i ḫūn-ı melāmet sāḫtem

[1090] bilürüm ki: bilür ki D
[1091] ayru: ayrı C
[1092] beyān itmege: beyāna D
[1093] ayru: ayrı C
[1094] bi'ż-żarūr: bi'ż-żarūre D
[1095] çāresiz olaraḳ: çāresizlikle C, çāresizliḳle B, D
[1096] ayru: ayrı C
[1097] yaʿnī: yaʿnī kendi B, C, D
[1098] beni ayırdı: beni ayrı düşürdi D

(18) **leşker** ʿasker **taḫt** serīr-i mülūk **Sitānbūl** maḳarr-ı salṭanat-ı (19) seniyye-i ḫulefā-i ʿOs̱māniye olan belde-i ṭayyibe-i kübrā[1099] ki güzide-i bilād-ı niyādır[1100] (20) ṣānehallahu teʿāla mine'l-afāti ilā yevmi'l-ʿaraṣāt[1101] **sūy** cānib ve ṭaraf (21) **Īrān** vilāyet-i ʿIrāḳ ve Fārs ve Azerbāycān ve Ḫorāsān memleketleridir ki

299

(1) Ferīdūn Şāh büyük oğlı İreç'e virmiş idi Īrān tesmiyesi[1102] andandır (2) ve nehr-i Āmūnuñ öte ṭarafını[1103] Tūr nām oğlına virmiş idi Tūrān tesmiyesi (3) andandır[1104] **tāḫtem** çapdım yaʿnī at segirtdim **sürḫ-i ser** ḳızılbaş[1105] **ġarḳa** (4) boğulmaḳ **ḫūn** dem ve ḳan **melāmet** ṭaʿn ve teşnīʿ **sāḫtem** düzdüm ve yapdım[1106]

(5) **Maḥṣūl-i beyt:** Sitānbūl[1107] taḫtından ʿaskeri Īrān cānibine çapdım ḳızılbaşı[1108] (6) tevbīḫ ve serzeniş ḳanınıñ boğulmuşı yapdım yaʿnī Sulṭan Selīm Ḫān haẓretleri (7) yüz biñ ʿaded güzīde ʿasker ile Īrān'a teveccüh idüp ḳızılbaş evbāşıñ (8) reʾisleri olan Şāh İsmāʿīl-i iblīs-i taḍlīliñ üzerine seferi (9) muḳarrer eyleyüp[1109] Çāldırān ṣaḥrāsında bir yüksek yere ḳonup iki ṭarafdan (10) ālāylar bağlayup

Naẓm

Seyl-vār irdi ḫurūş u cūş ile

Ṭoldı ṣaḥrā ceyş-i āhen-pūş ile

Ṭaġ u ṭaşı başdı yek-ser ādemi

[1099] kübrā: kübrādır B, C
[1100] güzide-i bilād-ı niyādır: güzide-i bilād-ı dünyādır D
[1101] Allahu Teala onu Araf gününde korusun.
[1102] tesmiyesi: ismi B, C, D
[1103] öte ṭarafını: öte cānibini B, D
[1104] ve nehr-i Āmū'nuñ öte ṭarafını Tūr nām oğlına virmiş idi Tūrān tesmiyesi andandır: -C
[1105] sürḫ-i ser ḳızılbaş: sürḫ-i ser ḳızılbaş yaʿnī Şiʿī D
[1106] sāḫtem düzdüm ve yapdım: sāḫtem düzdüm B, C
[1107] Sitānbūl: İstanbul C, D
[1108] Ḳızılbaşı: Şiʿī ṭaʾifesini D
[1109] eyleyüp: idüp B, C

Toza ġarḳ itdi sipihr-i aʿẓamı

mażmūnunca muḥkem ceng olup ʿāḳıbet

Beyt[1110]

Tārumār oldı ḳızılbaş-ı şaḳī

Ser-nigūn oldı laʿīniñ sancaḳı

(14) medlūlünce ḳızılbaş maḳhūr ve münhezim oldılar[1111] bu cānibde bizim ʿasker o gice (15) uyumayup ellerine giren sīm ü zeri niceler ḳalḳanla ülüşüp ḳumāş (16) ve sāʾir metāʿ-ı ḫod ḥadd u ʿadedden bīrūn idi.[1112]

Şüd ġulām-ı himmetem ez-cān u dil vālī-i Mıṣr

Tā livā-yı ḫusrevī ez-nüh felek efrāḫtem

(19) **şüd** oldı **ġulām** ʿabd ve köle **himmet** ḳaṣd ve irāde **dil** göñül[1113] (20) **vālī** ʿāmil **tā** edāt-ı taʿlīl **livā** sancaḳ **ḫusrev** şehriyār (21) **–ī** edāt-ı maṣdar[1114] **nüh** ṭoḳuz **felek** āsumān **efraḫtem** bülend itdim[1115]

300

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Mıṣr ʿāmili cān u göñülden benim himmetimiñ kölesi oldı zīrā ki (2) şehriyārlıḳ sancaġını ṭoḳuz felekden bülend eyledim ve yüceltdim;[1116] yaʿnī

[1110] ʿāḳıbet beyt: -B, -C
[1111] oldılar: olup B, C
[1112] Beyt *Tārumār oldı ḳızılbaş-ı şaḳī / Ser-nigūn oldı laʿīniñ sancaḳı medlūlünce* ḳızılbaş maḳhūr ve münhezim oldılar bu cānibde bizim ʿasker o gice uyumayup ellerine giren sīm ü zeri niceler ḳalḳanla ülüşüp ḳumāş ve sāʾir metāʿ-ı ḫod ḥadd u ʿadedden bīrūn idi: düşman leşkeri maḳhūr ve münhezim oldılar D
[1113] dil göñül: -C
[1114] –ī edāt-ı maṣdar: –ī edāt-ı maṣdariyye D
[1115] efraḫtem bülend itdim: efraḫtem bülend itdim ve yüceltdim B, C, D
[1116] ṭoḳuz felekden bülend eyledim ve yüceltdim: ṭoḳuz felekden bülend eyledim B, C, ṭoḳuz felekden bülend itdim D

sancaġım (3) ṭoḳuz felegiñ yuḳarısına çıḳdı bunı görünce herkes baña ser-fürū eyledi.

Kerdem ez-ehl-i ʿIrāḳ īn müjde āheng-i Ḥıcāz

Çeng nuṣret-rā çü der-bezm-i ṭarab binvāḫtem

(6) **kerdem** eyledim **ʿIrāḳ** ikidir ʿIrāḳ-ı ʿArab Baġdād ve ʿIrāḳ-ı ʿAcem Iṣfahān'dır (7) ve ʿIrāḳ perde-i sürūd yaʿnī mūşiḳīde bir perdeniñ ve bir maḳāmıñ adıdır (8) **īn** bu **müjde** tebşīr **āheng** ḳaṣd u ʿazm ve mevzūn-ı āvāz (9) ve sāz maʿnāsınadır **Ḥıcāz** ḫıṭṭa-i Mekke ve Medīne'ye dirler ve[1117] mūşiḳide (10) bir maḳām adıdır; nite ki şu beytde iki maʿnāya geldigi münfehim olur:

Beyt[1118]

Mī revem bā-şevḳ-i dil rāh-ı Ḥıcāz

Medḥ-i pākeş-rā künem ṣavt-ı Ḥıcāz

(12) **çeng** sāz ve mūşıḳa-yı hümāyūnda ṭabāḳ şeklinde iki dāne olur (13) biri birine çarparlar laṭīf bir ṣadā çıḳar aña daḫi çeng dirler[1119] **nuṣret** (14) ẓafer **–rā** ʿalāmet-i mefʿūl[1120] **çü** edāt-ı taʿlīl **der-** edāt-ı ẓarf[1121] (15) **bezm** meclis ve encümen **ṭarab** feraḥ ve sürūr **bi-** teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ (16) içündür **nüvāḫtem** çaldım ve naġme eyledim

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** ʿIrāḳ ehlinden bu müjdeyi ḫıṭṭa-i Ḥıcāz'a ḳaṣd eyledim çünki (18) feraḥ ve sürūr encümeninde ẓafer sāzını çaldım, şu beytde maḳāmlara daḫi (19)

[1117] ve: -D
[1118] Beyt: -B, -C, -D
[1119] çeng sāz ve mūşıḳa-yı hümāyūnda ṭabāḳ şeklinde iki dāne olur biri birine çarparlar laṭīf bir ṣadā çıḳar aña daḫi çeng dirler: çeng sāz B, C, D
[1120] –rā ʿalāmet-i mefʿūl: –rā edāt-ı mefʿūl B, C
[1121] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D

īhām oldığından maʿnāsı ʿIrāḳ maḳāmında[1122] Ḥicāz maḳāmı āvāzını eyledim (20) zīrā ẓafer ve ġalebe sāzını çaldım ve naġme eyledim ḫulāṣa manṣūr ve muẓaffer (21) oldığıma sevindigimden Ḥicāz ve ʿIrāḳ perdelerini ırlamaḳ ile ẕevḳ ü ṣafā eyledim.

301

Māverāʾü'n-nehr ez-tīġem şüde ġarḳ-āb-ı ḫūn

Çeşm-i düşman-rā çü küḥl-i Iṣfahānī sāḫtem

(3) **māverāʾ** arḳa **nehr** ırmaḳ ve dere **Māverāʾü'n-nehr** Ceyḥun ırmaġınıñ (4) öte cānibine dirler **tīġ** seyf ve ḳılıç **şüde** olmuş **ġarḳ-āb** ṣuya (5) ġarḳ olmuş **ḫūn** ḳan[1123] **çeşm** göz **düşman** ʿadū **–rā** edāt-ı mefʿūl (6) **çü** edāt-ı taʿlīl **kühl** sürme **Iṣfahān** Īrān ḫākinde bir şehr-i (7) ʿaẓīmdir ʿAcemler Iṣfahān[1124] nıṣf-ı cihāndır zaʿm iderler;[1125] nite ki Vehbī merḥūm (8) dīvānında dimişdir:

Beyt[1126]

Sitānbūl[1127] cümle ʿālemden ʿibāret başḳa ʿālemdir

ʿAcem nıṣf-ı cihān taʿbīr ider gerçi Ṣıfāhān'a[1128]

-ī edāt-ı nisbet **sāḫtem** düzdüm[1129]

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Māverāʾü'n-nehr benim şemşīrimden ḳana boġuldı düşman (11) gözini Iṣfahān'a mensūb sürme gibi yapdı; yaʿnī düşmanlarıñ gözlerini (12) çıḳardım ḳuruyup sürme gibi toz oldı.[1130]

1122 ʿIrāḳ maḳāmında: ʿIrāḳ maḳāmından D
1123 ḫūn ḳan: ḫūn dem ve ḳan B, C
1124 Iṣfahān: Iṣfahānı C
1125 zaʿm iderler: dirler D
1126 Beyt: -B, -C
1127 Sitānbūl: İstānbūl D
1128 Bu beyit, Sünbülzâde Vehbî Dîvânı'nda bulunan 7 numaralı kasidenin 63. Beytidir. Ahmet Yenikale, **Sünbülzâde Vehbî Dîvânı**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012, s. 100.
1129 sāḫtem düzdüm: sāḫtem düzdüm ve yapdım B, C, D

Āb-ı Āmu ez-ser-i her mū revān şüd ḫasm-rā

Şüd ʿarak̟-rīz ez-teb-i ġam çün[1131] naẓar endāḫtem

(15) **āb** ṣu **Āmū** Īrān ile Tūrān'ıñ beynini[1132] fāṣıl olan nehrin (16) adıdır ki başında vāk̟iʿ[1133] bir k̟aryeniñ ismidir ki ol ırmaġı aña nisbet (17) idüp āb-ı Āmū dirler **ser** uç ve baş[1134] **mū** k̟ıl **revān** ak̟ıcı (18) **şüd** oldı **ḫaṣm** düşman **–rā** edāt-ı taḫṣīṣ **ʿarak̟-rīz** (19) vaṣf-ı terkībīdir ter döküci **teb** ısıtma **ġam** ġuṣṣa ve endūh[1135] (20) **çün** edāt-ı taʿlīl[1136] **naẓar** bak̟mak̟ **endāḫtem** atdım

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Āmū nehriniñ ṣuyı düşmanıñ her k̟ılı ucundan ak̟ıcı

302

(1) oldı çünki naẓar ṣaldı ġam ısıtmasından ter döküci oldı; yaʿnī düşman (2) ḥiddetli naẓarımdan ol derece mużṭarib oldı ki ısıtma ṭutup terleyüp (3) her k̟ıl[1137] ucundan nehr-i Āmū ṣuları cereyān eyledi.

Şāh-ı Hind ez-leşker-i ferzāneem şüd pīl māt

Ber-besāṭ-ı mülk çün şaṭranc-ı devlet bāḫtem

(6) **şāh** şaṭranc ālātında bir çöp pāreniň ismidir ṭutuldıġı vak̟tde (7) bulundıġı[1138] ṭaraf maġlūb ʿadd olunur **Hind** maʿrūf k̟avm ve maʿlūm ṭāʾifedir (8) ki vilāyetlerine Hindustān ve anlara Hindū ve Hindī dirler kes̱ret-i istiʿmāl (9) ile[1139] vilāyetlerine

---

[1130] oldı: eyledim B, C
[1131] çün: çü D
[1132] beynini: arasını B, C, D
[1133] vāk̟iʿ: -D
[1134] ser uç ve baş: ser uç ve baş her edāt-ı ḥaṣr B, C
[1135] ġam ġuṣṣa ve endūh: -B, -C
[1136] –rā edāt-ı taḫṣīṣ ʿarak̟-rīz vaṣf-ı terkībīdir ter döküci teb ısıtma ġam ġuṣṣa ve endūh çün edāt-ı taʿlīl: –rā edāt-ı taʿlīl D
[1137] her k̟ıl: her k̟ılı D
[1138] vak̟tde bulundıġı: -B, -C, -D
[1139] ile: -D

de Hind dinilmek ʿādet oldı şāhı Hind’e nisbet (10) itmesiniñ sebebi şudur ki; şaṭranc oyununı ī̄cād iden[1140] Ṣaṣa bin Dāhir (11) Hindlidir bu münāsebetle şāh Hind’e nisbet olundı **leşker** ʿasker (12) **ferzān** şaṭranc ālātında bir āletdir ki maḳāmı şāhıñ ṣol ṭarafında (13) ve yanında vezī̄r meṡābesindedir ṭoġrıdan ṭoġrıya[1141] ve köşeden köşeye (14) gider ferzī̄n daḫi ferz dirler **–e** edāt-ı liyāḳat **şüd** oldı (15) **pī̄l** fil maʿnāsına bu daḫi şaṭranc ālātından bir aletdir ki köşeden (16) köşeye gider **māt** şāhıñ ṭutulup ḳalmasından ʿibāretdir (17) **ber-** edāt-ı istiʿlā **besāṭ** döşeme **mülk** memleket **çün** (18) edāt-ı taʿlī̄l **şaṭranc** güzel eglenceli ve ṣanʿatlı bir oyundur İmām-i (19) Şāfʿī̄ ile İmām-i Ebū Yūsuf birḳaç şarṭ ile mübāḥ oldıġına ḳāʾil (20) olmuşlardır nite ki laʿibe’ş-şaṭranc Eba Ḥanī̄feti ve hüve Şāfiʿiyyun[1142] ʿibāresi meşhūrdur (21) **devlet** inḳılāb-ı zamān maʿnāsınadır ki zamānıñ ḥālden ḥāle taġayyür

303

(1) ve inḳılābından ʿibāretdir **bāḫtem** oynadım

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Hind şāhı benim ferze lāyıḳ ʿaskerimden fī̄l mātı oldı memleket (3) döşemesi üzerine çünki devlet şaṭrancını oynadım; yaʿnī̄ şāhı (4) fil[1143] ile māt eyledim zī̄rā baʿżān ruḫ ve baʿżān ferz ve baʿżān fil ve baʿżān (5) at[1144] ve baʿżān beydaḳ ile kī̄ş iderler, şāh ḳaçacaḳ yer bulamaz māt (6) olur burada file taḫṣī̄ṣ itdigiñiñ sebebi Hindistān’da fil oldıġından içündür.

Ey Selī̄mī̄ şüd be-nāmem sikke-i mülk-i cihān

Tā çü zer der-pūte-i mihr ü vefā bigdāḫtem

[1140] şaṭranc oyununı ī̄cād iden: şaṭrancı ī̄cād iden B, C, D

[1141] ṭoġrıdan ṭoġrıya: doġrıdan doġrıya C

[1142] Ebū Hanī̄fe ile satranç oynadı ve o Şafi idi.

[1143] fil: -C

[1144] ve baʿżān at: -B, -C

(9) **şüd** oldı **be-** edāt-ı muṣāḥabet **nām** ism **sikke** ḳazılmış (10) münaḳḳaş demür ki[1145] altuna ve gümüşe ururlar[1146] **mülk** memleket **cihān** dünya (11) **tā** edāt-ı tevḳīt **çü** edāt-ı teşbīh[1147] **pūte** maʿrūf ẓarfdır ki (12) ḳuyumcular içinde gümüş ẕevb iderler **mihr** merḥamet **vefā** ʿahd ü peymānı (13) naḳż itmeyüp muḥāfaẓa eylemek **bi-** teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içündür **güdāḫtem** eridim

(14) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm merḥamet ve vefā pūtesinde altūn gibi eridigim vaḳtde (15) cihān memleketiniñ sikkesi benim ismimle meşhūr oldı; yaʿnī[1148] maḫlūḳ-ı Ḫudā'ya (16) merḥamet-şiʿār ve ḳavl ve fiʿlimde vefādār oldığımdan sikkem dünyāda[1149] (17) münteşir olup nāmım ile meşhūr oldı.

Ġazel 83

Mefāīlün mefāīlün mefāīlün mefāīlün

Be-her kes ḥāl-i dil güftem dileş efgār şüd ez-men

Ṭabīb āmed ki nabżem gīred ü bīmār şüd ez-men

(21) **be-** edāt-ı ilṣāḳ **her** edāt-ı ḥaṣr[1150] **kes** kimse **ḥāl** insana

304

(1) maḫṣūṣ heyʾet ve keyfiyyete dinür[1151] **dil** göñül **güftem** söyledim **efgār** (2) mecrūḥ **şüd** oldı **ez-men** benden **ṭabīb** ḥekīm **āmed** geldi (3) **nabż** ṭamar atmaḳ **gīred** ṭutar **bīmār** marīż ve ḫasta **şüd** oldı[1152]

[1145] sikke ḳazılmış münaḳḳaş demür ki: sikke ḳazılmış münaḳḳaş B, C, sikke ḳazılmış münaḳḳaş demir ki D
[1146] ururlar: dirler B, C
[1147] çü edāt-ı teşbīh: çü edāt-ı teşbīh der- edāt-ı ẓarf B, C, çü edāt-ı teşbīh der- edāt-ı ẓarfiyye D
[1148] yaʿnī: yaʿnī ben B, C, D
[1149] dünyāda: dünyāya D
[1150] her edāt-ı ḥaṣr: -B, -C, -D
[1151] kes kimse ḥāl insana maḫṣūṣ heyʾet ve keyfiyyete dinür: kes kimse ḥāl insana muḫtaṣ olan heyʾet ve keyfiyyete dinür B, C kes kimse D

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Her kimseye ki göñlümüñ ḥālini söyledim anıñ göñli benden mecrūḥ (5) oldı ṭabīb geldi ki nabżımı ṭuta benden ḫasta oldı; yaʿnī ol (6) derecede ziyāde[1153] ḫastayım ki yanıma gelenlere sirāyet idüp ḫasta olurlar.[1154]

Pes ez-māhī ki dīdem rūy-ı yār ez-derd-i dil güftem

Çünān kerdem ki zülf-i kāfireş bī-zār şüd ez-men

(9) **pes** ṣoñra **māh** ay **–ī** edāt-ı vaḥdet **ki** edāt-ı beyān **dīdem** gördüm (10) **rūy** vech ve yüz **yār** dost **derd** vecaʿ ve aġrı **dil** göñül[1155] (11) **güftem** didim **çünān** öyle **kerdem** eyledim **zülf** cebhe üzerinde olan (12) ṣaç[1156] **bī-zār** nefret idici[1157]

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Bir aydan ṣoñra dostuñ yüzüni gördüm göñül derdinden (14) söyledim öyle eyledim ki anıñ kāfir zülfi benden nefret idici oldı; (15) yaʿnī iftirāḳa ṣabr idemeyüp ıżṭırābımdan cānāna istirḥām żımnında (16) birḳaç söz söyledim benden nefret eyledi şimdi zülfini göstermek (17) istemiyor benden setr ider.

Çü ney ez-revzen-i cān her ki efġān-ı dilem bişnīd

Keşīde āh-ı ġam der-nālhā-yı zār şüd ez-men

(20) **çü** edāt-ı teşbīh **ney** maʿrūf ḳamışdır ki mevlevīḫānelerde (21) üfürürler bunuñ da envāʿı var ḳız nāyı ve cūra ve manṣūr dirler **revzen**

305

(1) pencere **ki** kimse **efġān** feryād **dil** göñül **bi-** teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içündür (2) **şenīd** diñledi ve işitdi **keşīde** çekmiş[1158] **āh** maʿlūl ve marīż olanlarıñ (3) derūnundan ḫurūc iden ṣavtdır **ġam** ġuṣṣa ve endūh[1159] **nāle** āh u enīn **zār** iñleyici[1160]

1152 bīmār marīż ve ḫasta şüd oldı: bīmār ḫasta B, C, bīmār marīż ve ḫasta D
1153 ziyāde: -C
1154 ḫasta olurlar: ḫasta olur B, C
1155 rūy vech ve yüz yār dost derd vecaʿ ve aġrı dil göñül: -B, -C
1156 zülf cebhe üzerinde olan ṣaç: zülf ṭurra -[e]ş ẓamīr cānāna rāciʿ B, C, -[e]ş ẓamīr cānāna rāciʿ D
1157 bī-zār nefret idici: bī-zār nefret idici şüd oldı D

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Nay gibi cān penceresinden her kimse ki benim feryādımı işitdi (5) ġam āhı[1161] çekmiş ve benden nāşī iñleyici āh u enīnde oldı; yaʿnī her kimse ki (6) benim aḥvāl-i perīşānıma vāḳıf olur merḥametinden baña tabʿiyyet idüp anıñ ḥāli (7) benim ḥālim gibi olur çi fāide ki lāzım olan cānānıma teʾs̱īr itmez ṭarafıma ṣarf-ı naẓar eylemez.[1162]

Nemī dānem çi ḥālest īn men-i bed rūz ġamgīn-rā

Ki ger der-gülşen-i ʿişret şüdem pür-ḫār şüd ez-men

(10) **nemī dānem** bilmem **çi** ne[1163] **īn** bu **men** ben **bed** fenā ve çirkīn **rūz** (11) gün **ġam** ġuṣṣa ve endūh[1164] **–ī** edāt-ı nisbet **–n** nisbeti müʾekked **–rā** edāt-ı (12) mefʿūl **ki** edāt-ı taʿlīl **ger** edāt-ı şarṭ **der-** edāt-ı ẓarf[1165] **gülşen** (13) gül maḥalli gülistān ve gülzār daḫi dirler **ʿişret** ḫılṭat ve ülfet **şüdem** (14) oldum yāḫud gitdim **pür** ṭolu[1166] **ḫār** şevk ve tiken[1167]

(15) **Maḥṣūl-i beyt:** Bilmem bu ne ḥāldir ben çirkīn günli ġamlıya zīrā eger[1168] ülfet (16) gülistānında olur isem veyāḫūd[1169] gider isem benden ṭolu[1170] tiken (17) olur;

[1158] keşīde çekmiş: keşīde çekilmiş D
[1159] āh maʿlūl ve marīż olanların derūnundan ḫurūc iden ṣavtdır ġam ġuṣṣa ve endūh: āh maʿlūl ve marīż olanların derūnundan ḫurūc iden ṣavtdır B, C, āh maʿlūl ve marīż olanlar derūnundan ḫurūc iden ṣavtdır ġam ġuṣṣa D
[1160] zār iñleyici: zār iñleyici şüd oldı B, C
[1161] ġam āhı: ġam u āhı C
[1162] ṭarafıma ṣarf-ı naẓar eylemez: -D
[1163] çi ne: çi ne –[e]st edāt-ı ḫaber B, C, çi ne ḥāl insana muḫtaṣ olan heyʾet ve keyfiyyete dinür D
[1164] ġam ġuṣṣa ve endūh: -B, -C, -D
[1165] ki edāt-ı taʿlīl ger edāt-ı şarṭ der- edāt-ı ẓarf: ki edāt-ı taʿlīl B, C, ki edāt-ı taʿlīl ger edāt-ı şarṭ der- edāt-ı ẓarfiyye D
[1166] ṭolu: dolu C
[1167] ḫār şevk ve tiken: ḫār tiken ve şevk D
[1168] eger: -B, -C
[1169] veyāḫūd: yāḫud gülşene D
[1170] ṭolu: dolu C

yaʿnī ne bed ṭāliʿim ki her ne yere varır isem ḫılāf-ı maḳṣūd[1171] ẓuhūr ider (18) gül ister isem tiken olur maʿşūḳumı arzū itsem raḳīb gelür.

Selīmī ger be-yād-ı laʿl-i ū mürdem bedīn şādem

Ki bārī yādigārī der-cihān güftār şüd ez-men

(21) **ger** edāt-ı şarṭ **be-** edāt-ı muṣāḥabet **yād** ẕikr ve añmaḳ **laʿl** maʿrūf

306

(1) ḳıymetlü bir cevherdir aʿlāsı Bedaḫşān ṭağlarında ḥāṣıl olandır[1172] şuʿarā (2) leb-i maḥbūbı aña teşbīh iderler[1173] **mürdem** öldüm ve helāk oldum **bedīn** (3) bunuñla **şādem** mesrūrum **ki** edāt-ı beyān **yādigār** bergüẕār **–ī** (4) edāt-ı vaḥdet **cihān** dünyā **güftār** söz düzmek naẓm-ı kelām maʿnāsına

(5) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm cānānıñ dudağınıñ ẕikriyle öldüm ise bunuñla (6) mesrūrum ki bārī cihānda benden söz düzmek bergüẕār oldı; yaʿnī (7) maʿşūḳuma iştiyāḳ sebebiyle şāʿir olup naẓm-ı şiʿr eylerim eger (8) dudaḳlarınıñ ḥasretiyle helāk oldum ise[1174] nazm-ı eşʿār ʿalemde benden (9) bergüẕār ḳaldığına memnūn ve mesrūrum.

Ġazel 84[1175]

Mefʿūlü fāilātü mefāīlü fāilün

Pinhān meşev zi-çeşm-i men ey sīmber çünīn

Āḫir merān çü eşk-i me-rā ez-naẓar çünīn

[1171] her ne yere varır isem ḫılāf-ı maḳṣūd: her ne yerde olur isem maḳṣūdumuñ ḫılāfına D
[1172] Bedaḫşān ṭağlarında ḥāṣıl olandır: Bedaḫşān dağlarında ḥāṣıl olandır B, C, Bedaḫşān ṭağlarında olur D
[1173] şuʿarā leb-i maḥbūbı aña teşbīh iderler: şuʿarā leb-i maḥbūbı aña teşbīh iderler u żamīr cānāna rāciʿ B, C, D
[1174] helāk oldum ise: helāk oldum ise de D
[1175] Ġazel 84'e kadar C nüshasında yanlış ġazel numaralandırması var, bu Ġazel 84'te düzeltiliyor.

(13) **pinhān** gizli[1176] **meşev** olma **çeşm** göz **men** ben **sīm** fıḍḍa (14) ve gümüş **ber** sīne ve gögüs **çünīn** böyle **āḫir** nihāyet ve dīger[1177] (15) **merān** sürme **çü** edāt-ı teşbīh **eşk** gözyaşı **me-rā** beni **naẓar** baḳmaḳ

(16) **Maḥṣūl-i beyt**: Ey gümüş sīneli cānān benim gözümden böyle[1178] gizli olma (17) nihāyet naẓarıñdan beni gözyaşı gibi sürme; yaʿnī benden gizlenme seniñ (18) muḫliṣ bir bendeñim ve ḥużūruñdan ṭard itme benimle mecālise ve muḥāvereye tenezzül eyle.

Ber-āb-ı çeşm-i men nekünī raḥm u bigẕerī

Āhir ki güft k'ez-ber-i mā mī güẕer çünīn

(21) **āb** ṣu[1179] **çeşm** göz **men** ben **nekünī** eylemezsiñ **raḥm** esirgemek

307

(1) **bigüẕerī** geçersin **āḫir** kesr-i ḫā ile taʿaccüb maʿnāsınadır[1180] **ki** kim **güft** (2) didi **ki** edāt-ı beyān **ber-** ʿind ve nezd **mā** biz **mī güẕer** geç **çünīn** böyle

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān benim gözümüñ ṣuyı üzerine merḥamet eyleyüp geçersiñ (4) ʿacaba kim didi bizim ʿindimizden böyle geç; yaʿnī sen ki bu cefāyı idersiñ (5) kendiñden midir yoḫsa[1181] bir kimse mi saña taʿrīf ve taʿlīm eyledi.

Ey bād güfteʾī ki perīşānest sünbüleş

Dīger be-ehl-i derd meyāver ḫaber çünīn

[1176] pinhān gizli: pinhān gizlü D
[1177] āḫir nihāyet ve dīger: āḫir nihāyet D
[1178] böyle: -D
[1179] āb ṣu: ber- edāt-ı istiʿlā āb ṣu B, C
[1180] maʿnāsınadır: maʿnāsına B, C
[1181] yoḫsa: yoḳsa C

(8) **bād** yel **güfte'ī** dimişsin **perīşān** perākende ve ṭaġınıḳ[1182] –**[e]st** (9) edāt-ı ḫaber **sünbül** maʿrūf çiçekdir cānānıñ zülfünden müsteʿārdır (10) **dīger** ġayrı **be-** edāt-ı ilṣāḳ[1183] **meyāver** getürme **ḫaber** peyġam ve peyām

(11) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey ṣabā yeli dimişsin ki cānānımıñ zülfi perākendedir (12) derd ehli olan ʿuşşāḳa ġayrı böyle ḫaber getürme zīrā göñüllerine (13) te' s̱īr idüp anlar da zülf-i cānān gibi perākende ve perīşān olurlar cemʿiyyetleri ḳalmaz.

Bā-māh-ı çārdeh çi künem nisbet-i ruḫet

Z'ān behr sāl ü māh nebāşed ḳamer çünīn

(16) **bā-** edāt-ı ilṣāḳ **māh** ḳamer ve ay[1184] **çārdeh** on dört **çi** ne **künem** iderim (17) **nisbet** iżāfet **ruḫ** ʿiẕār ve yañaḳ **z'ān** ol sebebden **behr** (18) taʿlīl içündür **sāl** sene **māh** şehr **nebāşed** olmaz **ḳamer** ay

(19) **Maḥṣūl-i beyt**: On dört gicelik aya seniñ yañaġıñı nice nisbet iderim (20) ol sebebden ki sene ve şehr içün böyle ay olmaz; yaʿnī ey cānān seniñ (21) ruḫsārıñ on dört gicelik ḳamerden daha berrāḳ ve parlaḳdır seniñ

308

(1) ruḫsārıñ gibi seneniñ[1185] ve şehriñ ḳameri yoḳdur.

Dey küştīm be-nāz ü künūn ḫışm mī künī

Yek rūz ānçünānī vü rūz-ı diger çünīn

(4) **dey** dünki gün[1186] **küştī** ḳatl itdiñ **be-** edāt-ı muṣāḥabet (5) **nāz** şīve ve istiġnā **künūn** şimdi **ḫışm** ġażab **mī künī** (6) idersin **yek** bir **rūz** gün **ançünānī** anıñ gibisiñ **diger** ġayrı[1187]

[1182] perīşān perākende ve ṭaġınıḳ: perīşān perākende B, C, D
[1183] be- edāt-ı ilṣāḳ: be- edāt-ı ilṣāḳ derd vecaʿ ve aġrı B, C
[1184] māh ḳamer ve ay: māh ay D
[1185] seneniñ: senesiniñ D

(7) **Maḥṣūl-i beyt:** Dünki gün beni şīve ve istiġnā ile ḳatl itdiñ şimdi (8) ġażab idersin bir gün anıñ gibisiñ ve ġayrı gün böylesin; yaʿnī (9) dün[1188] ol ḳadar şīve ve istiġnā eylediñ ki vecd ile maḥv olmaḳ derecesine (10) geldim şimdi ise ġażab-nāksin niçün bir gün öyle ve bir gün böyle (11) olursın bir ḥāl üzerine ıṭṭırād itmezsin.

Her rūz sürḫ pūşī vü men ḫūn künem ciger

Tā çend ġalṭem ez-tü be-ḫūn-ı ciger çünīn

(14) **her** edāt-ı ḥaṣr **rūz** gün **sürḫ** ḳırmızı **pūşī** örtersiñ ve telebbüs idersiñ (15) **men** ben **ḫūn** dem ve ḳan **künem** iderim **ciger** kebed **tā** intihā-i ġāyet (16) içün[1189] **çend** ne ḳadar **ġalṭem** yuvarlanam[1190] **tü** sen **be-** edāt-ı ẓarf[1191]

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Her gün ḳırmızı renkli libās telebbüs idersiñ ve ben cigerimi (18) ḳan iderim ne ḳadara dek böyle senden ciger ḳanında yuvarlanayım; yaʿnī (19) ḳırmızı libāsınıñ[1192] rengi teʾs̱īr ve sirāyet idüp cigerim al ḳan olur (20) ve ben ḳan içinde yuvarlanurum bir dürlü[1193] merḥametiñi celb idemem.

Yār ez-tü ey Selīm nedāred cefā dirīġ

309

ʿĀşıḳ nedīdeest kesī muʿteber çünīn

(2) **yār** dost **ez-tü** senden **nedāred** ṭutmaz **cefā** cevr **dirīġ** (3) ḥayf **ʿāşıḳ** muḥibb **nedīdeest** görmemişdir **kesī** bir kimse **muʿteber** muḥterem

---

[1186] dünki gün: günki gün C
[1187] diger ġayrı: diger ġayrı çünīn böyle B, C, D
[1188] dün: dünki gün D
[1189] tā intihā-i ġāyet içün: tā intihā-i ġāyet içündür B, C, D
[1190] ġalṭem yuvarlanam: ġalṭem yuvarlanayım D
[1191] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı muṣāḥabet B, C, be- edāt-ı ẓarfiyye D
[1192] libāsınıñ: libāsıñıñ D
[1193] bir dürlü: yine B, C

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm dost senden cevri ḥayf ṭutmaz böyle muḥterem (5) ʿāşıḳ bir kimse görmemişdir; yaʿnī cānān ʿāşıḳını hīç ṭanımamaḳ bu[1194] fenādır (6) yoḫsa[1195] ṭanıyup da cevr ider ise ʿāşıḳ buña rāżıdır ve ḫoşnūddur[1196] (7) zīrā ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ maʿşūḳı ṭarafından gelen cefā ile ṣafā beynini tefrīḳ (8) idemez ikisi daḫi ḫoş gelür.

Ġazel 85

Mefāilün feilātün mefāilün faʿlün

Be-her kücā ḫaṭī ez-ehl-i ʿaşḳ dīdem men

Bahāne yāftem ü āhhā keşīdem men

(12) **be-** edāt-ı ẓarf[1197] **kücā** ḳande **ḫaṭ** yazı **–ī** edāt-ı vaḥdet **dīdem** (13) gördüm **men** ben **bahāne** ʿöẕr **yāftem** buldum **āh** maʿlūl ve mecrūḥ (14) olanlarıñ derūnundan ḫurūc iden ṣavtdır **–hā** edāt-ı cemʿ **keşīdem** çekdim

(15) **Maḥṣūl-i beyt:** Her ḳande ehl-i ʿaşḳdan bir yazı gördüm[1198] ʿöẕr buldum (16) āhlar çekdim; yaʿnī gūyā ʿuşşāḳı acıyup āh u nāleler itdim ise de ḥaḳīḳatde (17) kendi derd-i derūnumdan eyledim.

Dilem nekerd çü Mecnūn-ı ġam tü-rā rüsvā

Egerçi der-pey-i dil pīş ez-īn devīdem men

(20) **dil** göñül **nekerd** eylemedi **çü** edāt-ı teşbīh **Mecnūn** Leylā'nıñ (21) ʿāşıḳı Ḳays-ı ʿĀmirī **ġam** ġuṣṣa ve endūh[1199] **rüsvā** şāyiʿ **pey** ʿaḳab

---

[1194] bu: -B, -C, -D
[1195] yoḫsa: yoḳsa C, D
[1196] rāżıdır ve ḫoşnūddur: rāżı ve ḫoşnūddur B, C, D
[1197] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
[1198] bir yazı gördüm: bir yazı ben gördüm B, C, D
[1199] ġam ġuṣṣa ve endūh: -B, -C, -D

310

(1) ve iz **pīş** evvel ve öñ **ez-īn** bundan **devīdem** segirtdim ve ḳoşdum

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ ġamıñ Mecnūn gibi göñlümü şāyiᶜ itmedi (3) egerçi bundan evvel göñlüñ izinde ben segirtdim; yaᶜnī Mecnūn Leylā'ya mübtelā (4) oldıġı gibi ben daḫi saña mübtelā oldum faḳaṭ anıñ ᶜaşḳ ve şevḳi (5) ᶜālemde meşhūr ve şāyiᶜ oldı benim olmadı mektūm ḳaldı.

Neyem be-ḫod men-i bī-āb ü ger ne peyveste

Be-pāy-būs-ı segān-ı tü mī resīdem men

(8) **neyem** degilim **be-** edāt-ı muṣāḥabet **ḫod** kendi **bī-** edāt-ı nefy (9) **āb** iᶜtibār ve ḳadr; nite ki Hażret-i Mevlānā Belḳısıñ ḥaḳḳında dimişdir:

Beyt

Ber-ser-i zer tā çihil ferseng rānd

Tā ki zer-rā der-naẓar ābī nemānd[1200]

(11) **ger ne** yoḫsa[1201] **peyvest** dāʾimā **be-** edāt-ı ilṣāḳ **pāy** ḳadem ve ayaḳ (12) **būs** öpmek **segān** segiñ cemᶜi kelb **tü** sen **mī** edāt-ı (13) ḥikāye **resīdem** irişdim[1202]

(14) **Maḥṣūl-i beyt**: Ben ḳadr ü iᶜtibārsız kendimle degilim yoḫsa[1203] dāʾimā seniñ (15) maḥalleniñ kelbleriniñ ayaġını öpmege irişür idim; yaᶜnī bī-ḫod ve bī-şuᶜūrum (16) eger ᶜaḳlım başımda olsa saña taᶜẓīmen dāʾimā maḥalleniñ[1204] kelbleriniñ ayaḳlarını taḳbīl ider idim.

Kesī ki rāz-ı tü bā-kes negüft ü bürd be-ḫāk

1200 http: // www.vajehyab.com (30. 06. 2016)

1201 yoḫsa: yoḳsa C, D

1202 resīdem irişdim: resīdem irişdim men ben D

1203 yoḫsa: yoḳsa C, D

1204 maḥalleniñ: maḥalleñ C, maḥalleñiñ D

Çerāġ-ı merḳad-i pür-nūr-ı ān şehīdem men

(19) **rāz** sır **tü** sen **bā-** edāt-ı ilṣāḳ **negüft** söylemedi **bürd** (20) getürdi **be-ḫāk** ṭopraġa ve türāba **çerāġ** sirāc **merḳad** ḳabr (21) **pür** ṭolu[1205] **nūr** żiyā **ān** ism-i işāret[1206]

311

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Bir kimse ki seniñ sırrıñı[1207] söylemedi ve ṭopraġa götürdi ol şehīdiñ (2) nūr ṭolu ḳabriniñ sirācıyım, nāẓım-ı taḥrīr şu beytde bir ḥadīs̱-i şerīfiñ mażmūnuna (3) telmīḥ ider Ḥabīb-i Ekrem[1208] buyurmuşdur bir kimse ki ʿiffet üzere ʿāşıḳ olup (4) ve ʿaşḳını ketm eyleyüp vefāt ider ise şehīd olaraḳ vefāt ider.

Gerem be-pīş-i tü yek ẕerre iʿtibār budī

Gehī zi-maşrıḳ-ı fikr-i tü mī demīdem men

(7) **ger** edāt-ı şarṭ[1209] **be-** edāt-ı ilṣāḳ **pīş** öñ **tü** sen **yek** bir (8) **ẕerre** şuʿāʿ şems sebebiyle pencere ve bacalar içre hevāda müselsel toza (9) dirler ḫurde ḳarıncaya daḫi ẕerre ıṭlāḳ iderler[1210] **iʿtibār** ḳadr ü ḳıymet (10) **budī** ola idi **geh** gāhdan muḫaffef vaḳt maʿnāsına **–ī** tenkīr (11) yāḫud vaḥdet içündür[1211] **maşrıḳ** güneşiñ ṭulūʿ itdigi maḥall **tü** (12) sen **mī** edāt-ı ḥikāye **demīdem** ẓāhir oldum

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Eger seniñ öñünde bir toz ve ḫurde ḳarınca miḳdārı iʿtibārım olsa[1212] (14) idi aḥyānen seniñ endīşeñ maşrıḳından ẓāhir olurdum;[1213] yaʿnī (15)

[1205] ṭolu: dolu C
[1206] ān ism-i işāret: ān ism-i işāret-i baʿīde mevżūʿdur B, C
[1207] Bir kimse ki seniñ sırrıñı: Bir kimse ki seniñ sırrıñı kimseye B, C, D
[1208] Ḥabīb-i Ekrem: Ḥabīb-i Ekrem efendimiz B, C, D
[1209] ger edāt-ı şarṭ: ger edāt-ı şarṭ –[e]m żamīr-i mütekellim-i vaḥde B, C, D
[1210] daḫi ẕerre ıṭlāḳ iderler: da ẕerre dirler B, C, da ẕerre ıṭlāḳ olunur D
[1211] –ī tenkīr yāḫud vaḥdet içündür: –ī tenkīr veyāḫud vaḥdet içündür B, C, edāt-ı vaḥdet yāḫud tenkīr D
[1212] iʿtibārım olsa: iʿtibārım ola B, C, D
[1213] ẓāhir olurdum: ẓāhir olur idim D

seniñ ne fikrde oldıġıñı bilürdüm[1214] böyle ʿuşşāḳı ḳahr itmekden maḳṣadıñ[1215] (16) yüz virmemek midir yoḫsa[1216] ẕātıñda[1217] ġaddār ve sitem-kārsın kimseye (17) luṭf ile muʿāmele itmek istemezsin geregi gibi efkārıña vāḳıf olur idim.

Be-ʿıyd güfteʾī ey meh ki baḫşemet būsī

Ümīdvār bedān vaʿde-i baʿīdem men

(20) **be-** edāt-ı ẓarf[1218] **ʿıyd** bayram **güfteʾī** söylemişsiñ **meh** ḳamer ve ay (21) maḥbūbdan müsteʿārdır **baḫşem** bağışlarım ve iḥsān iderim **būs**

312

(1) öpmek **–ī** edāt-ı vaḥdet **ümmīd** recā **–vār** edāt-ı liyāḳat **be-** edāt-ı (2) ilṣāḳ **ān** ism-i işāret **vaʿde** söz virmek **baʿīd** uzaḳ

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey maḥbūb bayramda dimişsiñ bir būse bağışlarım ol (4) uzaḳ söz virmekde recāya lāyıḳım;[1219] yaʿnī bu vaʿd uzaḳ bir şey ise de (5) şāyed incāz eyler[1220] diyerek ümīd iderim.

Selīm-rā ne ümīd ez-ḫodest ü nī ez-yār

Çi nā-murād faḳīrī çi nā-ümīdem men

(8) **–rā** edāt-ı mefʿūl **ne** nefy-i ẕevāt ve selb-i ṣıfāt içündür[1221] **ḫod** (9) kendi **nī** edāt-ı nefydir leyse maʿnāsına **yār** dost **çi** (10) ne **nā** edāt-ı nefy **murād** maḳṣūd **faḳīr** muḥtāc **–ī** edāt-ı vaḥdet (11) **ümmīd** recā ve tevaḳḳuʿ ve arzu[1222]

[1214] oldıġıñı bilürdüm: oldıġıñı bilür idim B, C, D
[1215] maḳṣadıñ: maḳṣūduñ B, C, D
[1216] yoḫsa: yoḳsa C, D
[1217] ẕātıñda: ḥadd-i ẕātıñda B, C, D
[1218] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
[1219] lāyıḳım: lāyıḳım ben D
[1220] şāyed incāz eyler: şāyed incāz ider B, C, D

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Selīm'e[1223] ne kendinden ve ne dostdan ümīd vardır ne maḳṣūdsuz (13) ve ümīdsiz[1224] bir muḥtācım ben; yaʿnī kendim derd-i ʿaşḳ ile nā-tüvān oldığımdan (14) bir şey yapmaġa iḳtidārım yoḳdur dostlar daẖi bī-vefā olduḳlarından anlardan (15) daẖi bir fāʾideniñ ḥuṣūlı meʾmūl degildir.

Ġazel 86

Mefʿūlü mefāīlü mefāīlü feūlün

Rūzī ki şeved ẖāk-i reh-i yār ser-i men

Tersem ki bered bād zi-kūyeş es̱er-i men

(19) **rūz** gün **–ī** edāt-ı vaḥdet **şeved** olur **ẖāk** türāb (20) ve ṭopraḳ **reh** ṭarīḳ ve yol **yār** dost **ser** baş **men** ben (21) **tersem** ḳorḳarım **bered** götürür **bād** rūzigār **kūy** maḥalle[1225]

313

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Bir gün ki benim başım dostuñ ṭarīḳiniñ ṭopraġı olur ḳorḳarım ki (2) anıñ maḥallesinden rūzigār benim es̱erimi götürür; yaʿnī ṭopraḳ olup cānān beni (3) çigneyüp geçsün rāżıyım faḳaṭ yel alup bir maḥalle ṣavurur ise cānānıñ (4) maḥallesinden dūr ḳalur isem teʾessüf iderim.

Güftem ki meger ẖāl-i lebet noḳṭa-i cānest

Leb best ki binşest meges ber-şeker-i men

1221 ne nefy-i ẕevāt ve selb-i ṣıfāt içündür: ne nefy-i ẕevāt ve selb-i ṣıfāt içündür ez- edāt-ı ibtidā B, C, D

1222 ümmīd recā ve tevaḳḳuʿ ve arzu: ümmīd recā B, C, D

1223 Selīm'e: Selīm D

1224 ne maḳṣūdsuz ve ümīdsiz: ne maḳṣūdsuz ve ne ümīdsiz B, C

1225 kūy maḥalle: kūy maḥalle –[e]ş żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ B, C, D

(7) **güftem** didim **ki** edāt-ı beyān **meger** şāyed **ḫāl** ben **leb** dudaḳ (8) **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb **noḳṭa** ʿucme **cān** rūḥ-ı ḥayvānī[1226] **best** (9) bağladı **bi-** taḥsīn-i lafẓ içündür **nişest** oturdı (10) **meges** siñek **ber-** edāt-ı istiʿlā **şeker** sükker lebinden müsteʿārdır[1227]

(11) **Maḥṣūl-i beyt:** Didim ki benim[1228] şāyed seniñ dudağınıñ beni cān noḳṭasıdır (12) dudaḳ bağladı ki benim şekerim üzerine siñek oturdı; yaʿnī cānānıñ (13) ağzı küçüklükde bir siñek cirmi ḳadardır.[1229]

Pāmāl-i ġamem kerd ḳad-i dost çü sāye

Yaʿnī ki be-cāyī merev ez-ḫāk-i der-i men

(16) **pāmāl** ayaḳ altında ḳalmış ve basılmış **ġam** ġuṣṣa ve endūh[1230] (17) **kerd** eyledi **ḳad** ḳāmet ve boy **dost** yār **çü** edāt-ı (18) teşbīh **sāye** ẓıll ve gölge **be-** edāt-ı ilṣāḳ **cāy** yer **–ī** edāt-ı (19) vaḥdet **merev** gitme **ḫāk** türāb[1231] **der** bāb ve ḳapu

(20) **Maḥṣūl-i beyt:** Dostuñ ḳāmeti gölge gibi beni ġamıñ ayağı altında basılmış (21) eyledi yaʿnī benim ḳapumuñ ṭoprağından bir yere gitme; yaʿnī[1232] taḥḳīr u teẕlīl

314

(1) ider ise[1233] ḳapusundan ayrıldığıma rāżı degildir oraya devāmımı dāʾimā (2) teʾkīd ile tenbīh ider.

Ṣarrāf besī vaṣf-ı dür-i gevher-i ḫod kerd

[1226] cān rūḥ-ı ḥayvānī: cān rūḥ-ı ḥayvānī –[e]st edāt-ı ḫaber B, C, D
[1227] şeker sükker lebinden müsteʿārdır: şeker sükker cānānıñ lebinden müsteʿārdır D
[1228] benim: -B, -C, -D
[1229] cānānıñ ağzı küçüklükde bir siñek cirmi ḳadardır: beyitdeki suʾāl ve cevābdan maḳṣad ḥalāvetde dudağı sükkere ve çirkinlikde cānıñ noḳṭası sineğe teşbīh idilmişdir D
[1230] ġam ġuṣṣa ve endūh: -B, -C
[1231] ḫāk türāb: ḫāk türāb ve ṭopraḳ B, C, D
[1232] yaʿnī: ḫulāṣa ne ḳadar B, C, ḫulāṣa her ne ḳadar cānān beni D
[1233] ider ise: ider ise de B, C, D

H̲andīd ki bihter nebüved ez-güher-i men

(5) **ṣarrāf** naḳḳād **besī** çoḳ **vaṣf** bir nesneyi ṣıfatlamaḳ[1234] ki h̲alḳan (6) ve h̲ulḳan ʿalāyimini taʿdād ve beyān eylemekden ʿibāretdir **dür** lüʾlüʾ ve incü (7) **gevher** cevher **h̲od** kendi **kerd** eyledi **h̲andīd** güldi **bihter** (8) ziyāde güzel **nebüved** olmaz **güher** cevher

(9) **Maḥṣūl-i beyt:** Naḳḳād[1235] kendi cevher incüsini çoḳ[1236] vaṣf eyledi cānān (10) güldi ki benim cevherimden ziyāde güzel degildir; yaʿnī ṣarrāf her ne ḳadar (11) kendi[1237] cevherini medḥ eyledi ise de cānān taṣdīḳ itmedi gülerek (12) didi ki benim cevherimden daha güzel degildir.

Güftī nebüved ʿāşıḳ-ı zārī çü Selīmī

Aḥsent zihī dilber-i ṣāḥib-naẓar-ı men

(15) **güftī** didiñ **nebüved** olmaz **ʿāşıḳ** muḥibb **zār** iñleyici (16) **–ī** edāt-ı vaḥdet **çü** edāt-ı teşbīh **aḥsenet** güzel eylediñ (17) **zihī** ne güzel **dilber** maḥbūb **ṣāḥib-naẓar** baṣīret ṣāḥibi

(18) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān didiñ[1238] Selīm gibi iñleyici bir ʿāşıḳ olmaz (19) güzel eylediñ baṣīret ṣāḥibi dilberim ne güzelsiñ; yaʿnī didigiñ gibidir (20) Selīm gibi āh u zār idici ʿāşıḳ yoḳdur baṣīret ṣāḥibi oldıġıñdan[1239] (21) güzel idrāk eylediñ dilberim.

315

Ġazel 87

[1234] vaṣf bir nesneyi ṣıfatlamaḳ: vaṣf bir nesneyi ṣıfatlamaḳdır B, C, D
[1235] Naḳḳād: Naḳḳād çok D
[1236] çoḳ: -B, -C, -D
[1237] kendi: -C
[1238] Ey cānān didiñ: Ey cānān didiñ ki C
[1239] baṣīret ṣāḥibi oldıġıñdan: -B, -C, -D

Mefāilün feilātün mefāilün faʿlün

Menem nişeste çü Mecnūn be-dīdeʾ-i giryān

Be-yād-ı serv-ḳadī der-kenār-ı āb-ı revān

(4) **menem** benim **nişeste** oturmuş **çü** edāt-ı teşbīh **Mecnūn** Ḳays-ı (5) ʿĀmirī ki Leylā'nıñ ʿāşıḳıdır **be-** edāt-ı muṣāḥabet **dīde** göz **giryān** (6) aġlayıcı **be-** edāt-ı muṣāḥabet **yād** ẕikr ve añmaḳ **serv** maʿrūf aġaçdır (7) **ḳad** ḳāmet ve boy **–ī** edāt-ı vaḥdet[1240] **āb** ṣu **revān** aḳıcı

(8) **Maḥṣūl-i beyt:** Aḳıcı ṣuyuñ kenārında bir serv[1241] boylunuñ ẕikriyle aġlayıcı (9) göz ile Mecnūn gibi oturmuş[1242] benim orada cānānımıñ ḫayāl-i cemālini taṣavvur (10) ve tefekkür idüp imrār-ı vaḳt eylerim.

Ḥubāb er zedeest ḫayme ber-leb-i Ceyḥūn

Keşīde ser be-girībān-ı miḥnet ü ḥırmān

(13) **ḥubāb** ḥanıñ żammıyla Benū Selīm[1243] ḳabilesinden bir cemāʿat adıdır **er** (14) edāt-ı şarṭ **zede** urmuş yaʿnī ḳurmuş **ḫayme** çadır **leb** kenār (15) **Ceyḥūn** Īrān iḳlīminde bir nehr-i kebīrdir ki öte ṭarafına māverāʾü'n-nehr (16) dirler **keşīde** çekmiş **ser** baş **be-** edāt-ı ilṣāḳ **girībān** (17) yaḳa **miḥnet** zaḥmet **ḥırmān** maḥrūmluḳ ve meʾyūsluḳ

(18) **Maḥṣūl-i beyt:** Eger Benū Selīm ḳabīlesi nehr-i Ceyḥūn'uñ kenārında çadır ḳurup (19) iḳāmet eylemişler ise zaḥmet ve maḥrūmluḳ yaḳasına baş çekmişlerdir; (20) yaʿnī bir fāʾide ḥāṣıl olmadıġından başḳa miḥnet ve meşaḳḳate dūçār (21)

[1240] –ī edāt-ı vaḥdet: –ī edāt-ı vaḥdet der- edāt-ı ẓarf B, C, –ī edāt-ı vaḥdet der- edāt-ı ẓarfiyye D

[1241] serv: servi B, C

[1242] oturmuş: oturmuşum D

[1243] Benū Selīm: Benī Selīm D

olmuşlardır fā᾽ide ve rāḥat isteyenler cānānıñ maḥallesini mesken ittiḫāẕ eylesünler.[1244]

316

Nihāde rū[1245] be-beyābān-ı derd ü ġuṣṣa vü ġam

Mis̱āl-i sāye-i ebr-i belā ten-i bī-cān

(3) **nihāde** ḳomuş **rū** yüz **be-** edāt-ı ilṣāḳ **beyābān** çöl[1246] **ġuṣṣa** (4) endūh **sāye** gölge **ebr** seḥāb ve bulut **belā** köhne ve fersūde olmaḳ (5) ve çürümek **ten** beden **bī-** edāt-ı nefy[1247]

(6) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānsız beden belā bulutunuñ gölgesi gibi derd ü ġam çölüne (7) yüz ḳomuş; ya῾nī bedenim nā-tüvān oldığı ḥālde yürümek ve gitmekle bitmeyen[1248] (8) ṣaḥrā-yı vāsi῾ gibi tükenmez ġam ve ġuṣṣaya dūçār[1249] olmuşdur Cenāb-ı Ḫudā (9) yārdımcısı olsun.

Bürīde ez-heme ῾ālem be-tīġ-i hestī küş

Çü gird-bād be-deşt-i firāḳ ser-gerdān

(12) **bürīde** kesilmiş **heme** cemi῾ān **῾ālem** māsivā-yı Allah cemi῾-i mükevvenāt (13) **be-** edāt-ı muṣāḥabet **hestī** variyyet **küş**[1250] ḳatl eyle[1251] **çü** edāt-ı (14) teşbīh **gird-bād** ḳaṣırġa didikleri rūzigār ki yerden tozları ḳaldırup (15) mināre gibi hevāya

[1244] eylesünler: itsünler C, D
[1245] rū: ser A
[1246] beyābān çöl: beyābān çöl derd veca῾ D
[1247] bī- edāt-ı nefy: bī- nāfiyye D
[1248] bitmeyen: -D
[1249] dūçār: dūçār ve giriftār B, C, giriftār ve dūçār D
[1250] māsivā-yı Allah cemi῾-i mükevvenāt be- edāt-ı muṣāḥabet hestī variyyet küş: -C
[1251] küş ḳatl eyle: küş ḳatl eyle hestī küş vaṣf-ı terkībīdir vāriyyeti ḳatl idici dimekdir D

çıḳarır **be-** edāt-ı ẓarf[1252] **deşt** ṣaḥrā **firāḳ** ayrılıḳ (16) **ser-gerdān** müteḥayyir maʿnā-yı lüġavīsi başı dönici

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ ʿāşıḳıñ[1253] cemiʿ-i ʿālemden kesilmişdir[1254] (18) vāriyyeti ḳatl idici ḳılıç ile ḳaşırġa gibi firḳat ṣaḥrāsında müteḥayyirdir; yaʿnī (19) kendine firāḳ teʾs̱īr itdiginden ḥayrān[1255] ḳalup cemiʿ-i ʿālemden ḳaṭʿ-ı ʿalāḳa (20) eylemişdir bunuñ gibi muʿammer olmanıñ bir fāʾidesi olmadıġından bārī firāḳ[1256] (21) derdinden ḫalāṣ olmaḳ içün şemşīr-i ʿaşḳ ile şehīd olması evlādır.[1257][1258]

317

Zi-men kesān ser ü sāmān u ṣabr mī ṭalebend

Küdām ṣabr u çi ṭāḳat kücā ser ü sāmān

(3) **zi-men** benden **kesān** kesiñ cemʿi kimse **ser** baş **sāmān** ḳarār (4) ve ārām **ṣabr** şekīb **mī ṭalebend** isterler **küdām** ḳangı **çi** ne (5) **kücā** ḳande

(6) **Maḥṣūl-i beyt:** Kimseler benden baş ve ḳarār ve ārām ve ṣabr isterler ḳangı (7) ṣabr ve ne ṭāḳat ve karār ve ārām ḳandedir; yaʿnī ben ki cānāna mübtelā olmuşum (8) ṣabr u ḳarār ve sükūn u ārām olmaḳ iḥtimāli yoḳdur böyle perīşān (9) ve serseri bir ḥāldeyim ki taʿrīf idemem.

Zi-hicr zīstenem būd müşkil ammā şükr

Ki şüd be-devlet-i ġam mürdenem besī āsān

[1252] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
[1253] Ey cānān seniñ ʿāşıḳıñ: Ey cānān ʿāşıḳı D
[1254] kesilmişdir: kesmişdir D
[1255] ḥayrān: müteḥayyir B, C, D
[1256] firāḳ: firḳat B, C
[1257] şemşīr-i ʿaşḳ ile şehīd olması evlādır: şemşīriñ ile şehīd eyle B, C
[1258] bunuñ gibi muʿammer olmanıñ bir fāʾidesi olmadıġından bārī firāḳ derdinden ḫalāṣ olmaḳ içün şemşīr-i ʿaşḳ ile şehīd olması evlādır: -D

(12) **hicr** bir kimseden ṣoḥbet ve ülfeti ḳaṭᶜ itmek **zīsten** dirilmek **būd** (13) oldı[1259] **ki** edāt-ı taᶜlīl **şüd** oldı **be-** edāt-ı muṣāḥabet **devlet** (14) inḳılāb-ı zamān maᶜnāsınadır ki zamānıñ ḥālden ḥāle taġayyür ve inḳılābından (15) ᶜibāretdir[1260] **mürden** ölmek ve helāk olmaḳ **besī** ziyāde[1261] **āsān** ḳolāy

(16) **Maḥṣūl-i beyt:** Ayrılıḳdan baña ber-ḥayāt olmaḳ müşkil olur ammā şükr iderim (17) zīrā ki ġam devletiyle baña ölmek ḳolāy olur; yaᶜnī firḳat ile berāber bu[1262] ᶜālemde (18) yaşamaḳ ve ber-ḥayāt olmaḳ ḳābil degildir ammā şükrler olsun zīrā[1263] ġamıñ (19) ḥālden ḥāle inḳılābından baña vefāt itmek ḳolāy olur ḥālet-i nezᶜ şiddetini görmem.[1264]

Murād-ı her dü cihān herkes ārzū dāred

Selīm āmede bārī be-teng ez-dü cihān

318

(1) **murād** maḳṣūd **dü** iki[1265] **kes** kimse **ārzū** heves **dāred** ṭutar (2) **āmede** gelmiş **be-** edāt-ı ilṣāḳ **teng** żıyḳ ve ṭār **ez-** edāt-ı ibtidā ᶜArabīde min maᶜnāsına

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** İki cihān maḳṣūdını her kimse heves ṭutar bārī Selīm (4) iki cihāndan ṭāra gelmişdir[1266] yaᶜnī Selīm'iñ iki cihān gözünden ḫāricdir (5) ikisinden daḫi ferāġat itmişdir[1267] maṭlūb ve maḳṣūdı cānāndır andan (6) ġayrı göñlünde hīç bir ārzū yoḳdur.

Ġazel 88

1259 būd oldı: büved olur B, C, D

1260 taġayyür ve inḳılābından ᶜibāretdir: taġayyür ve inḳılābından ᶜibāretdir ġam ġuṣṣa ve endūh B, C

1261 besī ziyāde: besī ziyāde ve çoḳ B, C, D

1262 bu: -D

1263 şükrler olsun zīrā: şükrler olsun ki D

1264 ḥālet-i nezᶜ şiddetini görmem: yaᶜnī ḥālet-i nezᶜ şiddet ve ıżṭırābını görmem D

1265 dü iki: dü iki cihān dünyā B, C, D

1266 ṭāra gelmişdir: ṭār gelmişdir D

1267 itmişdir: eylemişdir B, C, D

Mefʿūlü fāilātün mefʿūlü fāilātün

Īn ʿārıżest ü yā meh yā āfitāb-ı tābān

V'īn kākülest ü[1268] yā zülf yā sünbül-i perīşān

(10) **īn** bu **ʿārıż** yañaḳ[1269] **yā** edāt-ı terdīd **meh** ḳamer ve ay[1270] **āfitāb** (11) şems ve güneş **tābān** żiyā virici **ve** ʿāṭıfe **kākül** perçem (12) **zülf** cebhe üzerinde olan ṣaç **sünbül** maʿrūf çiçekdir **perīşān** perākende

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Bu yañaḳ mıdır yāḫūd ḳamer midir yoḫsa[1271] żiyā virici güneş (14) midir daḫi bu perçem midir yāḫūd zülf midir yoḫsa[1272] perākende sünbül midir,[1273] (15) nāẓım-ı taḥrīr tecāhül-i ʿārif ṣanʿatı üzerine cānānına müşgīn ṣaçlarınıñ (16) ne oldığını suāl ider.

Miḥrāb-ı büt-perestīst yā ser-ḫaṭ-ı muḥabbet

Māh-ı nevest peydā yā ebruvān-ı fettān

(19) **miḥrāb** çardaġa dinür ġurfe ve bālāḫāne maʿnāsına **büt-perest** (20) vaṣf-ı terkībīdir büte ṭapıcı **yā** edāt-ı terdīd **ser** baş **ḫaṭ** (21) yazı ve çizgi **māh** ay[1274] **nev** yeñi ve cedīd[1275] **peydā** ẓāhir ve āşikār

319

(1) **ebrū** ḥācib ve ḳaş **–ān** edāt-ı cemʿ **fettān** āteşle yaḳıcı maʿnāsına[1276] nite ki (2) yevmehum ʿalennāri yuftenūn[1277] āyet-i kerimesi yuḥriḳūne bi'n-nār ile tefsir olunmuşdur

---

1268 ü: -D
1269 ʿārıż yañaḳ: ʿārıż yañaḳ –[e]st edāt-ı ḫaber B, C, D
1270 meh ḳamer ve ay: meh ḳamer D
1271 yoḫsa: yoḳsa C, D
1272 yoḫsa: yoḳsa C
1273 perākende sünbül midir: perākende sünbül midir yaʿnī B, C, D
1274 māh ay: māh ḳamer B, C
1275 nev yeñi ve cedīd: nev cedīd ve yeñi B, C, D

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** ʿUşşāḳı āteş-i ʿaşḳa yaḳıcı ḳaşlarıñdır yāḫūd cemāliñde yeñi ay (4) ẓāhir olmuşdur veyāḫūd muḥabbetiñ baş yazısıdır ki büte ṭapanlarıñ (5) çardaġıdır; yaʿnī ey cānān ḳaşlarıñ bilemem nedir şu mezkūrātıñ (6) birisi olmaḳ gerekdir ne oldıġını söyle merāḳımı izāle eyle.

Türkān-ı ceng-cūyend yā kāfirān-ı bī-dīn

Yā çeşm-i dost yāḫūd ġāretgerān-ı īmān

(9) **Türk** Ḫıṭā ve Ḫoten ve deşt-i Ḳıpçaḳ ḫalḳına dirler ki ʿādetleri ġāret (10) ve yaġmadır **–ān** edāt-ı cemʿ **ceng-cū** vaṣf-ı terkībīdir ḳavġa[1278] isteyici (11) **–[e]nd** edāt-ı ḫaber-i cemʿ[1279] **yā** edāt-ı terdīd **kāfir** ehl-i küfr **bī-** edāt-ı nefy (12) **dīn** şerīʿat-ı ġarrā **çeşm** ʿayn ve göz **dost** yār **ġāret** yaġma (13) **–ger** edāt-ı ism-i fāʿil **–ān** edāt-ı cemʿ **īmān** Cenāb-ı Ḥaḳḳ'ıñ vaḥdāniyyetini (14) ve Ḥażret-i[1280] Peyġamber'iñ nübüvvetini ḳalb ile taṣdīḳ ve lisān ile iḳrār itmekden ʿibāretdir.

(15) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ gözleri ceng isteyici deşt-i[1281] Ḳıpçaḳ ḫalḳı mıdır (16) yāḫūd dinsiz kāfirler midir yoḫsa[1282] dostuñ[1283] gözi midir yāḫūd īmānı (17) yaġmacılar mıdır; yaʿnī[1284] maḥbūbuñ gözlerinde baʿż-ı ḥālāt var aṣlı ve sebebi nedir maʿlūmum degildir.

Mihr ü vefā laṭīfest bā-cān be-ḫalḳ dāden

Nāz u ʿitāb[1285] bihter yā küşten-i esīrān

[1276] maʿnāsına: -D

[1277] "O gün onlar ateşe sokulacaklardır." Zariyat Suresi 13. Ayet. Hayrettin Karaman vd. , **Kur'ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâli**, s. 514.

[1278] ḳavġa: ceng ve ġavġa C, ceng ve ḳavġa B, D

[1279] –[e]nd edāt-ı ḫaber-i cemʿ: –[e]nd edāt-ı ḫaber-i cemʿdir C

[1280] Ḥażret-i: -C

[1281] deşt-i: -C

[1282] yoḫsa: yoḳsa C, D

[1283] dostuñ: yāriñ B, C, D

[1284] yaġmacılar mıdır yaʿnī: yaġma C

[1285] ʿitāb: ʿitāb ü D

(20) **mihr** merḥamet **vefā** ʿahd ü peymānı naḳż eylemeyüp muḥāfaẓa itmek **laṭīf** (21) mülāyim **bā-** edāt-ı muṣāḥabet **be-** edāt-ı ilṣāḳ **ḫalḳ** maḫlūḳ

320

(1) **dāden** virmek **nāz** şīve ve istiġnā **ʿitāb** serzeniş ve tevbīḫ **bihter** (2) ziyāde güzel **yā** edāt-ı terdīd **küşten** ḳatl itmek **esīr** girifte ve ṭutulmuş[1286]

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Merḥamet daḫi vefā cān u göñül ile maḫlūḳa virmek mülāyimdir (4) şīve ve istiġnā ile tevbīḫ ve tekdīr ziyāde güzeldir yāḫūd esīrleri ḳatl (5) eylemekdir; yaʿnī maḫlūḳāta merḥamet itmek daḫi vefādār olmaḳ laṭīfdir faḳaṭ (6) ʿuşşāḳa gāh cilve itmek ve gāh tekdīr ve serzeniş ḳılmaḳ ve esīr-i firḳat (7) olanları ḳatl itmek[1287] ziyāde güzeldir.

Şüd bāz zinde Mecnūn k'ez-ʿaşḳ fitne ber-ḫast

Ferhād der-fiġānest yāḫud Selīm giryān

(10) **şüd** oldı **bāz** tekrār **zinde** diri **Mecnūn** Ḳays-ı ʿĀmirī ki (11) Leylā'nıñ ʿāşıḳıdır **ki** edāt-ı taʿlīl **ez-** edāt-ı ibtidā ʿArabīde min (12) maʿnāsına[1288] **ʿaşḳ** ifrāṭ-ı muḥabbet **fitne** fesād **ber-ḫāst** ḳalḳdı (13) **Ferhād** Şīrīn nāmında bir maḥbūbeye ʿāşıḳıñ ismidir **der-** edāt-ı ẓarf[1289] (14) **fiġān** feryād **giryān** aġlayıcı

(15) **Maḥṣūl-i beyt:** Tekrār Mecnūn gibi[1290] diri oldı zīrā ʿaşḳdan fesād ḳalḳdı (16) Ferhād feryāddadır Selīm aġlayıcıdır; yaʿnī ʿaşḳ ḫuṣūṣunda fitneler (17) peydā oldığı münāsebetiyle Ferhād ile Mecnūn ṭarīḳ eskisi olduḳlarından nāmları (18) ẕikr olundı gūyā ki zinde oldılar Selīm daḫi vuḳūʿ bulan fitneden aġlayıcıdır.

Ġazel 89

[1286] esīr girifte ve ṭutulmuş: esīr girifte ve ṭutulmuş –ān edāt-ı cemʿdir B, C, D
[1287] ḳatl itmek: ḳatl eylemek D
[1288] ʿArabīde min maʿnāsına: -B, -C, -D
[1289] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D
[1290] gibi: -B, -C, -D

Fāilātün feilātün feilātün feilün

Meh-i men sūḫt me-rā ḥāl-i ṭarabnāki-i tü

Berḳ-i cān mī cehed ez-cestī-i çālāḳi-i tü

321

(1) **meh** ḳamer ve ay[1291] **men** ben **sūḫt** yaḳdı **me-rā** beni **ḥāl** insana maḫṣūṣ (2) olan hey᾽et ve keyfiyyete dinür[1292] **ṭarab** ferah ve sürūr **nāk** edāt-ı nisbet (3) **berḳ** şimşek **mī cehed** ṣıçrar **cestī** cimiñ fetḥiyle ṣıçramaḳ maʿnāsına[1293] (4) **çālāḳ** ziyāde çabuk

(5) **Maḥṣūl-i beyt**: Ey benim ḳamer-ṭalʿatım seniñ ferahlı ve sürūrlı ḥāliñ beni yaḳdı (6) seniñ ziyāde çabuklugundan ve ṣıçramaḳlıġıñdan cān şimşegi ṣıçrayor; yaʿnī (7) sen ġaddār ve sitem-kār oldıġıñdan ḳatl-i ʿuşşāḳ ile feraḥ kesb idersin (8) kim bilür ḳangı ʿāşıḳıñ ḳanını dökdüñ ki[1294] feraḫlandıñ şu feraḫlı ḥāliñ (9) benim göñlümü yaḳdı ve ziyāde çabuk ḥareketiñden ḫavf itdigimden cānımdan şimşek (10) ṣıçrayor.

Nīst der-ṣavmaʿa-ı zühd ü veraʿ yek huşyār

Ki nedāred ḥaẕer ez-mesti vü[1295] bī-bāki-i tü

(13) **nīst** yoḳdur **ṣavmaʿa** Naṣāra ruhbānlarına maḫṣūṣ ʿibādet-ḫāne (14) **zühd** terk-i dünyā **veraʿ** perhiz ve ittiḳā **yek** bir **huşyār** ayıḳ (15) **ki** edāt-ı beyān **nedāred** ṭutmaz **ḥaẕer** iḥtirāz **mestī** serḫoşluḳ (16) **bī-** edāt-ı nefy **bāk** mübālāt ve ḳorḳup ṣaḳınmaḳ[1296] **tü** sen[1297]

[1291] meh ḳamer ve ay: meh ḳamer D
[1292] ḥāl insana maḫṣūṣ olan hey᾽et ve keyfiyyete dinür: -D
[1293] maʿnāsına: maʿnāsınadır B, C
[1294] ki: -C
[1295] mestī vü: mesti-i B, C
[1296] bāk mübālāt ve ḳorḳup ṣaḳınmaḳ: bāk mübālāt ve ḳorḳup ṣaḳınmaḳdır D
[1297] tū sen: -B, -C

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Terk-i dünyā ve ittiḳā ʿibādet-ḫānesinde bir ayıḳ yoḳdur ki seniñ (18) serḫoşluġuñdan ve mübālātsızlıġıñdan ḳorḳu ṭutmaz; yaʿnī ey cānān (19) ṭāʾife-i ʿuşşāḳdan māʿadā ʿibādet-ḫānede olan ṣūfīler ve müttaḳīler bile (20) seniñ mübālātsızlıġından ḫavf ve iḥtirāz iderler.

Tīr efgen be-dilem tā bi-perem ez-şādī

322

Çend pāmāl-i reh-i derd büved ḫākī-i tü

(2) **tīr** oḳ **efgen** bıraḳ **be-** edāt-ı ilṣāḳ **dil** göñül **tā** edāt-ı taʿlīl (3) **bi-** taḥsīn-i lafẓ ve teʾkīd içündür[1298] **perem** uçarım ve ṭayerān iderim (4) **şādī** sürūr **çend** nice bir **pāmāl** ayaḳ altında basılmış (5) **reh** ṭarīḳ ve yol **derd** vecaʿ ve aġrı **büved** olsun[1299] **ḫāk** (6) türāb ve ṭopraḳ[1300] **–ī** edāt-ı nisbet

(7) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān göñlüme oḳ bıraḳ tā ki sürūrdan ṭayerān ideyim (8) seniñ bu türāba mensūb ʿāşıḳıñ derd ṭarīḳinde ayaḳ altında basılmış (9) nice bir olsun yaʿnī ayaḳlar altında sürinüp ḳalmaḳdan ise ġamze (10) oḳını göñlüme ḥavāle ile şehīd-i ʿaşḳ olayım sürūrumdan pervāz ideyim.

Pākī ān nevʿ ki ġıybet be-cefā bed bāşed

Geh be-ḫāṭır güẕerānem ṣıfat-ı pākī-i tü

(13) **pāk** ṭāhir **–ī** edāt-ı ḫiṭāb **nevʿ** dürlü **ki** edāt-ı beyān (14) **ġıybet** bir kimseyi ardından söylemek **be-** edāt-ı muṣāḥabet **cefā** (15) cevr **bed** fenā ve çirkin **bāşed** olur **geh** gāhdan muḫaffef (16) vaḳt maʿnāsına **be-** edāt-ı ilṣāḳ **ḫāṭır** vesvese ve

[1298] bi- taḥsīn-i lafẓ ve teʾkīd içündür: bi- teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içündür B, C
[1299] büved olsun: büved olsun emr-i ġāʾibdir B, C
[1300] ḫāk türāb ve ṭopraḳ: ḫāk ṭopraḳ ve türāb B, C, D

tedbīr (17) ve re᾿y ve fikr-i hācis[1301] maʿnāsına **güẕerānem** uġradırım **–ī** edāt-ı nisbet

(18) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān ol dürlü pāksın ki cevr ile ġıybet fenā (19) olur aḥyānen ḫāṭırıma uġradırım seniñ pāke mensūb ṣıfatıñı; yaʿnī (20) seniñ ḥużūruñda bir kimseyi ġıybet itmek ve cevr eylemek bed olur (21) gāhī seniñ şu ṭāhir vaṣfıñ[1302] ḫāṭırıma mürūr ider.

323

Ey Selīmī ʿaceb ez-yār cüdā üftādī

Nīst imrūz der-āfāḳ be-ġamnākī-i tü

(3) **ʿaceb** taʿaccüb olunacaḳ şey᾿ **yār** dost **cüdā** ayru **üftādī** düşdüñ (4) **nīst** yoḳdur **imrūz** bu gün[1303] **āfāḳ** eṭrāf ve eknāf **nāk** edāt-ı (5) nisbet **–ī** edāt-ı maṣdar[1304]

(6) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm taʿaccüb ki dostdan ayru düştüñ bu gün eṭrāf (7) ve eknāfda seniñ gibi ġamlı yoḳdur; yaʿnī insan dostundan ayrılmaḳ (8) cānından ayrılmaḳ gibi oldıġından ziyāde ġamlısın ve hīç bir ṭarafda seniñ gibi ġamlı yoḳdur.[1305]

Ġazel 90

Mefʿūlü mefāīlü mefāīlü feūlün

Ḫūn-rīzī-i dilhā küned ān nergis-i cādū

Her geh ki işāret küned ez-kūşe-i ebrū

[1301] fikr-i hācis: fikr gibi hācis B, C, D

[1302] vaṣfıñ: ṣıfatıñ D

[1303] imrūz bu gün: imrūz bu gün der- edāt-ı ẓarf B, C, imrūz bu gün der- edāt-ı ẓarfiyye D

[1304] –ī edāt-ı maṣdar: –ī edāt-ı maṣdariyye D

[1305] ayrılmaḳ gibi oldıġından ziyāde ġamlısın ve hīç bir ṭarafda seniñ gibi ġamlı yoḳdur: ayrılmaḳ gibidir şu cihetden ziyāde ġamlısın hīç bir ṭarafda seniñ gibi maġmūm yoḳdur D

(12) **ḫūn-rīz** vaṣf-ı terkībī ḳan döküci maʿnāsına **dil** göñül **–hā** (13) edāt-ı cemʿ **küned** ider **ān** ol **nergis** zerrīn ḳadeḥ didikleri çiçekdir (14) burada cānānıñ gözünden müsteʿārdır **cādū** siḥr idici maʿnāsına (15) meşhūrdur istiʿāre ṭarīḳiyle maḥbūbuñ çeşmine dirler[1306] **geh** gāhdan (16) muḫaffef vaḳt maʿnāsına **ki** edāt-ı beyān **işāret** īmā **küned** ider (17) **kūşe** maʿrūf künc ve peyġūle daḫi dirler ʿArabīde zāviye ile mürādifdir (18) **ebrū** ḥācib ve ḳaş[1307]

(19) **Maḥṣūl-i beyt**: Maḥbūbuñ siḥr idici gözi her vaḳt ki ḳaşı köşesinden (20) īmā ider göñüller ḳan dökücilik eyler; yaʿnī cānān göz ucıyla naẓar itdigi (21) vaḳtde ʿuşşāḳ taḥammül idemeyüp giryān ve göñülleriniñ ḳanları rīzān olur.

324

Yek çeşm-i tüem mī küşed ez-nāz be-her vech

Çeşm-i digeret mī künedem zinde zi-yek rū

(3) **yek** bir **çeşm** göz **tü** sen **mī küşed** ḳatl idiyor **nāz** şīve (4) ve istiġnā **be-** edāt-ı muṣāḥabet **vech** cihet **diger** ġayrı **–[e]t** edāt-ı (5) ḫiṭāb **mī küned** idiyor **–[e]m** edāt-ı mütekellim-i vaḥde[1308] **zinde** diri **rūy** yüz

(6) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ bir gözüñ beni şīve ve istiġnādan her cihetle (7) ḳatl idiyor ġayrı gözüñ daḫi bir yüzden diri idiyor; yaʿnī iḥyā ile (8) imāte beyninde müteḥayyir ḳaldım bir gözüñ şīve ve nāz[1309] ile imāte dīger (9) gözüñ[1310] iḥyā idiyor ġarīb bir ḥālde bulunurum.

Zülfet kec ü bestī girih-i nāz be-kākül

[1306] cādū siḥr idici maʿnāsına meşhūrdur istiʿāre ṭarīḳiyle maḥbūbuñ çeşmine dirler: cādū siḥr idici maʿnāsına meşhūrdur istiʿāre ṭarīḳiyle maḥbūbuñ çeşmine dirler her edāt-ı ḥaṣr ʿArabīde küll gibi B, C, D

[1307] ebrū ḥācib ve ḳaş: ebrū ḳaş B, C, D

[1308] –[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde: -B, -C, -D

[1309] şīve ve nāz: cilve ve istiġnā B, C cilve ve nāz D

[1310] dīger gözüñ: dīger gözüñ luṭf-ı bī-intihā ile B, C

V’ez-her ṭarafī ʿarbede ber-ḫāst ki yā Hū

(12) **zülf** cebhe üzerinde olan ṣaç **kec** muʿavvec ve igri **bestī** (13) baġladıñ **girih** dügüm **nāz** şīve ve cilve **be-** edāt-ı muṣāḥabet (14) **kākül** perçem **ṭaraf** cānib ve cihet **–ī** edāt-ı vaḥdet **ʿarbede** (15) ḳavġa **ber-ḫāst** ḳalḳdı **ki** edāt-ı beyān **yā** ḥarf-i nidā (16) **Hū** esmā-i ḥüsnā-yı İlāhiyedendir

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Zülfüñ igri ve şīve dügümini kākül ile baġladıñ (18) daḫi her bir[1311] cānibden ḳavġa ḳalḳdı ki Yā Allah yaʿnī ṣaçlarıñı tesviye (19) idüp perçemiñ ile baġladıġıñdan ʿuşşāḳıñ tāb ü taḥammüli ḳalmayup (20) her bir[1312] ṭarafdan Yā Allah nidā iderek ʿarbede ḳalḳdı.

Yek ʿişve zi-ebrū-yı tü der-küşten-i men bes

325

Ālūde-i ḫūnem çi künī sāʿid-i mā z’ū

(2) **yek** bir **ʿişve** cilve **ebrū** ḳaş **tü** sen **küşten** ḳatl itmek (3) **men** ben **bes** kāfī ve yeter **ālūde** bulaşmış **ḫūn** ḳan **çi** ne (4) **künī** idersin **sāʿid** bilek **mā** biz **zi-** edāt-ı ibtidā

(5) **Maḥṣūl-i beyt:** Seniñ ḳaşıñdan bir cilve beni ḳatl itmede kāfīdir ḳana (6) bulaşmışım bizim sāʿidimizi andan ne idersin; yaʿnī beni helāk itmede (7) tīr ü şemşīre[1313] ḥācet yoḳdur faḳaṭ ḳana bulaşmış oldıġımdan sāʿidimi (8) o ḳandan ne idersin yaʿnī nice taṭhīr eylersin[1314] zīrā bu ḥālde üzeriñe (9) ḳan bulaşur evvelā ḳandan temizlemek lāzımdır.[1315]

[1311] bir: -D
[1312] bir: -D
[1313] tīr ü şemşīre: tīre ü şemşīre D
[1314] eylersin: idersiñ B, C
[1315] faḳaṭ ḳana bulaşmış oldıġımdan sāʿidimi o ḳandan ne idersin yaʿnī nice taṭhīr eylersin zīrā bu ḥālde üzeriñe ḳan bulaşur evvelā ḳandan temizlemek lāzımdır: ḳaşlarınıñ bir cilvesi kāfī D

Tā zaḫm-ı dil ez-ḫāk-i deret būy-ı devā bürd

Nī ḥasret-i merhem büvedem nī ġam-ı dārū

(12) **tā** mādām maʿnāsına **zaḫm** yara[1316] **dil** göñül[1317] **ḫāk** türāb ve ṭopraḳ (13) **der** ḳapu ve bāb[1318] **būy** rāyiḥa ve ḳoḳu **devā** ʿilāc **bürd** iletdi (14) **nī** edāt-ı nefy **ḥasret** fevt olmuş nesneye dirīġ ve teʾessüf (15) eylemek maʿnāsına[1319] **merhem** maʿlūmdur ki yara üzerine vażʿ iderler (16) **büved** olur **dārū** ʿilāc

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Mādām[1320] göñül yarası seniñ ḳapunın ṭopraġından ʿilāc[1321] (18) rāyiḥāsını aldı baña ne[1322] merheme teʾessüf ve ne de ʿilāc ġamı olur; yaʿnī bābıñıñ (19) ṭopraġı merhem ve her dürlü ʿilāc maḳāmına ḳāʾimdir o var iken[1323] başḳa şeyʾe ḥācet[1324] yoḳdur.

Ez-zülf-i ruḫet der-ʿacebem bes ki çi gūne

Teşḫīr-i meh ü mihr nebūdend dü Hindū

326

(1) **zülf** cebheniñ iki yanında olan ṣaçlar[1325] **ruḫ** ʿiẕār ve yañaḳ (2) **ʿaceb** taʿaccüb olunacaḳ şey[1326]ʿ **bes** ziyāde[1327] **ki** edāt-ı taʿlīl **çi** edāt-ı istifhām (3) **gūne** nevʿ ve

[1316] zaḫm yara: zaḫm cerḥ ve yara D
[1317] dil göñül: dil göñül ez- edāt-ı ibtidā B, C
[1318] der ḳapu ve bāb: der bāb ve ḳapu –[e]t edāt-ı ḫiṭāb B, C, D
[1319] maʿnāsına: maʿnāsınadır B, C, D
[1320] Mādām: Mādām ki D
[1321] ilāc: -C
[1322] baña ne: bana D
[1323] o var iken: o var iken baña B, C, o var iken bana D
[1324] ḥācet: iḥtiyāc B, C, D
[1325] zülf cebheniñ iki yanında olan ṣaçlar: zülf ṭurra B, C, zülf maʿlūm D
[1326] ruḫ ʿiẕār ve yañaḳ ʿaceb taʿaccüb olunacaḳ şey: ruḫ ʿiẕār ve yañaḳ -[e]t edāt-ı ḫiṭābdır der edāt-ı ẓarfiyye ʿaceb taʿaccüb olunacaḳ şey –[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde D
[1327] bes ziyāde: bes ziyāde ve çoḳ B, C, D

dürlü **teşhīr** şöhret virmek **meh** ay[1328] **mihr** güneş[1329] (4) **nebūdend** olmadılar **dü** iki **Hindū** Hindli

(5) **Maḥṣūl-i beyt:** Seniñ yañaġınıñ zülfünden ziyāde ʿacebdeyim zīrā o iki Hindli (6) ay ile güneşiñ şöhreti gibi ne dürlü meşhūr olmadılar; yaʿnī cānānıñ (7) zülflerini siyāh oldıġı cihetle Hindliye teşbīh idüp diyor ki niçün (8) şems ve ḳamer[1330] gibi ʿālemde meşhūr olmadılar taʿaccübdeyim.

Meh-ṭalʿat-i men rūy çi tābī zi-Selīmī

Pākest çü ez-gerd ü ġubār āyine-i ū

(11) **meh** ḳamer[1331] **ṭalʿat** ṣūret **men** ben **rūy** vech ve yüz **çi** (12) ne **tābī** bükersiñ ve çevirirsiñ **pāk** ṭāhir **çü** edāt-ı taʿlīl (13) **gerd** toz[1332] **ġubār** bu daḫi toz maʿnāsınadır bu ṣūretde gerdiñ (14) ʿaṭf-ı tefsiri olur **āyine** mirāt **ū** żamīr Selīme rāciʿ[1333]

(15) **Maḥṣūl-i beyt:** Benim ḳamer ṣūretli maḥbūbum Selīm'den niçün yüz çevirirsiñ çünki (16) anıñ āyīnesi tozdan[1334] ṭāhirdir mükedder degildir; yaʿnī Selīm'iñ ki mirāt-ı (17) sinesi[1335] pākdir öyle[1336] ʿāşıḳıñdan iʿrāż idüp yüz çevirmek (18) lāyıḳ degildir dem-be-dem iltifāt itmeñiz lāzımdır.

Ġazel 91

Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün

Dem-be-dem ez-pīşem ey reşk-i gül ü nesrīn merev

[1328] meh ay: meh ḳamer ve ay B, C
[1329] mihr güneş: mihr şems ve güneş B, C, mihr şems D
[1330] ḳamer: güneş B, C
[1331] meh ḳamer: meh ay ve ḳamer D
[1332] gerd toz: gerd kaf-ı ʿAcemīyle toz D
[1333] ū żamīr Selīme rāciʿ: ū Selīme rāciʿ D
[1334] āyīnesi tozdan: mirātı ġubārdan B, C, D
[1335] mirāt-ı sinesi: āyīne-i sinesi B, C, D
[1336] öyle: -C

Dī̇de ḫod çendān nemī̇ bī̇ned tü-rā çendī̇n merev

327

(1) **dem-be-dem** dā᾿imā **pī̇ş** öñ **reşk** ḥased ve ġayret **nesrī̇n** güle beñzer (2) bir beyāż çiçekdir **merev** gitme **dī̇de** göz **ḫod** taḥsī̇n-i lafẓ içündür (3) **çendān** ol ḳadar **nemī̇ bī̇ned** görmüyor **tü-rā** seni **çendī̇n** bu ḳadar

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey gül[1337] ü nesrī̇niñ ḥased itdigi maḥbūb dā᾿imā benim öñümden gitme (5) göz ol ḳadar seni görmüyor bu ḳadar gitme; yaʿnī̇ öñümden sürʿatle geçersiñ (6) gözüm ol ḳadar seni görmüyor bu ḳadar ʿacele eyleme[1338] tā ki seniñ cemāliñe (7) bir miḳdār[1339] naẓar idüp kesb-i ṣafā eyleyemem.

Gerçi pāyet mī̇ şeved āzürde ber-rūy-ı zemī̇n

Zī̇r-i pāyet ḫāk şüd cān-ı men-i miskī̇n merev

(10) **pāy** ḳadem ve ayaḳ **mī̇ şeved** oluyor **āzürde** incinmiş **ber-** edāt-ı (11) istiʿlā **rūy** yüz **zemī̇n** yer **zī̇r** taḥt ve alt **ḫāk** türāb (12) ve ṭopraḳ **men** ben **miskī̇n** faḳī̇r **merev** gitme

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān egerçi seniñ ayaġıñ yeryüzi üzerine (14) incinmiş oluyor ayaġıñ altında benim cānım ṭopraḳ oldı[1340] gitme; yaʿnī̇ (15) ayaġıñ ziyāde laṭī̇f ve yumuşaḳ oldıġından gül yapraġı üzerine (16) yürüse incinür[1341] her ne ḳadar cānım ṭopraḳ olup ṭarī̇ḳiñ üzerine (17) döşenmiş ise de gitme tā ki ḳademiñ āzürde olmasun.

Miṡl-i keh reghā be-ḫūn āyed birūn ez-dī̇deem

[1337] gül: göñül C

[1338] eyleme: ile gitme B, C, D

[1339] bir miḳdār: -D

[1340] ayaġıñ altında benim cānım ṭopraḳ oldı gitme: ayaġıñıñ altında benim cānım ṭopraḳ oldı gitme C, ben faḳī̇riñ cānı altında ṭopraḳ olsun gitme D

[1341] incinür: incinir C

Kehkeşānem z’ābile ey eşk çün pervīn merev

(20) **miṡl** mānend **keh** ṣamān **reg** ṭamar **–hā** edāt-ı cemʿ **be-** edāt-ı (21) muṣāḥabet **ḫūn** ḳan **āyed** gelür **birūn** ṭaşra **dīde** göz

328

(1) **kehkeşān** āsumānda uzun bulut gibi gice görinür bir nesnedir[1342] aña (2) dirler rāh-ı ḥāciyān daḫi dinilür aṣlında bulut degildir be-ġāyet ḫurde (3) kevkeblerdir biri birine ḳarīb olmaḳla öyle görinür anıñ[1343] daḫi devri (4) var lākin degirmen gibi döner lisān-ı Türkīde ṣaman uġrısı daḫi[1344] dirler[1345] **ābile** (5) ḳabarcıḳ ki vücūd-ı ādemīde ẓāhir olur ve daḫi çiçek ki eṭfāl ve ṣıbyānda (6) çıḳar ʿArabīde cüderī dirler daḫi[1346] piyāde yürümekden ayaḳda peydā (7) olan ḳabarcıḳ maʿnāsınadır **eşk** sirişk gibi gözyaşı maʿnāsınadır (8) ʿArabīde dümūʿ mürādifidir **çün** edāt-ı teşbīh **pervīn** yigirmi sekiz (9) menāzil ḳamerden bir menzil adıdır ki ṡüreyyā dirler Türkīde ülker didikleridir.

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Ṣamān gibi ṭamarlar ḳan ile ālūde gözümden ṭaşra gelür (11) ey gözyaşı ḳabarcıḳdan ṣamān uġrısı olmuşum ülker gibi gitme.

Ḫᵛāstem k’ez-dergeheş bī-ġam revem sūy-ı ʿadem

Güft ez-rāh-ı kerem binşīn demī ġamgīn merev

(14) **ḫᵛāstem** istedim **ki** edāt-ı beyān[1347] **dergeh** dergāhdan muḫaffef[1348] (15) āsitāne-i mülūk **–[e]ş** żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ[1349] **bī-** edāt-ı nefy (16) **ġam** elem ve

[1342] bir nesnedir: bir nesnedir ki D
[1343] anıñ: ve anıñ B, C, D
[1344] daḫi: -B, -C, -D
[1345] dirler: dirler zi- edāt-ı ibtidā D
[1346] daḫi: ve daḫi D
[1347] ki edāt-ı beyān: ki edāt-ı beyān ez- edāt-ı ibtidā B, C
[1348] dergeh dergāhdan muḫaffef: -B, -C, -D
[1349] –[e]ş żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ: –[e]ş żamīr cānāna rāciʿ D

keder[1350] **revem** giderim **sūy** cānib ve cihet **ʿadem** (17) yoḳluḳ **güft** didi **rāh** ṭarīḳ ve yol **kerem** nefāset (18) ve ʿizzet ve şeref **bi-** taḥsīn-i lafẓ ve teʾkīd içündür **nişīn** otur (19) **dem** vaḳt **–ī** edāt-ı vaḥdet **ġamgīn** ġamlı[1351]

(20) **Maḥṣūl-i beyt:** İstedim ki cānānıñ āsitānesinden ġamsız olaraḳ yoḳluḳ (21) cānibine gideyim kerem ṭarīḳinden didi ki bir vaḳt otur ġamlı gitme.

329

Mī şüdem ez-dergeheş sūy-ı ʿadem güft ān perī

Ey Selīmī āteşī binşān demī binşīn merev

(3) **mī** edāt-ı ḥikāye **şüdem** gitdim **dergeh** āsitāne-i mülūk **sūy** (4) cānib ve ṭaraf **ʿadem** yoḳluḳ **güft** didi **ān** ol **perī** maʿrūf (5) bir maḫlūḳdur uçduḳları ecilden ḳanatlı tesmiye olunmuşdur perī (6) ḳanatlı dimekdir burada maḥbūbdan müsteʿārdır **binişān** sövündür[1352] (7) **dem** vaḳt **–ī** edāt-ı vaḥdet **binişīn** otur

(8) **Maḥṣūl-i beyt:** Āsitānesinden[1353] yoḳluḳ cānibine giderdim ol maḥbūb didi (9) ey Selīm āteşiñi iṭfā it bir vaḳt otur gitme; yaʿnī cānān baña merḥamet (10) idüp āsitāne-i ʿaliyyesinden dūr olayım rāżı olmadı.

Ġazel 92

Mefāīlün mefāīlün mefāīlün mefāīlün

Ṣūrāḥī-rā ki dil ḫūn geşt bī-rūy-i nikū-yı ū

Büved bī-cām-ı laʿleş girye dāʾim der-gülū-yı ū

[1350] bī- edāt-ı nefy ġam elem ve keder: bī- edāt-ı nefy ġam ġuṣṣa ve endūh B, C, bī- edāt-ı nefy D
[1351] ġamgīn ġamlı: ġamgīn ġamlı ve ġuṣṣalı B, C
[1352] binişān sövündür: binişān iṭfā eyle ve sövündür D
[1353] Āsitānesinden: Cānānıñ āsitānesinden D

(14) **ṣūrāḥī** boynı uzun şarāb ẓarfı şişe olsun ġayrı (15) olsun **–rā** edāt-ı taḫṣīṣ **ki** edāt-ı beyān **dil** göñül **ḫūn** (16) ḳan **geşt** oldı **bī-** edāt-ı nefy[1354] **rūy** vech ve yüz **nikū** (17) güzel **ū** żamīr[1355] cānāna rāciʿ **büved** olur **cām** ḳadeḥ **laʿl** (18) bir cevherdir ki Bedaḫşānda[1356] olur maḥbūbuñ dudaġından müsteʿārdır (19) **girye** aġlamaḳ **dāʾim** hem-vāre **gülū** boġāz

(20) **Maḥṣūl-i beyt:** Maḥbūbuñ güzel yüzi olmaḳsızın ṣūrāḥīniñ göñli ḳan (21) oldı maḥbūbuñ dudaġı ḳadeḥi olmaḳsızın ṣūrāḥīniñ boġāzı

330

(1) dāʾimā aġlamaḳdadır; yaʿnī maḥbūbum ol derecede laṭīf ve ol mertebede ḳuvve-i (2) cāzibesi var ki muḥabbeti cemādātdan olan ṣūrāḥīye bile teʾs̱īr itmişdir[1357] (3) firāḳından aġlar ya bizim gibi ẕevi'l-ʿuḳūlden olan[1358] ʿuşşāḳ ne yapsun (4) maʿşūḳunuñ hicrānına nice ṣabr eylesün eger rūz u şeb āh u enīn (5) ider ise maʿẕūrdur.

Büved zülf-i perīşān-rā ez-ū cemʿiyyet-i dāʾim

Be-ʿizzet kāş men hem būdemī yek tār mūy-ı ū

(8) **büved** olur **zülf** cebhede olan ṣaç[1359] **perīşān** perākende (9) **cemʿiyyet** ṭoplanmaḳ **dāʾim** hemīşe **be-** edāt-ı muṣāḥabet **ʿizzet** (10) bir ādem şerīf ve ʿālī-ḳadr ve ẕī-ḳudret olmaḳ ve bir nesne bulunmaz (11) derecesinde ḳalīl ve nādir olmaḳ **kāş** kāşki **men** ben **hem** daḫi (12) **būdem** oldum **–ī** edāt-ı ḥikāye **yek** bir **tār** tel **mūy** ḳıl

1354 bī- edāt-ı nefy: bī- edāt-ı nefydir B, C, D
1355 ū żamīr: ū żamīr-i ġāʾib B, C, D
1356 Bedaḫşānda: Bedaḫşān ṭaġlarında D
1357 teʾs̱īr itmişdir: teʾs̱īr itmişdir ki B, C, D
1358 olan: -C
1359 zülf cebhede olan ṣaç: -D

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Perākende zülfe cānāndan cemʿiyyet olur kaşkī ben ʿizzet (14) ile cānānıñ ṣaçınıñ bir teli ola idim; yaʿnī zülfünüñ bir teli ola idim (15) baña[1360] bu ʿizzet ve şeref kifāyet ider idi.

Dilā ḫaṭ gerçi māniʿ mī şeved ruḫsār-ı nikū rū

Perīşān ez-çi dārī ḫᵛīş-rā īnest ḫūy-ı ū

(18) **dil** göñül **–ā** nidā içündür **ḫaṭ** henüz görünmüş ṣaḳal ve tāze bıyıḳ[1361] (19) **mī şeved** oluyor **ruḫsār** yañaḳ[1362] **nīkū** güzel **rū** yüz (20) **perīşān** perākende **ez-çi** neden **dārī** ṭutarsın[1363] **ḫᵛīş** (21) kendi **–rā** edāt-ı mefʿūl **īnest** budur **ḫūy** ḫulḳ

331

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey göñül egerçi henüz görünmüş ṣaḳāl cānānıñ güzel (2) yüziniñ yañaġına māniʿ oluyor kendiñi neden perākende ṭutarsın anıñ (3) ḫuyı budur; yaʿnī cānānıñ ruḫsārınıñ güzelligine ḫaṭ māniʿ olur[1364] ise[1365] (4) kendiñi perīşān ṭutma.

Zi-gülşen nīst kūh u deşt-rā farḳī be-sūy-ı men

Çü her rāhī ki mī pūyem büved ekṡer be-sūy-ı ū

(7) **gülşen** gül bağçesi **nīst** yoḳdur **kūh** cebel ve ṭaġ **deşt** (8) ṣaḥrā **–rā** edāt-ı taḫṣīṣ **farḳ** tefāvüt **–ī** edāt-ı vaḥdet (9) **be-** edāt-ı ẓarf[1366] **sūy** cānib ve ṭaraf **men** ben **çü**

[1360] baña: bana D

[1361] ḫaṭ henüz görünmüş ṣaḳal ve tāze bıyıḳ: ḫaṭ henüz görünmüş ṣaḳala ve tāze bıyıġa dirler B, C, ḫaṭ henüz görünmüş ṣaḳal ve tāze bitmiş bıyıḳ D

[1362] ruḫsār yañaḳ: ruḫsār yanaḳ D

[1363] ruḫsār yañaḳ nīkū güzel rū yüz perīşān perākende ez-çi neden dārī ṭutarsın: -C

[1364] kendiñi neden perākende ṭutarsın anıñ ḫuyı budur yaʿnī cānānıñ ruḫsārınıñ güzelligine ḫaṭ māniʿ olur: -C

[1365] ise: ise de B, C, D

[1366] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D

edāt-ı taʿlīl (10) **rāh** ṭarīḳ ve yol **–ī** edāt-ı vaḥdet **mī pūyem** ölçerim **büved** (11) olur **eks̱er** ziyāde **be-** edāt-ı ilṣāḳ[1367]

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Ṭaġ ile ṣaḥrānıñ gül baġçesinden[1368] benim cānibimde bir tefāvüti (13) yoḳdur zīrā her ṭarīḳi ki ölçerim eks̱er cānānıñ ṭarafınadır; yaʿnī ḳangı (14) yola gitsem merciʿim ve menzilim[1369] cānāndır ol sebebden gülşen ile cebel (15) ve sehl beynini tefrīḳ itmem cümlesi ʿindimde müsāvīdir.

Selīmī-rā çi ḳayd-ı bezm-i ʿayş-ı salṭanat bāşed

Çü ʿaşḳ-ı yār ber-seng-i melāmet zed sebū-yı men

(18) **–rā** edāt-ı mefʿūl **çi** ne **bezm** meclis ve encümen **ʿayş** ḥayāt (19) ve zindegānī **salṭanat** sulṭanlıḳ[1370] **çü** edāt-ı taʿlīl **yār** dost (20) **ber-** edāt-ı istiʿlā **seng** ḥacer ve ṭaş **melāmet** ṭaʿn ve teşnīʿ (21) **zed** urdı **sebū** destī ve bardaḳ

332

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Sulṭanlıḳ ḥayātı[1371] meclisiniñ ḳaydı Selīm'e ne olur çünki (2) dostuñ ʿaşḳı ṭaʿn ve teşnīʿ ṭaşı üzerine benim destimi[1372] urdı; (3) yaʿnī ṭarīḳ-i ʿaşḳa sülūk itdim şişe-i ʿār u nāmūsı ṭāşa (4) urdum bu ṣūretde sulṭanlıḳda zindegānīliḳ ḳaydı benim içün olmaz.

Ġazel 93

Mefāīlün mefāīlün mefāīlün mefāīlün

Menem dūr ez-ruḫet bā-miḥnet ü endūh hem hāne

[1367] be- edāt-ı ilṣāḳ: be- edāt-ı ilṣāḳ sūy cānib ve ṭaraf ū żamīr cānāna rāciʿ B, C, D
[1368] gül baġçesinden: gül baġçesinde D
[1369] merciʿim ve menzilim: merciʿ ve menzilim D
[1370] salṭanat sulṭanlıḳ: salṭanat sulṭanlıḳ ve ḳahr u ġalebe B, C
[1371] Sulṭanlıḳ ḥayātı: Sulṭanlıḳ ḥayātı ve maʿişeti D
[1372] benim destimi: anıñ destisi B, C, D

Be-ṣad ḥasret girifte der-maḳām-ı derd kāşāne

(8) **menem** benim **dūr** baʿīd ve uzaḳ **ruḫ** yañaḳ **bā-** edāt-ı muṣāḥabet (9) **miḥnet** zaḥmet **endūh** ġuṣṣa **hem** daḫi **ḫāne** ev ve dār[1373] **be-** (10) edāt-ı muṣāḥabet[1374] **ṣad** yüz **ḥasret** fevt olmuş nesneye dirīġ (11) ve teʾessüf eylemek **girifte** ṭutmuş **maḳām** mekān **derd** vecaʿ ve aġrı[1375] (12) **kāşāne** ḳış evi[1376] şāhnişīnli ḫāne ve cāy-ı ṣoḥbet ve ʿişret (13) ve ḫāne-i muḫtaṣar maʿnāsınadır.[1377]

(14) **Maḥṣūl-i beyt:** Benim ki zaḥmet ve ġuṣṣa ile seniñ yañaġıñdan daḫi ḫāneden (15) baʿīd yüz teʾessüf ile derd mekānında cāy-ı ṣoḥbet ṭutmuşum; yaʿnī ben (16) seniñ cemāliñden dūr oldıġım cihetle maḳāmımı terk idüp ḫāne- (17) berdūş olup ṭaġ ve ṣaḥrāyı cāy-ı ʿişret ṭutmuşum.

Tü binşīn ber-serīr-i devlet-i ḫūbī şeh-i ḫūbān

Ki men bār-ı firāḳet mī keşem ḫoş derdmendāne

(20) **tü** sen **bi-** taḥsīn-i lafẓ içündür[1378] **nişīn** otur **serīr** (21) taḫt-ı mülūk **devlet** inḳılāb-ı zamān maʿnāsınadır ki zamānıñ ḥālden

333

(1) ḥāle taġayyür ve inḳılābından ʿibāretdir **ḫūb** güzel **–ī** edāt-ı maṣdar[1379] **şeh** (2) şāhdan muḫaffef şehriyār **ki** edāt-ı taʿlīl **men** ben **bār** yük (3) **firāḳ** ayrılıḳ **mī keşem** çekerim **ḫoş** güzel **derd** vecaʿ ve aġrı[1380] (4) **mend** edāt-ı nisbet **–e** edāt-ı liyāḳat

---

[1373] ḫāne ev ve dār: ḫāne dār ve ev D
[1374] miḥnet zaḥmet endūh ġuṣṣa hem daḫi ḫāne ev ve dār be- edāt-ı muṣāḥabet: -C
[1375] derd vecā ve aġrı: -B, -C
[1376] kāşāne ḳış evi: kāşāne ḳış evi ve B, C, D
[1377] ḫāne-i muḫtaṣar maʿnāsınadır: muḫtaṣar ḫāne D
[1378] bi- taḥsīn-i lafẓ içündür: bi- taḥsīn-i lafẓ ve teʾkīd içündür D
[1379] –ī edāt-ı maṣdar: –ī edāt-ı maṣdariyye D
[1380] derd vecaʿ ve aġrı: derd vecaʿ D

(5) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey güzeller şehriyārı güzellik devletiniñ taḫtı üzerine otur (6) zīrā ben seniñ firāḳıñ yüküni derdlilere lāyıḳ çekiyorum; yaʿnī sen ṣafā ve ẕevḳiñe[1381] (7) baḳ beni tefekkür ile rāḥatsız olma firḳatiñe ālufte olup çeküp gidiyorum.

Dil-i dīvāneem bā-dāġ-ı dūrī-i tü ḫursendest

Bedīn ṣabr u taḥammül kes nedāred yār-ı dīvāne

(10) **dil** göñül **dīvāne** mecnūn **dāġ** insanıñ ve ḥayvanıñ cesedine āteş (11) veyāḫūd ḳızmış demür[1382] ile yaḳdıḳları dāġ ki ʿArabīde keyy dirler **dūrī** (12) uzaḳlıḳ **tü** sen **ḫursend** ḳāniʿ **be-** edāt-ı muṣāḥabet **īn** bu **ṣabr** (13) şekīb **taḥammül** yüklenmek **kes** kimse **nedāred** ṭutmaz **yār** dost

(14) **Maḥṣūl-i beyt:** Benim dīvāne göñlüm seniñ uzaḳlıḳ dāġıñla ḳāniʿdir bu ṣabr (15) ve taḥammül ile kimse dīvāne dost ṭutmaz; yaʿnī seniñ her dürlü ḥāliñden (16) rāżı ve ḫoşnūd kimseniñ böyle dīvāne dostı yoḳdur.

Zi-tīġet arzū dārem ki ser der-pāyet endāzem

Kerem kün rāstī ber-gū murādem mī dehī yā ne

(19) **tīġ** şemşīr ve ḳılıç **ārzū** heves **dārem** ṭutarım **ki** edāt-ı beyān (20) **ser** baş[1383] **pāy** ḳadem ve ayaḳ[1384] **endāzem** atarım **kerem** nefāset (21) ve ʿizzet[1385] ve şeref **kün** eyle **rāst** ṭoġrı **–ī** tenkīr içündür[1386]

334

(1) **ber** taḥsīn-i lafẓ içün[1387] **gū** söyle **murād** maḳṣūd **mī dehī** (2) virirsin **yā** edāt-ı terdīd **ne** nefy-i ẕevāt ve selb-i ṣıfāt içündür[1388]

1381 ṣafā ve ẕevḳiñe: ẕevḳiñe ve ṣafāña D
1382 demür: demir B, C, D
1383 ser baş: ser baş der- edāt-ı ẓarf B, C, ser baş der- edāt-ı ẓarfiyye D
1384 pāy ḳadem ve ayaḳ: pāy ḳadem ve ayaḳ –[e]t edāt-ı ḫiṭāb B, D
1385 pāy ḳadem ve ayaḳ endāzem atarım kerem nefāset ve ʿizzet: -C
1386 –ī tenkīr içündür: –ī edāt-ı tenkīr B, C, D

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Şemşīriñden ārzū ṭutarım ki seniñ ayaġına baş atayım (4) kerem eyle ṭoġrı[1389] söyle maḳṣūdumı virirsin yāḫūd virmezsin;[1390] (5) yaʿnī maḳṣūdum ḳılıcıñ başımı ḳaṭʿ idüp ayaġıña düşeyim bundan (6) ġayrı bir maṭlūbum[1391] yoḳdur ʿacaba ḥāṣıl olacaḳ mı olmayacaḳ mı[1392] kerem ḳıl ṭoġrı söyle.

Men-i miskīn gedāyī bī-nevā derviş-i dil-rīşī

Tü şāh-ı şehriyār-ı mülk-i ḥüsn ü cān u cānāne

(9) **men** ben **miskīn** fakīr **gedā** yoḫsūl **–ī** edāt-ı vaḥdet **bī-** (10) edāt-ı nefy **nevā** naṣīb **derviş** bu daḫi faḳīr maʿnāsınadır **dil-rīş** (11) göñli mecrūḥ **–ī** tenkīr içündür[1393] **tü** sen **şāh** melik **şehriyār** (12) ḫusrev **mülk** memleket **ḥüsn** güzellik[1394] **cānān** maḥbūb[1395] **–e** resmiyye

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Ben faḳīr bir yoḫsūl naṣībsiz göñli mecrūḥ dervişim (14) sen güzellik ve cān[1396] memleketiniñ ḫusrevi ve şehriyārısın; yaʿnī sen (15) bülend-mertebede bir ẕāt oldıġıñdan ben miskīne ḥüsn-i muʿāmele ve luṭf-ı (16) mücāmele eylemeñiz lāzımdır.

Selīmī gerçi cānet sūḫt dūr ez-şemʿ-i ruḫsāreş

Çi pervā meşʿal-i ḫūrşīd-rā ez-sūz-ı pervāne

1387 ber taḥsīn-i lafẓ içün: ber taḥsīn-i lafẓ içündür B, C, D

1388 ne nefy-i ẕevāt ve selb-i ṣıfāt içündür: ne nefy içündür D

1389 ṭoġrı: -D

1390 virirsin yāḫūd virmezsin: virirsiñ yāḫūd virmezsiñ C

1391 maṭlūbum: maṭlūbumdur D

1392 olmayacaḳ mı: -D

1393 –ī tenkīr içündür: –ī edāt-ı tenkīr B, C, D

1394 ḥüsn güzellik: ḥüsn güzellik cān rūḥ-ı ḥayvānī B, C, D

1395 cānān maḥbūb: cānān cānıñ cemʿi B, C, cānān maʿşūḳ D

1396 cān: cānlar B, C, D

(19) **sūḫt** yandı **dūr** baʿīd ve uzaḳ **şemʿ** şemʿdān üzerinde (20) yaḳdıḳları mūm **ruḫsār** yañaḳ **çi** ne **pervā** mübālāt **meşʿal** (21) meşʿale **ḫūrşīd** güneş **sūz** yanmaḳ **pervāne** bir kelebek ki

335

(1) kendini mūmuñ şuʿlesine çarpar ve orada yanar.

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ yañaġı şemʿinden uzaḳ oldıġıñ ey Selīm cānıñı yaḳdı (3) pervāneniñ yanmasından güneşiñ meşʿalesine ne mübālāt; yaʿnī[1397] pervāne şemʿde (4) yanar şemʿiñ bir ġāʾilesi olmaz kezalik Selīm cānānıñ ḫūrşīd ruḫsārına (5) cānını yaḳdıysa cānānı mübālāt itmez.

Ġazel 94

Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün

Dūd-ı kākül-rā perīşānī medeh ber-şemʿ-i māh

Cāme-i fānūs cāʾiz nīst der-şebhā siyāh

(9) **dūd** tütün ve siyāh **kākül** zülf ve perçem **–rā** edāt-ı mefʿūl **perīşān** (10) perākende **–ī** edāt-ı maṣdar[1398] **medeh** virme **ber-** edāt-ı istiʿlā **şemʿ** (11) şemʿdān üzerinde yaḳdıḳları mūm **māh** ay[1399] **cāme** libās **fānūs** (12) fenār **cāʾiz** lāʾiḳ **nīst** degildir **şeb** gice **–hā** edāt-ı cemʿ[1400]

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Ḳameriñ şemʿi üzerine siyāh kāküle perīşānlıḳ virme (14) fenārıñ libāsı gicelerde siyāh olmaḳ lāʾiḳ degildir[1401] zīrā siyāh oldıġı (15) vaḳtde şenlemez beyāż olmalıdır; nāẓım-ı taḥrīr maḥbūbuñ cemālini şemʿaya (16) teşbīh

1397 pervāneniñ yanmasından güneşiñ meşʿalesine mübālāt yaʿnī: pervāneniñ yanmasından güneşiñ meşʿalesine ne mübālāt yaʿnī pervāneniñ yanmasından güneşiñ meşʿalesine mübālāt yaʿnī C
1398 –ī edāt-ı maṣdar: –ī edāt-ı maṣdariyye D
1399 māh ay: māh ḳamer ve ay B, C, D
1400 –hā edāt-ı cemʿ: –hā edāt-ı cemʿ siyāh ḳara B, C, D
1401 lāʾiḳ degildir: lāyıḳ degildir D

idüp dir ki siyāh kākülüñi yüzüñ üzerine perīşān itme (17) zīrā żiyāsı mestūr olur[1402] nite ki fenārıñ siyāh libāsı[1403] nūrını örter.

Mī bered ān ruḫ be-ḫaṭṭ u ḫāl her sāʿat dilī

Mülk mī gīred belī şeh çün ziyādet şüd sipāh

(20) **mī bered** iledir ve alur **ān** ol **ruḫ** yañaḳ **be-** edāt-ı muṣāḥabet (21) **ḫaṭ** henüz görünmüş ṣaḳal ve tāze bıyıḳ[1404] **ḫāl** ben[1405] **sāʿat** vaḳt

336

(1) **dil** göñül **–ī** edāt-ı vaḥdet **mülk** memleket **mī gīred** ṭutar ve żabṭ (2) ider **şeh** şehriyār **ziyādet** kes̱īr ve çoḳ **şüd** oldı **sipāh** ʿasker[1406]

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Maʿşūḳum yañaġı ve beni ile her vaḳt bir göñül alur, belī leşker[1407] (4) ziyāde[1408] oldıġı vaḳtde şehriyār memleket ẓabṭ ider.

Nīst nīkū her zamān kerden müşevveş zülf-i ū

Cān-ı çendīn derdmend-i dil der-ū dāred penāh

(7) **nīst** degildir **nīkū** güzel ve eyü **zamān** vaḳt **kerden** eylemek (8) **müşevveş** şūrīde ve muḫteliṭ **zülf** cebhe üzerinde olan ṣaç[1409] (9) **çendīn** bu ḳadar **derd** vecaʿ ve aġrı **mend** edāt-ı nisbet **dil** (10) göñül[1410] **dāred** ṭutar **penāh** ilticā ve ṣıġınmaḳ

1402 mestūr olur: örtülür B, C, örtülü D
1403 siyāh libāsı: siyāh libās D
1404 ḫaṭ henüz görünmüş ṣaḳal ve tāze bıyıḳ: ḫaṭ henüz görünmüş ṣaḳal ve tāze bitmiş bıyıḳ D
1405 ḫāl ben: ḫāl ben her edāt-ı ḥaṣr D
1406 sipāh ʿasker: sipāh ʿasker ve leşker B, C, D
1407 leşker: ʿasker B, C, D
1408 ziyāde: -C
1409 zülf cebhe üzerinde olan ṣaç: zülf cebhe üzerinde olan ṣaç ʿArabīde ṭurra dirler D
1410 dil göñül: dil göñül der- edāt-ı ẓarf ū żamīr zülfe rāciʿ B, C, dil göñül der- edāt-ı ẓarfiyye ū żamīr zülfe rāciʿ D

(11) **Maḥṣūl-i beyt:** Maḥbūbuñ zülfini her zamān muḫtelit ve şūrīde eylemek güzel (12) degildir bu ḳadar derdli göñül orada ṣıġınmaḳ ṭutar; yaʿnī göñüller orada (13) ilticā itdiklerinden ḥālī üzerine bıraḳmalı iḫtilāṭ itmemelidir.

Ber-dilem her dem menih ez-ḫāl dāġ-ı ḥasretī

Verne ḫᵛāhem sāḫt ʿālem-rā zi-dūd dil siyāh

(16) **ber-dilem** göñlüm üzerine **her dem** her vaḳt **menih** ḳoma **ḫāl** ben (17) **dāġ** ḳızmış demür[1411] ile yaḳılan dāġ ki ʿArabīde keyy[1412] dirler **ḥasret** (18) fevt olmuş nesneye teʾessüf itmek **–ī** edāt-ı vaḥdet[1413] **verne** yoḫsa (19) **ḫᵛāhem** isterim **sāḫt** ism-i maṣdar düzmek ve yapmaḳ **ʿālem** (20) māsivā-yı İlāhīdir **–rā** edāt-ı mefʿūl **dūd** tütün **dil** göñül **siyāh** ḳara

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān benim göñlüm üzerine her vaḳt bir teʾessüf dāġı ḳoma

337

(1) yoḫsa[1414] göñül tütününden ʿalemi siyāh düzmek isterim; yaʿnī sen benim göñlümi (2) dāʾimā böyle yaḳar iseñ ben ʿalemi[1415] gice gibi zindān itmek isterim.

Ey Selīmī ḫalḳ mī pürsend k'ender-ʿaşḳ ki'st

Küşte-i tīġ-i melāmet derdmend-i bī-günāh

(5) **ḫalḳ** maḫlūḳ **mī pürsend** suāl iderler **ender-** edāt-ı ẓarf[1416] **ki'st** (6) kimdir **küşte** ḳatl olunmuş **tīġ** şemşīr ve ḳılıç **melāmet** ṭaʿn (7) ve teşnīʿ **derd** m[1417] **mend** edāt-ı nisbet **bī-** edāt-ı nefy **günāh** ẕenb ve cürm

---

1411 demür: demir B, C, D
1412 keyy: -C
1413 –ī edāt-ı vaḥdet: –ī edāt-ı maṣdar B, C
1414 yoḫsa: yoḳsa C
1415 böyle yaḳar iseñ ben ʿalemi: böyle yaḳar iseñ ben ʿalemi göñül tütüniyle B, C, D
1416 ender- edāt-ı ẓarf: ender- edāt-ı ẓarfiyye D
1417 derd m: -B, -C, -D

(8) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm ḫalḳ suāl iderler[1418] ki ʿaşḳ içinde ṭaʿn ve teşnīʿ (9) şemşīriyle ḳatl olunmuş derdli bī-günāh kimdir ṭāʾife-i ʿuşşāḳdır dimek lāzım (10) iken vużūḥuna bināen cevābda sükūt itdi zīrā anlar oldığında iştibāh yoḳdur.[1419]

Ġazel 95

Mefāīlün mefāīlün mefāīlün mefāīlün

Birūn āmed zi-ḫargeh yār berg-i ceng ber-beste
Be-ḳaṣd-i ḫūn-i ṣad hemçü[1420] men-i miskīn kemer-beste

(14) **birūn** ṭaşra **āmed** geldi **ḫargeh** aṣlı ḳara eve dirler ʿAraban (15) ve Ekrād begleri ve müteʿayyinleri olanlar[1421] ḳurarlar ve Türkmeniñ keçeden[1422] evlerine (16) dirler mürūr-ı eyyām ile mülūkuñ[1423] ve vüzerānıñ otāḳlarına ism oldı **yār** (17) dost **berg** tedārik-i mühimmāt-ı sefer **ceng** muḥārebe **ber-** taḥsīn-i (18) lafẓ içündür **beste** bağlamış **be-** edāt-ı ilṣāḳ **ḫūn** ḳan (19) **ṣad** yüz **hemçü** edāt-ı teşbīh **men** ben **miskīn** faḳīr (20) **kemer-beste** ḳuşāḳ bağlamış yaʿnī ḥāżır olmuş

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Dost ceng mühimmātını bağlayup otāġından[1424] geldi

338

(1) yüz benim gibi faḳīriñ ḳanı ḳaṣdına kemer bağlamış yaʿnī ḥāżır olmuş.

Be-ṣad şūḫī vü nāz efrūḫte ruḫsāre-i çün gül

Merā çün ġonca ez-hicrān-ı ū ḫūn der-ciger beste

[1418] suāl iderler: suʾāl iderler D
[1419] vużūḥuna bināen cevābda sükūt itdi zīrā anlar oldığında iştibāh yoḳdur: cevābda sükūt itdi ve vużūḥuna bināen anlar oldığında şekk ü iştibāh yoḳdur B, C, vużūḥuna bināen cevābda sükūt itdi zīrā anlar oldığında şekk [ü] şübhe yoḳdur D
[1420] hemçü: hemçün B, C
[1421] müteʿayyinleri olanlar: müteʿayyin olanlar B, C müteʿayyin olanları D
[1422] Türkmeniñ keçeden: Türkmeniñ nemed yaʿnī keçeden D
[1423] mülūkuñ: mülūk B, C, D
[1424] Dost ceng mühimmātını bağlayup otāġından: Dost otāġından ceng mühimmātını bağlayup B, C, D

(4) **be-** edāt-ı muṣāḥabet **şad** yüz **şūḫ** küşāde-ṭabʿ ve laṭīfe-gūy (5) ve ḥāżır-cevāb ve şāṭır-kār **–ī** edāt-ı maṣdar[1425] **nāz** şīve ve istiġnā (6) **efrūḫte** yaḳmış ve parlatmış **ruḫsār**[1426] yañaḳ **çün** edāt-ı teşbīh (7) **gül** maʿrūf çiçekdir **merā** benim **ġonca** henüz açılmamış gül **hicrān** (8) ayrılıḳ **ḫūn** ḳan **ciger** kebed **beste** bağlamış

(9) **Maḥṣūl-i beyt:** Yüz şūḫluḳ ve nāz u istiġnā ile gül gibi yañaġını[1427] parlatmış, (10) anıñ ayrılıġından benim cigerim ġonca[1428] gibi ḳan bağlamışdır; yaʿnī firḳate ṣabr (11) u taḥammülüm olmadıġından derūnum pür-ḫūn olmuşdur.

Be-ḳavs-ı ebruvān-ı ū ki-rā rāh-ı naẓar-bāzī

Be-tīr-i ġamzeeş ez-her ṭaraf rāh-ı naẓar beste

(14) **ḳavs** yāy **ebrū** ḥācib ve ḳaş[1429] **-ān** edāt-ı cemʿ **ki-rā** kime (15) **rāh** ṭarīḳ ve yol **naẓar-bāz** ʿāşıḳ **–ī** edāt-ı maṣdar[1430] **tīr** (16) oḳ **ġamze** göz ḳapaġını ḳapamaḳ ile işāret eylemek[1431] **-e** müctelibe **–ş** żamīr cānāna rāciʿ[1432] **ṭaraf** cānib

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ ḳaşları yayıyla kime ʿāşıḳlıḳ ṭarīḳi vardır (18) ġamze oḳıyla her ṭarafdan naẓar yolunı bağlamışdır; yaʿnī ḳangı ʿāşıḳıñ (19) taḳarrüb itmege cesāreti var ḳaşı yayıyla ḳatl ider ve ġamzesi sehmiyle (20) her ṭarafı ṭutmuşdur ḳuş uçurmaz.

Çü ṭāḳ-ı ebrū-yı pür-çīn-i ū dīdī bikün fikrī

339

Ki der-fenn-i girih-bendī küdām ehl-i hüner beste

[1425] –ī edāt-ı maṣdar: –ī edāt-ı maṣdariyye D
[1426] ruḫsār: ruḫsāre B, C, D
[1427] yañaġını: yañaġıñı B, C
[1428] ġonca: ġoncagül D
[1429] ebrū ḥācib ve ḳaş: ebrū ḳaş B, C, D
[1430] –ī edāt-ı maṣdar: –ī maṣdariye B, C, D
[1431] ġamze göz ḳapaġını ḳapamaḳ ile işāret eylemek: ġamze göz ḳapaġını ḳapamaḳ ile işāret C, ġamze göz ḳapaġını ḳapamaḳ ile işāret eylemek maʿnāsına D
[1432] e müctelibe –ş żamīr cānāna rāciʿ: -C

(2) **ṭāḳ** kemer **ebrū** ḳaş **pür** ṭolu **çīn** büklüm **dīdī** gördüñ (3) **bikün** eyle **fikr** endīşe – **ī** edāt-ı vaḥdet **fenn** ṣanʿat **girih-bend** (4) vaṣf-ı terkībī dügüm bağlayıcı ki ehl-i efsūn dimekdir[1433] **küdām** ḳangı (5) **ehl-i hüner** maʿrifet ṣāḥibi

(6) **Maḥṣūl-i beyt:** Çünki cānānıñ büklüm ṭolu[1434] ḳaşı kemerini[1435] gördüñ (7) bir endīşe eyle ki dügüm bağlayıcılıḳ yaʿnī efsūn idicilik[1436] ṣanʿatında (8) ḳangı maʿrifet ṣāḥibi böyle büklüm bağlamışdır yaʿnī efsūn itmişdir ki (9) temāşā iden ʿuşşāḳ meshūr gibi müteḥayyir ḳalır.[1437]

Be-ʿaşḳ-ı ū Selīmī-rā sirişk-i derd ü zārī bes

Ne dil der-şāh-ı kevneyn yā ki der-emvāl ü zer beste

(12) **–rā** edāt-ı mefʿūl **derd** vecaʿ ve ağrı[1438] **zārī** iñlemek **bes** yeter (13) **ne** nefy-i ẕevāt ve selb-i ṣıfāt içündür **dil** göñül **şāh** şehriyār (14) **kevneyn** dāreyn yaʿnī dünyā ve āḫiret **yā** terdīd içündür[1439] **zer** altun[1440]

(15) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ ʿaşḳıyla Selīm'e derd ve iñlemek gözyaşı (16) kāfīdir ne iki cihān şehriyārlığına ne[1441] māl ve altuna göñül bağlamışdır; (17) yaʿnī Selīm'iñ maṭmaḥ-ı naẓarı cānānīdīr māl ve mülke ve dāreyn salṭanatına (18) göñlünüñ meyl ü rağbeti yoḳdur.

Ġazel 96

Fāilātün feilātün feilātün faʿlün

[1433] girih-bend vaṣf-ı terkībī dügüm bağlayıcı ki ehl-i efsūn dimekdir: girih-bend vaṣf-ı terkībī dügüm bağlayıcı ehl-i efsūn dimekdir B, C, girih-bend vaṣf-ı terkībīdir dügüm bağlayıcı ehl-i efsūn dimekdir D

[1434] ṭolu: dolu C

[1435] kemerini: kemerin D

[1436] yaʿnī efsūn idicilik: -B, -C, -D

[1437] yaʿnī efsūn itmişdir ki temāşā iden ʿuşşāḳ meshūr gibi müteḥayyir ḳalır: -B, -C, -D

[1438] derd vecaʿ ve ağrı: -B, -C, -D

[1439] yā terdīd içündür: yā terdīd içündür emvāl mālıñ cemʿi B, C, yā terdīd emvāl mālıñ cemʿi D

[1440] zer altun: zer altun ve zeheb B, C, zer zeheb ve altun D

[1441] ne: ve ne D

Naẓarī kerd be-men dost niyāz ālūde

Her niyāziş be-ṣad perde-i nāz ālūde

340

(1) **naẓar** baḳmaḳ **–ī** edāt-ı vaḥdet **kerd** itdi **be-** edāt-ı ilṣāḳ **men** ben (2) **dost** yār **niyāz** ḥācet ve ricā **ālūde** bulaşmış **her** edāt-ı (3) ḥaṣr **–[e]ş** żamīr cānāna rāciʿ **ṣad** yüz **perde** maḳām **nāz** şīve ve cilve[1442]

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Dost niyāz ile bulaşmış baña[1443] bir naẓar eyledi her niyāzı (5) yüz şīve maḳāmıyla bulaşmış; yaʿnī baña[1444] niyāz itdigi vaḳtde envāʿ-ı (6) cilve ve istiġnā eyledi.

Güftemeş būse be-dāmān zenemet yā ber-pā

Güft reī dāmen-i men hest be-nāz ālūde

(9) **güftem** didim[1445] **būse** öpmek **be-** edāt-ı ilṣāḳ **dāmān** etek (10) **zenem** ururum – **[e]t** edāt-ı ḫiṭāb **yā** edāt-ı terdīd **ber-** edāt-ı istiʿlā (11) **pā** ayaḳ **güft** didi **reī** git **dāmen** etek **men** ben (12) **hest** edāt-ı rabṭ ālūdeye maṣrūfdur **be-** edāt-ı muṣāḥabet **nāz** (13) cilve ve istiġnā

(14) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānāna didim etegine yāḫūd ayaġına[1446] būse urayım didi, (15) yüri git[1447] benim etegim cilve ile bulaşıḳdır; yaʿnī sen etegimi ve ayaġımı (16) öpmek şerefine nāʾil olmaġa istiʿdād ve istiḥḳāḳ kesb eylemediñ.

Tā dem-i ḥaşr demed lāle-i gülgūn bīrūn

[1442] nāz şīve ve cilve: nāz şīve ve istiġnā B, C, D
[1443] baña: bana D
[1444] baña: bana D
[1445] güftem didim: güftem didim –[e]ş żamīr cānāna rāciʿ B, C, D
[1446] etegine yāḫūd ayaġına: etegiñe yāḫūd ayaġıña B, C, D
[1447] git: -C

Ḫūn-ı Maḥmūd ki bā-ḫāk-i Ayāz ālūde

(19) **tā** intihā-i ġāyet içün[1448] **dem** vaḳt **ḥaşr** bir cemāʿati maḳarr ve meʾvālarından (20) nefīr üzere izʿāc ve iḫrāc eylemek maʿnāsınadır **demed** biter (21) **lāle** çiçek-i maʿrūfdur[1449] envāʿı var[1450] **gülgūn** gül renkli **bīrūn**

341

(1) ṭaşra **ḫūn** ḳan[1451] **Maḥmūd** mülūk-ı Ġazneviyyeden Maḥmūd Sebük Tigin[1452] bunlar (2) on iki neferdir maḳarr-ı ḥükūmetleri diyār-ı ʿAcem'de Ġazne şehri oldığından (3) mülūk-ı Ġazneviyye dirler, mervīdir ki Maḥmūd-ı Ġaznevī her gice gündüz giydigi (4) libās-ı mülūkāneyi çıḳarup köhne libās giyüp dergāh-ı Ḫudā-yı bī-enbāza (5) yüz sürüp namāz u niyāz idüp ṣabāḥa dek bu ḥāl ile aġlayup (6) münācāt ve ṭaleb-i maġfiret ve ʿarż-ı ḥācāt idüp Cenāb-ı Ḥaḳḳ'a müteẕellil (7) ve mübtehil ve bu şiʿr meskenet-meşʿarı kāʾil olurdı:

Naẓm

Ne kişver-küşāyem ne fermān-dehem

Yekī ez-gedāyān-ı īn dergehem

Çi ber-ḫīzed ez-dest ü kirdār-ı men

Meger dest-i luṭfet şeved yār-ı men

(10) **ki** edāt-ı beyān **bā-** edāt-ı muṣāḥabet **ḫāk** türāb ve ṭopraḳ **Ayāz** (11) Maḥmūd-ı Ġaznevī'niñ maḥbūb-ı ḫāṣı ve nedīm ü muṣāḥibi idi.

[1448] tā intihā-i ġāyet içün: tā intihā-i ġāyet içündür B, C, D
[1449] lāle çiçek-i maʿrūfdur: lāle maʿrūf çiçekdir B, C, D
[1450] var: vardır C
[1451] ḫūn ḳan: ḫūn dem ve ḳan B, C, D
[1452] Maḥmūd Sebük Tigin: Maḥmūd bin Sebüktin B, C, D

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Ḥaşr vaḳtine dek gül renkli lāle ṭaşra biter Maḥmūd'uñ (13) ḳanı ki Ayāz'ıñ ṭoprağıyla bulaşmışdır; yaʿnī maḥbūb-ı ḫāṣ olan (14) Ayāz'ıñ türābıyla Maḥmūd-ı Ġaznevī'niñ ḳanı bulaşmış oldığından ḳıyāmete dek[1453] (15) ḳabri üzerine ḳırmızı renkli lāle biter.

Mest-i men dāde dil-i ḫod be-def ü çeng dirīġ

Ḥayf ez-ān ḫāṭır-ı nāzik ki be-sāz ālūde

(18) **mest** serḫoş **men** ben **dāde** virmiş **dil** göñül **ḫod** (19) kendi **be-** edāt-ı ilṣāḳ **def** maʿlūm Türkīde daḫi def ve baʿżān dāʾire (20) dirler[1454] **çeng** saz **dirīġ** teʾessüf **ḫayf** yazıḳ **ḫāṭır** insanıñ (21) derūnuna lāyıḥ olup cevelān iden şeyʾe dinür bu ṣūretde ḫulḳıñ

342

(1) maḥall-i ḫuṭūr olan ḳalbe ḫāṭır-ı ıṭlāḳı[1455] mecāza maḥmūl olur **nāzik** ẓarīf (2) ve ḫoş-ṭabʿ ve mahbūb maʿnāsınadır **sāz** çalġı

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Teʾessüf ki benim serḫoş maḥbūbum defe ve sāza göñül (4) virmişdir yazıḳ o nāzik ḳalbden ki çalġı ile bulaşmış;[1456] yaʿnī (5) maḥbūbumuñ nezāket ṭabīʿatı taḥṣīl-i hüner ve maʿārif ile uğraşmaḳ iḳtiżā (6) ider çalġı gibi bī-fāʾide şeylere göñül virdigine teʾessüf olunur.

Ḫūn-bahā-yı dil-i ṣad ʿāşıḳ-ı zārest Selīm

Leb-i şīrīn ki be-düşnām-ı tü nāz ālūde

[1453] ḳıyāmete dek: ḳıyāmete ḳadar B, C

[1454] Türkīde daḫi def ve baʿżān dāʾire dirler: Türkīde daḫi def dirler ve baʿżān dāʾire taʿbīr iderler D

[1455] ḫāṭır-ı ıṭlāḳı: ıṭlāḳı D

[1456] bulaşmış: bulaşmışdır B, C, D

(9) **ḫūn-bahā** ḳan bahası **dil** göñül **ṣad** yüz **ʿāşıḳ** muḥibb (10) **zār** iñleyici[1457] **leb** dudaḳ **şīrīn** ṭatlı **be-** edāt-ı muṣāḥabet (11) **düşnām** sögmek ve tekdīr eylemek **tü** sen **nāz** şīve ve istiġnā (12) **ālūde** bulaşmış

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** İñleyici yüz ʿāşıḳıñ göñlünüñ ḳan bahāsıdır seniñ (14) tekdīriñ ile cilve bulaşmış olan ṭatlı dudaḳ; yaʿnī cānānıñ (15) tekdiriyle ṭatlı dudaḳlarına şīve ve istiġnā[1458] bulaşmışdır yüz (16) ʿāşıḳ-ı zārıñ ḳan bahāsıdır ḫulāṣa şehīd-i tīġ-i ʿaşḳ olanlar ḳan bahāya (17) bedel leb-i şīrīninden bir būse almaġa rāżı ve ḫoşnūddur dīger şeyʾ ṭaleb itmez.[1459]

Ġazel 97

Fāilātün feilātün feilātün faʿlün

Zīr-i mū mihr-i ruḫ-ı yār ki peydā geşte

Ez-ḫusūf bedr-i münīrīst hüveydā geşte

(21) **zīr** taḥt ve alt **mū** ḳıl **mihr** şems ve güneş **ruḫ** yañaḳ[1460]

343

(1) **peydā** ẓāhir **geşte** olmuş **ḫusūf** ay ṭutulmaḳ **bedr** ayıñ (2) on dördünci gicesinde olan ḳamere dirler **münīr** żiyā virici **hüveydā** āşikār

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Ṣaç altında dostuñ yañaġı güneşi ẓāhir olmuş ay (4) ṭutulmaḳdan żiyā virici bir bedrdir ki āşikār olmuş; yaʿnī cānānıñ (5) ḳamere müşābih olan yañaġını ṣaçları örtdiginden[1461] gūyā ki ay ṭutulmuş (6) idi ṣaçları açılup meh-ṭalʿatı meydāna çıḳup āşikār oldı.

1457 zār iñleyici: zār iñleyici –[e]st edāt-ı ḫaber B, C, D
1458 ṭatlı dudaḳlarına şīve ve istiġnā: şīve ve istiġnā ṭatlı dudaḳlarına B, C
1459 ṭaleb itmez: ṭalebinde olmaz B, C, D
1460 ruḫ yañaḳ: ruḫ yañaḳ ve ʿārıż ʿArabīde ʿiẕār dirler D
1461 yañaġını ṣaçları örtdiginden: yañaġı ṣaçları setr itdiginden D

Dūd-ı āh dil-i ʿuşşāḳ belā-keş bāşed

Zülf-i müşgīn ki ber-ān ʿārıż-ı zībā geşte

(9) **dūd** tütün **āh** maʿlūl ve mecrūḥuñ derūnundan çıḳan ṣadā **dil** (10) göñül **belā-keş** vaṣf-ı terkībī[1462] **bāşed** olur[1463] **müşgīn** (11) müşge mensūb **ber-** edāt-ı istiʿlā **ān** ism-i işāret **ʿārıż** (12) yañaḳ **zībā** yaḳışıḳlu ve yaraşıḳlu

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Belā çekici ʿuşşāḳıñ āh tütüni olur miske mensūb (14) zülf ki ol yaraşıḳlu yañaḳ üzerine olmuşdur; yaʿnī cānānıñ (15) zülfleri ki siyāh renkdedir ʿuşşāḳıñ göñli tütününden boyanmışdır.

ʿAşḳ-bāzī be-firāḳ u ġam u ṣabr u endūh

Heme ez-behr-i men-i zār müheyyā geşte

(18) **ʿaşḳ-bāzī** ʿāşıḳlıḳ **be-** edāt-ı muṣāḥabet **firāḳ** ayrılıḳ (19) **ġam** ġuṣṣa **ṣabr** şekīb **endūh** ġam **heme** cemīʿān **behr** taʿlīl (20) içündür **men** ben **zār** iñleyici **müheyyā** ḥāżır

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Firḳat ve ġam ve muṣībet ve ṣabr ve ġuṣṣa ile ʿāşıḳlıḳ

344

(1) cemīʿān ben iñleyici içün ḥāżır olmuşdur; yaʿnī ben ki ʿāşıḳ oldum ayrılıḳ (2) ve ġam ve miḥnet benim içün ḥāżırdır.

İntiḫābīst zi-dīvān-ı kemāliyyet ḥüsn

Maṭlaʿ-ı şiʿr-i ḫaṭ-ı yār ki imlā geşte

[1462] belā-keş vaṣf-ı terkībī: belā-keş vaṣf-ı terkībīdir belā çekici maʿnāsına B, C, belā-keş vaṣf-ı terkībī belā çekici D

[1463] bāşed olur: bāşed olur zülf maʿlūm D

(5) **intiḫāb** iḫtiyār **–ī** edāt-ı vaḥdet[1464] **dīvān** şuʿarānıñ eşʿārı (6) defteridir **kemāl** bir şeyʾiñ eczāsınıñ yerlü yerinde kifāyet ve tamāmına (7) dinür **ḥüsn** güzellik **maṭlaʿ** ġazeliñ birinci beytine nite ki ṣoñ beytine (8) maḳṭaʿ dirler **şiʿr** kelām-ı mevzūn **ḫaṭ** yazı **yār** dost (9) **imlā** ẓahr-ı ḳalıbdan yazmaġa dirler.

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Güzellik kemāl dīvānından bir iḫtiyārdır dostuñ yazısınıñ (11) şiʿri maṭlaʿı ki imlā olmuşdur; yaʿnī şuʿarā bir ġazel söyleyecegi vaḳtde (12) nice ki ibtidā maṭlaʿ beytini iḫtiyār ider keẕalik cānānıñ dilberligi (13) kemāl-i dīvānından intiḫāb olunmuşdur.

Ber-sereş tāc-ı nemed hest çü ebr-i serkeş

Ki zi-şerm-i meh-i rūyeş be-ʿaḳab vā geşte

(16) **ser** baş **tāc** külāh **nemed** keçe **hest** vardır **çü** edāt-ı (17) teşbīh **ebr** bulut **serkeş** baş çekici **ki** edāt-ı taʿlīl **şerm** (18) ḥayā ve utanmaḳ **meh** ḳamer ve ay[1465] **rūy** vech ve yüz **ʿaḳab** ayaġıñ (19) ökçesine dinür **vā** girü

(20) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ başı üzerine keçe külāh vardır baş çekici (21) bulut gibi ḳamer yüzünüñ ḥayāsından ayaḳ ökçesine girü olmuşdur;

345

(1) yaʿnī cānānıñ külāhı ki eñse cānibine māʾildir ay yüzünden ḥayā itdiginden içün (2) arḳaya çekilmişdir.[1466]

Neresīdest be-gerd-i ḳadem-i ū ḫūrşīd

Rūzhā gerçi çünīn bī-ser ü bī-pā geşte

[1464] –ī edāt-ı vaḥdet: –ī edāt-ı vaḥdet –st edāt-ı ḥaber B, C, D
[1465] meh ḳamer ve ay: meh ḳamer D
[1466] arḳaya çekilmişdir: arḳaya ḳalmışdır D

(5) **neresīd** irişmedi **be-** edāt-ı ilṣāḳ **gerd** ġubār ve toz **ū** żamīr (6) cānāna rāciʿ **ḫūrşīd** güneş **rūz** gün **–hā** edāt-ı cemʿ **gerçi** (7) ʿArabīde lev-i vaṣliye maʿnāsına **çūnīn** böyle **bī-** edāt-ı nefy **ser** baş (8) **pā** ḳadem ve ayaḳ bī-ser ü pā ıṣṭılāḥāt-ı ʿAcemdendir perīşān aḥvāl maʿnāsına

(9) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ ayaġı tozuna[1467] güneş irişmemişdir egerçi çoḳ (10) günler böyle perīşān aḥvāl olmuşdur; yaʿnī güneş her gün geştügüzer (11) idüp cānānıñ ayaġı tozını alup gözlerine sürme çekmek arzūsunda (12) idi ise[1468] şu maṭlūbuna nāʾil olamadı.

ʿĀşıḳ-ı yek dil ü yek reng nedīde çü Selīm

Sālhā bād-ı ṣabā gerçi be-her cā geşte

(15) **yek** bir **dil** göñül **reng** levn ve gūne **nedīde** görmemiş **çü** (16) edāt-ı teşbīh **sāl** sene **–hā** edāt-ı cemʿ **bād-ı ṣabā** ol yeldir ki (17) cānib-i şarḳdan seḥer vaḳtinde hübūb ider ve ʿinde'l-baʿż Kaʿbe ṭarafından (18) esen yel ki Ḥażret-i Yūsuf ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selāmıñ būy-ı pīrāhenini (19) Ḥażret-i Yaʿḳūb ʿaleyhi's-selāma irişdirmişdir ol ecilden[1469] (20) erriḥu resūlü'l-ʿāşıḳ[1470] dirler **be-** edāt-ı ẓarf[1471] **cā** yer[1472] **geşte** olmuş

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Selīm gibi bir renkli ve bir göñülli ʿāşıḳ görmemişdir egerçi

346

[1467] tozuna: tozına C
[1468] idi ise: ise de B, C, D
[1469] ol ecilden: ol ecildir D
[1470] Rüzgar āşığın elçisidir.
[1471] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
[1472] cā yer: cā mekān ve yer B, C, D

(1) bād-ı ṣabā nice seneler her yerde olmuşdur;[1473] yaʿnī Selīm ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ ve muḥibb-i (2) muvāfıḳdır mütelevven degildir bād-ı ṣabā anıñ mis̱lini bir yerde görmemişdir.

Ġazel 98

Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün

Rāz-ı ḫod pīşet negūyem gerçi yār-ı men tüyī

Rāz-ı düşman şüd me-rā çün rāz-dār-ı men tüyī

(6) **rāz** sır **ḫod** kendi **pīş** öñ **negūyem** söylemem **yār** dost (7) **men** ben **tüyī** sensiñ[1474] **düşman** ʿadū **şüd** oldı **me-rā** baña[1475] (8) **çün** edāt-ı taʿlīl **rāz-dār** vaṣf-ı terkībī sır ṭutucı

(9) **Maḥṣūl-i beyt:** Kendi sırrımı seniñ öñünde söylemem egerçi benim dostum (10) sensin çünki sen benim sırdārımsıñ baña[1476] düşman sırrı oldı; (11) yaʿnī dostum oldıġıñ cihetle saña sırrımı fāş itmem faḳaṭ mādām ki (12) sen benim sırdārımsın düşman sırrı gibi kendi sırrımı saña söylerim (13) zīrā bilürüm ki kimseye iẓhār itmezsiñ.

Mī kenem cān-ı raḳībī mī künem bā-cān-ı ḫod

Tā şevem āgeh ki der-cism-i figār-ı men tüyī

(16) **mī kenem** kafıñ fetḥiyle ḳoparırım **raḳīb** ʿāşıḳıñ żıddı ve ḫaṣmı[1477] (17) olan menḥūs **mī künem** iderim **bā-** edāt-ı muṣāḥabet ʿArabīde maʿa (18) gibi **ḫod** kendi

---

[1473] olmuşdur: -D
[1474] tüyī sensiñ: tüyī sensin B, D
[1475] me-rā baña: me-rā bana D
[1476] baña: bana D
[1477] raḳīb ʿāşıḳıñ żıddı ve ḫaṣmı: raḳīb ʿāşıḳıñ ḫaṣmı ve żıddı B, C, D

tā edāt-ı taʿlīl **şevem** olurum **āgeh** āgāhdan (19) muḫaffef ḫaberdār ve muṭṭaliʿ **cism** beden **figār** mecrūḥ **men** ben **tüyī** sensiñ[1478]

(20) **Maḥṣūl-i beyt:** Raḳībiñ cānını ḳoparırım kendi cānımla beraber eylerim tā ki benim (21) mecrūḥ bedenimde sen oldıġıñı ḫaberdār olayım; yaʿnī raḳīb seniñ esrārıña

347

(1) vāḳıf oldıġından anıñ cānından ögrenmek isterim ki sen[1479] benim mecrūḥ cismimi (2) endīşe ider misiñ ve tedāvī fikrinde bulunur mısın.[1480]

Bā-vücūd-i ānçi defʿ-i her ġamem ez-vaṣl-ı tüst

Nīst ān ḳadrem ki gūyem ġam-güsār-ı men tüyī

(5) **bā-** edāt-ı muṣāḥabet **vücūd** vārlıḳ **ānçi** ol nesne **defʿ** ṭard[1481] (6) **ġam** ġuṣṣa **vaṣl** vuṣlat **tü** sen[1482] **nīst** yoḳdur **ḳadr** (7) miḳdār ve meblaġ **gūyem** söylerim **ġam-güsār** ġam-ḫᵛār maʿnā-yı lüġavīsi (8) ġam defʿ idici **men** ben **tüyī** sensiñ[1483][1484]

(9) **Maḥṣūl-i beyt:** Ol nesneniñ vücūdiyle beraber her ġuṣṣamıñ defʿi seniñ (10) vuṣlatıñdandır ol miḳdārım yoḳdur ki sen benim ġam-ḫᵛārımsın[1485] söyleyeyim; yaʿnī (11) seniñ viṣāliñ benim ġamlarımı defʿ ider ise de aḳrānım degilsin ki ġamı defʿ (12) idici sensiñ diyeyim.

Güfteʾī yā hicr yā küşten zi-men kün iḫtiyār

1478 tüyī sensiñ: tüyī sensin B, D
1479 sen: -D
1480 endīşe ider misiñ ve tedāvī fikrinde bulunur mısın: endīşe ider misin ve fikrinde bulunur mısın D
1481 defʿ ṭard: defʿ ṭard her edāt-ı ḥaṣr B, C, D
1482 tü sen: tü sen –st edāt-ı ḫaber B, C, D
1483 B nüshasında "Maḥṣūl-i beyt: Raḳībiñ cānını ḳoparırım..." diye başlayıp "...men ben tüyī sensiñ" diye biten kısım iki kere yazılmıştır.
1484 tüyī sensiñ: tüyī sensin D
1485 benim ġam-ḫᵛārımsın: ġam-ḫᵛārımsıñ C

Men nedārem iḫtiyārī iḫtiyār-ı men tüyī

(15) **güfte᾿ī** söylemişsiñ **yā** edāt-ı terdīd **hicr** ayrılıḳ **küşten** (16) ḳatl itmek **zi-men** benden **kün** eyle **iḫtiyār** intiḫāb **nedārem** (17) ṭutmam **–ī** tenkīr içündür[1486]

(18) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān dimişsiñ[1487] ya ayrılıġı yāḫūd ḳatl olunmaġı (19) benden intiḫāb eyle ben intiḫāb ṭutmam benim intiḫābım sensiñ; yaʿnī (20) diledigiñ gibi ve şānıña nice şāyān ise öyle yap ister iseñ (21) ḳatl it veyāḫūd ḳatl nisbetinde olan firḳate mübtelā eyle.

348

Ey Selīmī her çi āyed ber-dilem bī-ʿaşḳ nīst

Ey ḫayāl-i dost tā ṣūret-nigār-ı men tüyī

(3) **çi** ne[1488] **āyed** gelür[1489] **dil** göñül[1490] **bī-** edāt-ı nefy **ʿaşḳ** bir keyfiyyet-i (4) muḥriḳedir ki ḳalb-i ʿāşıḳda vāḳiʿ olur ʿalāmeti maʿşūḳını görmek (5) içün dā᾿imā mużṭaribdir görmegi arzū ider ve gördükde dehşet (6) gelüp ḫafaḳān-ı ḳalb ve raʿşe ve lisānında inʿiḳād olup söylemege iḳtidārı (7) ḳalmaz **nīst** degildir **ḫayāl** ḳuvve-i müteḫayyilede mürtesem olan ṣūret (8) ve tims̱āle dinür **nigār** maḥbūb[1491]

(9) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm göñlüm üzerine ne gelür ise ʿaşḳsız degildir (10) ey dostuñ tims̱āli[1492] benim maḥbūbumuñ ṣūreti sensin.

Ġazel 99

Feʿūlün feʿūlün feʿūlün feʿūl

[1486] –ī tenkīr içündür: –ī edāt-ı tenkīr D
[1487] dimişsiñ: dimişsin D
[1488] çi ne: her edāt-ı ḥaṣr çi edāt-ı istifhām B, C
[1489] āyed gelür: āyed gelür ber- edāt-ı istiʿlā B, C
[1490] dil göñül: dil göñül -[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde B, C
[1491] nigār maḥbūb: tā edāt-ı tenbīh nigār maḥbūb men ben tü sen –ī edāt-ı ḫiṭāb B, C
[1492] ey dostuñ tims̱āli: ey dostuñ tims̱āli āgāh ol B, C

Be-men geh[1493] cefā geh sitem mī̇ küni̇

Çi gūyem meh-i men kerem mī̇ küni̇

(14) **be-men** baña **geh** gāhden muḫaffef vaḳt maʿnāsına **cefā** cevr **geh** (15) bu daḫi gāhdan muḫaffef vaḳt maʿnāsınadır[1494] **sitem** ẓulm **mī̇ küni̇** (16) idersin **çi** ne **gūyem** söylerim **meh** ḳamer [1495] **kerem** ʿizzet ve nefāset ve şeref

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān baña gāh cevr ve gāh sitem idersin ne söyleyeyim (18) benim ḳamer-ṭalʿatım kerem eylersin; yaʿnī̇ sen beni ferāmūş itmede cevr ü sitem ve luṭf (19) u kerem seniñ cānibiñden geldigi vaḳtde ʿindimde müsāvī̇dir farḳ ve temyī̇z itmem.

Bigüftem süḫan gūy tā cān dehem

Der-ī̇n güftügū tār hem mī̇ küni̇

349

(1) **bi-** teʾkī̇d ve taḥsī̇n-i lafẓ içündür **güftem** söyledim **süḫan** söz **gūy** söyle (2) **tā** edāt-ı taʿlī̇l **cān** rūḥ-ı ḥayvānī̇ ki her zindede olur[1496] **dehem** viririm (3) **der-** edāt-ı ẓarf[1497] **ī̇n** bu **güftügū** ḳī̇l u ḳāl **tār** ẓulmet ve ḳaranlıḳ[1498] (4) **hemm** ġumūm [1499] ve ġuṣṣa **mī̇ küni̇** idersin

---

[1493] geh: -C
[1494] maʿnāsınadır: maʿnāsına D
[1495] meh ḳamer: meh ḳamer ve ay men ben B, C, D
[1496] ki her zindede olur: -B, -C, -D
[1497] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D
[1498] ḳaranlıḳ: ḳarañlıḳ C
[1499] ġumūm: ġam C, D

(5) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān saña söyledim ki söz söyle tā ki cānımı vireyim (6) bu ḳīl u ḳālde ġam ẓulmeti idersin; yaʿnī bu sözüme incinüp tekdīr ile (7) maġmūm eylersin[1500] beni ġam ẓulmeti ve ḳaranlıġı[1501] iḥāṭa ider.

Dirīġā ki baʿd ez-cefā geh gehī

Vefā mī künī līk kem mī künī

(10) **dirīġ** teʾessüf ve ḥayf **–ā** istiġāẟe ve nüdbe içündür **baʿd** ṣoñra (11) **cefā** cevr **geh** gāhdan muḫaffef vaḳt maʿnāsına **geh** keẕalik **–ī** (12) tenkīr içündür[1502] **vefā** ʿahd ü peymānı naḳż itmeyüp muḥāfaẓa eylemek (13) **līk** lakin[1503] **kem** noḳṣān[1504]

(14) **Maḥṣūl-i beyt**: Teʾessüf ki cevrden ṣoñra vaḳt vaḳt vefā idersin (15) lākin noḳṣān eylersin;[1505] yaʿnī aḥyānen cefādan ṣoñra vefā ider iseñ de pek (16) nāḳıṣdır o ḳadar vefāya ḳanāʿat gelmez luṭfuñuz ile biraz ziyāde eyle.

Zi-ʿaşḳ-ı tü gūyī ki rüsvā şüdem

Bedīn fen me-rā müttehem mī künī

(19) **tü** sen **gūyī** söylersin **ki** edāt-ı beyān **rüsvā** şāyiʿ **şüdem** (20) oldum **be-** edāt-ı muṣāḥabet **īn** bu **fen** dürlü ve çeşid **me-rā** beni[1506]

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Söylersin[1507] seniñ ʿaşḳıñdan şāyiʿ oldum bu çeşid

350

[1500] tekdīr ile maġmūm eylersin: tekdīr eylersin D
[1501] ḳaranlıġı: ḳarañlıġı C
[1502] –ī tenkīr içündür: –ī edāt-ı tenkīr B, C, D
[1503] līk lakin: līk lākin C, līk līkin B
[1504] kem noḳṣān: kem noḳṣān mī künī idersin B, C, D
[1505] eylersin: idersin B, C
[1506] me-rā beni: me-rā beni mütehhem töhmetli B, C, D
[1507] Söylersin: Söylersin ki B, C, D

(1) söz ile beni töhmetli idersin; yaʿnī baña ḫiṭāben dirsin ki sen ʿāşıḳ (2) oldıġıñdan içün ben şāyiʿ oldum beni töhmetli itmek istersin (3) ḥālbūki seniñ şüyūʿñ güneş gibidir benim ʿaşḳımla şāyiʿ olmadıñ.

Şüd ez-ḫanceret[1508] sīneem çāk çāk

Dilem-rā meger dām-ı ġam mī künī

(6) **şüd** oldı **ḫancer** maʿrūf bir ālet-i cāriḥadır[1509] **sīne** ṣadr (7) ve gögüs **çāk** yarıḳ **dil** göñül **–rā** edāt-ı mefʿūl **meger** (8) şāyed ve iḥtimāl **dām** ṭuzaḳ ve fāḳ ki ḥayvān ṣayd iderler[1510]

(9) **Maḥṣūl-i beyt:** Seniñ ḫanceriñden benim sinem yarıḳ yarıḳ oldı (10) benim göñlümi meger ġam ṭuzaġı idersin.[1511]

Selīm ez-devīden be-kūy-ı belā

Reh-i ʿāşıḳī-rā ḳadem mī künī

(13) **devīden** segirtmek ve ḳoşmaḳ **be-** edāt-ı ẓarf[1512] **kūy** maḥalle **belā** (14) köhne ve fersūde olmaḳ ve çürümek **reh** ṭarīḳ ve yol **–ī** edāt-ı maṣdar[1513] (15) **–rā** edāt-ı mefʿūl **ḳadem** ayaḳ **mī künī** idersin[1514]

(16) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey Selīm belā maḥallesinde segirtmekden ʿāşıḳlıḳ yolını ayaḳ eylersin

Ġazel 100

[1508] ez-ḫanceret: ez-ḫancer D

[1509] ḫancer maʿrūf bir ālet-i cāriḥadır: ḫancer maʿlūm bir ālet-i cāriḥadır B, C, ḫancer maʿlūm bir āletdir ki cāriḥadır D

[1510] dām ṭuzaḳ ve fāḳ ki ḥayvān ṣayd iderler: dām ṭuzaḳ ve fāḳ ki ḥayvān ṣayd iderler ġam ġuṣṣa ve endūh B, C, dām ṭuzaḳ ve fāḳ ki ḥayvān ṣayd iderler ġam ġuṣṣa D

[1511] idersin: eylersin B, C

[1512] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D

[1513] –ī edāt-ı maṣdar: –ī edāt-ı maṣdariyye D

[1514] mī künī idersin: -B, -C, -D

Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün

Bā-faḳīrān ʿömr-i men īn bī-vefāyī tā be-key

Dil ḫod ez-ʿaşḳ-ı tü ḫūn şüd dil-rübāyī tā be-key

(20) **bā-** edāt-ı ilṣāḳ **faḳīr** muḥtāc **–ān** edāt-ı cemʿ **men** ben **īn** bu[1515] (21) **bī-vefāyī** vefāsızlıḳ **tā** intihā-i ġāyet içündür **be-** müʾekked

351

(1) **key** ḳaçan[1516] **dil** göñül **ḫod** taḥsīn-i lafẓ içün[1517] **tü** sen **ḫūn** ḳan (2) **şüd** oldı **dil-rübāyī** göñül ḳapucılıḳ

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey benim ʿömrüm faḳīrlere bu vefāsızlıḳ ḳaçana dekdir göñül seniñ (4) ʿaşḳıñdan ḳan oldı göñül ḳapıcılıḳ ḳaçana dekdir; yaʿnī hem göñül (5) ḳaparsın ve hem de muḥāfaẓa itmezsin bütün ḳana ġarḳ itdiñ.

Āfitāb-ı ʿālemī ber-mā ne mī tābī gehī

Ẕerre-perver şev zi-mażlūmān cüdāyī tā be-key

(8) **āfitāb** şems ve güneş **ʿālem** māsivā-yı İlāhī cemīʿ-i mükevvenāt **–ī** (9) edāt-ı ḫiṭāb **ber-** edāt-ı istiʿlā **mā** biz **ne mī tābī** żiyā virmezsin (10) **geh** gāhdan muḫaffef vaḳt maʿnāsınadır[1518] **–ī** edāt-ı vaḥdet **ẕerre-perver** (11) vaṣf-ı terkībī ẕerre terbiye idici **ẕerre** şuʿāʿ şems sebebiyle (12) pencere ve bacalar içre hevāda müselsel toza dinür **şev** ol (13) **cüdāyī** ayrılıḳ[1519]

[1515] īn bu: īn ism-i işāret B, C

[1516] key ḳaçan: key edāt-ı istifhām B, C

[1517] ḫod taḥsīn-i lafẓ içün: ḫod taḥsīn-i lafẓ içün ez- edāt-ı ibtidā B, C, ḫod taḥsīn-i lafẓ içündür ez- edāt-ı ibtidā D

[1518] maʿnāsınadır: maʿnāsına D

[1519] cüdāyī ayrılıḳ: cüdāyī ayrılıḳ tā intihā-i ġāyet içün be- edāt-ı ilṣāḳ key ḳaçan B, C

(14) **Maḥṣūl-i beyt:** ʿĀlemiñ güneşisin bir vaḳt bizim üzerimize żiyā (15) virmezsin ẕerre terbiye idici ol maẓlūmlardan bu ayrılıḳ ḳaçana dekdir.

Baʿd ez-īn ez-zülf ü rūyet vaṣl cūyem kem zi-şerm

Çend gūyī rūz u şeb ez-īn gedāyī tā be-key

(18) **baʿd ez-īn** bundan ṣoñra **zülf** cebhe üzerinde olan ṣaç **rūy** (19) vech ve yüz **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb **vaṣl** vuṣlat **cūyem** isterim (20) **kem** noḳṣān **şerm** ḥayā ve utanmaḳ[1520] **çend** nice bir[1521] **gūyī** söylersin (21) **rūz** gündüz **şeb** gice **gedā** yoḫsūl ve sāʾil **–ī** edāt-ı maṣdar[1522]

352

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Bundan ṣoñra seniñ zülfüñden ve yüzüñden ḥayādan noḳṣān olaraḳ (2) vuṣlat ṭaleb iderim nice bir söylersin gice ve gün[1523] bu yoḫsūlluḳdan[1524] (3) ḳaçana dekdir; yaʿnī ḥayāsızlıḳ iderek vuṣlatıña ṭalib olurum bu gedālıḳdan (4) ḳaçana dek söyleyeceksin dirsin ve sözümi ḳabūl itmezsin.

Ḥāl der-deyr-i muġānest ü be-kūy-ı zühd ḳāl

Zāhidā mey nūş īn zühd ü riyāyī tā be-key

(7) **ḥāl** insana muḫtaṣṣ olan heyʾet ve keyfiyyete ıṭlāḳ olunur[1525] **deyr** (8) kilīsā **muġ** āteş-perest kāfire dirler **–ān** edāt-ı cemʿ deyr-i muġāndan (9) maḳṣūd

---

[1520] şerm ḥayā ve utanmaḳ: şerm utanmaḳ ve ḥayā C
[1521] çend nice bir: çend nice B, C
[1522] –ī edāt-ı maṣdar: –ī maṣdariye B, C, –ī edāt-ı maṣdariyye D
[1523] gice ve gün: gice ve gündüz B, C, D
[1524] yoḫsūlluḳdan: yoḳsūlluḳdan D
[1525] ḥāl insana muḫtaṣṣ olan heyʾet ve keyfiyyete ıṭlāḳ olunur: ḥāl insana maḫṣūṣ olan heyʾet ve keyfiyyete dinür D

meyḫānedir[1526] **be-** edāt-ı ẓarf[1527] **kūy** maḥalle **zühd** terk-i dünyā (10) **ḳāl** söz **zāhid** tārik-i dünyā **mey** bāde **nūş** iç **īn** bu (11) **riyāyī** mürāyīlik

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Ḥāl meyḫānede ḳāl zühd maḥallesindedir ey tārik-i dünyā (13) olan ṣūfī şarāb iç bu terk-i dünyā daʿvāsı ve mürāyīliḳ ḳaçana dekdir; (14) yaʿnī bu ḳurı daʿvādan ve riyādan eline bir şey geçmez nāfile muʿazzeb olursın.

Her şebī tā ṣubḥ gerdī bā-segān-ı kūy-ı ū

Ey Selīmī pīş-i merdüm ḫod-nümāyī tā be-key

(17) **şeb** gice **–ī** edāt-ı vaḥdet **tā** intihā-i ġāyet içündür **ṣubḥ** (18) fecr-i ṣādıḳ **gerdī** döndüñ ve ṭolandıñ **bā-** edāt-ı muṣāḥabet **segān** (19) segiñ cemʿi kelb **kūy** maḥalle[1528] **pīş** öñ **merdüm** ḫalḳ **ḫod-nümā** (20) vaṣf-ı terkībī kendini gösterici mütekebbir ve mürāyī dimekdir.

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Her bir gice tā ṣabāḥa dek cānānıñ kelbleriyle beraber ṭolaşdıñ

353

(1) ey Selīm ḫalḳıñ öñüñde kendiñi göstericiliḳ yaʿnī kibr ü riyā ḳaçana dekdir; (2) yaʿnī[1529] ẕelīl ve ḥaḳīr olan kelbler ile tā-be-ṣabāḥ birlikde oldıġıñ ḥālde (3) kibr ü riyāda bulunmaḳ münāsib degildir.

Ġazel 101

Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün

Gāh der-cān geh derūn-ı dīde menzil mī künī

Behr-i maʿmūrī-i cānem ġāret-i dil mī künī

[1526] –ān edāt-ı cemʿ deyr-i muġāndan maḳṣūd meyḫānedir: –ān edāt-ı cemʿ –[e]st edāt-ı ḫaber B, C
[1527] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
[1528] kūy maḥalle: kūy maḥalle ū żamīr cānāna rāciʿ B, C, D
[1529] yaʿnī: -D

(7) **gāh** vaḳt **der-** edāt-ı ẓarf[1530] **geh** gāhdan muḫaffef vaḳt maʿnāsına (8) **derūn** içerü **dīde** göz **menzil** ḳonāḳ **mī künī** idersin (9) **behr** taʿlīl içündür **maʿmūrī** ābādī **ġāret** yaġma **dil** göñül

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān gāh cān içinde ve gāh göz içinde ḳonaḳ idersin (11) cānımıñ ābādı içün göñlümi yaġmā idersin;[1531] yaʿnī sen derūnumuñ (12) şehriyārısın serīr-i cānımda cülūs idersin.

Ḫod hemī dānī ki kes-rā tāb-ı dīdār-ı tü nīst

Perde-i pīş-i ruḫet behr-i çi ḥāʾil mī künī

(15) **ḫod** kendi yāḫūd taḥsīn-i lafẓ içündür **hemī** edāt-ı ḥāl **dānī** (16) bilürsin **ki** edāt-ı beyān **–rā** edāt-ı mefʿūl **tāb** ṭāḳat **dīdār** (17) vech ve yüz **tü** sen **nīst** yoḳdur **perde** niḳāb **pīş** öñ (18) **ruḫ** yañaḳ[1532] **behr** taʿlīl içün[1533] **çi** ne **ḥāʾil** ḥaciz ve māniʿ

(19) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān kendiñ bilürsin ki seniñ cemāliñe ṭāḳat (20) kimsede yoḳdur niçün yañaġıñ[1534] öñünde niḳābı ḥāciz idersin;[1535] yaʿnī cemāliñe (21) naẓar itmege kimse ṭāḳat getüremez bu ṣūretde ne sebebden üzerine peçe

354

(1) vażʿ idüp setr idersin.[1536]

Ḫāk-i rāh-ı ān sehī-ḳad şev biyā ey āfitāb

Sāl u[1537] meh z'īn herze gerdihā çi ḥāṣıl mī künī

[1530] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarf cān rūḥ-ı ḥayvānī B, C, der- edāt-ı ẓarfiyye D
[1531] yaġmā idersin: yaġmā eylersin D
[1532] ruḫ yañaḳ: ruḫ yañaḳ –[e]t edāt-ı ḫiṭāb B, C, D
[1533] behr taʿlīl içün: behr taʿlīl içündür D
[1534] yañaġıñ: yañaġıñıñ C
[1535] idersin: idersiñ C
[1536] idersin: idersiñ C

(4) **ḫāk** türāb ve ṭopraḳ **rāh** ṭarīḳ ve yol **ān** ism-i işāret **sehī** (5) ṭoġrı[1538] **ḳad** ḳāmet ve boy **şev** ol **biyā** gel **āfitāb** (6) güneş **sāl** sene **meh** ay[1539] **herze** ṣaçma **gerdihā** (7) dönmekler ve ṭolanmaḳlar **çi** ne **ḥāṣıl** fāʾide

(8) **Maḥṣūl-i beyt:** Gel ey güneş ol servi boylı cānānıñ ṭarīḳi ṭopraġı (9) ol sene ve ay bu ṣaçma ṭolanmaḳlardan ne fāʾide ḥāṣıl idersin; (10) yaʿnī bunca senedir ʿālemi devrān itdiñ müstefīd olmadıñ gel imdi (11) cānānımıñ yolı ṭopraġı ol az vaḳtde fevāʾid-i külliye iktisāb idersin.[1540]

Ger kemān-ı ebruvān īnest ü tīr-i ġamze īn

Her ki pīş āmed be-ḳatleş zūd ḳābil mī künī

(14) **ger** edāt-ı şarṭ **kemān** yāy **ebrū** ḳaş **–ān** edāt-ı cemʿ **īnest** (15) budur **tīr** oḳ **ġamze** göz ḳapaġını ḳapamaḳ ile işāret eylemek[1541] **ki** (16) edāt-ı istifhām kim dimekdir **pīş** ilerü **āmed** geldi **be-** edāt-ı ilṣāḳ (17) **ḳatl** öldürmek **zūd** ʿacele ve çabuk **ḳābil** ḳabūl idici

(18) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān[1542] ġamze oḳı ve kemān ḳaşlar[1543] ki budur her kimse ki ilerü geldi (19) anı ḳatle ʿacele ḳābil idersin;[1544] yaʿnī kemān ḳaşlarıñı ve ġamzeñi gören anlar (20) vāsıṭasıyla ḳatl olunmaġı cān u göñül ile ḳabūl ider.

Guyī ez-sevdā-yı zülf ü kākül-i ū derhemem

355

Ey Selīmī gāh gāhī fikr-i bāṭıl mī künī

[1537] Sāl u: Sāle vü D
[1538] ṭoġrı: doġrı C
[1539] meh ay: meh ḳamer ve ay B, C
[1540] idersin: idersiñ C
[1541] ġamze göz ḳapaġını ḳapamaḳ ile işāret eylemek: ġamze göz ḳapaġını ḳapamaḳ ile işāret eylemek her edāt-ı ḥaṣr B, C, D
[1542] ey cānān: -C
[1543] ḳaşlar: ḳaşları C
[1544] idersin: idersiñ C

(2) **gūyī** söylersin **sevdā** heves ve ārzū[1545] **kākül** perçem **ū** żamīr (3) cānāna rāciʿ[1546] **derhem** dürilüp cemʿ olmaḳ ve buruşdurmaḳ **gāh gāh** (4) vaḳt vaḳt **fikr** endīşe **bāṭıl** ʿabeẟ **mī künī** eylersin[1547]

(5) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānıñ zülfi ve perçemi sevdāsından dürilüp cemʿim söylersin (6) ey Selīm vaḳt vaḳt bāṭıl fikr idersin.[1548]

Ġazel 102

Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün

Men kiyem cānā ki gūyem ġam-güsār-ı men tüyī

Yā tü-rā men bendeem ez-cān u yār-ı men tüyī

(10) **men** ben **kiyem** kimim **–ā** nidā içündür **ki** edāt-ı beyān **gūyem** söylerim (11) **ġam-güsār** ġam-ḫᵛār maʿnā-yı lüġavīsi ġam defʿ idici **tüyī** sensin[1549] (12) **yā** edāt-ı terdīd **tü-rā** saña **bende** ḳul **–e** müctelibe **–m** edāt-ı mütekellim-i (13) vaḥde **ez-** edāt-ı ibtidā ʿArabīde min gibi[1550] **yār** dost

(14) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān ben kimim ki sen benim ġam-ḫᵛārımsın[1551] söyleyeyim (15) yāḫūd saña cāndan bendeyim sen benim dostumsın[1552] diyeyim; yaʿnī ben[1553] (16) seniñle aḳrān olmadığımdan bu sözleri söyleyemem zīrā sen şehriyār[1554] (17) ve ben esīr-i nā-çārım beynimizde nisbet yoḳdur.

Tā ḳıyāmet düşman-ı ḫod bāşem ez-rūy-ı vefā

[1545] sevdā heves ve ārzū: sevdā heves ve ārzū zülf cebhe üzerinde olan şaç B, C
[1546] ū żamīr cānāna rāciʿ: -D
[1547] mī künī eylersin: -B, -C, -D
[1548] idersin: idersiñ C
[1549] sensin: sensiñ C
[1550] ez- edāt-ı ibtidā ʿArabīde min gibi: ez- edāt-ı ibtidā ʿArabīde min gibi cān rūḥ-ı ḥayvānī B, C, D
[1551] ġam-ḫᵛārımsın: ġam-ḫᵛārımsıñ C
[1552] dostumsın: dostumsıñ C
[1553] ben: -D
[1554] sen şehriyār: sen benim şehriyārım D

Ger yaḳīn dānem ki eknūn dost-dār-ı men tüyī

(20) **tā** intihā-i ġayet içündür **düşman** ʿadū **ḫod** kendi **bāşem** (21) olurum **rūy** vech ve yüz **vefā** ʿahd u peymānı naḳż itmeyüp

356

(1) muḥāfaẓa eylemek[1555] **ger** edāt-ı şarṭ **yaḳīn** şübhesiz ḥaḳīḳat vechiyle (2) bilmek **dānem** bilürüm **ki** edāt-ı beyān **dost-dār** dost ṭutucı[1556]

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Ḳıyāmete ḳadar vefā yüzünden kendi düşmanım olurum eger yaḳīnen (4) bilsem ki şimdi benim dost ṭutucum sensin;[1557] yaʿnī şübhesiz benim dostum (5) oldıġıñı bilsem vefādārlıḳdan[1558] kendimi saña fedā iderim ḳıyāmete ḳadar (6) ẕātımı añmam ve ẕikr itmem yaʿnī bütün bütün ferāmūş iderim.[1559]

Bī-ḳarārī hem nedārem z’anki der-nāmūs-ı ʿaşḳ

Rūz u şeb ümmīd-i cān-ı bī-ḳarār-ı men tüyī

(9) **bī-** edāt-ı nefy **ḳarār** sükūn ve ārām **–i** edāt-ı maṣdar[1560] **hem** daḫi (10) **nedārem** ṭutmam **z’anki** ol sebebden ki **nāmūs** ʿār ve ġayret (11) **rūz** gündüz **şeb** gice **ümmīd** recā ve tevaḳḳuʿ[1561]

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Sükūn ve ārāmsızlıḳ daḫi ṭutmam ol sebebden ki ʿaşḳ (13) ġayretinde gice ve gündüz benim bī-ḳarār olan cānımıñ ümīd ve recāsı (14)

[1555] vefā ʿahd u peymānı naḳż itmeyüp muḥāfaẓa eylemek: -B, -C
[1556] dost-dār dost ṭutucı: dost-dār dost ṭutucı men ben B, C, dost-dār vaṣf-ı terkībī dost ṭutucı men ben D
[1557] sensin: sensiñ, B
[1558] vefādārlıḳdan: vefādārlıḳda B, C
[1559] iderim: eylerim B, C
[1560] –i edāt-ı maṣdar: –i edāt-ı maṣdariyye D
[1561] ümmīd recā ve tevaḳḳuʿ: ümmīd recā B, C, D

sensin;[1562] yaʿnī dāʾimā vuṣlatıñı ümīd eyledigimden tesellī[1563] olup ḳalbime (15) sekīnet ve iṭmiʾnān gelür.

Ser-fürū n'ārem be-nüh çarḫ ez-tefāḫür der-cihān

Āgehī gūyī ki ḫāk-i reh-güẕār-ı men tüyī

(18) **ser** baş **fürū** aşağı **neyārem** getürmem **be-** edāt-ı ilṣāḳ (19) **nüh** nunuñ żammıyla ṭoḳuz **çarḫ** felek-i aʿẓam ki yigirmi dört sāʿatde (20) devresini tamam idüp merkezine varır **tefāḫür** iftiḫār ve mübāhāt (21) **cihān** dünyā **āgeh**[1564] āgāhdan muḫaffef ḫaberdār ve muṭṭaliʿ **gūyī** söylersin

357

(1) **ki** edāt-ı beyān **ḫāk** türāb ve ṭoprāḳ **reh-güẕār** yol geçidi **tüyī** sensin[1565]

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Dünyāda iftiḫār ve mübāhātden ṭoḳuz felege baş aşağı (3) getürmem yaʿnī tenezzül itmem ḫaberdārsın söylersin ki benim[1566] yol geçidimiñ (4) ṭoprağı sensin;[1567] yaʿnī ben ṭoḳuz felege ser-fürū itmedigime vāḳıf iken (5) seniñ yol geçidiniñ[1568] ṭoprağı oldığımı söylersin ḥaḳīḳat-i ḥāl daḫi (6) böyledir eflāka tenezzül itmez iken seniñ ġubār-ı ḳademiñ oldığıma iftiḫār iderim.

Çün Selīmī salṭanat dārem ki dey güftī be-luṭf

ʿĀşıḳ-ı dīvāne-i bī-iʿtibār-ı men tüyī

[1562] sensin: sensiñ C
[1563] tesellī: müteselli D
[1564] āgeh: geh A
[1565] sensin: sensiñ, C
[1566] benim: -B, -C
[1567] sensin: sensiñ C
[1568] geçidiniñ: geçidiñiñ B, C

(9) **çün** edāt-ı teşbīh **salṭanat** sulṭanlıḳ[1569] **dārem** ṭutarım **dey** (10) dünki gün **güftī** didiñ **be-** edāt-ı muṣāḥabet **luṭf** rıfḳ ve mülāyemet (11) **dīvāne** mecnūn **bī-** edāt-ı nefy[1570] **iʿtibār** ḳadr ve ḥürmet

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Selīm gibi sulṭanlıḳ ṭutarım dünki gün luṭfla didiñ ki (13) benim ḳadr[1571] ve ḥürmetsiz dīvāne ʿāşıḳım sensin;[1572] yaʿnī baña[1573] iltifātıñla luṭf (14) ve iḥsān itdiñ dāreynde behremend olasın.[1574]

Naʿt-ı Nebevī 103

Mefʿūlü fāilātün mefʿūlü fāilātün

Ey ḫoş demī ki der-seyr bā-derdmend yārī

Giryān benefşe çīnem ber-yād gül-ʿiẕārī

(18) **ḫoş** güzel ve laṭīf **dem** vaḳt **–ī** edāt-ı vaḥdet **der-** (19) edāt-ı ẓarf[1575] **seyr** gezmek ve geştügüẕār itmek **bā-** edāt-ı muṣāḥabet (20) **derd** vecaʿ ve ağrı **mend** edāt-ı nisbet **yār** dost **–ī** edāt-ı (21) vaḥdet **giryān** ağlayıcı **benefşe** menekşe **çīnem** devşürürüm

358

(1) **ber-** edāt-ı istiʿlā **yād** ẕikr ve añmaḳ **gül-ʿiẕār** gül yañağlı **–ī** edāt-ı vaḥdet

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey laṭīf ol bir vaḳt ki bir derdli yār ile gezmekde ve yürümekde (3) ağlayıcı olaraḳ bir gül yañaḳlınıñ ẕikri üzerine menekşe devşürürüm.

Āmed bahār u bülbül şūrīde geşt ü şeydā

[1569] salṭanat sulṭanlıḳ: salṭanat sulṭanlıḳ ve ḳahr u ġalebe D
[1570] bī- edāt-ı nefy: bī- edāt-ı nefydir B, C
[1571] ḳadr: bī-ḳadr D
[1572] sensin: sensiñ C
[1573] baña: bana D
[1574] olasın: olasıñ C
[1575] der- edāt-ı ẓarf: der- edāt-ı ẓarfiyye D

Īn hem[1576] belā-yı dīger ez-behr-i dil-figārī

(6) **āmed** geldi **bahār** sene-i fuṣūl-i erbaʿaya münḳasımdır bir faṣlı (7) bahārdır ki mart ve nisan ve mayıs aylarıdır **bülbül** hezār ve ʿandelīb (8) **şūrīde** dīvāne **şeydā** sevdā ġalebesiyle veyāḫūd ʿaşḳ (9) istīlāsıyla āşüfte-dimāġ olana dirler kes̱ret-i istiʿmāl ile (10) dīvāne maʿnāsına olmuşdur **īn** bu **hem** daḫi **belā** köhne (11) ve fersūde olmaḳ ve çürümek **dīger** ġayrı **behr** taʿlīl içündür (12) **dil-figār** ḳalbi mecrūḥ

(13) **Maḥṣūl-i beyt:** Bahār geldi bülbül āşüfte ve dīvāne oldı bu daḫi ḳalbi (14) mecrūḥ içün ġayrı bir belādır; yaʿnī ʿāşıḳ olan kimseler bahār vaḳtinde (15) yeşil çimenlere ve aġaçda ve yerde olan çiçeklere naẓar itdikçe ʿaşḳı (16) ġalebe idüp bütün bütün bī-ṣabr u bī-ārām olur.[1577]

Her kes miyān-ı gülşen gül-çīde vü men-i rind

Ḫār-ı firāḳ çīnem ez-kūşe vü kenārī

(19) **her** edāt-ı ḥaṣr **kes** kimse **miyān** vasaṭ ve orta **gülşen** (20) güllük gülistān ve gülzār daḫi dirler **gül** maʿrūf çiçekdir **çīde** (21) devşürüp çīde'niñ āḫirinde olan[1578] hā'ya hā-i terettüb dirler **men** ben

359

(1) **rind** ʿayyār ve ḳallāş ve lāubālī ve bī-ḳayd ve ẓarīf **ḫār** tiken[1579] **firāḳ** (2) ayrılıḳ **çīnem** devşürürüm **kūşe** peygūle **kenār** ṭaraf ve uç

(3) **Maḥṣūl-i beyt:** Her kimse gül baġçesinde gül devşürüp ben lāubālī ayrılıḳ (4) tikenini[1580] kūşeden ve kenārdan devşürürüm; yaʿnī herkes[1581] ẕevḳinde ve ṣafāsında (5) ben ise firḳat-i cānān ile maġmūm ve maḥzūn ve dil-ḫūnum.[1582]

[1576] hem: -C
[1577] bī-ṣabr u bī-ārām olur: bī-ṣabr u ārām ḳalır C, bī-ṣabr u bī-ārām ḳalur B
[1578] çīde'niñ āḫirinde olan: bu B, C, D
[1579] tiken: diken C

Der-künc-i nā-murādī ḫᵛāhem muḳīm kerden

Derdā ki der-kefem nīst ez-ṣabr-ı iḫtiyārī

(8) **künc** kūşe **nā-** edāt-ı nefy[1583] **murād** maḳṣūd **–i** edāt-ı maṣdar (9) **ḫᵛāhem** isterim **muḳīm** iḳāmet idici **kerden** olmaḳ **derdā** teʾessüf (10) ve ḥayf **ki** edāt-ı taʿlīl **kef** el ayası **nīst** yoḳdur **ṣabr** (11) şekīb **iḫtiyār** intiḫāb **–ī** tenkīr içündür[1584]

(12) **Maḥṣūl-i beyt:** Meʾyūsluḳ kūşesinde sākin olmaḳ isterim teʾessüf ki[1585] (13) yedimde ṣabrdan iḫtiyār yoḳdur; yaʿnī viṣāl-i cānāndan meʾyūs oldıġımdan (14) isterim[1586] ki oturup sākin olayım faḳaṭ elimde iḫtiyārım olmadıġından (15) bi'ż-żarūr geştügüẕār ile imrār-ı eyyām u leyāl[1587] eylerim.

Ger nīkem ü eger bed hestem be-ḥālet-i ḫod

Dervīş-i sīne-rīşī maẓlūm-ı ḫāksārī

(18) **ger** edāt-ı şarṭ **nīk** eyü[1588] **bed** fenā **hestem** edāt-ı rabṭdır (19) ve ḫoda maṣrūfdur **be-** edāt-ı ilṣāḳ **ḥālet** insana muḫtaṣṣ (20) olan heyʾet ve keyfiyyete dinür[1589] **ḫod** kendi **derviş** faḳīr (21) **sīne** ṣadr ve gögüs **rīş** yara **–ī** edāt-ı vaḥdet

360

(1) **ḫāksār** toza ve ṭopraġa bulaşmış yaʿnī ẕelīl ve ḥaḳīr

[1580] tikenini: dikenini C
[1581] yaʿnī herkes: yaʿnī her kimse D
[1582] ve dil-ḫūnum: -B, -C, -D
[1583] nā- edāt-ı nefy: nā- edāt-ı nefydir B, C, D
[1584] –ī tenkīr içündür: –ī edāt-ı tenkīr B, C
[1585] ki: -D
[1586] teʾessüf ki yedimde ṣabrdan iḫtiyār yoḳdur yaʿnī viṣāl-i cānāndan meʾyūs oldıġımdan isterim: -B, -C
[1587] imrār-ı eyyām u leyāl: eyyām u leyāli imrār B, C
[1588] nīk eyü: nīk eyü –[e]m edāt-ı mütekellim-i vaḥde ü edāt-ı ʿaṭf D
[1589] ḥālet insana muḫtaṣṣ olan heyʾet ve keyfiyyete dinür: -B, -C, -D

(2) **Maḥṣūl-i beyt:** Eger eyü ve eger fenāyım kendi ḥālimdeyim yaralı sineli faḳīr (3) ve sitem-dīde bir ḥaḳīrim; yaʿnī eyülüğüm ve fenālığım kendimedir kimseye bir żararım (4) yoḳdur kendi ḥālimle meşġūlüm.

Aḥvāl-i mā vü dil hem ḫᵛāhīm kerd ʿarża

Feryād ger küned gūş sulṭān-ı kāmkārī

(7) **aḥvāl** ḥaliñ cemʿi[1590] **mā** biz **hem** daḫi **ḫᵛāhīm** isteriz **kerd** (8) ism-i maṣdar itmek **ʿarża** bir kimseye bir nesneyi[1591] iẓhār eylemek **feryād** (9) fiġān **küned** ider **gūş** diñlemek **sulṭān** ḳudret ve saṭvet (10) ṣāḥibi **kāmkār** devlet ve ʿizzet ve rütbet ṣāḥibi

(11) **Maḥṣūl-i beyt:** Bizim ve göñlümüñ aḥvālini ʿarż itmek isterim fiġān eger (12) diñler ise devlet ve ʿizzet ve ḳudret ve[1592] saṭvet ṣāḥibi; yaʿnī aḥvāl-i nā-marżiyemi (13) istimāʿ ider ise maḥcūb ve maḥzūn[1593] olacağım cihetle feryād u fiġān.

Māh-ı sipihr-i ḫūbī şāh Ahmed-i vefā-dār

K'ez-rāh-ı ūst ḫūrşīd yek ḫāste ġubārī

(16) **māh** ḳamer ve ay[1594] **sipihr** āsumān ve gök **ḫūbī** güzellik **şāh** (17) şehriyār **Ahmed** ḥabīb-i ekrem ve resūl-i muḫterem efendimiz ḥażretleriniñ (18) nām-ı şerifidir **vefā-dār** vaṣf-ı terkībī vefā ṭutucı **ki** edāt-ı taʿlīl (19) **ez-** edāt-ı ibtidā[1595] **rāh** ṭarīḳ ve yol **ū** żamīr-i ġāʾib Ḥażret-i Resūlallaha (20) rāciʿ **–st** edāt-ı ḫaber ġubāra maṣrūfdur **ḫūrşīd** güneş[1596] **yek** bir **ḫāste** (21) ḳalḳmış **ġubār** toz **–ī** edāt-ı vaḥdet

361

[1590] aḥvāl ḥaliñ cemʿi: aḥvāl ḥaliñ cemʿi insana muḫtaṣṣ olan heyʾet ve keyfiyyete dinür D
[1591] nesneyi: nesne B, C
[1592] ʿizzet ve ḳudret ve: -B, -C
[1593] ve maḥzūn: -B, -C
[1594] māh ḳamer ve ay: māh ḳamer D
[1595] ez- edāt-ı ibtidā: -B, -C
[1596] ḫūrşīd güneş: ḫūrşīd şems ve güneş B, C

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Güzellik āsumānınıñ ḳameri vefā ṭutucı şehriyār Ahmed[1597] ḥażretleridir (2) zīrā anıñ ṭarīḳ-i ġarrāsından güneş ḳalḳmış bir tozdur; yaʿnī Ḥażret-i Faḫr-ı ʿĀlem'iñ (3) ʿulüvv-ı cenābına nisbetle şems ve ḳameriñ bir ḳadr u ḳıymeti yoḳdur bir ġubār meŝābesindedir.

Ān fitne-cū ki dāred bā-şūḫ çeşmī vü nāz

Ez-tīr-i ġamze her dem ber-cān u dil niŝārī

(6) **ān** ism-i işāret **fitne-cū** fesād isteyici **dāred** ṭutar **bā-** edāt-ı (7) muṣāḥabet **şūḫ** küşāde-ṭabʿ ve laṭīfe-gūy ve ḥāżır-cevāb **çeşm** göz (8) **–ī** tenkīr içündür[1598] **nāz** şīve ve istiġnā **tīr** oḳ **ġamze** göz ḳapamaḳ ile (9) işāret etmek **her dem** her vaḳt **dil** göñül **niŝār** ṣaçu

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Ol fitne ṭaleb idici maḥbūb ki ḥāżır-cevāb göz ile (11) ve şīve ve istiġnā ile ġamze oḳundan her vaḳt cān u göñül üzerine (12) ṣaçu vardır; yaʿnī dāʾimā luṭf u iḥsānına maẓhar olurum.

Çün ū be-rūzigārān kem āmedest māhī

Müşkil eger hem āyed dīger be-rūzigārī

(15) **çün** edāt-ı teşbīh **be-** edāt-ı ẓarf[1599] **rūzigār** zamāne[1600] **–ān** (16) edāt-ı cemʿ **kem** noḳṣān hīçden kināyedir **āmedest** gelmişdir **māh** (17) ḳamer[1601] **–ī** edāt-ı vaḥdet **müşkil** güç **hem** daḫi **dīger** ġayrı (18) **be-** edāt-ı ẓarf[1602] **rūzigār** zamāne

---

[1597] Ahmed: Ahmed ʿaleyhiṣ-ṣelātü ve's-selām efendimiz D
[1598] –ī tenkīr içündür: –ī edāt-ı tenkīr B, C
[1599] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D
[1600] rūzigār zamāne: rūzigār zamān D
[1601] māh ḳamer: māh ḳamer ve ay B, C
[1602] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D

(19) **Maḥṣūl-i beyt:** Cānānım gibi zamānede bir ḳamer az gelmişdir yaʿnī hīç gelmemişdir (20) ġayrı zamānede daḫi gelür ise güç olur; yaʿnī bu zamānede mis̱li (21) gelmedigi gibi diger zamānede daḫi hīç gelmez.

362

Ey dil berāy-ı cānet binger be-çeşm ü ebrūş

V'ey dīde māh-ı ḫūr bīn bā-caʿd-ı müşg-bārī

(3) **dil** göñül **berāy** taʿlīl içündür **cān** rūḥ-ı ḥayvānī **–[e]t** edāt-ı (4) ḫiṭāb **bi-** teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içündür **niger** naẓar eyle **be-** edāt-ı (5) ilṣāḳ **çeşm** ʿayn ve göz **ebrū** ḳaş[1603] **dīde** göz **māh** ḳamer ve ay[1604] (6) **ḫūr** maşrıḳ cānibi **bīn** gör[1605] **bā-** edāt-ı muṣāḥabet **caʿd** ḳıvırcıḳ (7) zülf ve kākül **müşg-bār** vaṣf-ı terkībī misk yaġdırıcı

(8) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey göñül cānıñ içün maḥbūbuñ gözüne ve ḳaşına baḳ daḫi (9) ey göz misk yaġdırıcı ḳıvırcıḳ kākül ile maşrıḳ cānibiniñ ḳamerini (10) gör; yaʿnī böyle maḥbūb-ı merġūb dünyāya gelmemişdir güzel naẓar eyle tā ki (11) cemāl-i bī-mis̱ālinden ṣafā-yāb olasın.[1606]

Ey şāh-ı māh-rūyān v'ey mīr-i cümle ḫūbān

V'ey ḫāk-i pāt geşte her şāh u şehriyārī

(14) **şāh** şehriyār **māh-rūy** ay yüzli **–ān** edāt-ı cemʿ **mīr** beg **cümle** cemiʿān (15) **ḫūb** güzel **–ān** edāt-ı cemʿ **ḫāk** ṭoprāḳ[1607] **pā** ḳadem ve ayaḳ[1608] **geşte** (16) olmuş **her** edāt-ı ḥaṣr **şehriyār** ḫusrev

---

[1603] ebrū ḳaş: ebrū ḳaş –ş żamīr-i ġāʾib cānāna rāciʿ B, C, D
[1604] māh ḳamer ve ay: māh ay D
[1605] bīn gör: -C, -D
[1606] olasın: olasıñ C
[1607] ḫāk ṭoprāḳ: ḫāk türāb ve ṭoprāḳ B, C, D
[1608] pā ḳadem ve ayaḳ: pā ḳadem ve ayaḳ –t edāt-ı ḫiṭāb B, C, D

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey maḥbūb ki ay yüzlileriñ şehriyārı ve ey maʿşūḳ ki cümle (18) güzelleriñ begi ve ey cānān ki mülūk ve ḫusrevler seniñ ayaġınıñ türābı olmuşdur.

Kār-ı tü nīst cüz cevr bā-ġamze-i tü güftem

Dārī meger ġubārī fi'l-ḥāl güft k'ārī

(21) **kār** ʿamel ve iş **tü** sen **nīst** degildir **cüz** ġayrı **cevr** cefā

363

(1) **bā-** edāt-ı ilṣāḳ **ġamze** göz[1609] ḳapamaḳ ile işāret itmek **güftem** didim **dārī** ṭutarsın (2) **meger** şāyed **ġubār** toz **–ī** edāt-ı vaḥdet **fi'l-ḥāl** derḥāl (3) **güft** didi **ki** edāt-ı beyān **ārī** belī

(4) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān seniñ işiñ cevriñ ġayrı degildir seniñ ġamzeñe (5) söyledim şāyed bir toz ṭutarsın fi'l-ḥāl belī didi; yaʿnī cānānıñ göñlünde (6) iġbirār oldıġından ʿuşşāḳa cevr ider didim fi'l-ḥāl muġber oldıġını taṣdīḳ eyledi.

Her çend müşg ü ʿanber bū z'ān dü zülf dārend

Key nisbeteş tüvān kerd bā-nāfe-i Tatarī

(9) **her çend** her ne ḳadar **müşg** misk **ʿanber** maʿrūf nesnedir (10) deryā-yı muḥīṭ cezīreleriniñ birinde ki benī ādem süknāsı degildir envāʿ-ı ḫoş-bū (11) şükūfeler biter ve yüksek ṭaġı ṣāfī ṭaş ve yalçın ḳayaları vardır (12) içinde ḫudāyī bal aruları[1610] olur ol şükūfelerden būy alup ol (13) yarıḳlarda bal iderler ḥararet-i şemsden bal eriyüp aḳar[1611] ve yaġmur ve seyl (14) ṣuları mumını yerinden ḳoparup deryaya düşürür ve emvāc-ı deryā dögerek (15) biri biri üzerine cemʿ ider ve mevc anı kenāra bıraḳır ol ṭarafa yaḳın olanlar (16) zamānını bilürler varup alurlar **bū**

[1609] göz: gözini C, D
[1610] aruları: arıları C
[1611] aḳar: -C

rāyiḥa ve ḳoḳu **dü** iki[1612] **dārend** (17) ṭutarlar **key** ḳaçan **nisbet** iżāfet **tüvān** mümkündür **kerd** ism-i maṣdar (18) itmek **bā-** edāt-ı ilṣāḳ **nāfe** göbek miski **Tatar** maʿrūf ṭāʾifedir (19) müşgiñ ʿalāsı anlarıñ vilāyetlerinde ḥāṣıl olmaḳla nāfe-i müşgi anlara nisbet (20) iderler; nite ki H̱ᵛāce Ḥāfız dimişdir:

Der-ān zemīn ki nesīmī vezed zi-ṭurra-i dost

Çi cāy-ı dem zeden-i nāfehā-yı Tātārīst

364

(1) **Maḥṣūl-i beyt:** Her ne ḳadar misk ile ʿanber rāyiḥayı ol iki zülfden ṭutarlar (2) ise de Tatar'a mensūb olan nāfe-i müşge ḳaçan nisbet itmek mümkündür yaʿnī degildir.

Ger ʿāşıḳī be-pīşet efġān küned ʿaceb nīst

Her cā gülīst bāşed hem nāleī hem āhī

(5) **ger** edāt-ı şarṭ **āşıḳ** muḥibb **be-** edāt-ı ẓarf[1613] **pīş** öñ **–[e]t** (6) edāt-ı ḫiṭāb **efġān** feryād **küned** ider **ʿaceb** taʿaccüb olunacaḳ şeyʿ (7) **nīst** degildir **cā** mekān ve yer[1614] **gül** maʿrūf çiçekdir **–ī** edāt-ı (8) vaḥdet[1615] **bāşed** olur **hem** bile ve beraber **hem** daḫi **āh** maʿlūl ve mecrūḥuñ (9) derūnundan çıḳan ṣadā **–ī** tenkīr içündür.[1616]

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Eger bir ʿāşıḳ seniñ öñünde feryād ider ise ʿaceb degildir her (11) yerde ki bir gül olur iñlemek daḫi āh çekmek beraberdir.[1617]

H̱ᵛārem zi-bes ki kerdī pīş-i heme ʿazīzān

[1612] dü iki: dü iki zülf cebhe üzerinde olan ṣaç B, C, dü iki zülf cebhe üzerinde olan ṣaç ki ʿArabīde ṭurra dirler D

[1613] be- edāt-ı ẓarf: be- edāt-ı ẓarfiyye D

[1614] mekān ve yer: yer ve mekān B, C

[1615] –ī edāt-ı vaḥdet: –ī edāt-ı vaḥdet –st edāt-ı ḫaber B, C, D

[1616] āh maʿlūl ve mecrūḥuñ derūnundan çıḳan ṣadā –ī tenkīr içündür: āh maʿlūl ve mecrūḥuñ derūnundan çıḳan ṣadā –ī tenkīr içün B, C, āh maʿlūl ve mecrūḥuñ derūnundan çıḳan ṣadā D

[1617] beraberdir: beraber olur B, C

Ez-men segān-ı kūyet dārend nīz ʿārī

(14) **ḫᵛārem** ẕelīl ve ḥaḳīrim **zi-bes ki** çoḳdan ki **kerdī** eyledinñ **pīş** (15) önñ **heme** cemiʿān **ʿazīz** ḳadr u şerefde[1618] nādirü'l-vücūd olana (16) dirler **–ān** edāt-ı cemʿ **segān** seginñ cemʿi kelb[1619] **kūy** maḥalle[1620] (17) **dārend** ṭutarlar **nīz** daḫi **ʿār** ʿayb

(18) **Maḥṣūl-i beyt:** Cemiʿ-i ʿazīzlerinñ önünde çoḳdan ki beni ẕelīl eyledinñ seninñ (19) maḥalleninñ[1621] kelbleri benden[1622] ʿār ṭutarlar; yaʿnī ẕilletim şol derecedir ki[1623] kelbler (20) bile benden ʿār iderler luṭf u iltifātınñla ẕilletimi izāle idüp ʿazīz eyle.

İnṣāf deh kerem kün bā-men bigūy ez-luṭf

365

Çün men eger ki dīdī der-ʿaşḳ ḫᵛār u zārī

(2) **inṣāf** ʿadālet **deh** vir **kerem** ʿizzet ve nefāset ve şeref **kün** eyle (3) **bā-** edāt-ı muṣāḥabet **men** ben **bi-** taḥsīn-i lafẓ ve teʾkīd içün[1624] **gūy** söyle (4) **luṭf** rıfḳ ve mülāyemet **çün** edāt-ı teşbīh **dīdī** gördünñ **ḫᵛor** (5) ẕelīl **zār** inñleyici **–ī** edāt-ı vaḥdet[1625]

(6) **Maḥṣūl-i beyt:** İnṣāf vir kerem eyle banña luṭfdan söyle benim gibi eger gördünñ (7) ise ṭarīḳ-i ʿaşḳda ḥaḳīr ve ẕelīl ve bir[1626] inñleyici görmediginñ ẓāhirdir (8) bu ṣūretde[1627] ẕilletime merḥamet idüp[1628] inʿām ve iḥsānınña nāʾil eyle.

[1618] ḳadr u şerefde: -B, -C, -D
[1619] segān seginñ cemʿi kelb: segān seginñ cemʿi kelb ān edāt-ı cemʿ D
[1620] kūy maḥalle: kūy maḥalle -[e]t edāt-ı ḫiṭāb D
[1621] maḥalleninñ: maḥalleñinñ B, C
[1622] benden: benden daḫi D
[1623] derecedir ki: derecededir ki D
[1624] bi- taḥsīn-i lafẓ ve teʾkīd içün: bi- taḥsīn-i lafẓ ve teʾkīd içündür B, C, bi- teʾkīd ve taḥsīn-i lafẓ içündür D
[1625] –ī edāt-ı vaḥdet: -B, -C, -D
[1626] bir: -B, -C, -D
[1627] görmediginñ ẓāhirdir bu ṣūretde: yaʿnī B, C, D
[1628] merḥamet idüp: merḥamet idüp beni D

Vaḳt-ı duʿāst dīger derd-i ser-i tü hem bes

Ġayr ez-duʿā çi gūyed bī-çāre şermsārī

(11) **vaḳt** zamān **duʿā** dürūd **dīger** ġayrı **derd-i ser** baş aġrısı (12) **tü** sen **hem** daḫi **bes** yeter **çi** ne **gūyed** söyler **bī-çāre** (13) nā-çār ve çāresiz[1629] **şermsār** ḫacīl ve utanıcı

(14) **Maḥṣūl-i beyt:** Ġayrı duʿā zamānıdır seniñ baş aġrısı[1630] yeter duʿādan (15) ġayrı bī-çāre utanıcı ne söyler yaʿnī ġayrı[1631] bir şey elinden gelmez.

Yārab be-nām-ı Aḥmed v'anki be-āl-i pākeş

K'ez-nūr-ı gīsū-yı ūst her leyl-rā nehārī

(18) **be-** edāt-ı ilṣāḳ **nām** ism **ānki** andan ṣoñra **āl** ehl-i beyt (19) **pāk** ṭāhir **ki** edāt-ı taʿlīl[1632] **nūr** żiyā **gīsū** ṣaç bölügi[1633] (20) **leyl** gice **–rā** edāt-ı mefʿūl **nehār** gündüz **–ī** tenkīr içündür[1634]

(21) **Maḥṣūl-i beyt:** Yārab Ḥażret-i Aḥmed[1635] nām-ı şerifine daḫi andan ṣoñra ṭāhir

366

(1) ehl-i beytine bizden duʿādır zīrā ol ḥażretiñ gīsūsundandır[1636] her giceye (2) gündüz; yaʿnī ẕāt-ı şerifi olmaya idi gice ve gündüz ve semavāt ve zemīn[1637] ve māfihimā (3) olmaz idi ḫilḳat-i maḫlūḳāt anıñ sāyesindedir.[1638]

1629 bī-çāre nā-çār ve çāresiz: bī-çāre çāresiz D
1630 seniñ baş aġrısı: seniñ baş aġrısıña daḫi D
1631 ġayrı: duʿādan ġayrı D
1632 ki edāt-ı taʿlīl: ki edāt-ı taʿlīl –ez edāt-ı ibtidā B, C, D
1633 gīsū ṣaç bölügi: gīsū ṣaç bölügi her edāt-ı ḥaṣr B, C
1634 –ī tenkīr içündür: –ī edāt-ı tenkīr B, C
1635 Ḥażret-i Aḥmed: Ḥażret-i Aḥmed'iñ B, C, D
1636 gīsūsundandır: gīsūlarınıñ nūrundandır D
1637 semavāt ve zemīn: semavāt ve arażīn D
1638 sāyesindedir: sāye-i ʿarş-ı pāyesindedir D

K’ez-devlet ü civānī ve’ z-ʿömr ber-ḫᵛorī tü

Kerdend her ġulāmet mīr-i büzürgvārī

(6) **devlet** zamānıñ ḥālden ḥāle taġayyür ve inḳılābından ʿibāretdir **civānī** (7) genclik **ʿömr** müddet-i ḥayāt **ber-** edāt-ı istiʿlā **ḫᵛorī** lāʾiḳ[1639] (8) **tü** sen **kerdend** eylediler[1640] **ġulām** ʿabd ve köle **–[e]t** edāt-ı ḫiṭāb (9) **büzürg** ulu **-vār** edāt-ı liyāḳat

(10) **Maḥṣūl-i beyt:** Devletden ve genclikden ve müddet-i ḥayātdan seniñ lāyıḳıñ üzerine[1641] her (11) köleñi uluya lāyıḳ beg eylediler;[1642] yaʿnī sen nice lāyıḳ gördüñ ise öyle ʿālīcenāb (12) itdiler ḫulāṣa ẕāt-ı ʿulyāñıza ilticā idenleriñ hīç biri maḥrūm ḳalmadı.

Ez-yārī-i Selīmī her çend ʿār dārī

Ġayr ez-tü tā ḳıyāmet ū-rā mebād yārī

(15) **yārī** dostluḳ[1643] **her çend** her ne ḳadar **dārī** ṭutarsın **ez-tü** senden (16) **tā** intihā-i ġāyet içün[1644] **mebād** olmasun **yār** dost **–ī** edāt-ı vaḥdet[1645]

(17) **Maḥṣūl-i beyt:** Ey cānān Selīm’iñ dostluġundan her ne ḳadar ʿār ṭutar iseñ (18) senden ġayrı tā ḳıyāmete ḳadar aña bir dost olmasun ve ebedī senden ayrılmasun (19) dāʾimā ẕāt-ı pākiñle beraber olsun; āmin ve minhü’t-tevfīḳ alā sevāʾi’ṭ-ṭarīḳ[1646][1647] (20) işbu kitāb-ı müsteṭāb-ı destāvīz ve mecmuʿa-i müşgīn-niḳāb ü dil-āvīz (21) pādişāh-ı ʿālī-cāh ve şehinşāh-ı mekārim-iktināhü es-sulṭān ibnü’s-sulṭānü’s-

---

1639 ḫᵛorī lāʾiḳ: ḫᵛorī yiyesin D
1640 kerdend eylediler: kerdend eylediler her edāt-ı ḥaṣr B, C, kerdend olsunlar D
1641 seniñ lāyıḳıñ üzerine: sen yiyesin D
1642 her köleñi uluya lāyıḳ beg eylediler: her köleñ uluya lāyıḳ beg olsunlar D
1643 yārī dostluḳ: ez- edāt-ı ibtidā ʿArabīde min gibi yārī dostluḳ B, C
1644 tā intihā-i ġāyet içün: tā intihā-i ġāyet içündür ū żamīr-i ġāʾib Selīme rāciʿ B, C, D
1645 –ī edāt-ı vaḥdet: -D
1646 Doğru yola yönelten başarı O’ndandır.
1647 āmin ve minhü’t-tevfīḳ alā sevāʾi’ṭ-ṭarīḳ: -B, -C

(367)

(1) sulṭān[1648] ʿAbdülḥamīd-i s̱ānī ḫān efendimiz ḥażretleriniñ ʿaṣr-ı maʿārif-i ḥaṣr-ı (2) mülūkānelerinde tercüme ve taḥrīr olunmuşdur ḫulletallah bi'l-ʿāfiyeti[1649] ḫilāfetehu (3) ve ebbede bi'l-ʿadāletihi[1650] salṭanatehu ala āḫirü'z-zamān ve nihāyetü'd-devrān āmin.

(4) yā muʿīn biḥürmete bāʿis̱-i īcād-ı semavāt ve arażīn

(5) 1312 sene-i māliyye nisan 8

1313 sene-i ḳameriyye ẕi'l-ḳaʿde 7 yevm-i bāzār irtesi [1651] [1652]

[1648] ibnü's-sulṭānü's-sulṭān: -B, -C
[1649] bi'l-ʿāfiyeti: -B, -C
[1650] bi'l-ʿadāletihi: bi'l-ʿadl B, C
[1651] 1312 sene-i māliyye nisan 8 1313 sene-i ḳameriyye ẕi'l-ḳaʿde 7 yevm-i bāzār irtesi: işbu destāvīz-i nāçīzāneyi arzu idenleriñ ḳırāʾat ve istinsāḫ eylemeleri içün Manastır'da İsḥāḳiye cāmiʿ-i şerifi kütübḫānesine vaḳf eyledim ancaḳ derūn-ı kütübḫānede muṭālaʿa olunup ḫārice çıḳmamaḳ şarṭıyla meşrūṭdur tārīḫ-i vaḳf 1314 sene-i hicriye Receb 27 sedde-i vāḳıf Manastırda Sinān Beg maḥallesi sākinlerinden Aḥmed Dāniş bin Ṣāliḥ bin ʿAbdussey B, işbu kitābıñ aṣlı Manastır'da İsḥāḳiye cāmiʿ-i şerifi kütübḫānesinde mevcūd olup oradan istinsāḫ edilmiştir 22 temmuz 322 C.
[1652] āmin ve minhü't-tevfīḳ alā sevāʾi'ṭ-ṭarīḳ işbu kitāb-ı müsteṭāb-ı destāvīz ve mecmuʿa-i müşgīn-niḳāb ü dil-āvīz pādişāh-ı ʿālī-cāh ve şehinşāh-ı mekārim-iktināhü es-sulṭān ibnü's-sulṭānü's-sulṭānʿAbdülḥamīd-i s̱ānī ḫān efendimiz ḥażretleriniñ ʿaṣr-ı maʿārif-i ḥaṣr-ı mülūkānelerinde tercüme ve taḥrīr olunmuşdur ḫulletallah bi'l-ʿāfiyeti ḫilāfetehu ve ebbede bi'l-ʿadāletihi salṭanatehu ala āḫirü'z-zamān ve nihāyetü'd-devrān āmin yā muʿīn biḥürmete bāʿis̱-i īcād-ı semavāt ve arażīn1312 sene-i māliyye nisan 8 sene-i ḳameriyye ẕi'l-ḳaʿde 7 yevm-i bāzār irtesi: -D

B. SÖZLÜK – DİZİN

A

āb:	**1.** ṣu (301 / 15) (306 / 21) (315 / 7)
	2. iʿtibār ve ḳadr (310 / 9)
ābile:	**1.** ḳabarcıḳ ki vücūd-ı ādemī̇de ẓāhir olur ve daḫi çiçek ki eṭfāl ve ṣıbyānda çıḳar ʿArabī̇de cüderī̇ dirler daḫi piyāde yürümekden ayaḳda peydā olan ḳabarcıḳ maʿnāsınadır (328 / 4-5)
	2. çıban (289 / 17)
ʿaceb:	**1.** taʿaccüb olunacaḳ şey (204 / 10) (323 / 3) (326 / 2) (364 / 6)
	2. taʿaccüb olunur şey (243 / 6) (257 / 8)
ʿadem:	yoḳluḳ (189 / 6) (194 / 8) (214 / 18) (261 / 20) (328 / 16) (329 / 4)
ʿadū:	düşman (251 / 9) (254 / 4)
āfāḳ:	eṭrāf ve eknāf (323 / 4)
āfitāb:	**1.** şems (184 / 11)
	2. güneş (233 / 3) (354 / 5-6)
	3. şems ve güneş (251 / 19) (291 / 4) (318 / 10-11) (351 / 8)
āġāz:	evvel ve ibtidā (217 / 12) (281 / 15)

aġyār:	ġayrıñ cemʿi raḳīb (193 / 1)
āgeh:	**1.** āgāhdan muḫaffef ḫaberdār ve muṭṭaliʿ (346 / 18-19) (356 / 21)
	2. āgāhdan muḫaffef muṭṭaliʿ ve ḫaberdār (230 / 8-9) (258 / 13) (266 / 15) (298 / 8-9)
āh:	**1.** kelime-i ʿaẕābdır şiddet ü ġażab ve ġam u miḥnet iṣābetinde istiʿmāl olunur yaʿnī meşġūf ve maʿlūl ve marīż ve mecrūḥ olanlarıñ derūnundan ḫurūc iden ṣavtdır ve ehl-i derdiñ elem ve ġam ve ġuṣṣadan derdnāk nefesidir (192 / 3-4)
	2. ehl-i derdiñ elem ve ġuṣṣadan derdnāk nefesidir (203 / 19-20) (215 / 8) (220 / 8) (276 / 15-16)
	3. maʿlūl ve marīż olanlarıñ derūnundan ḫurūc iden ṣavtdır (305 / 2-3)
	4. maʿlūl ve mecrūḥ olanlarıñ derūnundan ḫurūc iden ṣavtdır (309 / 13-14)
	5. meşġūf ve maʿlūl olanlarıñ derūnundan ḫurūc iden ṣavtdır (234 / 2-3)
	6. maʿlūl ve mecrūḥuñ derūnundan çıḳan ṣadā (343 / 9) (364 / 8-9)
āheng:	ḳaṣd u ʿazm ve mevzūn-ı āvāz ve sāz maʿnāsınadır (300 / 8-9)
āḫir:	**1.** ṣoñra (250 / 20) (281 / 14)

2. nihāyet ve dī̱ger (306 / 14)

3. kesr-i ẖā ile taʿaccüb maʿnāsınadır (307 / 1)

ā. zamān: şu ʿaṣr (250 / 21)

aḥvāl: 1. ḥāliñ cemʿi insāna muẖtaṣṣ olan heyʾet ve keyfiyyete dinür (297 / 19-20)

2. ḥaliñ cemʿi (360 / 7)

ʿaḳab: ayaġıñ ökçesine dinür (344 / 18-19)

ʿāḳıbet: 1. nihāyet (240 / 5)

2. nihāyetü'l-emr (226 / 16)

ʿaḳreb: maʿrūf (265 / 13)

ʿaks: ḳalb eylemek ve çevirmek (223 / 7-8)

āl: 1. ḳırmızı (272 / 8)

2. ehl-i beyt (365 / 18)

ʿālem: 1. māsivā-yı İlāhīdir (336 / 19-20)

2. māsivā-yı Allah (249 / 7)

3. māsivā-yı Allah cemīʿ-i mükevvenāt (247 / 18-19) (268 / 2) (316 / 12) (351 / 8)

4. māsivā-yı Allah cemīʿ-i maṣnūʿāt ve mükevvenāt (255 / 6)

ʿalem: sancaḳ ve bayraḳ (196 / 1) (193 / 17) (215 / 13) (256 / 21 – 257 / 1)

ʿālī: aʿlā (292 / 5)

ālūd: bulaşmaḳ (194 / 8)

ālūde: bulaşmış (325 / 3) (340 / 2) (342 / 12)

āmede: gelmiş (318 / 2)

ʿanber: maʿrūf nesnedir deryā-yı muḥīṭ cezīreleriniñ birinde ki beni ādem süknāsı degildir envāʿ-ı ḫoş-bū şükūfeler biter ve yüksek ṭağı ṣāfī ṭaş ve yalçın ḳayaları vardır içinde ḫudāyī bal aruları olur ol şükūfelerden būy alup ol yarıḳlarda bal iderler ḥararet-i şemsden bal eriyüp aḳar ve yaġmur ve seyl ṣuları mumını yerinden ḳoparup deryaya düşürür ve emvāc-ı deryā dögerek biri biri üzerine cemʿ ider ve mevc anı kenāra bıraḳır ol ṭarafa yaḳın olanlar zamānını bilürler varup alurlar (363 / 9-16)

ānçi: ol nesne (195 / 19) (216 / 8) (347 / 5)

ānçünān: anıñ gibi (294 / 7)

ʿandelīb: hezār ve bülbül (285 / 21)

ānki: **1.** andan ṣoñra (206 / 20) (365 / 18)

2. ol kimse ki (241 / 17)

ʿār: ʿayb (292 / 3) (364 / 17)

ʿaraḳ-rīz: vaṣf-ı terkībīdir ter döküci (301 / 18-19)

ʿarbede: ḳavġa (324 / 14-15)

ʿārıż: yañaḳ (244 / 12) (318 / 10) (343 / 11-12)

ārī: belī (184 / 9) (363 / 3)

ʿarża: bir kimseye bir nesneyi iẓhār eylemek (360 / 8)

ārzū: heves (318 / 1) (333 / 19)

āsān: ḳolāy (317 / 15)

āsitān: eşik (239 / 8-9)

ʿāşıḳ: muḥibb (181 / 18) (182 / 11) (206 / 7) (208 / 3) (224 / 16) (232 / 2) (260 / 13) (288 / 4) (309 / 3) (314 / 15) (342 / 9) (364 / 5)

āşinā: muṣāḥib (239 / 17)

ʿaşḳ: 1. ifrāṭ-ı muḥabbet (202 / 16) (209 / 13) (210 / 19) (234 / 16) (241 / 6) (320 / 12)

2. bir keyfiyyet-i muḥriḳedir ki ḳalb-i ʿāşıḳda vāḳiʿ olur ʿālāmeti maʿşūḳunı görmek içün dāʾimā mużṭaribdir görmegi arzū ider ve gördükde dehşet el virüp ḫafaḳān-ı ḳalb ve raʿşe ve lisānında inʿiḳād olup söylemege iḳtidārı ḳalmaz (259 / 16-19)

3. bir keyfiyyet-i muḥriḳedir ki ḳalb-i ʿāşıḳda vāḳiʿ olur ʿalāmeti maʿşūḳını görmek içün dāʾimā mużṭaribdir görmegi arzū ider ve gördükde dehşet gelüp ḫafaḳān-ı ḳalb ve raʿşe ve lisānında inʿiḳād olup söylemege iḳtidārı ḳalmaz (348 / 3-7)

ʿaşḳ-bāz: vaṣf-ı terkībī ʿaşḳla oynayıcı ki ʿāşıḳ dimekdir (189 / 7-8)

ʿaşḳ-bāzī: ʿaşḳ-bāzī ʿāşıḳlıḳ (343 / 18)

āşūb: ḳavġa (195 / 11) (198 / 14)

āteş: nār (233 / 4)

āvāz: ṣadā (218 / 16) (228 / 10) (283 / 9)

ʿayb: **1.** ʿār (232 / 4)

2. taʿyīb (294 / 16) (298 / 8)

āyine: mirāt (254 / 17) (326 / 14)

āyīne: mirāt (208 / 11-12) (226 / 14) (223 / 9) (253 / 21) (278 / 11)

ʿayn: bir nesneniñ güzīde ve efḍaline dinür (223 / 6-7)

ʿayş: **1.** dirlik ve geçinmek (201 / 4)

2. ḥayāt ve zindegānī (331 / 18-19)

ʿazīz: **1.** ḳadr u şerefde nādirü'l-vücūd olana dirler (364 / 15-16)

2. şerif ve büzürgvār ādeme ve nādir ve kem-yāb şeyʾe dinür (199 / 2-3)

āzürde: incinmiş (327 / 10)

B

bāb: ḳapu (292 / 19)

bād: 1. rūzigār (312 / 21) (220 / 10-11)

2. yel (307 / 8)

3. rūzigār ve yel (282 / 10-11)

b. -ı ṣabā: ol yeldir ki cānib-i şarḳdan seḥer vaḳtinde hübūb ider ve ʿinde'l-baʿż Kaʿbe ṭarafından esen yel ki Ḥażret-i Yūsuf ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selāmıñ būy-ı pīrāhenini Ḥażret-i Yaʿḳūb ʿaleyhi's-selāma irişdirmişdir ol ecilden erriḥu resūlü'l-ʿāşıḳ dirler (345 / 16-20)

b. -ı hevā: müft (241 / 20)

bāde: şarāb (198 / 12-13) (203 / 9)

bāde: ṣahbā ve şarāb (182 / 9)

baʿd: ṣoñra (349 / 10) (197 / 2)

baʿd ez-īn: bundan ṣoñra (270 / 19) (275 / 16) (351 / 18)

bādiye: beyābān ve çöl (270 / 12)

bāġ: baġçe (190 / 20) (224 / 6) (289 / 16)

bahāne: ʿöẕr (309 / 13)

bahār: sene-i fuṣūl-i erbaʿaya münḳasımdır bir faṣlı bahārdır ki mart ve nisan ve mayıs aylarıdır (358 / 6-7)

baḥr: deryā (245 / 4)

baḫt: ṭāliʿ (230 / 19)

baʿīd: uzaḳ (312 / 2)

bāk: mübālāt ve ḳorḳup ṣaḳınmaḳ (321 / 16)

bālā: yüce ve yüksek (271 / 19-20)

bār: 1. yük (333 / 2)

2. kere (199 / 4) (209 / 5)

bāṭıl: ʿabes̱ (355 / 4)

bāz: tekrār (201 / 8-9) (208 / 2) (209 / 6) (210 / 5) (214 / 6) (216 / 1, 11) (260 / 21) (280 / 14) (288 / 12) (320 / 10)

beçe: yavrı (198 / 10)

bed: **1.** fenā (359 / 18)

2. fenā ve çirkin (279 / 3) (305 / 10) (322 / 15)

b. -mest: fenā serḫoş (247 / 8)

bedīn: bunuñla (306 / 2-3)

bedr: ayıñ on dördünci gicesinde olan ḳamere dirler (343 / 1-2)

beḳā: **1.** ʿuḳba (219 / 2)

2. bir nesneniñ zamān-ı vücūdı ḥālet-i evveli üzere mümtedd ve müstemirr olmaḳ (241 / 8-9)

belā: köhne ve fersūde olmaḳ ve çürümek (200 / 5) (210 / 17-18) (212 / 15) (242 / 8-9) (245 / 17) (256 / 12)

(261 / 11-12) (273 / 9) (280 / 2) (316 / 4-5) (350 / 13-14) (358 / 10-11)

b. -keş: **1.** vaṣf-ı terkībī olaraḳ belā çekici dimekdir (185 / 9)

2. vaṣf-ı terkībī belā çekici (343 / 10)

bende: **1.** ḳul (355 / 12)

2. ʿabd ve köle (216 / 8-9)

benefşe: menekşe (357 / 21)

ber: **1.** ʿind ve nezd (227 / 5)

2. sīne ve gögüs (306 / 14)

berg: tedārik-i mühimmāt-ı sefer (337 / 17)

berḳ: şimşek (256 / 21) (321 / 3)

bes: **1.** yeter (196 / 21) (221 / 16) (222 / 8) (223 / 18) (224 / 7) (269 / 20) (339 / 12) (365 / 12)

2. çoḳ (282 / 20)

3. ziyāde (204 / 10) (326 / 2)

4. ziyāde ve çoḳ (276 / 15)

5. bisyār ve ziyāde (289 / 2)

6. kāfī ve yeter (325 / 3)

besāṭ: döşeme (302 / 17)

besī: **1.** çoḳ (255 / 7) (258 / 10) (283 / 8) (314 / 5)

2. ziyāde (294 / 19) (317 / 15)

3. ziyāde ve çoḳ (249 / 19) (293 / 20)

beter: bedter yaʿnī ziyāde fenā (296 / 2) (261 / 2)

beyābān: çöl (316 / 3)

beyān: **1.** bellü ve vāżıḥ ve aşikār olmaḳ (264 / 6) (266 / 5)

2. bellü ve vāżıḥ ve āşikāre olmaḳ (255 / 7) (259 / 15) (263 / 9)

beyāż: aḳ (194 / 19)

bezm: **1.** meclis ve encümen (331 / 18) (300 / 15)

2. encümen ve meclis (206 / 5)

bī-çāre: nā-çār ve çāresiz (365 / 12-13)

bī-dil: ʿāşıḳ (204 / 9) (277 / 4)

bīgāne: ecnebī (239 / 16)

bih: **1.** eyü (181 / 8) (214 / 20)

2. eyü ve evlā (263 / 9)

bihter: ziyāde güzel (314 / 7-8) (320 / 1-2)

b'illah: Allaha ḳasem iderim (247 / 20) (251 / 11)

bīmār: marīż ve ḫasta (294 / 7-8) (304 / 3)

biryān: kebāb (287 / 16-17)

birūn: ṭaşra (183 / 1) (203 / 16) (252 / 3) (294 / 10) (327 / 21) (337 / 14) (340 / 21-341 / 1)

bisyār: kes̱īr ve çoḳ (269 / 1)

bī-vefā: vefāsız (286 / 9)

bī-vefāyī: vefāsızlıḳ (350 / 21)

bī-zār: nefret idici (304 / 12)

bū: rāyiḥa ve ḳoḳu (363 / 16)

būs: öpmek (310 / 12) (311 / 21 – 312 / 1)

būse: öpmek (286 / 18) (340 / 9)

būy: rāyiḥa ve ḳoḳu (241 / 5) (325 / 13)

bülbül: **1.** ʿandelīb ve hezār (190 / 13)

2. hezār ve ʿandelīb (296 / 12-13) (358 / 7)

bürīde: kesilmiş (316 / 12)

büt: **1.** Ḫristiyanlarıñ ṭapdıġı ṣūret (285 / 6-7)

2. vesen ve ṣanem ki maḥbūbdan müsteʿārdır (211 / 5)

3. ṣanem ki maḥbūbdan müsteʿārdır (290 / 3-4)

b. -perest: **1.** vaṣf-ı terkībīdir büte ṭapıcı (318 / 19-20)

2. vaṣf-ı terkībī olaraḳ büte ṭapıcı dimekdir (285 / 7)

büzürg: ulu (366 / 9)

C

cā: **1.** yer (222 / 7) (345 / 20)

2. mekān ve yer (364 / 7)

cādū: siḥr idici maʿnāsına meşhūrdur istiʿāre ṭarīḳiyle maḥbūbuñ çeşmine dirler (323 / 14-15)

caʿd: ḳıvırcıḳ zülf ve kākül (362 / 6-7)

cāʾiz: lāʾiḳ (335 / 12)

cām: ḳadeḥ (203 / 5) (329 / 17)

cāme: **1.** s̱evb ve libās (228 / 19)

2. libās (335 / 11)

cān: **1.** rūḥ-ı ḥayvānī (185 / 20) (187 / 21) (188 / 12) (190 / 12-13) (199 / 2) (202 / 19) (209 / 14) (213 / 4) (217 / 20) (219 / 14) (221 / 6) (250 / 8) (274 / 7) (290 / 17) (313 / 8) (362 / 3)

2. rūḥ-ı ḥayvānī ki her zindede olur (262 / 21) (241 / 4) (349 / 2)

3. cānān (196 / 21)

c. -şikāf: vaṣf-ı terkībī olaraḳ cān yarıcı maʿnāsına (252 / 8)

cānān: **1.** maḥbūb ve maʿşūḳ (289 / 1)

2. maḥbūb (334 / 12)

cānāne: maʿşuḳa (199 / 17)

cānī: bir kimseniñ nefsine ve aʿżāsına ve mālına żarar ve ziyān eyleyici (282 / 21– 283 / 1)

cāy: **1.** yer (313 / 18)

2. yer ve maḥal (279 / 14)

3. mekān ve yer (239 / 9)

cefā: **1.** cevr (211 / 20) (238 / 11) (245 / 19) (247 / 7) (271 / 11) (292 / 15) (309 / 2) (322 / 14-15) (348 / 14) (349 / 11)

2. cevr ve sitem (263 / 1)

3. bir kimseyi āzürde eylemek (193 / 3)

4. bir kimseyi āzürde itmek (199 / 14)

c. -keş: vaṣf-ı terkībī cefā çekici (232 / 2-3) (240 / 14)

cemʿiyyet: ṭoplanmaḳ (330 / 9)

cenāb: ḳadr ve rütbe maʿnāsınadır (292 / 5)

ceng: **1.** muḥārebe (252 / 13) (337 / 17)

2. muḥārebe ve maʿreke (192 / 20)

c. -cū: vaṣf-ı terkībīdir ḳavġa isteyici (319 / 10)

cevāb: **1.** maʿlūm Fārsīde pāsuḫ mürādifidir (291 / 16)

2. Fārsīde pāsuḫ dirler (185 / 1)

cevr: **1.** cefā (281 / 13) (215 / 21) (234 / 2) (284 / 8) (362 / 21)

2. sitem (193 / 2)

3. sitem ve ẓulm (199 / 15)

ciger: **1.** lisān-ı Türkī̄de daḫi ciger dirler ʿArabī̄de kebed mürādifidir (252 / 12)

2. maʿlūm ʿArabī̄de kebed dirler (260 / 21– 261 / 1)

3. maʿrūf ʿArabī̄de kebed dirler (257 / 1)

4. kebed (308 / 15) (338 / 8)

cihān: dünyā (215 / 12) (221 / 15) (224 / 8) (242 / 7) (249 / 8) (251 / 21) (257 / 9) (271 / 5) (280 / 3) (303 / 10) (306 / 4) (356 / 21)

cinān: cennetin cemʿi behişt maʿnāsınadır (285 / 20-21)

cism: beden (346 / 19)

civānī̄: genclik (366 / 6-7)

cüdā: ayru (213 / 6) (296 / 14) (297 / 3) (323 / 3)

cüdāyī̄: ayrılıḳ (351 / 13)

cümle: cemiʿān (362 / 14)

cünūn: dī̄vānelik (296 / 3)

cüz: **1.** ġayrı (186 / 20) (216 / 8) (223 / 16) (235 / 6) (281 / 4) (288 / 4) (362 / 21)

2. ġayr (222 / 16)

Ç

çāk: 1. yırtılmış (287 / 8)

2. yarıḳ (350 / 7)

çāker: ḳul ve köle. (222 / 6)

çālāḳ: ziyāde çabuk (321 / 4)

çārdeh: on dört (307 / 16)

çarḫ: felek-i aʿẓam ki yigirmi dört sāʿatde devresini tamam idüp merkezine varır (356 / 19-20) (292 / 2-3)

çeh: çāhdan muḫaffef ḳuyu (205 / 15)

çemen: aġaçlı mekān ki altı çāʾir ola (224 / 7)

çend: 1. ne ḳadar (195 / 8) (308 / 16)

2. nice bir (275 / 7) (322 / 4) (351 / 20)

her ç. : her ne ḳadar (363 / 9) (366 / 15)

çendān: ol ḳadar (327 / 3)

çendīn: bu ḳadar (327 / 3) (336 / 9)

çeng: 1. sāz (272 / 10, 18) (273 / 17-18) (274 / 6) (341 / 20)

2. maʿrūf sāzdır (263 / 11)

3. sāz ve mūṣıḳa-yı hümāyūnda ṭabāḳ şeklinde iki dāne olur biri birine çarparlar laṭīf bir ṣadā çıḳar aña daḫi çeng dirler (300 / 12-13)

çerāġ: sirāc (310 / 20)

çeşed: Ṭatar. (203 / 5)

çeşm: **1.** ʿayn ve göz (183 / 11-12) (185 / 8) (249 / 15) (259 / 2) (277 / 11-12) (279 / 12) (319 / 12) (362 / 5)

2. göz (205 / 1) (206 / 7) (231 / 1) (235 / 14-15) (244 / 15) (247 / 7) (274 / 21– 275 / 1) (280 / 1) (288 / 13) (290 / 17) (301 / 5) (306 / 13, 21) (324 / 3) (361 / 7)

3. dīde ve göz (200 / 14)

çeşme: bıñar maʿnāsına ʿArabīde ʿayn dirler (244 / 14-15)

çi: ne (326 / 11-12)

çīde: devşürüp çīde'niñ āḫirinde olan hā'ya hā-i terettüb dirler (358 / 20-21)

çīn: büklüm (339 / 2)

çirā: niçün (240 / 6)

çīst: nedir (231 / 12)

çü: **1.** nice ʿArabīde keyfe maʿnāsına (207 / 21)

2. çünki (219 / 1)

çün: **1.** nice (209 / 13)

2. nice ve ne keyfiyyetde (291 / 16)

çünān: öyle (264 / 13) (288 / 15) (298 / 9) (304 / 11)

çünīn: böyle (193 / 2) (222 / 3) (233 / 3) (234 / 2) (257 / 7) (275 / 8) (268 / 2) (291 / 15) (306 / 14) (307 / 2) (345 / 7)

çūb: aġaç (287 / 17)

D

dād: ʿadl ki āḫeriñ ẓulmüni defʿ eylemekdir (234 / 4)

dāde: virmiş (296 / 14-15) (341 / 18)

dāġ: **1.** insanıñ ve ḥayvanıñ cesedine āteş veyāḫūd ḳızmış demür ile yaḳdıḳları dāġ ki ʿArabīde keyy dirler ol vāsıṭa ile nişāna da dāġ dirler (222 / 3-5) (224 / 18-20) (333 / 10-11)

2. insanıñ ve ḥayvānıñ cesedine āteş veyāḫūd ḳızmış demür ile yaḳdıḳları dāġ ki ʿArabīde keyydir ol vāsıṭa ile nişāna dāġ dirler (201 / 20-21– 202 / 1)

3. ḳızmış demür ile yaḳılan dāġ ki ʿArabīde keyy dirler (336 / 17)

dāʾim: **1.** hem-vāre (329 / 19)

2. hemīşe (245 / 19) (278 / 1) (330 / 9)

dām: ṭuzaḳ ve fāḳ ki ḥayvān ṣayd iderler (350 / 8)

dāmān: etek (340 / 9)

dāmen: etek (340 / 11)

dārū: ʿilāc (325 / 16)

dāsitān: 1. ḥikāye ve ḳıṣṣa (264 / 6)

2. ḳıṣṣa ve ḥikāye (255 / 9-10)

daʿvā: çaġırmaḳ (253 / 4)

def: maʿlūm Türkīde daḫi def ve baʿżān dāʾire dirler (341 / 19-20)

dehān: fem ve aġız (263 / 16)

dehen: fem ve aġız (227 / 17) (243 / 8) (294 / 8-9)

dehr: zamān (268 / 13)

dem: 1. vaḳt (180 / 18) (328 / 19) (329 / 7) (340 / 19) (357 / 18)

2. nefes (217 / 9-10) (221 / 5) (265 / 4)

her d. : her vaḳt (273 / 9) (281 / 2) (336 / 16) (361 / 9)

dem-be-dem: 1. vaḳt vaḳt (267 / 2)

2. dāʾimā (327 / 1)

der: 1. ḳapu ve bāb (325 / 13)

2. bāb ve kapu (229 / 19) (286 / 19) (287 / 5) (313 / 19)

3. ḳapu (276 / 17) (292 / 15)

derd: 1. vecaʿ ve aġrı (191 / 8) (202 / 1-2) (210 / 17) (212 / 15) (213 / 16-17) (217 / 20) (225 / 16-17) (235 / 4) (240 / 3) (241 / 6) (245 / 16-17) (248 / 18-

19) (255 / 18) (262 / 13) (276 / 6) (283 / 8) (304 / 10) (322 / 5) (332 / 11) (336 / 9) (339 / 12) (357 / 20)

2. m (203 / 6) (289 / 17) (337 / 7)

d. -i ser:	baş aġrısı (222 / 16) (365 / 11)
derdā:	teʾessüf ve ḥayf (193 / 12) (359 / 9-10)
derdnāk:	derdli (286 / 8)
dergeh:	**1.** dergāhdan muḫaffef āsitāne-i mülūk (328 / 14-15)
	2. āsitāne-i mülūk (329 / 3)
derhem:	dürilüp cemʿ olmaḳ ve buruşdurmaḳ (355 / 3)
derūn:	**1.** içeri (295 / 11)
	2. içerü (353 / 8)
dervīş:	**1.** faḳīr (240 / 14) (359 / 20)
	2. bu daḫi faḳīr maʿnāsınadır (334 / 10)
dest:	yed ve el (269 / 12) (286 / 18)
deşt:	**1.** ṣaḥrā (316 / 15) (331 / 7-8)
	2. beyābān ve ṣaḥrā (190 / 19) (197 / 20)
devā:	**1.** ʿilāc (240 / 4) (325 / 13)
	2. ʿilāç (265 / 4)

devlet:	1. inḳılāb-ı zamān maʿnāsınadır ki zamānıñ ḥālden ḥāle taġayyür ve inḳılābından ʿibāretdir (317 / 13-15) (332 / 21– 333 / 1)
	2. zamānıñ ḥālden ḥāle taġayyür ve inḳılābından ʿibāretdir (366 / 6)
devr:	1. dönmek ve ṭolanmaḳ maʿnāsınadır zamān daḫi bir ḥālde ṭurmayup dönüp ṭolandığından dāʾimā taġayyür ve inḳılābda oldığından zamāna da devr ıṭlāḳ olunur (183 / 1-3)
	2. dönmek ve ṭolanmaḳ maʿnāsınadır ve degirmi nesne yaʿnī müstedīre dinür (243 / 7-8)
devrān:	zamāne (204 / 11)
dey:	dünki gün (186 / 8-9) (277 / 1) (308 / 4) (357 / 9-10)
deyr:	kilīsā (198 / 14) (287 / 6-7) (352 / 7-8)
dīdār:	vech ve yüz (267 / 5) (277 / 4) (353 / 16-17)
dīde:	1. çeşm ve göz (220 / 18) (271 / 18)
	2. göz (187 / 11) (204 / 19) (248 / 8) (267 / 2) (278 / 14) (288 / 13) (315 / 5) (327 / 2) (353 / 8) (362 / 5)
dīger:	ġayrı (216 / 9) (239 / 9) (307 / 10) (358 / 11) (361 / 17) (365 / 11)

diger: **1.** ġayrı (209 / 6) (256 / 10) (261 / 12) (279 / 15) (280 / 13) (283 / 1) (308 / 6) (324 / 4)

2. daḫi (200 / 17) (201 / 11)

dil: **1.** göñül (182 / 11) (183 / 21) (187 / 9) (190 / 12) (199 / 2) (201 / 20) (204 / 21) (206 / 19) (213 / 16) (216 / 20) (217 / 9) (219 / 15) (225 / 6) (226 / 15) (232 / 10) (234 / 2) (235 / 3) (240 / 14) (242 / 6) (246 / 6) (248 / 18) (250 / 7) (256 / 10) (257 / 8) (260 / 21) (262 / 13) (265 / 4) (269 /) (271 / 3,10) (272 / 11) (274 / 20) (279 / 2-3) (282 / 21) (284 / 19) (287 / 6) (290 / 3) (294 / 19) (296 / 15) (297 / 10) (299 / 19) (304 / 1,10) (309 / 20) (322 / 2) (323 / 12) (325 / 12) (329 / 15) (330 / 18) (333 / 10) (336 / 1, 9-10) (339 / 13) (341 / 18) (342 / 9) (343 / 9-10) (345 / 15) (348 / 3) (350 / 7) (353 / 9) (361 / 9) (362 / 3)

2. yürek (252 / 14)

dilber: maḥbūb (282 / 21) (314 / 17)

dil-dār: maʿnā-yı lüġāvīsi göñül ṭutıcı (296 / 15)

dil-figār: ḳalbi mecrūḥ (358 / 12)

dil-rīş: göñli mecrūḥ (334 / 11)

dil-rübāyī: göñül ḳapucılıḳ (351 / 2)

dīn: **1.** şeriʿat inneddīne ʿindellahu el-İslāmu mażmūnunca dīn-i İslām maḳṣūddur (200 / 18-19)

2. şerīʿat-ı ġarrā (319 / 12)

dirīġ: **1.** teʾessüf ve ḥayf (349 / 10)

2. ḥayf (277 / 4) (309 / 2-3)

3. teʾessüf (341 / 20)

dīvān: şuʿarānıñ eşʿārı defteridir (344 / 5-6)

dīvāne: mecnūn (225 / 8) (333 / 10) (357 / 11)

dīvār: cidār (229 / 19-20) (276 / 17)

dost: **1.** yār (261 / 21) (270 / 9) (271 / 19) (313 / 17) (319 / 12) (340 / 2)

2. cānān (189 / 19-20) (214 / 5)

dost-dār: dost ṭutucı (356 / 2)

duʿā: dürūd (365 / 11)

dūd: **1.** tütün (226 / 15) (336 / 20) (343 / 9)

2. tütün ve siyāh (335 / 9)

dūr: bāʿīd ve uzaḳ (200 / 3) (203 / 18) (219 / 3) (332 / 8) (334 / 19)

d.   -bīn: vaṣf-ı terkībī uzāḳ görücü (272 / 19)

dūrī: uzaḳlıḳ (333 / 11-12)

dūzaḫ: cehennem (288 / 2)

dü: iki (199 / 5-6) (215 / 12) (217 / 1) (229 / 8) (237 / 13) (280 / 15) (318 / 1) (326 / 4) (363 / 16)

dür: lüʾlüʾ ve incü (314 / 6)

düşman: ʿadū (284 / 9) (301 / 5) (346 / 7) (355 / 20)

düşnām: **1.** sögmek ve nefrīn itmek ʿArabīde şetm ü ḳaẕf dirler (227 / 18)

2. sögmek ve tekdīr eylemek (342 / 11)

E

ebr: **1.** bulut (344 / 17)

2. seḥāb ve bulut (316 / 4)

ebrū: **1.** ḥācib ve ḳaş (216 / 19) (231 / 2) (249 / 15) (295 / 21– 296 / 1) (319 / 1) (323 / 18) (338 / 14)

2. ḳaş (280 / 13) (325 / 2) (339 / 2) (354 / 14) (362 / 5)

3. ḳaş ki ʿArabīde ḥācib dirler (195 / 8-9)

efġān: feryād (226 / 5) (283 / 9) (305 / 1) (364 / 6)

efgār: mecrūḥ (274 / 20) (304 / 1-2)

eflāk: felegiñ cemʿi semāʾ (247 / 21)

efrūḫte: yaḳmış ve parlatmış (338 / 6)

efser: tac (257 / 20)

egerçi: her ne ḳadar (216 / 21)

ehl: ṣāḥib (195 / 20-21)

eknūn: şimdi (296 / 2-3)

eks̱er: ziyāde (265 / 12) (331 / 11)

elem: miḥnet ve zaḥmet (193 / 18)

e. -ālūd: zaḥmet bulaşıcı (193 / 18)

elf: hezār ve biñ (225 / 7-8)

encām: ṣoñ ve intihā (217 / 12)

encümen: meclis (225 / 18)

endūh: **1.** ġam (343 / 19)

2. ġuṣṣa (290 / 3) (332 / 9)

3. ġamıñ ʿaṭf-ı tefsiridir (214 / 19-20)

engüşt: ıṣbıʿ ve parmaḳ (189 / 20) (257 / 18) (264 / 14) (273 / 19-20)

envāʿ: nevʿiñ cemʿi dürlü (230 / 11)

erne: yoḫsa (253 / 16)

erzān: ucuz (203 / 9)

esīr: **1.** girifte ve ṭutulmuş (320 / 2)

2. girifte maʿnāsına (193 / 17)

eşk: **1.** gözyaşı (235 / 14) (306 / 15)

2. demʿ ve gözyaşı sirişk daḫi o maʿnāyadır (186 / 1)

3. sirişk gibi gözyaşı maʿnāsınadır ʿArabīde dümūʿ mürādifidir (328 / 7-8)

e. -bār: vaṣf-ı terkībī olaraḳ gözyaşı yağdırıcı dimekdir zīrā eşk sirişk gibi gözyaşı maʿnāsınadır (220 / 18-19)

evlā: aḥra ve ecder ve elyaḳ maʿnāsına (270 / 19)

evrāḳ: varaḳıñ cemʿi yapraḳ (185 / 9-10)

evvel: ibtidā (291 / 7)

eymen: emīn (249 / 8)

ʿeynek: gözlük ki żaʿif olan gözlere vażʿ iderler (290 / 16-17)

ez-ān: 1. andan (261 / 2)

2. ol sebebden (289 / 17)

ez-çi: neden (330 / 20)

ez-īn: bundan (214 / 20) (310 / 1)

ez-men: benden (293 / 5) (304 / 2)

ez-tü: senden (309 / 2) (366 / 15)

F

faḳaṭ: 1. ancaḳ (243 / 6)

2. yeter ve kāfīdir (243 / 10)

faḳīr: muḥtāc (312 / 10) (350 / 20)

fānūs: fenār (335 / 11-12)

fāriġ:	**1.** bir işden iştiali terk ile ḳurtulup boş ṭurucı (248 / 19-20) (249 / 21)
	2. meşġūliyyetsiz (250 / 11)
farḳ:	**1.** iki nesne arasını ayırmaḳ maʿnāsınadır (243 / 9)
	2. tefāvüt (331 / 8)
felek:	**1.** āsumān (203 / 16) (299 / 21)
	2. semāʾ ve āsumān (256 / 19)
fen:	dürlü ve çeşid (349 / 20)
fenā:	bir nesne yoḳ olmaḳ maʿnāsınadır (241 / 7)
fenn:	ṣanʿat (339 / 3)
feraḥ:	sürūr (180 / 21)
feryād:	fiġān (194 / 7) (360 / 8-9)
fettān:	āteşle yaḳıcı maʿnāsına nite ki yevmehum ʿalennāri yuftenūn āyet-i kerimesi yuḥriḳūne bi'n-nār ile tefsir olunmuşdur (319 / 1-2)
fiġān:	**1.** feryād (222 / 20) (275 / 19) (320 / 14)
	2. efġān (265 / 5)
figār:	**1.** teşvīşli ve mecrūḥ-ḫāṭır (219 / 15)
	2. mecrūḥ (346 / 19)
figende:	bıraḳmış (273 / 7)

fikr: endīşe (229 / 20) (339 / 3) (355 / 4)

firāḳ: ayrılıḳ (195 / 21) (215 / 20) (255 / 10) (257 / 7) (261 / 1) (274 / 21) (283 / 7) (284 / 6) (294 / 7) (316 / 15) (333 / 3) (343 / 18) (359 / 1-2)

fitne: fesād (195 / 11) (198 / 14) (200 / 17) (320 / 12)

f. -cū: fesād isteyici (361 / 6)

fürū: 1. aşāġı (271 / 20) (356 / 18)

2. taḥsīn-i lafẓ içündür (210 / 3)

fütūḥ: inşirāḥ ve küşādelik (182 / 12)

G

ġabġab: maḥbūblarıñ çeñesi altındaki yumrıca yer (205 / 10)

ġāfil: bir nesneyi ḳıllet-i taḥaffuẓ u teyaḳḳuẓdan nāşī sehv ü terk eyleyici maʿnāsına (206 / 6-7)

gāh: vaḳt (230 / 20) (252 / 1) (353 / 7)

gāh gāh: vaḳt vaḳt (355 / 3-4)

ġalaṭ: yañılmaḳ (244 / 2)

ġam: 1. ġuṣṣa ve endūh (202 / 4, 15) (209 / 13) (213 / 5) (217 / 9) (218 / 12) (221 / 5-6) (224 / 6) (229 / 20) (234 / 7) (236 / 7) (238 / 18) (245 / 15) (249 / 9) (265 / 16) (274 / 19) (281 / 14) (282 / 2-3) (288 / 2-3) (297 / 1-2) (301 / 19) (304 / 3) (305 / 11) (309 / 21) (313 / 16)

2. ġuṣṣa (214 / 19) (241 / 17) (293 / 18) (343 / 19) (347 / 6)

3. ġuṣṣa ve miḥnet (250 / 18)

4. ġuṣṣa ve elem (240 / 3)

5. keder (290 / 5)

6. elem ve keder (328 / 16)

7. ġuṣṣa ve endūh dirler (192 / 9)

ġam-ālūd: vaṣf-ı terkībīdir ġam bulaşıcı ve bulaşdırıcı maʿnāsına (192 / 8-9)

ġamgīn: ġamlı (328 / 19)

ġam-güsār: ġam-ḫᵛār maʿnā-yı lüġavīsi ġam defʿ idici (347 / 7-8) (355 / 11)

ġammāz: nifāḳ ve siʿāyet eyleyici (281 / 6)

ġamze: **1.** göz ḳapaġını ḳapamaḳ ile işāret eylemek (338 / 16) (354 / 15)

2. göz ḳapamaḳ ile işāret itmek (361 / 8-9) (363 / 1)

ġanīm: düşmandan alınan ṭoymalıḳ māla dinür fīʾ maʿnāsına (232 / 13)

ġaraż: **1.** maḳṣūd (238 / 12)

2. maḳṣad (238 / 2)

ġāret: yaġma (200 / 15) (319 / 12) (353 / 9)

ġarīb: vaṭanından dūr ve baʿīd olan ādem (283 / 18-19)

ġarḳa: boġulmaḳ (228 / 18) (245 / 4) (293 / 18) (299 / 3-4)

ġarḳ-āb: ṣuya ġarḳ olmuş (301 / 4-5)

ġavvāṣ: ṭalġıç (235 / 18)

gedā: **1.** yoḫsul ve dilenci (283 / 18)

2. yoḫsūl ve sāʾil (351 / 21)

3. yoḫsūl (334 / 9)

geh: **1.** gāhdan muḫaffef vaḳt maʿnāsına (192 / 20) (224 / 17) (238 / 10) (253 / 2-3) (259 / 12) (279 / 13) (311 / 10) (322 / 15-16) (323 / 15-16) (348 / 14) (349 / 11) (353 / 7)

2. keẕalik (238 / 10) (349 / 11)

3. keẕalik gāhdan muḫaffef vaḳt maʿnāsına (231 / 1)

4. gāhdan muḫaffef vaḳt maʿnāsınadır (351 / 10)

5. bu daḫi vaḳt maʿnāsınadır (206 / 9-10)

6. gāhdan muḫaffef vaḳt (206 / 9) (250 / 7)

7. keẕalik vaḳt maʿnāsınadır (250 / 7)

gehī: aḥyānen (197 / 2)

gerd: **1.** ġubār ve toz (282 / 10) (345 / 5)

2. toz (326 / 13)

	3. kāf-ı Fārsiyeniñ fetḥiyle ġubār ve toz (250 / 18-19)
gerdan:	ʿunḳ ve boyun (273 / 7-8)
gerden:	1. boyun ve ʿunḳ ve cīd (205 / 13)
	2. boyun ve ʿunḳ (227 / 6-7)
gerdihā:	dönmekler ve ṭolanmaḳlar (354 / 6-7)
gerdūn:	felek (246 / 5)
germ:	ḥarāretli ve ḳızġın (233 / 11)
geşte:	**1.** olmuş (183 / 14) (343 / 1) (345 / 20) (362 / 15-16)
	2. eylemiş (273 / 19)
gevher:	cevher (235 / 14) (314 / 7)
gevher-bār:	vaṣf-ı terkībī cevher yaġdırıcı (275 / 1)
ġılāf:	ḳın ġımd daḫi dirler (252 / 4)
ġıybet:	kimseyi ardından söylemek (322 / 14)
gīl:	çāmur ve balçıḳ (271 / 20)
gile:	şikāyet (246 / 17)
gird-bād:	**1.** ḳaṣırġa didikleri rūzigār ki yerden tozları ḳaldırup minār̄e gibi hevāya çıḳarır (316 / 14-15)
	2. ḳaṣırġa tünd-bād daḫi dirler ʿArabīde zevabiʿa ile mürādifdir (236 / 18)

girībān: yaḳa (287 / 7) (315 / 16-17)

giriftār: mübtelā ve ṭutulmuş (240 / 15) (274 / 19)

girifte: ṭutmuş (332 / 11)

girih: dügüm (324 / 13)

girih-bend: vaṣf-ı terkībī dügüm baġlayıcı ki ehl-i efsūn dimekdir (339 / 3-4)

giryān: aġlayıcı (271 / 18) (315 / 5-6) (320 / 14) (357 / 21)

girye: **1.** aġlamaḳ (329 / 19)

2. bükā ve aġlamaḳ (204 / 19)

girye-künān: vaṣf-ı terkībīdir aġlamaḳ eyleyici (288 / 12-13)

gīsū: ṣaç bölügi (273 / 7) (365 / 19)

ġonca: henüz açılmamış gül (190 / 11) (202 / 2-3) (338 / 7)

ġubār: **1.** bu daḫi toz maʿnāsınadır bu ṣūretde gerdiñ ʿaṭf-ı tefsiri olur (326 / 13-14)

2. pāre-i zerddir ki ṭāʾife-i Yehud diyār-ı ʿAcemde sāʾir nāsdan imtiyāz içün dūş-ı cāmelerine dikerler ve ʿArabīde yapraḳ maʿnāsınadır (194 / 17-19)

3. toz (360 / 21) (363 / 2)

4. toz Fārsīde kaf-ı ʿAcem ile gerd dirler (220 / 11)

ġulām: ʿabd ve köle (299 / 19) (366 / 8)

ġuṣṣa: endūh (316 / 3-4)

güftār: söz düzmek naẓm-ı kelām maʿnāsına (306 / 4)

güftügū: ḳīl u ḳāl (349 / 3)

güher: cevher (314 / 8)

gül: **1.** maʿrūf çiçekdir (242 / 18-19) (244 / 12) (277 / 12) (289 / 11) (338 / 7) (358 / 20) (364 / 7)

2. maʿrūf çiçekdir ʿArabīde vavıñ fetḥiyle verd dirler (184 / 8-9)

gülgūn: gül renkli (340 / 21)

gül-ʿiẕār: gül yañaġlı (358 / 1)

gülnār: kirās didikleri mīve (228 / 21)

gül-ruḫ: gül yañaḳlı (277 / 10-11)

gülşen: **1.** güllük gülistān ve gülzār daḫi dirler (358 / 19-20)

2. gül maḥalli gülistān ve gülzār daḫi dirler (305 / 12-13)

3. gül baġçesi (331 / 7)

gülū: boġāz (329 / 19)

gülzār: **1.** gül maḥalli ki gülistān daḫi gülşen dirler (277 / 12)

2. güllük ki gülistān daḫi gülşen dirler (202 / 3)

3. gülşen ve gülistān ki güllük maḥalli dimekdir (296 / 13)

gümān: ẓan (257 / 9)

günah: ẕenb ü cürm (207 / 2) (216 / 10) (288 / 3) (337 / 7)

güẕāf: kiẕb ve dürūġ (253 / 18)

gūne: **1.** levn ve renk (233 / 1)

2. nevʿ ve dürlü (326 / 3)

gūş: **1.** ḳulaḳ (218 / 15)

2. dinlemek (360 / 9)

H

ḫᵛāb: **1.** nevm ve uyḳu (183 / 12-13)

2. uyḳu ve rüʾyā (281 / 4)

ḥabāb: ṣuyuñ yüzünde ḥādis̱ olan ḳabarcıḳlara dinür ki yaġmur yaġdıḳda vāḳiʿ olur (245 / 5-6)

ḥabbe: dāne (237 / 13)

ḥabīb: dost (182 / 10)

ḫacālet: ḥayā itmek ve utanmaḳ (282 / 2)

ḫacil: maḥcūb (270 / 1)

ḥāʾil: ḥaciz ve māniʿ (353 / 18)

ḫāk: **1.** türāb ve ṭopraḳ (208 / 1) (312 / 19-20) (322 / 5-6) (325 / 12) (327 / 11-12) (341 / 10) (354 / 4) (357 / 1)

2. ṭopraḳ (248 / 9) (286 / 19) (362 / 15)

3. türāb (313 / 19)

ḥaḳ: s̱ābit ve muḥaḳḳaḳ (259 / 4)

ḥaḳ-bīn: vaṣf-ı terkībī ḥaḳḳı görici dimekdir (259 / 1)

ḥakk: ḳazımaḳ (243 / 20)

ḫāksār: toza ve ṭopraġa bulaşmış yaʿnī ẕelīl ve ḥaḳīr (360 / 1)

ḥāl: 1. insana muḫtaṣṣ olan heyʾet ve keyfiyyete dinür (263 / 9-10) (266 / 14-15) (277 / 20)

2. ben (230 / 20) (242 / 16-17) (313 / 7) (335 / 21) (336 / 16)

3. insana muḫtaṣṣ olan heyʾet ve keyfiyyete ıṭlāḳ olunur (217 / 19-20) (352 / 7)

4. insana maḫṣūṣ olan heyʾet ve keyfiyyete dinür (266 / 3) (321 / 1-2)

5. maʿlūm (272 / 11)

6. insana maḫṣūṣ heyʾet ve keyfiyyete dinür (303 / 21-304 / 1)

ḫalāṣ: 1. rehā ve ḳurtulmaḳ (216 / 1)

2. rehā bulmaḳ ve ḳurtulmaḳ (212 / 14)

3. ḳurtulmaḳ (235 / 4-5)

4. rehāyī ve ḳurtulmaḳ (261 / 9)

ḥālet:	**1.** insana muḫtaṣṣ olan heyʾet ve keyfiyyete dinür (359 / 19-20) (237 / 1)
	2. insanıñ māhūʿaleyhi oldıġı nesneye dinür (218 / 2) (237 / 10)
ḫalḳ:	maḫlūḳ (253 / 17) (319 / 21) (337 / 5)
ḥalḳa:	maʿrūf (269 / 12)
ḫam:	**1.** muʿavvec ve igri (295 / 21)
	2. bu daḫi büklüm maʿnāsınadır bu ṣūretde pīçiñ ʿatf-ı tefsīridir (231 / 9-10)
hāmūn:	deşt ve ṣaḥrā ve ṭaġ arasında vāḳiʿ olan düz yer maʿnāsınadır (236 / 19-20)
ḫancer:	**1.** maʿrūf āletdir (183 / 20)
	2. maʿrūf bir ālet-i cāriḥadır (350 / 6)
ḫandān:	gülüci (202 / 5)
ḫāne:	**1.** dār ve ev (279 / 5)
	2. ev ve dār (332 / 9)
ḫanḳah:	tekye (287 / 5-6)
ḫār:	**1.** tiken (277 / 11) (359 / 1)
	2. şevk ve tiken (305 / 14)
ḫarāb:	vīrān (290 / 4)
ḥarf:	kelime (196 / 10-11) (292 / 19) (293 / 9)

ḫargeh: aṣlı ḳara eve dirler ʿAraban ve Ekrād begleri ve müteʿayyinleri olanlar ḳurarlar ve Türkmeniñ keçeden evlerine dirler mürūr-ı eyyām ile mülūkuñ ve vüzerānıñ otāḳlarına ism oldı (337 / 14-16)

ḫārḫār: daġdaġa-i ḫāṭır ve elem-i dil ve ḫelecān-ı ḳalb (225 / 6-7)

ḫᵛārī: ẕıllet ve ḥaḳāret (238 / 19-20)

ḥarīf: bir ādemiñ hem-kār ve hem-ṣanʿatına dinür burada bāde muṣāḥibi dimekdir (221 / 14-15)

ḥarīm: ḥarem (275 / 7)

ḫāṣ: ḫāliṣ ve ṣāfī (237 / 14)

ḥaseb: ṣāymaḳ taʿdād maʿnāsına (272 / 11)

ḥāṣıl: 1. bāḳī ve s̱ābit (222 / 19)

2. fāʾide (354 / 7)

ḥaṣır-bāf: vaṣf-ı terkībī ḥaṣır ṭoḳuyıcı ḥaṣır maʿrūfdur ki Fārsīde būriyā dirler (254 / 7-8)

ḫaṣm: düşman (234 / 16) (301 / 18)

ḥasret: 1. fevt olmuş nesneye dirīġ ve teʾessüf eylemek maʿnāsına (325 / 14-15)

2. fevt olmuş nesneye kemāl-i arzudan dırīġ ve teʾessüf eylemek (270 / 10-11) (287 / 14-15)

3. fevt olmuş nesneye teʾessüf itmek (336 / 17-18)

4. fevt olmuş nesneye kemāl-i ārzūdan dirīġ ve teʾessüf eylemek maʿnāsınadır (187 / 1-2)

5. fevt olmuş nesneye dirīġ ve teʾessüf eylemek (332 / 10-11)

6. fevt olmuş nesneye dirīġ ve teʾessüf eylemek ḥasret-engīz vaṣf-ı terkībī olaraḳ ḥasret ḳoparıcı maʿnāsınadır (220 / 8-10)

ḫasta: marīż ve bīmār (266 / 4) (284 / 18)

ḫāste: ḳalḳmış (360 / 20-21)

ḥasūd: ḥased idici yaʿnī ġayrıñ yedinde olan niʿmetiñ zevālini isteyici (254 / 15-16)

ḥaşr: bir cemāʿati maḳarr ve meʾvālarından nefīr üzere izʿāc ve iḫrāc eylemek maʿnāsınadır (340 / 19-20)

ḫaṭ: **1.** henüz görünmüş ṣaḳāla ve tāze bitmiş bıyıġa dirler (205 / 12) (226 / 13)

2. henüz görünmüş ṣaḳāl ve tāze bıyıġa dinür (242 / 19)

3. henüz görünmüş ṣaḳāl (206 / 19) (243 / 17-18)

4. henüz belürmüş ṣaḳāl ki lisānımızda ayva tüyi taʿbīr iderler (230 / 20-21)

5. henüz görünmüş ṣaḳal ve tāze bıyıḳ (330 / 18) (335 / 21)

6. yazı ve çizgi (318 / 20-21)

7. henüz görünmüş ṣaḳal ve tāze bitmiş bıyıġa dirler (193 / 14-15) (258 / 11-12)

8. henüz görünmüş ṣaḳāl ve yeñi bitmiş bıyıġa dirler (234 / 6-7)

9. m (244 / 12)

10. yazı (309 / 12) (344 / 8)

ḫaṭā: yanılmış (243 / 20)

ḫāṭır: **1.** insanıñ derūnunda lāyıḥ olup cevelān iden şeyʾe dinür vesvese ve fikr ve tedbīr gibi hācis maʿnāsına (211 / 18-19)

2. insanıñ derūnuna lāyıḥ olup cevelān iden şeyʾe dinür bu ṣūretde ḫulḳıñ maḥall-i ḫuṭūr olan ḳalbe ḫāṭır-ı ıṭlāḳı mecāza maḥmūl olur (341 / 21– 342 / 1)

3. vesvese ve tedbīr ve reʾy ve fikr-i hācis maʿnāsına (322 / 16-17)

ḫavāṣ: ḫāṣṣa (235 / 6)

ḫayāl: **1.** ḳuvve-i müteḫayyilede mürtesem olan tims̱āl (272 / 18-19)

2. insanıñ müteḫayyilesinde mürtesem ve müteşebbih olan ṣavt ve tims̱āle dinür (270 / 1-2)

3. ḳuvve-i müteḫayyilede mürtesem olan (8) ṣūret ve tims̱āle dinür (295 / 7-8) (348 / 7-8)

ḥayf: 1. teʾessüf ve yazıḳ (232 / 10) (263 / 1) (281 / 3)

2. yazıḳ (341 / 20)

ḫayl: 1. at sürüsüne dinür cemāʿat-ı efrās maʿnāsına burada mutḷaḳa cemāʿat maḳṣūddur (269 / 3-4)

2. ʿasker ve ḥaşem ve tevābiʿ ve cemʿiyyet ve ḫiẕmetkār maʿnālarınadır (198 / 9-10)

ḫayme: çadır (188 / 15) (315 / 14)

ḥayrān: şaşḳın (201 / 11)

ḥayret: ifrāt-ı ʿaşḳ ʿaḳl ve ʿilme ġālib olup ʿaḳlı tünd ve kalīl ve ʿilmi bī-dāniş ve ẕelīl ḳılar ve māniʿ-i fikret ve fıṭnat olur nite ki ṣaḥābe-i kirām farṭ-ı ḥayretden Ḳurʾān-ı Kerīmi ḥıfẓ itmege ḳādir olamaz idiler birisi rubʿ-ı Ḳurʾānı ḥıfẓ ider ise fülān kimse bizim içimizde celīl oldı söyler idiler (263 / 12-16)

ḥaẕer: 1. iḥtirāz (321 / 15)

2. ṣaḳınmaḳ (227 / 4) (280 / 4)

ḥ.   kün: iḥtirāz eyle ve ṣaḳın (256 / 19)

helāk: 1. vefāt itmek (278 / 2) (284 / 17) (286 / 9)

2. ölmek (261 / 1-2)

hem: **1.** daḫi (186 / 21) (197 / 3) (212 / 14) (224 / 7) (238 / 11) (243 / 9-10) (250 / 11) (274 / 21) (275 / 10) (283 / 19) (284 / 10, 19) (330 / 11) (332 / 9) (356 / 9) (358 / 10) (360 / 7) (361 / 17) (364 / 8) (365 / 12)

2. bile maʿnāsına ki ʿArabī̇de maʿ ile edā olunur (213 / 2)

3. bile ve beraber ʿArabī̇de maʿ gibi (228 / 10)

4. bile ve beraber (283 / 9) (364 / 8)

hemçünān: öyle (271 / 10)

hem-dem: muṣāḥib (261 / 19)

heme: cemiʿān (222 / 7) (231 / 9) (316 / 12) (343 / 19) (364 / 15)

hemī̇şe: dāʾimā (200 / 4)

hemm: ġam ve ġuṣṣa (349 / 4)

hem-pī̇şe: bir ṣanʿatlı (228 / 10)

hem-reh: **1.** yoldaş (209 / 14)

2. refī̇ḳ ve yoldāş (261 / 20)

hergiz: hī̇ç bir vaḳtde (210 / 20) (213 / 6, 17) (279 / 4) (280 / 13) (281 / 3-4) (287 / 6)

herze: ṣaçma (354 / 6)

hestī̇: **1.** variyyet (316 / 13)

2. vücūd ve vāriyyet (189 / 5)

3. vāriyyet ve vücūd (241 / 5)

hevā: ʿaşḳ ve muḥabbet (238 / 18)

hezār: biñ (199 / 4) (211 / 6) (284 / 8-9)

ḫıred: ʿaḳl (210 / 4)

ḥırmān: 1. meʾyūs olmaḳ (270 / 20)

2. maḥrūmluḳ ve meʾyūsluḳ (315 / 17)

ḫışm: ġażab (197 / 2) (308 / 5)

hicr: 1. bir kimseden ülfet ve ṣoḥbeti ḳaṭʿ eylemek (288 / 13-14)

2. hicr bir kimseden ṣoḥbet ve ülfeti ḳaṭʿ itmek (317 / 12)

3. ayrılıḳ (189 / 19) (194 / 6) (347 / 15)

4. bir ādemden dostluġı ve ülfeti ḳaṭʿ itmek (230 / 18-19)

5. bir ādemden dostlıġı ve ülfeti ḳaṭʿ eylemek (214 / 8) (225 / 7)

hicrān: ayrılıḳ (232 / 12) (235 / 5) (247 / 10) (286 / 8) (297 / 20-21) (338 / 7-8)

hīç: 1. maʿdūm-ı muṭlaḳ ve endek maʿnāsına (266 / 13)

2. maʿdūm ve endek (186 / 20) (210 / 4) (257 / 8)

ḫilāl: maʿrūf ki dişler arasında ḳalān ḥurdeleri anıñla alurlar (273 / 20)

ḥimāyet: ḥıfẓ eylemek ve ḳorımaḳ (223 / 16)

himmet: ḳaṣd ve irāde (299 / 19)

ḫᵛīş: kendi (217 / 21) (219 / 21) (233 / 14-15) (272 / 8) (330 / 20-21)

ḫod: **1.** kendi (228 / 11) (229 / 19) (232 / 14) (238 / 20) (249 / 6) (250 / 20) (266 / 2) (276 / 6) (278 / 1) (282 / 11) (283 / 19) (310 / 8) (312 / 8-9) (314 / 7) (341 / 18-19) (346 / 6, 18) (355 / 20) (359 / 20)

2. taḥsīn-i lafẓ içündür (292 / 17-18) (327 / 2)

3. kendi yāḫūd taḥsīn-i lafẓ içündür (353 / 15)

4. taḥsīn-i lafẓ içün (351 / 1)

ḫ. -nümā: vaṣf-ı terkībī kendini gösterici mütekebbir ve mürāyī dimekdir (352 / 19-20)

ḫᵛor: ẕelīl (365 / 4-5)

ḫᵛorī: lāʾiḳ (366 / 7)

ḫoş: **1.** eyü ve laṭīf (199 / 16)

2. güzel ve laṭīf (357 / 18)

3. güzel (195 / 19) (333 / 3)

4. güzellik (181 / 9)

ḫoşnūd: rāżı (246 / 6-7)

ḫoy-kerde: terlemiş (183 / 13)

Hū: esmā-i ḥüsnā-yı İlāhiyedendir (324 / 16)

ḫūb: güzel (243 / 17) (333 / 1) (362 / 15)

ḥubāb: ḥanıñ żammıyla Benū Selīm ḳabilesinden bir cemāʿat adıdır (315 / 13)

ḥubb: sevmek (224 / 8)

ḫūbī: güzellik (360 / 16)

Ḫudā: esmā-i ḥüsnā-yı İlāhiyedendir ṣāḥib ve mālik maʿnāsına (285 / 4-5)

ḫumār: bādeniñ neşʾe ve keyfiyyeti geçdikden ṣoñra ʿārıż olan ḫamyāzeye ve s̱ıḳlet ve ser-girānlıġa dinür (180 / 19-21)

ḫūn: **1.** ḳan (186 / 8) (249 / 20) (287 / 16) (301 / 5) (325 / 3) (327 / 21) (329 / 15-16) (337 / 18) (338 / 8) (341 / 1) (351 / 1)

2. dem ve ḳan (185 / 8) (190 / 12) (195 / 20) (228 / 18) (235 / 3) (269 / 21) (274 / 21) (293 / 19) (299 / 4) (308 / 15)

ḫ. -bahā: ḳan bahası (342 / 9)

ḫ. -bār: ḳān yaġdırıcı (267 / 2-3)

ḫ. -rīz: **1.** vaṣf-ı terkībī ḳan döküci (280 / 1-2)

	2. vaṣf-ı terkībī ḳan döküci maʿnāsına (323 / 12)
ḫūnīn:	ḳana mensūb (195 / 21-196 / 1)
ḥūr:	siyāh çeşm maḥbūba dinür (290 / 13-14)
ḫūr:	maşrıḳ cānibi (362 / 6)
ḫursend:	ḳāniʿ (333 / 12)
ḫūrşīd:	**1.** güneş (242 / 17-18) (334 / 21) (345 / 6) (360 / 20)
	2. şems ve güneş (223 / 7)
	3. āfitāb ve güneş (297 / 2-3)
ḫurūş:	feryād ve zārī (265 / 5)
ḫusrev:	şehriyār (299 / 20)
ḫusūf:	ay ṭutulmaḳ (343 / 1)
ḫuşk:	ḳurı (287 / 15)
huşyār:	ayıḳ (293 / 5) (321 / 14)
ḫūy:	**1.** ḫulḳ (230 / 8) (279 / 3) (330 / 21)
	2. ḫulḳ ve şīme (247 / 8)
ḥüsn:	güzellik (233 / 3) (257 / 20) (334 / 12) (344 / 7)
hüveydā:	āşikār (343 / 2)

I

ʿıyd:	bayram (311 / 20)

İ

iḫlāṣ: ṣāfī ve ḫāliṣ olmaḳ maġşūş ve mütekedder olmamaḳdan ʿibāretdir (236 / 9-10)

iḫtiyār: intiḫāb (347 / 16) (359 / 11)

iḳrār: bir ḥaḳḳı iʿtirāf eylemek (227 / 21)

īmān: **1.** Cenāb-ı Ḫudānıñ vaḥdāniyyetini ve Ḥażret-i Peyġamberiñ nübüvvetini ḳalb ile taṣdīk ve lisān ile iḳrār (200 / 16-17)

2. Cenāb-ı Ḥaḳḳıñ vaḥdāniyyetini ve Ḥażret-i Peyġamberiñ nübüvvetini ḳalb ile taṣdīḳ ve lisān ile iḳrār itmekden ʿibāretdir (319 / 13-14)

imlā: ẓahr-ı ḳalıbdan yazmaġa dirler (344 / 9)

imrūz: bu gün (219 / 14) (323 / 4)

imşeb: bu gice (203 / 20) (269 / 11)

īn: **1.** bu (181 / 19) (192 / 6) (194 / 8) (201 / 10) (203 / 9, 21) (216 / 2) (220 / 18) (221 / 16) (222 / 6) (224 / 7) (231 / 9) (243 / 10) (250 / 21) (261 / 21) (263 / 2) (266 / 4) (277 / 21) (283 / 2) (289 / 15) (295 / 6) (297 / 21) (300 / 8) (305 / 10) (318 / 10) (333 / 12) (349 / 3, 20) (350 / 20) (352 / 10) (358 / 10)

2. ism-i işāret hemze dala munḳalib olmuş (212 / 10-11)

	3. ism-i işāret-i ḳarībe mevżūʿ (207 / 2)
īnçünīn:	bunun gibi (202 / 15) (232 / 4)
infiʿāl:	teʾes̱s̱ür ve iġbirār (184 / 21-185 / 1)
inkār:	bilmemek cehl maʿnāsına (227 / 20-21)
inṣāf:	ʿadālet (365 / 2)
intiḫāb:	iḫtiyār (344 / 5)
īs̱ār:	iḫtiyār eylemek (274 / 7-8)
işāret:	īmā (323 / 16)
ʿişret:	ḫılṭat ve ülfet (305 / 13)
ʿişve:	cilve (325 / 2)
ʿitāb:	**1.** serzeniş ve tevbīḥ (320 / 1)
	2. tevbīḫ ve serzeniş (197 / 2)
iʿtibār:	**1.** ḳadr ü ḳıymet (311 / 9)
	2. ḳadr ve ḥürmet (357 / 11)
ʿivaż:	bedel ve ḫelef (240 / 5) (242 / 9)
ʿizzet:	bir ādem şerīf ve ʿālī-ḳadr ve ẕī-ḳudret olmaḳ ve bir nesne bulunmaz derecesinde ḳalīl ve nādīr olmaḳ (330 / 9-11)

J

jende-pūş:	vaṣf-ı terkībī yamalı giyici (236 / 21)

jengār: lāciverdī boya (226 / 14)

K

ḳābil: ḳabūl idici (354 / 17)

ḳad: ḳāmet ve boy (277 / 10) (313 / 17) (315 / 7) (354 / 5)

ḳadem: ayaḳ (214 / 5) (268 / 12) (350 / 15)

ḳadeḥ: piyāle ve peymāne (182 / 21)

ḳadr: **1.** miḳdār ve meblaġ (233 / 14) (270 / 18) (297 / 21) (347 / 6-7)

2. miḳdār ve meblaġ ve tāb u ṭāḳat maʿnāsınadır (222 / 6-7)

ḳāfir: cefākār (285 / 4)

ḳahr: bir kimseye ġalebe eylemek maʿnāsınadır ki bi-ṭarīḳü't-tez̠līl aḫẕ eylemekden ʿibāretdir (192 / 7-8) (201 / 19-20)

ḳāl: **söz** (352 / 10)

ḳalem: ḳamış (197 / 12)

ḳāniʿ: **1.** ḳısmetine rāżı ve ḫursend olan ādeme dinür (245 / 17-18)

2. rāżı ve ḫursend (248 / 1)

ḳarār: sükūn ve ārām (219 / 13-14) (356 / 9)

ḳarīn: yār ve muṣāḥib ve hem-dem (233 / 15-16)

ḳatl: **1.** öldürmek (233 / 2) (354 / 17)

2. cesed-i ḥayvāndan izāle-i rūḥ eylemek maʿnāsına (204 / 21-205 / 1)

ḳavġā: mücādele ve hengāme (250 / 21)

ḳavs: yāy (338 / 14)

kāfir: **1.** cefākār (200 / 14) (285 / 4)

2. sātir (268 / 3)

3. bir nesneniñ üzerini örtüci ve setr eyleyici maʿnāsına (202 / 16-17)

4. ehl-i küfr (319 / 11)

kākül: **1.** perçem (318 / 11) (324 / 14) (355 / 2)

2. zülf ve perçem (264 / 14) (335 / 9)

kāmkār: devlet ve ʿizzet ve rütbet ṣāḥibi (360 / 10)

kār: **1.** iş ve ʿamel (226 / 16)

2. ʿamel ve iş (247 / 7) (250 / 19-20) (254 / 5) (362 / 21)

3. iş (209 / 3-4) (290 / 5)

kārger: müʾeṯṯir (261 / 1)

kāş: kāşki (284 / 6) (330 / 11)

kāşāne: ḳış evi şāhnişīnli ḫāne ve cāy-ı ṣoḥbet ve ʿişret ve ḫāne-i muḫtaṣar maʿnāsınadır (332 / 12-13)

kec: muʿavvec ve igri (207 / 12) (278 / 14-5) (324 / 12)

kef: **1.** avuç (198 / 13) (203 / 5)

2. aya (248 / 9) (294 / 17)

3. el ayası (359 / 10)

kefen: cenāzeye ṣardıḳları şey (224 / 20)

keh: ṣamān (327 / 20)

kehkeşān: āsumānda uzun bulud gibi gice görinür bir nesnedir aña dirler rāh-ı ḥāciyān daḫi dinilür aṣlında bulud degildir be-ġāyet ḫurde kevkeblerdir biri birine ḳarīb olmaḳla öyle görinür anıñ daḫi devri var lākin degirmen gibi döner lisān-ı Türkīde ṣaman uġrısı daḫi dirler (328 / 1-4)

kem: **1.** noḳṣān (195 / 11) (349 / 13) (351 / 20)

2. noḳṣān ve eksik (292 / 3)

3. noḳṣān hīçden kināyedir (361 / 16)

kemāl: bir şeyʾiñ eczāsınıñ yerlü yerinde kifāyet ve tamāmına dinür (344 / 6-7)

kemān: yāy (249 / 21) (354 / 14)

kemer-beste: ḳuşāḳ baġlamış yaʿnī ḥāżır olmuş (337 / 20)

kemīn: puṣu (232 / 14)

kenār: ṭaraf ve uç (359 / 2)

kerde: eylemiş (207 / 12-13) (249 / 7) (257 / 21)

kerden: **1.** eylemek (336 / 7)

2. olmaḳ (359 / 9)

kerem: **1.** ʿizzet ve nefāset ve şeref (348 / 16) (365 / 2)

2. nefāset ve ʿizzet ve şeref (209 / 5) (216 / 11) (270 / 9) (328 / 17-18) (333 / 20-21)

k. -ālūd: vaṣf-ı terkībī kerem bulaşıcı dimekdir kerem nefāset ve ʿizzet ve şeref maʿnāsınadır (193 / 3-4)

kes: kimse (208 / 11) (210 / 18) (220 / 1) (233 / 15) (262 / 1, 11) (266 / 13-14) (283 / 17) (303 / 21) (318 / 1) (333 / 13) (358 / 19)

kesān: kesiñ cemʿi kimse (317 / 3)

kesī: bir kimse (309 / 3)

keşīde: **1.** çekmiş (305 / 2) (315 / 16)

2. çekilmiş (276 / 17)

kevkeb: necm ve aḫter (203 / 18)

kevn: bir nesneniñ ḥudūs̱ ve vuḳūʿundan ʿibāretdir dünyā ḥādis̱ oldıġından kevn dirler (221 / 17-18)

kevneyn: dāreyn yaʿnī dünyā ve āḫiret (339 / 14)

key: ḳaçan (197 / 10) (243 / 21) (351 / 1)

ḳıṣṣa:	ḥikāye (260 / 9)
ḳıyām:	ḳalḳmaḳ (189 / 7)
kīn:	gizlü ġażab (232 / 3, 11) (254 / 16)
kīne-cū:	vaṣf-ı terkībīdir ġażab isteyici (291 / 6)
ḳīr:	zift yaʿnī ḳara saḳız (186 / 10)
kitāb:	maʿlūm (185 / 11)
kol:	bügri (289 / 17)
kūçe:	bāzār başı (270 / 20) (276 / 9)
kūh:	cebel ve ṭaġ (331 / 7)
ḳulzüm:	Mıṣr ile Mekke beyninde cebel-i Ṭūra ḳarīb Süveyş deñizi didikleridir ve baḥr-ı merḳūmda Firʿavn maʿa-cünūdihi ġarḳ olundı (235 / 16-18)
kūr:	aʿma (278 / 13)
kūşe:	**1.** maʿrūf künc ve peyġūle daḫi dirler ʿArabīde zāviye ile mürādifdir (323 / 17)
	2. peygūle (359 / 2)
kūy:	maḥalle (191 / 8) (197 / 10) (207 / 10-11) (208 / 1) (224 / 6) (255 / 18) (260 / 13) (275 / 17) (277 / 1) (282 / 11) (296 / 15) (312 / 21) (350 / 13) (352 / 9, 19) (364 / 16)
kücā:	ḳande (223 / 5) (309 / 12) (317 / 5)

küdām: ḳanġı (317 / 4) (339 / 4)

küfr: 1. īmānıñ żıddıdır ki vaḥdāniyyeti yāḫūd nübüvvet ve şerīʿati inkār eylemekden ʿibāretdir (251 / 20-21)

2. bir nesneyi setr eylemek maʿnāsınadır (227 / 4)

kühl: sürme (301 / 6)

küleh: külāh (207 / 13)

künc: kūşe (359 / 8)

künūn: şimdi (277 / 11) (308 / 5)

küşte: 1. maḳtūl (195 / 19)

2. ḳatl olunmuş (337 / 6)

küşten: ḳatl itmek (320 / 2) (325 / 2) (347 / 15-16)

L

lāciverd: maʿrūf (190 / 1)

lāf: 1. ögünmek ve bī-aṣl daʿvā-yı tefāḫür eylemek maʿnāsına (253 / 5-6)

2. ögünmek ve daʿvā-yı tefāḫür eylemek (259 / 13)

laḥẓa: 1. bir nesneye göz ḳuyruġıyla baḳmaḳ maʿnāsına (210 / 16-17)

2. bir nesneye göz ḳuyruġuyla baḳmaḳ (212 / 1-2)

3. göz ḳuyruġuyla baḳmaḳ (233 / 1)

laʿl: **1.** bir cevherdir ki Bedaḫşānda olur maḥbūbuñ dudağından müsteʿārdır (329 / 17-18)

2. maʿrūf ḳıymetlü bir cevherdir aʿlāsı Bedaḫşān ṭağlarında ḥāṣıl olandır şuʿarā leb-i maḥbūbı aña teşbīh iderler (305 / 21-306 / 2)

lāle: **1.** çiçek-i maʿrūfdur envāʿı var (340 / 21)

2. maʿrūf çiçekdir envāʿ ve elvānı olur aṣlı ḳırmızı olmaḳ ile lāle tesmiye olunmuşdur zīrā sürḫ renge lāle dirler ammā meşhūrı lāle-i dāġdārdır ki şuʿarā ḳalbe teşbīhen istiʿmāl iderler içi siyāh olur lāle yedi nevʿdir 1 lāle-i kūhī 2 lāle-i ṣaḥrāyī 3 lāle-i şaḳāyıkī 4 lāle-i dü-rū 5 lāle-i dil-sūz 6 lāle-i dil-suḫte 7 lāle-i ḫaṭāyī (190 / 13-18)

3. maʿrūf çiçekdir Rumda meşhūr olan on dört dürlüdür 1 ḳırmızı 2 ṣarı 3 beyāż 4 erġuvānī 5 yeşīl 6 pervāzī 7 ebrūyī 8 monlā çelebi 9 ḳırlanġıc 10 flāndıra 11 çelebi cüce 12 memik-zāde 13 lale-i keffe 14 lale-i bardaḳ bunlardan māʿadā daḫi çoḳ nevʿi vardır (289 / 11-15)

laṭīf: mülāyim (319 / 20-21)

lāyıḳ: sezā (267 / 5) (273 / 17) (274 / 7)

leb: **1.** kenār (315 / 14)

2. dudaḳ (182 / 10) (186 / 10-11) (200 / 3) (313 / 7) (342 / 10)

leşker: ʿasker (251 / 9) (298 / 18) (302 / 11)

levḥ: 1. yaṣṣı ṣaḥīfeye dinür (190 / 1)

2. yaṣṣı ṣaḥīfe (196 / 12)

leyl: gice (365 / 20)

libās: cāme (195 / 20)

līk: lākin (259 / 14)

liḳā: bir ādeme ḳarşu rāst gelüp ḳavuşup görmek maʿnāsınadır burada maḥbūbuñ vechi ḳaṣd olunmuşdur (290 / 14-16)

livā: sancaḳ (299 / 20)

luṭf: 1. rıfḳ u nevāziş ve mülāyemet (192 / 10) (197 / 3)

2. rıfḳ ve mülāyemet (357 / 10) (365 / 4)

M

māh: 1. ḳamer ve ay (206 / 5-6) (290 / 6) (291 / 3) (307 / 16) (360 / 16) (362 / 5)

2. şehr (307 / 18)

3. ay (258 / 21) (304 / 9) (318 / 21) (335 / 11)

4. ḳamer (361 / 16-17)

m. -rūy: ay yüzli (362 / 14)

maḥbūb: güzel (221 / 14)

maḥfil: cemʿiyyetgāha dinür (225 / 16)

maḥrūm: meʾyūs (275 / 7)

maḥv: **1.** bir nesneniñ es̱erini izāle eylemek maʿnāsınadır ki bütün bütün nā-bedīd eylemekden ʿibāretdir (201 / 7-8)

2. bir nesneniñ es̱erini izāle eylemek (295 / 6)

māʾil: raġbet idici (271 / 11)

maḳām: mekān (266 / 14) (332 / 11)

maʿmūrī: ābādī (353 / 9)

maʿnā: **1.** kelime ve kelāmıñ medlūl ve mefhūmuna dinür ki mutażammın olduḳları emr-i maḳṣūddur (259 / 2-3)

2. maḳṣūd (237 / 13) (258 / 10)

mānde: ḳalmış (263 / 12)

manṭıḳ: meʿāni fehm olunur ḥurūf ve eṣvāt ile söz söylemek (259 / 15-16)

maṣāf: ceng (251 / 12)

maşrıḳ: güneşiñ ṭulūʿ itdigi maḥall (311 / 11)

māt: şāhıñ ṭutulup ḳalmasından ʿibāretdir (302 / 16)

mātem: yeʾs Fārsīde şīven daḫi dirler (226 / 3)

maṭlaʿ: ġazeliñ birinci beytine nite ki ṣoñ beytine maḳṭaʿ dirler (344 / 7-8)

māverāʾ: arḳa (301 / 3)

māverāʾü'n-nehr: Ceyḥun ırmaġınıñ öte cānibine dirler (301 / 3-4)

meʿāni: maʿnānıñ cemʿi maḳṣūd (259 / 13-14)

meʿāni: maʿnānıñ cemʿi maḳṣūd (259 / 13-14)

mecāz: ḥaḳīḳat muḳābilidir ki mevżūʿ olmayan maʿnāda bir ʿalāḳa ve münāsebet sebebi ile istiʿmāl olunan kelimeden ʿibāretdir (219 / 3-5)

mecnūn: dīvāne (197 / 20)

meger: **1.** şāyed (273 / 17) (293 / 9) (313 / 7) (363 / 2)

2. edāt-ı istis̱nādır ʿArabīde illā maʿnāsına ve gāhī şāyed maʿnāsına da istiʿmāl olunur (262 / 1-2)

3. şāyed ve iḥtimāldir (294 / 8)

4. şāyed ve iḥtimāl (350 / 7-8)

meges: siñek (313 / 10)

meh: **1.** ḳamer ve ay (204 / 20) (212 / 12) (215 / 10) (219 / 21) (223 / 8-9) (242 / 20) (257 / 17) (268 / 3) (278 / 12) (311 / 20) (318 / 10) (321 / 1) (344 / 18)

2. ḳamer ve ay maḥbūbdan müsteʿārdır (248 / 17)

3. ḳamer (236 / 7) (326 / 11) (348 / 16)

4. ay (245 / 16) (247 / 19) (326 / 3) (354 / 6)

5. ḳamer maḥbūbdan müsteʿārdır (297 / 12)

6. ḳamer ve ay ki maḥbūbdan müsteʿārdır (238 / 1)

mekān: mertebe ve menzile ve mevḳiᶜ maᶜnāsınadır (221 / 18)

melāmet: **1.** tāᶜn ve teşnīᶜ (236 / 20-21) (299 / 4) (331 / 20) (337 / 6-7)

2. ṭaᶜn ve teşnīᶜ ve serzeniş (222 / 5)

3. ṭaᶜn ve teşnīᶜ ve tevbīḫ ve serzeniş (245 / 4)

menzil: ḳonāḳ (270 / 12) (353 / 8)

merd: ādem (189 / 9) (253 / 4)

merdüm: **1.** ḫalḳ (211 / 19-20) (352 / 19)

2. ādem ve ḫalḳ (220 / 17)

merg: ölmek (235 / 6)

merḥabā: vüsᶜat ile ola ḥāliñ (213 / 14-15)

merhem: maᶜlūmdur ki yara üzerine važᶜ iderler (325 / 15)

merḳad: ḳabr (310 / 20)

mest: serḫoş (183 / 11) (199 / 7) (341 / 18)

m. -i ḫarāb: geçgin serḫoşa dirler ki yer ile gögi farḳ itmez (293 / 9-10)

mestī: serḫoşluḳ (321 / 15)

meşᶜal: meşᶜale (334 / 20-21)

mey: bāde (180 / 16-17) (181 / 18) (221 / 14) (272 / 6) (287 / 15) (352 / 10)

meydān: Fārsīde ceng ve şarāb ẓarfı maʿnāsınadır ʿArabīde ʿarṣa-i vāsiʿaya dinür (203 / 16-17)

meyḫāne: şarāb evi (181 / 7) (198 / 14)

meyl: raġbet (268 / 4)

mezār: ḳabr (196 / 12)

mıżrāb: tāzene ki anıñla sāz çalarlar (273 / 18)

miḥnet: **1.** zaḥmet (212 / 15) (290 / 3) (315 / 17) (332 / 9)

2. zaḥmet ve meşaḳḳat (250 / 10) (261 / 12)

mihr: **1.** güneş (233 / 13) (238 / 3) (247 / 19) (268 / 4) (326 / 3)

2. merḥamet (211 / 9, 21) (212 / 13) (292 / 17) (303 / 12) (319 / 20)

3. muḥabbet ve şefḳat (248 / 21)

4. şems ve güneş (215 / 10-11) (342 / 21)

miḥrāb: **1.** çardaġa dinür ġurfe ve bālāḫāne maʿnāsına (318 / 19)

2. mescidde imām ṭurdıġı maḳāma dinür (217 / 1-2)

mihribān: merḥametli (248 / 21)

minnet: imtinān (250 / 9)

mīr: beg (362 / 14)

miskīn: faḳīr (272 / 21) (327 / 12) (334 / 9) (337 / 19)

miyān:	vasaṭ ve orta (253 / 15) (358 / 19)
muġ:	1. Mecūsī beçe yavrı muġbeçe Mecūsī yavrusı dimekdir meyḫāneci ḫiẕmetkārı olan çocuḳ maḳṣūddur ki bāde-nūşlara sāḳīliḳ ider (198 / 10-12)
	2. āteş-perest kāfire dirler (352 / 8)
muḥabbet:	1. sevmek (240 / 17)
	2. sevişmek (182 / 9)
muḳīm:	iḳāmet idici (359 / 9)
murād:	maḳṣūd (312 / 10) (318 / 1) (334 / 1) (359 / 8)
muʿteber:	muḥterem (309 / 3)
muṭrib:	çalġıcı (272 / 8)
mübtelā:	giriftār ve dūçār (210 / 20)
müdām:	dāʾimā (184 / 10)
müddeʿī:	düşman (253 / 3)
müheyyā:	ḥāżır (343 / 20)
müjde:	1. tebşīr Fārsīde nüvīd daḫi dirler (198 / 2)
	2. tebşīr (300 / 8)
müje:	kirpik (185 / 21-186 / 1)
mül:	bāde (184 / 9)

mülk: **1.** memleket (214 / 18) (219 / 2) (302 / 17) (303 / 10) (334 / 12) (336 / 1)

2. bir nesneyi istiḳlāl vechi üzere żabṭ eylemege ḳādir olaraḳ ẓafer bulup zīr-i dest-i istīlāya almaḳ maʿnāsına (191 / 9-11)

mümkin: ḳābil (212 / 13)

münāsib: ḳarābet peydā idici (269 / 11)

münfaʿil: müteʾes̱s̱ir (270 / 9)

münīr: żiyā virici (343 / 2)

mürde: meyyit (194 / 7)

mürden: ölmek ve helāk olmaḳ (317 / 15)

müslümān: müʾmin maʿnā-yı lüġavīsi muṭīʿ ve münḳād (200 / 19-20)

müşevveş: şürīde ve muḫteliṭ (336 / 8)

müşk: **1.** mimiñ żammıyle ve şın-ı muʿceme ile Fārsīdir ʿArabīde sin-i mühmele ile misk mürādifidir (243 / 18-19)

2. şın-ı muʿceme ile Fārsīdir ʿArabīsi sin-i mühmele iledir (193 / 15-16)

3. misk (363 / 9)

m. -bār: vaṣf-ı terkībī misk yaġdırıcı (362 / 7)

müşkil: güç (361 / 17)

müşkīn: müşke mensūb (343 / 10-11)

müştāḳ: ʿāşıḳ (218 / 14)

mū: ḳıl (280 / 4) (301 / 17) (342 / 21)

mūy: ḳıl (211 / 7) (231 / 13) (280 / 15) (330 / 12)

N

nāb: ḫāliṣ (287 / 15)

nabż: ṭamar atmaḳ (304 / 3)

nāçārī: çāresizliḳ yaʿnī bi'ż-żarūr (298 / 9-10)

nāfe: göbek miski (363 / 18)

nāgehān: fücʾeten ve añsızın (256 / 12)

naġme: ırlamaḳ maʿnāsınadır ki serābīden mürādifidir (264 / 4-5)

naḳş: bir nesneyi iki yāḫūd birḳaç renkler ile alaca eylemek maʿnāsına (188 / 17-18)

nāle: 1. iñlemek (218 / 3) (272 / 19) (275 / 19)

2. iñlemek ve zārī ḳılmaḳ (222 / 19-20)

3. āh u enin (305 / 3)

4. zārī ve iñlemek (228 / 8)

nām: ism (222 / 7-8) (255 / 21) (292 / 2) (303 / 9) (365 / 18)

namāz:	ṣalāt **(** 217 / 2)
nāme:	mektūb (194 / 16) (199 / 14) (289 / 1)
nāmūs:	ʿār ve ġayret (356 / 10)
naʿra:	āvāz-ı bülend (252 / 11)
narḫ:	tüccār diledigi bahāya etmegi ve laḥmı ve sāʾir meʾkūlātı ṣatmamaḳ içün cānib-i ḥükūmetden fiʾat taḳdīr iderler lisānımızda narḳ taʿbīr olunur (203 / 7-9)
naṣīb:	behre (283 / 20)
naṣūḥ:	tevbe itdigi günāha bir daḫi rücūʿ eylememek maʿnāsınadır (181 / 19-20)
nāz:	**1.** şīve ve cilve (324 / 13) (340 / 3)
	2. şīve ve istiġnā (192 / 9-10) (195 / 9) (196 / 21) (211 / 7) (213 / 15) (280 / 16) (308 / 5) (320 / 1) (338 / 5) (342 / 11) (361 / 8)
	3. cilve ve istiġnā (340 / 12-13)
naẓar:	baḳmaḳ (267 / 5) (270 / 18) (278 / 15) (281 / 2) (290 / 16) (293 / 19) (301 / 20) (306 / 15) (340 / 1)
n. -bāz:	ʿāşıḳ (208 / 17) (338 / 15)
nāzik:	ẓarīf ve ḫoş-ṭabʿ ve mahbūb maʿnāsınadır (342 / 1-2)
nebī:	peyġamber (257 / 18)
nedīde:	görmemiş (345 / 15)

neẖ: 1. tār-ı ibrīşim yaʿnī ipek teli (185 / 20-21)

2. tār-ı ibrişim (186 / 11) (187 / 12)

nehār: gündüz (365 / 20)

nehr: ırmaḳ ve dere (301 / 3)

nemānde: ḳalmamış (186 / 21) (255 / 21)

nemed: keçe (344 / 16)

ner: erkek (252 / 13)

nergis: 1. zerrīn ḳadeḥ didikleri çiçekdir burada cānānıñ gözünden müsteʿārdır (323 / 13-14)

2. zerrīn ḳadeḥ didikleri çiçekdir cānānıñ gözleri teşbīh olunmuşdur (199 / 6)

3. zerrīn ḳadeḥ didikleri çiçekdir ki cānānıñ gözünden müsteʿārdır (281 / 5-6)

nev: yeñi ve cedīd (318 / 21)

nevʿ : dürlü (181 / 19) (207 / 1) (288 / 14) (322 / 13)

nevā: nevā (334 / 10)

nevbet: 1. neḳḳāre ki zamān-ı İskenderde günde üç nevbet zamān-ı Sulṭān Sencerde günde beş nevbet çalınur idi şimdi o maḳāmda mūsıḳa-i hümāyūn çalınur (222 / 16-18)

2. defʿa (229 / 9)

ney: maʿrūf ḳamışdır ki mevlevīḫānelerde üfürürler bunuñ da envāʿı var ḳız nāyı ve cūra ve manṣūr dirler (304 / 20-21)

neẓẓāre: baḳıcı (290 / 13)

nigāh: naẓar (192 / 6)

nigār: maḥbūb (348 / 8)

nihāde: ḳomuş (316 / 3)

nihāl: dal (277 / 10)

nihān: gizli (257 / 1) (266 / 16)

nīk: eyü (359 / 18)

niḳāb: peçe yaʿni yüz örtüsi ki Fārsīde çeşm-bend dirler (291 / 7)

nikū: **1.** güzel (329 / 16-17) (330 / 19)

2. güzel ve eyü (336 / 7)

nikūyī: güzellik (232 / 4)

nis̱ār: ṣaçu (361 / 9)

nisbet: iżāfet (307 / 17) (363 / 17)

nīş: zehirli cānver ignesi ʿaḳreb ve zenbūr ems̱āli (265 / 12)

nişān: ʿalāmet (222 / 8) (256 / 1)

niyāz: ḥācet ve ricā (216 / 21) (340 / 2)

nīz:	daḫi (256 / 10) (364 / 17)
noḳṭa:	ʿucme (243 / 6-7) (313 / 8)
nuḳaṭ:	noḳṭanıñ cemʿi ʿucme (242 / 18)
nuḳl:	ʿişret mezesine dinür (182 / 9-10)
nūr:	żiyā (310 / 21) (365 / 19)
nuṣret:	ẓafer (300 / 13-14)
nuṭuḳ:	söz söylemek (259 / 21)
nüh:	**1.** nunuñ żammıyla ṭoḳuz (356 / 19)
	2. ṭoḳuz (299 / 21)

Ö

ʿömr:	müddet-i ḥayāt (181 / 9) (235 / 15) (283 / 19) (366 / 7)
ʿöẕr:	bahāne (207 / 2)

P

pā:	**1.** ḳadem ve ayaḳ (205 / 14) (246 / 7) (248 / 9) (345 / 8) (362 / 15)
	2. ayaḳ (294 / 18) (340 / 11)
pādişāh:	şehriyār (242 / 7)
pāk:	**1.** ṭāhir (288 / 5) (322 / 13) (326 / 12) (365 / 19)
	2. ṭāhir ve temiz (186 / 9-10)

pāmāl: **1.** ayaḳ altında ḳalmış ve başılmış (313 / 16)

2. ayaḳ altında başılmış (322 / 4)

pāre: parça (183 / 21)

pāy: **1.** ḳadem ve ayaḳ (197 / 11) (286 / 16) (310 / 11) (327 / 10) (333 / 20)

2. ayaḳ (207 / 10) (286 / 18)

3. ḳadem ve ayaḳ ve muḳāvemet maʿnāsına (189 / 8)

pāydār: s̱ābit (254 / 4-5)

pāymāl: ayāḳ altında ḳalmış ve başılmış istiʿāre ṭarīḳiyle zebūn ve ḫᵛor ve ẕelīl maʿnāsınadır (273 / 10-11)

pehlū: yan ki ʿArabīde cenb dirler (230 / 1)

pelās: köhne kilim ve kiçe ve çul ems̱āli nesnelere dinür (188 / 16-17)

penāh: ilticā ve ṣığınmaḳ (336 / 10)

penbe: pamūḳ (224 / 18)

perde: **1.** niḳāb (353 / 17)

2. ḥicāb ve tutuḳ ve serādiḳ (195 / 21)

3. maḳām (340 / 3)

pergār: maʿrūf cedvel ki eks̱er mücellidler istiʿmāl iderler (189 / 20-21)

perī: 1. ma῾rūf bir maḫlūḳdur müsellem ve muvaḥḥiddirler uçduḳları ecilden ḳanadlı tesmiye olunmuşdur zīrā peri ḳanadlı dimekdir ve āfitāb ma῾nāsına daḫi gelür burada maḥbūbdan müste῾ārdır (293 / 6-9)

2. ma῾rūf bir maḫlūḳdur uçduḳları ecilden ḳanadlı tesmiye olunmuşdur perī ḳanadlı dimekdir burada maḥbūbdan müste῾ārdır (329 / 4-6)

perīşān: 1. perākende (318 / 12) (330 / 8, 20) (335 / 9-10)

2. ṭaġınıḳ (231 / 12) (249 / 7)

3. perākende ve ṭaġınıḳ (307 / 8)

pervā: 1. mübālāt (334 / 20)

2. mübālāt ve ḫavf (220 / 1)

pervāne: 1. bir kelebek ki kendini mūmuñ şu῾lesine çarpar ve orada yanar (334 / 21-335 / 1)

2. ma῾rūf kelebekdir ki gice şem῾e ṭolaşur (282 / 1)

pervāz: uçmaḳ (282 / 3)

pervīn: yigirmi sekiz menāzil ḳamerden bir menzil adıdır ki s̱üreyyā dirler Türkīde ülker didikleridir (328 / 8-9)

pes: ṣoñra (304 / 9)

peşīmān: nādim (240 / 6)

pey: 1. siñir (186 / 20)

2. ῾aḳab (309 / 21)

peyām: ḫaber (199 / 15)

peydā: **1.** ẓāhir ve āşikār (318 / 21)

2. aşikār (204 / 11) (269 / 2)

3. ẓāhir (343 / 1)

peyġām: ḫaber (246 / 18)

peykān: oḳ demreni (252 / 15)

peymāne: şarāb ḳadeḥiniñ büyügüne dirler (200 / 6)

peyvend: ḳayd u ittiṣāl ve taʿalluḳāt (213 / 3-4)

peyvest: **1.** ittiṣāl ve ulaşmaḳ (188 / 2)

2. dāʾimā (310 / 11)

pīç: büklüm (231 / 9)

pīl: fil maʿnāsına bu daḫi şaṭranc ālātından bir aletdir ki köşeden köşeye gider (302 / 15-16)

pinhān: gizli (201 / 9) (276 / 7) (306 / 13)

pīrahen: ḳamīṣ ve gömlek (228 / 19)

pister: döşek (284 / 17)

pīş: **1.** ilerü (354 / 16)

2. öñ (181 / 6) (197 / 11) (229 / 10) (254 / 4) (292 / 18) (311 / 7) (327 / 1) (346 / 6) (352 / 19) (353 / 17) (364 / 5, 14-15)

3. evvel ve öñ (310 / 1)

pūte: maʿrūf ẓarfdır ki ḳuyumcular içinde gümüş ẕevb iderler (303 / 11-12)

pür: 1. ṭolu (186 / 8) (189 / 19) (195 / 20) (201 / 20) (270 / 10) (274 / 21) (276 / 16) (305 / 14) (310 / 21) (339 / 2)

2. ziyāde (289 / 17)

püser: çocuḳ (278 / 3)

R

rāh: 1. ṭarīḳ ve yol (217 / 11) (236 / 6) (250 / 18) (328 / 17) (331 / 10) (338 / 15) (354 / 4) (360 / 19)

2. ṭarīḳ (189 / 5) (293 / 18)

raḥm: esirgemek (306 / 21)

raḥmet: esirgemek ve riḳḳat ve şefḳat eylemek maʿnāsına (208 / 14)

raḳam: 1. yazılmış ve nişān olunmuş maʿnāsına (194 / 19-20)

2. yazılmış ve nişānlanmış (196 / 12)

raḳīb: 1. maʿlūm (291 / 14)

2. ʿāşıḳıñ żıddı ve ḫaṣmı olan menḥūs (346 / 16-17)

3. bir nesneniñ ẓuhūr ve vuḳūʿunı gözedici muntaẓır maʿnāsına (284 / 9-10)

rakkāṣ:	ḳalkıyup oynayıcı (237 / 2)
rāst:	ṭoġrı (253 / 14) (333 / 21)
rāz:	sır (266 / 16) (282 / 20) (310 / 19) (346 / 6)
r. -dār:	vaṣf-ı terkībī sır ṭutucı (346 / 8)
red:	girü döndürmek (184 / 19)
refīḳ:	hem-rāh ve yoldaş (236 / 5)
reg:	ṭamar (186 / 20) (187 / 11) (287 / 16) (327 / 20)
reh:	ṭarīḳ ve yol (206 / 20-21) (210 / 2) (214 / 7) (230 / 10) (270 / 12) (282 / 12) (292 / 17) (312 / 20) (322 / 5) (350 / 14)
r. -güẕār:	yol geçidi (357 / 1)
rence:	1. incinmiş (229 / 21)
	2. zaḥmet (214 / 4)
reng:	1. levn ve gūne (345 / 15)
	2. gūne (289 / 11)
resen:	ip (205 / 14)
resm:	ʿörf ve ʿādet (214 / 19)
reşk:	ḥased ve ġayret (327 / 1)
revāc:	geçmek ki kesād muḳābilidir (285 / 17)
revān:	1. aḳıcı (244 / 14) (301 / 17) (315 / 7)

2. aḳıcı ve gidici (186 / 2)

revzen: pencere (304 / 21-305 / 1)

rezm: ceng ve muḥārebe (253 / 3)

rind: **1.** ʿayyār ve ḳallāş ve lāubālī ve bī-ḳayd ve ẓarīf (359 / 1)

2. bāde-nūş ve ẓarīf ve kārında müteyaḳḳıẓ ve bī-ḳayd ve ḳallāş maʿnālarınadır (181 / 6-7)

3. ḳalender ve lāubālī ve bī-ḳayd ve ẓarīf (208 / 16)

rīsmān: bükülmüş urġan (187 / 9)

rīş: yara (359 / 21)

rişte: iplik (185 / 20) (188 / 12) (227 / 7) (264 / 13)

r. -keş: vaṣf-ı terkībī iplik çekici maʿnāsına (264 / 14-15)

riyāyī: mürāyīlik (352 / 11)

rū: yüz (217 / 1) (316 / 3) (330 / 19)

rū-be-rū: yüz yüze (253 / 2)

rūḥ: cān (180 / 21)

ruḫ: **1.** yañaḳ (242 / 17) (245 / 18) (258 / 21) (285 / 6) (332 / 8) (335 / 20) (342 / 21) (353 / 18)

2. ʿiẕār ve yañaḳ (193 / 13) (307 / 17) (326 / 1)

3. ʿārıż ve yañaḳ (267 / 20)

4. yañaḳ ẕikr-i cüzʾ-i irāde-i küll ṭarīḳiyle bütün vech maḳṣūddur (294 / 16-17)

ruḫsār: **1.** yañaḳ (248 / 8) (330 / 19) (334 / 20) (338 / 6)

2. ʿārıż ve yañaḳ (277 / 1-2) (278 / 2)

3. ʿiẕār ve yañaḳ (278 / 12) (297 / 3)

rūy: **1.** yüz (204 / 19-20) (207 / 1) (223 / 8) (233 / 11) (247 / 19) (258 / 14) (264 / 2) (272 / 7) (278 / 12) (282 / 1-2) (291 / 3) (292 / 19) (324 / 5) (327 / 11)

2. vech ve yüz (183 / 13-14) (184 / 7) (208 / 12) (219 / 21) (229 / 11) (251 / 11) (253 / 5) (297 / 11-12) (304 / 10) (326 / 11) (329 / 16) (344 / 18) (351 / 18-19) (355 / 21)

rūz: **1.** gün (184 / 19) (206 / 19) (305 / 10-11) (308 / 6, 14) (312 / 19) (345 / 6)

2. gündüz (261 / 11) (351 / 21) (356 / 11)

rūzigār: **1.** zamāne (361 / 15)

2. ʿaṣr u zamān (197 / 1)

rüsvā: şāyiʿ (220 / 17) (238 / 19) (271 / 5) (276 / 8-9) (309 / 21) (349 / 19)

S

sāʿat: vaḳt (335 / 21)

ṣabā:	cānib-i şarḳdan seḥer vaḳti hübūb iden rūzigāra dirler ve ʿinde'l-baʿż Kaʿbe ṭarafından esen yel ki Ḥażret-i Yūsuf ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selāmıñ būy-ı pīrāhenini Ḥażret-i Yaʿḳūb ʿaleyhi's-selāma irişdirmişdir ol ecilden erriḥu resūlü'l-ʿāşıḳ dirler (246 / 18-21)
ṣabr:	şekīb (297 / 1) (317 / 4) (333 / 12-13) (359 / 10-11)
ṣabūḥ:	vaḳtinde bāde içmege dirler (180 / 18)
ṣad:	yüz (180 / 21) (192 / 6) (208 / 13-14) (211 / 6) (229 / 20) (237 / 13) (244 / 15) (280 / 15) (283 / 8) (332 / 10) (337 / 19) (338 / 4) (340 / 3) (342 / 9)
ṣ. bār:	yüz kere (197 / 10-11)
ṣ. reh:	yüz kere (194 / 15)
ṣ. sāl:	yüz sene çoḳ vaḳtden kināyedir (211 / 17)
saʿd:	ḳutlu ve ferḫunde ve mübārek olmaḳ (269 / 10)
ṣāf:	ḫāliṣ ve ṣāfī (254 / 18)
ṣaf:	ṣıra (268 / 20)
ṣafā:	bir nesne bulaşıḳ olmayup ṭurı olmaḳ (208 / 12-13)
ṣafḥa:	ṣaḥīfe (243 / 17)
sāġar:	ḳadeḥ (200 / 6)
ṣāḥib-naẓar:	baṣīret ṣāḥibi (314 / 17)

sāʿid: bilek (325 / 4)

sāḳī: **1.** bezm-i ʿişretde bāde-nūşlara ḳadeḥ virici maḥbūb (203 / 5-6)

2. bezm-i ʿişretde ḳadeḥ ṭolāşdıran maḥbūba dirler (272 / 6)

3. bezm-i ʿişretde bāde-nūşlara peymāne viren maḥbūba dirler (180 / 16)

sāl: sene (307 / 18) (345 / 16) (354 / 6)

ṣalīb: Naṣāra ṭaʾifesiniñ ḫaç taʿbīr itdikleri nesneye dinür ki Fārsīde çelīpā dirler zuʿmlarınca ḥaẓret-i ʿĪsānıñ heyʾet-i maṣlūbesidir (285 / 8-10)

salṭanat: **1.** sulṭanlıḳ ve ḳahr u ġalebe (241 / 19) (247 / 18) (268 / 11)

2. mülūkuñ ḳudret ve saṭvetine ıṭlāḳ olunur (191 / 11-12)

3. sulṭanlıḳ (331 / 19) (357 / 9)

sāmān: ḳarār ve ārām (317 / 3-4)

ṣanem: büt (285 / 8)

ṣarf: **1.** döndürmek ve çevirmek (241 / 18)

2. bir nesneyi çevirmek ve döndürmek (214 / 6)

ṣarrāf: naḳḳād (314 / 5)

ṣavmaʿa: Naṣāra ruhbānlarına maḫṣūṣ ʿibādet-ḫāne (321 / 13)

sāye: 1. gölge (234 / 15) (316 / 4)

2. ẓıll ve gölge (313 / 18)

sāz: 1. çeng ve çalġı (218 / 3)

2. maʿrūf çalġı (265 / 3)

se: üç (229 / 8-9)

sebaḳ: ders (260 / 14)

sebū: destī ve bardaḳ (331 / 21)

sebze: 1. yeşil (226 / 13) (242 / 19)

2. yeşil renge dinür (244 / 11-12)

sefer: yolcılıḳ (209 / 16) (279 / 5)

seg: kelb (207 / 10) (228 / 9) (292 / 4-5)

segān: segiñ cemʿi kelb (286 / 19) (310 / 12) (352 / 18-19) (364 / 16)

seḥāb: bulud ki Fārsīde ebr dirler (183 / 3)

seḥer: ṣabāḥa ḳarīb vaḳtdır (246 / 17-18)

sehī: ṭoġrı (354 / 4-5)

semen: üç yapraḳlı gül (225 / 9)

seng: 1. ṭaş (189 / 19) (213 / 16)

2. ḥacer ve ṭaş (331 / 20)

3. ṭaş ve ḥacer (200 / 4-5)

ser:	**1.** uç (185 / 19) (188 / 1) (280 / 3-4, 15)
	2. baş (180 / 19) (189 / 5) (205 / 15) (206 / 21) (208 / 2) (209 / 3) (229 / 10) (231 / 13) (234 / 15) (239 / 8) (246 / 7) (257 / 20) (312 / 20) (315 / 16) (317 / 3) (318 / 20) (333 / 20) (344 / 16) (345 / 7) (356 / 18)
	3. heves (253 / 18)
	4. uç ve baş (301 / 17)
	5. heves ve sevdā (290 / 5)
	6. baş ve uç (208 / 1)
s. -bāz:	şecīʿ ve bahādır ve başı açıḳ (208 / 3)
ser-be-ser:	başdan başa (263 / 2)
s. -efrāz:	mümtāz ve müstaḥsen (282 / 12-13)
s. -gerdān:	müteḥayyir maʿnā-yı lüġavīsi başı dönici (316 / 16)
serāperde:	sarāy-ı mülūkda ḥarem-i ḫāṣṣ öñüne çekilen perde ve gölgelik maʿnāsınadır (295 / 9-10)
serāsime:	sersem ve perīşān (245 / 7)
serḫoş:	mest (207 / 12)
serīr:	taḫt-ı mülūk (332 / 20-21)
serkeş:	baş çekici (344 / 17)
serv:	maʿrūf aġāçdır (225 / 9) (315 / 6)

s. -i revān: gidici servi ki maḳṣūd cānāndır ḳāmeti serve teşbīh olunmuşdur (187 / 2-3)

sevdā: **1.** aḫlāṭ-ı erbaʿanıñ ḫılṭ-ı süflisidir ki aġdiyeden miʿdede baʿde'n-nażc ḥāṣıl olan āb-ı ṣāfī cigere vāṣıl olduḳda anda tekrār nażc ve inṭiyāḫdan ṣoñra ġāyet laṭīfī dem ve nā-puḫte ve ḫāmī balġam ve köpükī ṣafra ve derdi yaʿni ıs̱ḳālı sevdā olur maḥal-i ḳarārı ṭıḥāl yaʿni ṭalaḳdır (271 / 6-9)

2. heves ve ārzū (355 / 2)

seyl: kes̱ret-i bārān ve ḳar mużmaḥil oldıġı maḥallerde vāḳiʿ olan āb-ı revāna dirler ʿArabīyle müşterektir (267 / 3-4)

seyr: **1.** gezmek ve geştügüẕār itmek (357 / 19)

2. gezmek (245 / 7)

sīḫ: şīş (184 / 1)

sikke: ḳazılmış münaḳḳaş demür ki altuna ve gümüşe ururlar (303 / 9-10)

silsile: zencīr (273 / 8)

sīm: fıḍḍa ve gümüş (306 / 13-14)

sīne: **1.** ṣadr ve gögüs (184 / 1) (254 / 18) (350 / 6-7) (359 / 21)

2. ṣadr (215 / 13)

sipāh:	ʿasker (336 / 2)
sipihr:	āsumān ve gök (234 / 16-17) (360 / 16)
sitem:	**1.** ẓulm (215 / 21) (271 / 11) (348 / 15)
	2. ẓulm ve cevr (192 / 11)
	3. cevr ü ẓulm (195 / 10)
s. - ālūd:	vaṣf-ı terkībīdir sitem bulaşıcı ve bulaşdırıcı (192 / 10-11)
siyāh:	**1.** ḳara (207 / 1) (336 / 20)
	2. sevād ve ḳara (230 / 19) (265 / 13)
	3. sevād (205 / 1)
ṣubḥ:	**1.** fecr-i ṣādıḳ (297 / 1) (352 / 17-18)
	2. fecr vaḳtine dinür ki ṭañ yeri aġarup şafaḳ sökdigi vaḳtden ʿibāretdir ki maḳṣūd fecr-i ṣādıḳdır (252 / 1-3)
ṣ. -dem:	ṣabāḥ vaḳti (222 / 20)
ṣūfī:	zāhid ve ʿābid (259 / 12)
ṣulḥ:	cidāl ve fesādı terk idüp barışmaḳ (192 / 21-193 / 1)
sulṭān:	ḳudret ve saṭvet ṣāḥibi (360 / 9-10)
ṣunʿ:	**1.** īş yapmaḳ ve īş düzmek Fārsīde saḫten mürādifidir (243 / 21-244 / 1)
	2. iş yapmaḳ ve iş düzmek (257 / 18-19)

sūrāḫ: ʿumūmen delige dirler divārda ve ṭaşda ve aġaçda ve demürde ve'l-ḥāṣıl her ne yerde olur ise olsun (265 / 14-15)

sūre-i iḫlāṣ: ḳul hüva'llahu eḥad sūresidir (236 / 8-9)

ṣūret: **1.** tims̱āl (212 / 11)

2. şekl maʿnāsına ki Fārsīde peyker dinür (258 / 11)

sūy: **1.** ṭaraf (194 / 15) (214 / 4)

2. cānib ve ṭaraf (248 / 7-8) (261 / 20) (271 / 19) (298 / 20) (329 / 3-4) (331 / 9)

3. ṭaraf ve cihet (229 / 9)

4. cānib ve cihet (328 / 16)

sūz: yanmaḳ (183 / 21) (218 / 1) (334 / 21)

sūzen: igne (252 / 15)

sücūd: ḫużūʿ ve tevāżuʿ ve teẕellül ile ser-fürū ḳılmaḳ (216 / 20-21)

süḫan: **1.** kelām ve söz (184 / 21) (279 / 15) (237 / 11) (253 / 18) (285 / 17) (291 / 15) (293 / 5)

2. söz (349 / 1)

süheyl: bir kevkeb ismidir ki ṭulūʿundan bi'l-cümle fevākih nefc bulup ve şiddet-i ḥarr-ı hevā münḳażī olur bu kevkeb diyār-ı Yemende merʾī oldıġından içün sitāre-i Yemenī taʿbīr iderler gerek elma maḳūlesi gibi ḳırmızı

renkli mīveler ve sā᾿ir ol renkde olanlar bi-iẕni Teᶜāla ol kevkebiñ ṭulūᶜunda renk-peẕīr olur ḥatta ḳırmızıya boyanacaḳ saḫtiyānları ḥāżır idüp ṭulūᶜı anda boyaya vażᶜ iderler imiş ve ᶜaḳīḳ didikleri ṭāş kezalik andan renk alur imiş fesubḥānü'l-ḳādir nāẓım-ı taḥrīr maḥbūbunuñ cemālini sitāre-i süheyle teşbih itmişdir (267 / 6-13)

sükūn: ḳarār ve ārām (294 / 20)

sünbül: **1.** maᶜrūf çiçekdir (318 / 12)

2. maᶜrūf çiçekdir cānānıñ zülfünden müsteᶜārdır (307 / 9)

ṣürāḥī: boynı uzun şarāb ẓarfı şişe olsun ġayrı olsun (329 / 14-15)

sürḫ: **1.** ḳırmızı (183 / 13) (184 / 8) (188 / 14) (228 / 20) (233 / 2) (308 / 14)

2. ḳırmızı renge dinür (184 / 11-12)

s. -i ser: ḳızılbaş (299 / 3)

Ş

şād: mesrūr (198 / 9)

şādī: sürūr (322 / 4)

şafaḳ: güneş ġurūbundan ṣoñra ᶜişā-i aḫīreye dek ufuḳda ẓāhir olan ḥumrete dinür (184 / 10-11)

şāh: **1.** şehriyār (216 / 10-11) (222 / 19) (339 / 13) (360 / 16-17) (362 / 14)

2. melik (197 / 1) (334 / 11)

3. şaṭranc ālātında bir çöp pāreniñ ismidir ṭutuldığı vaḳtde bulundığı ṭaraf maġlūb ʿadd olunur (302 / 6-7)

ş. -ı ḥaḳīḳī: Cenāb-ı Ḫudā-yı müteʿāl (219 / 1)

şaḥne: şehri yāḫūd memleketi iṣābet-i isāʾetden muḥāfaẓa idene dirler (197 / 20-21)

şākird: tilmīẕ ve çırāḳ (249 / 17)

şaḳḳ: yarmaḳ (257 / 17)

şarāb: bāde (183 / 14)

şaṭranc: güzel eglenceli ve ṣanʿatlı bir oyundur İmām-i Şāfʿī ile İmām-i Ebū Yūsuf birḳaç şarṭ ile mübāḥ oldığına ḳāʾil olmuşlardır nite ki laʿibe'ş-şaṭranc Eba Ḥanīfeti ve hüve Şāfiʿiyyun ʿibāresi meşhūrdur (302 / 18-20)

şeb: gice (188 / 2) (230 / 18) (246 / 16) (257 / 21) (275 / 17) (283 / 7) (297 / 2, 12-13) (335 / 12) (351 / 21) (352 / 17) (356 / 11)

şebān: şebiñ cemʿi (180 / 17)

şeh: **1.** şehriyār (336 / 2)

2. şāhdan muḫaffef şehriyār (333 / 1-2)

şehinşāh: melikü'l-mülūk (242 / 6-7) (268 / 11-12)

şehr: belde (198 / 1) (209 / 16) (276 / 9, 16)

şeker: sükker lebinden müsteʿārdır (313 / 10)

şemʿ: 1. şemʿdān üzerinde yaḳdıḳları mūm (334 / 19-20)

2. muma dinür ki giceler şemʿdānda yanar (193 / 13) (215 / 9-10)

3. şemʿdānda yaḳdıḳları mum (282 / 2)

4. şemʿdān üzerinde yaḳdıḳları mūm (335 / 10-11)

şerḥ: 1. müşkil ve mübhem ve maḫfī maḳūlesini keşf ü iẓhār eylemek (255 / 8-9)

2. keşf ü iẓhār eylemek (264 / 5) (266 / 2)

şerm: ḥayā ve utanmaḳ (229 / 10-11) (270 / 1) (344 / 17-18) (351 / 20)

şermsār: ḫacīl ve utanıcı (365 / 13)

şiʿr: kelām-ı mevzūn (185 / 10) (344 / 8)

şīr: esed ve arslan (252 / 12-13)

şīrīn: ṭatlı (342 / 10)

şīşe: şırça (182 / 19)

şīve: ʿişve ve cilve (211 / 9)

şūḫ: 1. küşāde-ṭabʿ ve laṭīfe-gūy ve ḥāżır-cevāb ve şāṭır-kār (194 / 6-7) (249 / 18) (338 / 4-5)

2. küşāde-ṭabʿ ve laṭīfe-gūy ve ḥāżır-cevāb (215 / 20) (361 / 7)

şüde: olmuş (186 / 21) (193 / 12) (242 / 16) (265 / 16) (269 / 2, 21) (301 / 4)

şümār: ʿaded ve ṣāyı (253 / 17-18)

şürīde: dīvāne (358 / 8)

T

tā: **1.** ibtidā-ı ġāyet içündür (282 / 10)

2. mādām maʿnāsına (325 / 12)

3. intihā-i ġāyet içün (193 / 1) (195 / 8) (251 / 10-11) (275 / 8) (297 / 1) (308 / 15-16) (340 / 19) (351 / 13) (366 / 16)

4. mādām (234 / 15)

5. intihā-i ġāyet içündür (250 / 8) (261 / 9-10) (284 / 7) (287 / 7) (350 / 21) (352 / 17) (355 / 20)

tāb: **1.** ṭāḳat (353 / 16)

2. żiyā ve fürūġ (183 / 14)

3. bükmek maʿnāsınadır mes̱elā ip bükene resen-tāb ve ḳıl bükene mū-tāb dirler (231 / 10-11)

tābān: żiyā virici (242 / 20) (318 / 11)

ṭabīb: ḥekīm (284 / 19) (304 / 2)

tāc: külāh (344 / 16)

taḥammül: yüklenmek (333 / 13)

taḫt: serīr-i mülūk (181 / 8) (219 / 1) (298 / 18)

taḫta: yaṣṣı aġāc (181 / 7)

tāk: aṣma (287 / 17)

ṭāḳ: kemer (339 / 2)

ṭāḳat: tāb (286 / 8)

taḳdīr: ḳażа ve hükm (191 / 14)

ṭalʿat: ṣūret (326 / 11)

ṭaleb: iste (237 / 11)

ṭāliʿ: baḫt (269 / 10)

tamām: maʿlūm (209 / 4)

ṭaʿn: tevbīḫ ve serzeniş (284 / 9)

tār:
1. ḳarañlıḳ (297 / 2, 13)
2. tel mes̱elā pamuḳ teli dirler (264 / 15)
3. tel (187 / 21) (330 / 12)
4. ẓulmet ve ḳaranlıḳ (349 / 3)

ṭarab: ferah̩ ve sürūr (300 / 15) (321 / 2)

ṭaraf:
1. cānib ve cihet (324 / 14)
2. cānib (338 / 16)

	3. cihet ve semt (218 / 14-15)
	4. cihet (244 / 14)
teb:	ısıtma (301 / 19)
tefāḫür:	iftiḫār ve mübāhāt (356 / 20)
tehī:	ḫālī ve boş (263 / 11)
tekye:	iʿtimād ve ṭayanmaḳ (229 / 18)
ten:	beden (186 / 20) (189 / 18) (213 / 4) (316 / 5)
teng:	żıyḳ ve ṭār (294 / 10) (318 / 2)
teraḥḥum:	merḥamet ve esirgemek (286 / 9)
teskīn:	ḳarār ve ārām (256 / 11)
teşhīr:	şöhret virmek (326 / 3)
tevbe:	rücūʿ ilallah (181 / 17-18)
ṭıfl:	çocuḳ (198 / 1)
tīġ:	**1.** şemşīr ve ḳılıç (186 / 8) (223 / 18) (254 / 18) (333 / 19) (337 / 6)
	2. seyf ve ḳılıç (201 / 19) (252 / 3) (301 / 4)
	3. ḳılıç (254 / 4)
tīr:	**1.** oḳ (249 / 20) (254 / 4) (322 / 2) (338 / 15-16) (354 / 15) (361 / 8)
	2. sehm ve oḳ nāvek ve ḫadeng daḫi dirler (199 / 4-5)

tīz: serīʿ ve çabuk (248 / 7)

ṭūṭī: bebġa didikleri ḳuşdur taʿlīm ẖuṣūṣunda Fużūlī-i Baġdādīniñ şu beyti maḥalle münāsib olmaġla īrād olunur: Eylesüñ ṭūṭīyā taʿlīm-i edā-yı kelimāt / Sözi insan olur ammā özi insan olmaz (285 / 18-20)

ṭufeyl: tābiʿ ve ṭalḳāvuḳ (268 / 13)

U

ʿuşşāḳ: ʿāşıḳıñ cemʿi üftāde (268 / 20-21)

Ü

üftāde: düşmüş (207 / 10) (243 / 6)

ümmīd: **1.** recā (281 / 2) (312 / 1)

2. recā ve tevaḳḳuʿ (312 / 11) (356 / 11)

üstād: muʿallim ve fenninde māhir kimseye dirler (249 / 16-17)

V

vā: girü (344 / 19)

vaʿde: söz virmek (227 / 18) (312 / 2)

vāḳıʿa: rüʾyā (283 / 7)

vāḳıf: muṭṭaliʿ ve ẖaberdār (283 / 2)

vaḳt: zamān (185 / 1) (220 / 8) (246 / 17) (248 / 19) (365 / 11)

vālī: ʿāmil (299 / 20)

vālih: ifrāṭ-ı ḥüzn sebebiyle ʿaḳl gidüp āşüfte ve sersem **(** 201 / 10)

varaḳ: **1.** kāġıd **(** 288 / 21)

2. yapraḳ (258 / 14)

vasaṭ: orta (245 / 7)

vaṣf: bir nesneyi ṣıfatlamaḳ ki ḫalḳan ve ḫulḳan ʿalāyimini taʿdād ve beyān eylemekden ʿibāretdir (314 / 5-6)

vaṣl: **1.** vuṣlat (201 / 6) (256 / 10) (274 / 9) (295 / 11) (347 / 6) (351 / 19)

2. ḳavuşmaḳ (188 / 3)

vay: bir lafẓdır ki maḥall-i tahassür ve hengām-ı firḳat ve cāy-ı teʾessüf ve efsūs mahallinde īrād iderler (272 / 20-21)

vecd: ol ḥālete dirler ki umūr-ı ġaybiyeden ve tecelli-i İlahiyeden ḳalb ve rūḥa (4) bilā taʿammül velā teʾemmül münkeşif olur (264 / 2-4)

vefā: **1.** ʿahd ü peymānı naḳż itmeyüp muḥāfaẓa eylemek (196 / 11) (211 / 9-10) (247 / 10-11) (256 / 20) (275 / 10) (289 / 16) (303 / 12-13) (349 / 12) (355 / 21- 356 / 1)

2. ʿahd ü peymānı muḥāfaẓa idüp naḳz eylememek (281 / 14-15)

3. ʿahd u peymānı naḳż eylemeyüp muḥāfaẓa itmek (212 / 12-13) (240 / 17-18) (319 / 20)

4. ʿahd u peymānı muḥāfaẓa eyleyüp naḳż itmemek (238 / 1-2)

v. -dār: vaṣf-ı terkībī vefā ṭutucı (360 / 18)

veh: teʾessüf (277 / 3)

velī: lakin (211 / 8) (258 / 12) (262 / 21)

velīk: lākin (255 / 8)

ve'l-leyl: sūre-i ve'l-leyl (269 / 13)

veraʿ: perhiz ve ittiḳā (321 / 14)

verd: gül (190 / 20)

verne: yoḫsa (238 / 19) (336 / 18)

vīrāne: ḫarābe (197 / 21)

vird: behr-i gün ḳırāʾat içün vaẓīfe ittiḫāẕ olunan miḳdāra dinür (218 / 13-14)

viṣāl: vuṣlat (206 / 5) (223 / 7)

vücūd: 1. vāriyyet (194 / 8)

2. vārlıḳ (347 / 5)

Y

yād: 1. ẕikr ve añmaḳ (297 / 11) (305 / 21) (315 / 6) (358 / 1)

	2. ẕikr itmek ve añmaḳ (288 / 12)
yādigār:	bergüẕār (306 / 3)
yaḳīn:	şübhesiz ḥaḳīḳat vechiyle bilmek (356 / 1-2)
yār:	dost (183 / 12) (189 / 5) (228 / 11) (234 / 2) (239 / 16) (269 / 21) (304 / 10) (309 / 2) (312 / 9, 20) (323 / 3) (331 / 19) (333 / 13) (337 / 16-17) (344 / 8) (346 / 6) (355 / 13) (357 / 20) (366 / 16)
yek:	bir (202 / 19) (210 / 16) (212 / 1) (213 / 14) (221 / 5) (237 / 12) (241 / 20) (248 / 19) (258 / 14) (262 / 11) (278 / 2) (280 / 3) (308 / 6) (311 / 7) (321 / 14) (324 / 3) (325 / 2) (330 / 12) (345 / 15) (360 / 20)
y. -bār:	bir kere (275 / 10)
y. -dem:	**1.** bir vaḳt (182 / 10)
	2. bir nefes (213 / 6)
y. -mū:	bir ḳıl (211 / 8)
y. -reh:	bir kere (209 / 3)
yereḳān:	ṣarılıḳ ḫastalığı (289 / 3)
Z	
z'ān:	ol sebebden (307 / 17)
z'anki:	**1.** ol sebebden ki (238 / 2-3) (296 / 1-2) (297 / 2) (356 / 10)

2. ol sebebden (281 / 13)

zaʿferān: maʿrūf bir dārūdır (288 / 21)

zāhid: tārik-i dünya (181 / 17) (227 / 5) (258 / 12) (352 / 10)

zaḫm: yara (189 / 19) (325 / 12)

żaʿīf: naḥīf (294 / 7)

żaʿīfī: naḥāfet ve zebūnluḳ (273 / 18-19)

zamān: vaḳt (217 / 10) (248 / 19) (249 / 9) (336 / 7)

zānrūy: ol cihetden (263 / 11)

zār: 1. iñleyici (200 / 4) (207 / 10) (235 / 4) (282 / 1) (284 / 6) (293 / 21) (297 / 10) (305 / 3) (314 / 15) (342 / 10) (343 / 20) (365 / 5)

2. bu daḫi iñlemek maʿnāsınadır bu ṣūretde nāleniñ ʿaṭf-ı tefsiridir (275 / 19-20)

zārī: iñlemek (339 / 12)

z. -kün: vaṣf-ı terkībī olaraḳ iñlemek eyleyici maʿnāsına (225 / 17-18)

zebān: 1. lisān ve dil (186 / 9) (223 / 18) (266 / 4) (272 / 18)

2. lisān (263 / 10)

zebūn: żaʿif (293 / 21)

zed:	ism-i maṣdar urmaḳ (203 / 19)
zede:	1. urmuş yaʿnī ḳurmuş (315 / 14)
	2. urmuş (229 / 18) (269 / 12) (271 / 10)
zemīn:	1. yer (327 / 11)
	2. arż ve yer (234 / 17)
zer:	altun (339 / 14)
zerd:	ṣarı (188 / 14) (272 / 7)
ẕerre:	1. şuʿāʿ şems sebebiyle pencere ve bacalar içre hevāda müselsel toza ẕerre taʿbīr olunur (233 / 12-13)
	2. şuʿāʿ şems sebebiyle pencere ve bacalar içre hevāda müselsel toza dirler (223 / 5-6)
	3. şuʿāʿ şems sebebiyle pencere ve bacalar içre hevāda müselsel toza dinür (351 / 11-12)
	4. şuʿāʿ şems sebebiyle pencere ve bacalar içre hevāda müselsel toza dirler ḫurde ḳarıncaya daḫi ẕerre ıṭlāḳ iderler (311 / 8-9)
zībā:	1. yaḳışıḳlu (278 / 3)
	2. yaḳışıḳlu ve yaraşıḳlu (343 / 12)
zi-bes:	çoḳdan (256 / 11)
zi-bes ki:	çoḳdan ki (364 / 14)
zihī:	ne güzel (314 / 17)

ẕikr:	añmaḳ (218 / 12)
zi-men:	benden (255 / 9) (262 / 14) (277 / 3) (317 / 3) (347 / 16)
zīn:	bundan (269 / 2-3)
zinde:	diri (194 / 5) (201 / 6) (202 / 15-16) (320 / 10) (324 / 5)
zindegānī:	dirilik (283 / 19)
zinhār:	el-ḥaẕer ve ṣaḳın (205 / 13)
zīr:	taḥt ve alt (327 / 11) (342 / 21)
zirih:	ceng libāsı ki demirden maṣnūʿdur cevşen daḫi dirler (254 / 5-6)
zisten:	dirilmek (317 / 12)
żiyā:	aydınlıḳ nūr ve rūşenāyī maʿnāsına (238 / 3)
ziyāde:	kes̱īr ve füzūn (184 / 7)
ziyādet:	kes̱īr ve çoḳ (336 / 2)
ziyāret:	bir kimseyi görmege varmaḳ (196 / 10)
zūd:	ʿacele ve çabuk (354 / 17)
ẓulmet:	ḳaranlıḳ (251 / 19)
zühd:	terk-i dünyā (321 / 14) (352 / 9)

zülf: **1.** cebhe üzerinde olan ṣaç (205 / 10-11) (249 / 6) (269 / 13) (285 / 5-6) (291 / 5-6) (297 / 11) (304 / 11-12) (318 / 12) (324 / 12) (336 / 8) (351 / 18)

2. cebhe üzerinde olan saç ʿArabī̄de ṭurra dirler (227 / 5-6)

3. cebhede olan ṣaç ki ʿArabī̄de ṭurra dirler (185 / 19) (246 / 15)

4. kākül (265 / 13)

5. zülf cebheniñ iki yanında olan ṣaçlar (326 / 1)

6. cebhede olan ṣaç (188 / 1) (330 / 8)

zühre: sebʿa-i seyyāreden bir kevkeb ismidir ki felek-i s̱ālis̱de olur sāʾir nücūma nisbet mütelālī ve ṣāfī oldıġından içün tesmiye olunmuşdur Fārsīde nāhīd dirler (267 / 20-268 / 2)

zünnār: Naṣārā ve Mecūs ṭāʾifesiniñ şiʿār-ı küfrlerinden olan bir nevʿ ḳuşaġuñ adıdır ki dāḫilen ḳuşanurlar (227 / 7-8)

1. Özel Adlar Dizini

SONUÇ

Yavuz Sultan Selîm'in XVI. yüzyılda kaleme aldığı Farsça Divanı'nın XIX. yüzyılda Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi tarafından yapılan şerhi olan *Destâvîz-i Dâniş* adlı eseri konu alan çalışmamızda; sekiz yıllık saltanatı zaferlerle dolu olan Yavuz Sultan Selîm'in şairlikte de muzaffer olduğu ve Klasik Türk Edebiyatı ile bağların koptuğu XIX. yüzyılda bile Klasik şerh geleneğinin Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi tarafından devam ettirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın şerh kelimesi hakkında bilgileri ihtiva eden kısmında, tefsir, te'vil, haşiye, ta'lîk, telhis, tercüme ve tahlil kelimelerinin şerh kelimesi ile aynı manada kullanıldığı görülmüştür. Şerh edebiyatı başlığı altında Arapça, Farsça ve Türkçe eserlerin Türkçe şerhleri incelendiğinde, bu şerhlerin yazılmasına XIV. yüzyılda başlanıp XVII. yüzyılda sayılarının arttığı ve XVIII. yüzyılda hem nitelik hem nicelik olarak zirve noktasına ulaştığı anlaşılmıştır. Divan şerhleri hakkında bilgi verilen kısımda, Farsça Divan şerhlerinin diğer dillerden yapılan şerhlere nispetle ağırlıkta olduğu görülmüştür.

Çalışmanın, Osmanlı İmparatorluğu'nun dokuzuncu padişahı olan Yavuz Sultan Selîm'in hayatının, edebi kişiliğinin ve eserlerinin anlatıldığı bölümünde, Yavuz Sultan Selîm'in galibiyetlerle geçen siyasi hayatında hiddetli bir hükümdar olmasının yanı sıra; şehzadelik döneminden itibaren şiir yazması, yanında şairleri bulundurması, şiire ve musikiye önem verip birçok üstadı himaye etmesi sebebiyle edebi bir kişiliğe sahip olduğu anlaşılmıştır.

Yavuz Sultan Selîm'in eserleri bölümünde, mevcut tek eserin Farsça Divan olduğu ve divanın Türkiye Kütüphaneleri'nde 18 nüshası bulunduğu tespit edilmiştir. Türk edebiyatında Yavuz Sultan Selîm Divanı şerhleri kısmında, divanın Şeyh Vasfi'nin *Bârika* adlı eserinde kısmen; Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin *Destâvîz-i Dâniş* adlı eseri ile Ali Nihad Tarlan'ın *Yavuz Sultan Selîm Divanı* adlı eserinde tamamen şerh edildiği ortaya konulmuştur.

Çalışmanın Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin hayatı ve eserlerinin anlatıldığı ikinci bölümünde, Dâniş Ahmed Efendi'nin Manastır'da doğup büyümesi,

medrese eğitimi için İstanbul'a gelip sonra Manastır'a dönerek müderrislik yapması sebebiyle kaynaklarda çok kısa ve birbirini tekrar eden bilgiler olduğu görülmüştür.

Destâvîz-i Dâniş adlı eserin incelendiği üçüncü bölümde, Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin şerh üslubunun Klasik şerh geleneğine uygun olduğu tespit edilmiş ve Gramer Terimleri bölümünde onun şerh usulünde kullandığı kavram ve terimler ortaya konulmuştur. *Destâvîz-i Dâniş* adlı eserin incelenmesi sonucunda edebi, tarihi, coğrafi unsurlar; sosyal hayat ve musiki ile ilgili unsurlar elde edilmiştir.

Çalışmanın *Destâvîz-i Dâniş* adlı eserin metnini içeren son bölümünde, metnin kurulmasında izlenen yol anlatılarak tenkitli metin ortaya konulmuştur. Dört nüshanın incelenmesiyle oluşturulan tenkitli metinde, nüshalar arasında önemli farklılıkların bulunmadığı görülmüştür. Tenkitli metnin sonuna Sözlük – Dizin başlığı altında, Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin kelimelere verdiği farklı manaları içeren sözlük ile bu açıklamaların yer aldığı sayfa ve satırı belirten dizin aynı anda verilerek araştırmacıya kolaylık sağlamak amaçlanmıştır. Aynı amaca binaen Sözlük – Dizin bölümünden sonra Özel Adlar Dizini verilmiştir.

Çalışmanın sonunda, ele alınan dört nüshanın başından ve sonundan alınan varak örnekleri bulunmaktadır. Yavuz Sultan Selîm'in Farsça şiirlerindeki anlam katmanlarının Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi tarafından edebi bir şekilde ortaya konulduğu çalışmamız ilim âleminin istifadesine sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Akyüz, Kenan v.d. : **Fuzûlî Dîvânı**, Ankara, Akçağ, 1990.

Albayrak, Sadık: **Son Devir Osmanlı Uleması**, İstanbul, Milli Gazete Yayınları, C: II, 1980.

Algül, Hüseyin: "Osmanlılar Döneminde Makedonya'da Yetişen ve Türk Bilim Dünyasına Katkıda Bulunan Âlimler", Ankara, **Diyanet İlmi Dergi**, C: XXXV, S: III, 1999, s. 6 – 10.

Aydemir, Yaşar: **Makedonya Kütüphaneleri Türkçe Yazma Eserler Kataloğu**, TİKA, Ankara, 2007.

Aysan, Emin: **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi Mercidabık (1516) ve Ridaniye (1517) Meydan Muharebeleri,** Ankara, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, C: III, 1990.

Birışık, Abdülhamit: "Tefsir" maddesi, **TDVİA**, C: XL Ankara, TDV, 2011.

Canım, Rıdvan: **Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2000.

Ceylan, Ömür: "Şerh (Türk Edebiyatı)", **TDVİA**, C: XXXVIII, Ankara, TDV, 2010.

Değirmençay, Veyis: **Farsça Edatlar ve Bağlaçlar Sözlüğü**, İstanbul, Kurtuba Kitap, 2010.

Develi, Hayati: **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 2**, İstanbul, Kesit Yayınları, 2015.

Devellioğlu, Ferit: **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 21. Baskı, Ankara, Aydın Kitabevi, 2004.

Durmuş, İsmail: "Muhtasar" maddesi, **TDVİA,** C: XXXI, Ankara, TDV, 2006.

Efendi, Bursalı Mehmet Tâhir: **Osmanlı Müellifleri**, hazırlayanlar: Fikri Yavuz, İsmail Özen, İstanbul, Meral Yayınları, C: I, t. y.

Emecen, Feridun: "Selîm I" maddesi, **TDVİA**, C: XXXVI, İstanbul, TDV, 2009.

Gökmen, Gökhan: **Bârika Yavuz Sultan Selim'in Farsça Seçme Şiirleri ve Türkçe Tercümeleri,** İstanbul, Büyüyenay, 2015.

Günel, Hilmi: "**Şem'î Dîvânı**", Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Bitirme Tezi, Erzurum, 2000.

Harb, Muhammed: **Yavuz Sultan Selim'in Suriye ve Mısır Seferi**, İstanbul, Yeni Asya Yayınları, 1986.

Hüsnü, Hüseyin : **Divan-ı Yavuz Sultan Selîm**, İstanbul, Kitapçı Arakel, 1306.

Birışık, Abdülhamit: "Tefsir" maddesi, **TDVİA**, C: XL Ankara, TDV, 2011.

Bolelli, Nusrettin: **Farsça Dilbilgisi (Nahiv ve Sarf)**, İstanbul, İFAV, 2012.

Arapça Dilbilgisi Nahiv Sarf ve Terimleri, İstanbul, Yasin yayınevi, 2006.

Hamit, Furkan: **Şemseddin Sami ve Nev-usûl Sarf-ı Türkî**, Ankara, TDK, 2009.

İpekten, Haluk: **Divan Edebiyatında Edebi Muhitler**, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1996.

Kahraman, Âlim: "Mehmed Rifat, Manastırlı" maddesi, **TDVİA**, C: XXVIII, Ankara, TDV, 2003.

Karaman, Hayrettin: **Kur'ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâli**, Ankara, TDV, 2014.

Kavruk, Hasan: **Şeyhülislam Yahyâ Divânı**, Ankara, MEB, 2001.

Kalyon, Filiz: **Yavuz Sultan Selim'in Şiirlerinden Seçmeler Bârika**, Ankara, Berikan, 2015.

Ken'an, Tahir: **Kavâid-i Lisân-ı Türkî**, yayına hazırlayan: Leyla Karahan, Ülkü Gürsoy, Ankara, TDK, 2004.

Kılıç, Hulûsi: "el-Makâmât" maddesi, **TDVİA**, C: XXVII, Ankara, TDV, 2003.

Kut, Günay: **Heşt Bihişt The Tezkire By Sehî Beg**, Cambridge, Harvard Üniversitesi, 1978.

Levend, Agâh Sırrı: **Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâmesi**, Ankara, TTK, 1956.

Mehmet Rifat, Manastırlı: **Mükemmel Osmanlı Sarfı**, yayına hazırlayan: Ferhat Tamkoç, Ankara, TDK, 2013.

Mengi, Mine: "Metin Şerhi, Tahlili ve Tenkidi Üzerine", **Divan Şiiri Yazıları**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara, Akçağ, 2010.

Özavar, Süreyyâ: **"Dâniş Mehmed Bey, Hayatı, Sanatı ve Dîvânı"**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1993.

Öztuna, Yılmaz: **Yavuz Sultan Selim**, İstanbul, Babıali Kültür Yayıncılığı, 2006.

Paşa Ahmet Cevdet: **Medhal-i Kavâ'id**, yayına hazırlayan: Nevzat Özkan, Ankara, TDK, 2000.

Paşa, Ahmet Cevdet, Fuat Paşa: **Kavaid-i Osmaniyye**, yayına hazırlayan: Nevzat Özkan, Ankara, TDK, 2000.

Paşa, Cemil, Esad Bey: **Sicill-i Osmanî Zeyli**, yayına hazırlayan: Özen Tok, Ankara, TTK, C: V, 2008.

Prifti, Kristaq: "Manastır" maddesi, **TDVİA**, C: XXVII, Ankara, TDV, 2003.

Sami, Şemseddin: **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2006.

Şensoy, Sedat: “Şerh” maddesi, **TDVİA**, C: XXXVIII, Ankara, TDV, 2010.

Subaşı, Hüsrev: **“Yavuz Sultan Selim’in Türkçe Şiirleri ve Bunlara Yapılan Nazireler”**, Marmara Üniversitesi Yüksek İslam Enstitüsü Öğretim Üyeliği Tezi, İstanbul, 1982.

Tarlan, Ali Nihad: **Yavuz Sultan Selim Divanı**, İstanbul, Ahmet Halit Kitabevi, 1946.

Terzi, Beyza: **Destâvîz-i Dâniş (Yavuz Sultan Selîm Dîvânı’nın Şerhi) Tenkitli Metin ve İnceleme (s. I – 180)** , İstanbul Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, devam ediyor, 2016.

Toparlı, Recep: **İkinci Seneye Mahsus Mufassal Yeni Sarf-ı Osmânî**, Ankara, TDK, 2003.

Topuzoğlu, Tevfik Rüştü: “Haşiye” maddesi, **TDVİA**, C: XVI, Ankara, TDV, 1997.

Uğur, Ahmet: “Selimnâme” maddesi, **TDVİA**, C: XXXVI, İstanbul, TDV, 2009.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: **Osmanlı Tarihi**, Ankara, TTK, C: II, 4. Baskı, 1983.

Vasfi, Şeyh: **Bârika,** İstanbul, Kitapçı Arakel, 1308.

Yazar, Sadık: **“Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği”**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, C: I, 2011.

Yenikale, Ahmet: **Sünbülzâde Vehbî Dîvânı**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012.

Yıldırım, Nimet: **Farsça Cümle Bilgisi**, Ankara, Fenomen Yayıncılık, 2005.

Farsça Dilbilgisi, Ankara, Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınevi, 1997.

Farsçada Fiiller Kipler ve Zamanlar, Erzurum, Altınsoy Yayınları, t. y.

Yılmaz, Ozan: **Gülistan Şerhi**, İstanbul, Çamlıca, 2012.

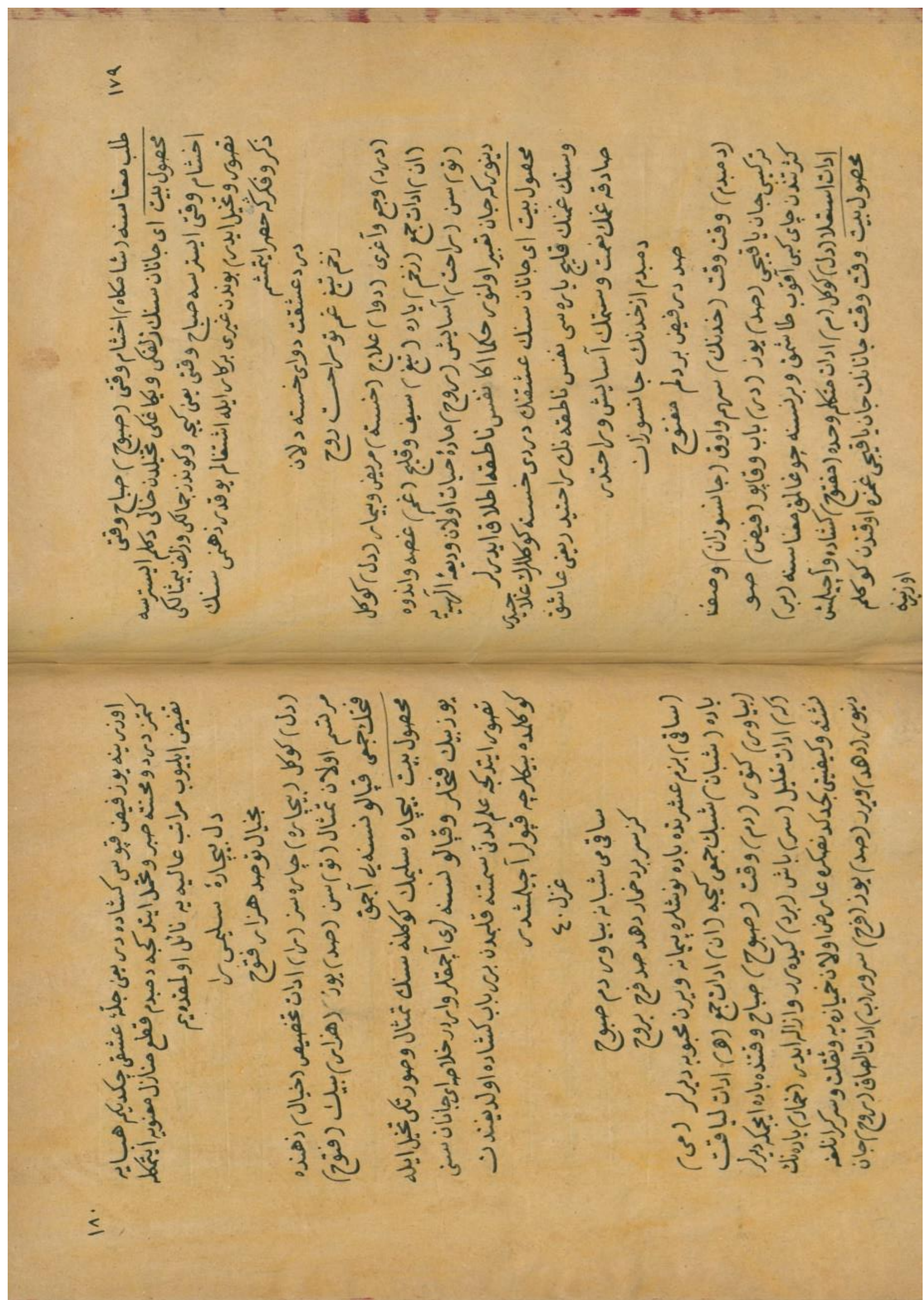
ELEKTRONİK KAYNAKLAR

http: / / www.vajehyab.com (30. 06. 2016)

http: / / ganjoor.net / (30. 06. 2016)

EK

1. A Nüshasından (T 4709) Varak Örnekleri

محصول بیت ساقی کیجه‌لره لایق اولان باده‌ی صباح وقتی کتور زیرا باشدن خماری ازاله ایدر جانه یوز سرور ویرر یعنی سر کرانلغی دفع ایله نفس ناطقه‌یه نشئه وراحت بخش ایلر

در پیش رند تختهٔ میخانه به ز تخت
یکدم که بگذرد بخوشی به ز عمر نوح

(در) ادات ظرف (پیش) اوک (رند) باده نوش وظریف وکارنده متیقظ وبی قید وقلاّش معنالرینه در (تخته) یاصی اغاج (میخانه) شراب اوی (به) ایو (تخت) سریر ملوك (که) ادات بیان (بگذرد) کچر (ب) ادات مصاحبت (خوش) کوزلك (عمر) مدت حیات (نوح) شیخ الانبیاء وقدوة الاصفیا اولوالعزم بر پیغمبر ذیشانك اسمیدر عرجبه لقبی نجی الله در بو دنیاده بیك اللی سنه معمر اولمشدر

محصول بیت باده نوشلك اوكنده میخانه تختهسی سریر ملوکدن اولیدر برنفس که کوزللك ایله کچر نوح علیه السلامك عمریندن اعلادر زیرا زحمت ومرض ومحنتله کچن کونلر عمردن معدود دکلدر

زاهد مکو که توبه کن از عاشقی ومی
زین نوع توبه‌هاست مرا توبهٔ نصوح

(زاهد) تارك دنیا (مکو) سویلمه (که) ادات بیان (توبه) رجوع الی الله (کن) ایله (عاشق) محب (ی) ادات مصدر (می) باده (این) بو (نوع) درلو (ها) ادات جمع (مرا) بکا (نصوح) توبه ایندیکی کناهه بردخی رجوع ایلمامك معناسنه در

محصول بیت ای صوفی عاشقلقدن وشرابدن توبه ایله سویله

زیرا بودرلو توبه‌لردن بکا توبهٔ صادقه واردر یعنی بردها رجوع ایتمامك مقرردر فائده حضرت علی کرم الله وجهه‌یه توبهٔ نصوح ندر سؤال ایتدکلرنده آلتی نسنه‌دن عبارتدر دیدیلرکه ذنوب ماضیه‌یه ندامت وفرائض فائته‌یی قضا ورد مظالم واستحلال خصوم وذنوبه عائد اولمامغه عزیمت وسابقده نفسی معصیتده تربیه ایلدیکی کبی من بعد طاعات الهیه‌ده پرورده ایلمکدر

بی بادهٔ محبت ونقل لب حبیب
یکدم نمی‌رسد بدل عاشقان فتوح

(بی) ادات نفی (باده) صهبا وشراب (محبت) سویشمك (نقل) عشرت مزه‌سنه دینور (لب) دوداق (حبیب) دوست (یکدم) بروقت (نمی‌رسد) ایرشمز (ب) ادات الصاق (دل) کوکل (عاشق) محب (ان) ادات جمع (فتوح) انشراح وکشاده لك

محصول بیت محبت شرابی ودوستك دوداغنك مزه‌سی اولمقسزین بروقت عاشقلرك کوکلنه انشراح ایرشمز یعنی عاشقلرك سروری درونی ایکی شیئك وجودینه موقوفدر بریسی باده نوش ایتمك بریسی دخی جانانك دوداغنی مزه یرینه اموب اوپمکدر

در شیشه هرچه هست بریزید در قدح
کاید برون بدور سلیم از سحاب نوح

(در) ادات ظرف (شیشه) صرچه (هر) ادات حصر (چه) ادات استفهام (هست) واردر (ب) تحسین لفظ وتأکید ایچوندر (بریزید) دوکوکز (در) اداه صلة (قدح) پیاله وپیمانه (که) ادات تعلیل (آید) کلور

چون من اگرکه دیدی در عشق خوار وزاری
(انصاف) عدالت (ده) ویر (کرم) عزت ونفاست وشرف (کن) ایله
(با) ادات مصاحبت (من) بن (ب) تحسین لفظ وتأکید ایچون (کوی) سویله
(لطف) رفق وملایمت (چون) ادات تشبیه (دیدی) کوردک (خوار)
ذلیل (زار) اینگلیجی (ی) ادات وحدت
محصول بیت انصاف وبرکرم ایله بکا لطفدن سویله بنم کبی اگر کوردک
ایسه طریق عشقده حقیر وذلیل وبر اینگلیجی کوردیک ظاهردر
بوصورتده ذلتمه مرحمت ایدوب انعام واحسانکه نائل ایله

وقت دعاست دیگر درد سر تو هم بس
غیر از دعا چه کوید بیچاره شرمساری

(وقت) زمان (دعا) درود (دیگر) غیری (درد سر) باش آغریسی
(تو) سن (هم) دخی (بس) یتر (چه) نه (کوید) سویلر (بیچاره)
ناچار وچاره سز (شرمسار) خجیل واوتانجی
محصول بیت غیری دعا زمانیدر سنک باش اغریسی یتر دعادن
غیری بیچاره اوتانجی نه سویلر یعنی غیری برشی الندن کلمز

یارب بنام احمد وانکه بآل پاکش
کز نور کیسوی اوست هر لیل را نهاری

(ب) ادات الصاق (نام) اسم (انکه) اندنصکره (آل) اهل بیت
(پاک) طاهر (کز) ادات تعلیل (نور) ضیا (کیسو) صاچ بلوکی
(لیل) کیجه (را) ادات مفعول (نهار) کوندز (ی) تنکیر ایچوندر
محصول بیت یارب حضرت احمد نام شریفنه دخی اندنصکره طاهر
اهل

اهل بیتنه بزدن دعا ور زیرا اول حضرتک کیسوسندندر هر کیجه یه
کوندز یعنی ذات شریفی اولمیه ایدی کیجه وکوندز وسموات وزمین ومافیهما
اولمازایدی خلقت مخلوقات آنک سایه سنده در

کز دولت وجوانی وز عمر برخوری تو
کردند هر غلامت میر بزرگواری

(دولت) زمانک حالدن حاله تغیر وانقلابندن عبارتدر (جوانی)
کنجلک (عمر) مدت حیات (بر) ادات استعلا (خوری) لایق
(تو) سن (کردند) ایلدیلر (غلام) عبد وکوله (ت) ادات خطاب
(بزرگ) اولو (وار) ادات لیاقت
محصول بیت دولتدن وکنجلکدن وعمر حیاتدن سنک لایقک اوزرینه هر
کوله کی اولویه لایق بک ایلدیلر یعنی سن نیجه لایق کوردک ایسه اویله عالیجناب
ایتدیلر خلاصه ذات علیاکزه التجا ایدنلرک هیچ بری محروم قالمدی

ازیاری سلیمی هرچند عار داری
غیر از تو تا قیامت اورا مبادیاری

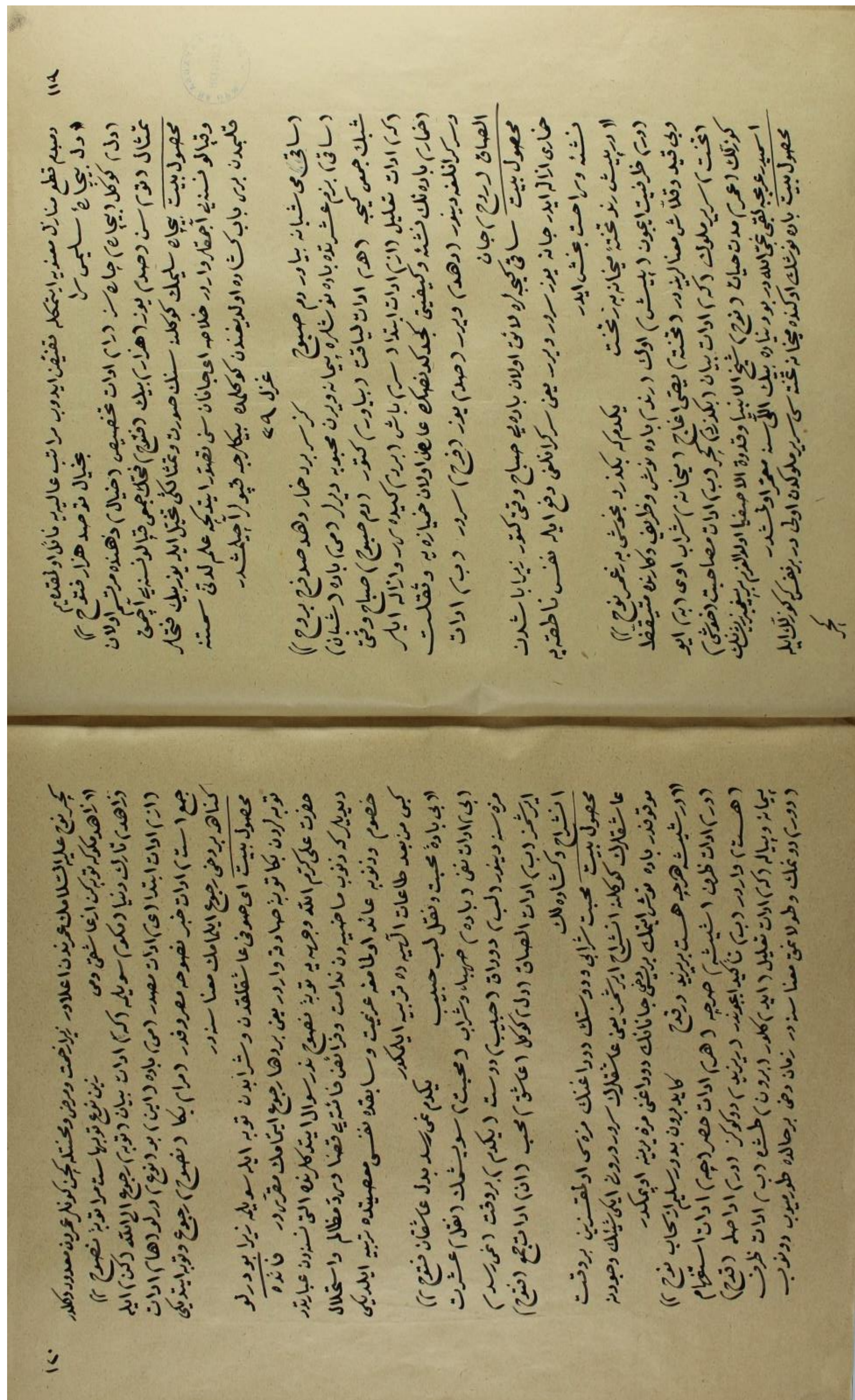
(یار) دوستلق (هرچند) هرنقدر (دار) طوتارسین (از تو) سندن
(تا) انتها غایت ایچون (مباد) اولمسون (یار) دوست (ی) ادات وحدت
محصول بیت ای جانان سلیمک دوستلغندن هرنقدر عار طوتار ایسک
سندن غیری تا قیامته قدر اکابر دوست اولمشو وابدی سندن ایرلمسون
دائما ذات پاککله برابر اولسون آمین ومنه التوفیق الی سواء الطریق
اشبو کتاب مستطاب دستاویز ومجموعه مشکین نقاب ودلاویز
پادشاه عالیجاه وشهنشاه مکارم اکتناه السلطان ابن السلطان

السلطان عبد الحميد ثانی خان افندمز حضرتلرینك عصر معارف حصر
ملوكانه‌لرنده ترجمه و تحریر اولنمشدر خلد الله بالعافیة خلافته
وابد بالعدالة سلطنته الی آخر الزمان ونهایة الدوران آمین
یا معین بحرمة باعث ایجاد سموات وارضین

سنه ۱۳۱۲ مالیه
نیسان ۸

سنه ۱۳۱۳ قمریه
ذی القعده ۷
یوم بازار ایرته سی

2. B Nüshasından (OMCT III / 5) Varak Örnekleri

طولانی یغمورن دائما تغیر وانقلابده اولدیغندن زمانه ده دور اطلاق اولنور (سحاب)
بولودکه فارسیده ابر دیرلر

محصول بیت حرچه ده هر نه وار ایسه خوش دوکوز زیرا سلیم زماننده نوح علیه السلامك بولودینی طشره کلور یعنی طوفان نوحك کثرت نسبتده سلیمك زماننده جهان انواع نعم ایله مالامالدر حرچه ده باده نوکه جك وبته جك دیو خشت ایتمیکز سحاب نوحك باراننده خضله باده واردر

غزل ٤٠

«مستانه چشم یار درامد زخواب سرخ   خوی کرده روی کشته زتاب شراب سرخ»

(مست) سرخوش (ان) ادات جمع (ه) ادات نسبت (چشم) عین وکوز (یار) دوست (درآمد) ایچرو کلدی (ز) ادات ابتدا (خواب) نوم واویقو (سرخ) قرمزی (خوی کرده) ترلمش (روی) وجه ویوز (کشته) اولمش (تاب) ضیا وفروغ (شراب) باده

محصول بیت جانانك کوزی سرخوشلره منسوب اویقودن قرمزی اولرق ایچرو کلدی ترلمش ویوزی شرابك یالازه سندن قرمزی اولمش یعنی بشقه لطافت کسب ایتمشکه تماشا ایدنلر حیران وشیدا اولور

«بکذشت خنجرت زدل پاره پاره ام   وز سوز سینه کشت چو سیخ کباب سرخ»

(ب) ادات تحسین وتأکید (کذشت) کچدی (خنجر) معروف آلتدر (دل) کوکل (پاره) پارچه (م) ادات متکلم وحده (و) عاطفه (سوز) یانمق (سینه) صدر وکوکس (کشت) اولدی (چو) ادات تشبیه (سیخ) شیش

محصول بیت ای جانان سنك خنجرك پاره پاره کوکلمدن کچدی وسینم یانمه سندن کباب شیشی کبی قرمزی اولدی یعنی سینه مده اولان آتش عشق شدتندن حدیدی بیله قرمزی ایلر

«رویش زیان سرخ شود همچو کل زمل   آری مدام در شفق است آفتاب سرخ»

(روی) وجه ویوز (ش) ضمیر غائب جانانه راجع (زیاده) افزون وکثیر (سرخ) قرمزی (شود) اولور (همچو) ادات تشبیه (کل) معروف چچکدر که عربیده ورد دیرلر

دیرلر (مل) باده (آری) بلی (مدام) دائما (در) ادات ظرف (شفق) کونشك غروبندن صکره عشاء اخیره یه قدر افقده ظاهر اولان حمرة دینور (در) ادات خبر سرخه مصروفدر (آفتاب) شمس وکونش (سرخ) قرمزی

محصول بیت جانانك یوزی باده دن کل کبی زیاده قرمزی اولور بلی کونش شفقده دائما قرمزیدر شو بیتده جانانك یوزی کونشه تشبیه اولندی کونشك شفقده قیزاراسی جانانك یوزی دخی عشرت حالنده اویله قرمزی اولورکه عشاقی حرارت عشق ایله سوزان ایدر

«روز سرمیم نکر که چو پرسد زمن سخن   کردم زانفعال بوقت جواب سرخ»

(روز) کون (در) کیر ودوندرمك (یم) ادات متکلم مع الغیر (نکر) نظر ایله (که) ادات بیان (چو) ادات تعلیل (پرسد) سوال ایدر (من) بن (سخن) کلام وسوز (کردم) ایلدم (انفعال) تأثر واغبرار (ب) ادات ظرف (وقت) زمان (جواب) فارسیده پاسخ مرادفیدر

محصول بیت بزعشاقی کیرو دوندرمك وقبول ایتمك کوننده نظر ایله که چونکه بندن جانان کلام سوال ایدر جواب وقتنده تأثردن قرمزی ایلدم یعنی جانانه دخی بزم حالمز تأثیر ایدوب سواله جواب ویرویکم وقتده حجابدن قرمزی اولدی

«اکثر بخون چشم سلیم بلاکش است   اوراق شعرها که بود در کتاب سرخ»

(اکثر) زیاده (ب) ادات مصاحبت (خون) دم وقان (چشم) عین وکوز (بلاکش) وصف ترکیبی اولرق بلا چکیجی دیمکدر (اوراق) ورقك جمعی یپراق (شعر) کلام موزون (ها) ادات جمع (که) ادات بیان (بود) اولور (در) ادات ظرف

محصول بیت کتابده کلام موزون یپراقلری که قرمزی اولور اکثر بلاچکیجی سلیمك کوزی قانیله در یعنی اوراق کلام موزون یازلدیغی وقتده فراق جانانه ابتلا ایله سلیم قانلی کوزیاشلرینی دوکوب کاغدلری قرمزی ایلر

غزل ٤١

«ای بی سر زلف تو شده رشته جانم نخ نخ   که رود از مژها اشك روانم نخ نخ»

(بی) ادات نفی (سر) اوج (زلف) جبهه ده اولان صاچ (تو) سن (شد) اولدی

یر ومكان (كل) معروف چچكدر (ى) ادات وحدت (ست) ادات خبر (باشد) اولور (هم) بیله وبرابر (هم) دخی (اه) معلول ومجروحك دروننن چیقان صدا (ى) تنكیر ایچون

محصول بیت اكر بر عاشق سنك اوككده فریاد ایدرایسه عجب دكلدر هر یرده كه بر كل اولور ایكله مك دخی آه چكمك برابر اولور

«خوارم زبس كه كردى پیش هم عزیزان ازمن سكان كویت دارند نیز عارى»

(خوارم) ذلیل وحقیرم (زبس كه) چوقدن كه (كردى) ایلدك (پیش) اوك (هم) جمیعاً (عزیز) نادر الوجود اولانه دیرلر (ان) ادات جمع (سكان) سك جمعى كلب (كوى) محلّه (دارند) طوتارلر (نیز) دخی (عار) عیب

محصول بیت جمیع عزیزلرك اوكنده چوقدنكه بنی ذلیل ایلدك سنك محله كك كلبلرى بندن عار طوتارلر یعنی ذلتم شول درجه ده دركه كلبلر بیله بندن عار ایدرلر لطف والتفاتكله ذلتمی ازاله ایدوب عزیز ایله

«انصاف ده كرم كن یا من بكوى از لطف چون من اكركه دیدى در عشق خوار وزارى»

(انصاف) عدالت (ده) ویر (كرم) عزت ونفاست وشرف (كن) ایله (با) ادات مصاحبت (من) بن (ب) تحسین لفظ وتأكید ایچوندر (كوى) سویله (لطف) رفق وملایمت (چون) ادات تشبیه (دیدى) كوردك (خوار) ذلیل (زار) ایكلیجى

محصول بیت انصاف ویر كرم ایله بكا لطفدن سویله بنم كبی اكر كوردك ایسه طریق عشقده حقیر وذلیل وایكلیجى یعنی ذلتمه مرحمت ایدوب انعام واحسانكه نائل ایله

«وقت دعاست دیكر دروس تو هم بس غیر از دعا چه كوید بیچاره شرمسارى»

(وقت) زمان (دعا) درود (دیكر) غیرى (دروس) باشاغریسى (تو) سن (هم) دخی (بس) یتر (چه) نه (كوید) سویلر (بیچاره) ناچار وچاره سز (شرمسار) خجیل واوتانجى

محصول بیت غیرى دعا زمانیدر سنك باش آغریسى یتر دعادن غیرى بیچاره اوتانجى نه سویلر یعنی غیرى برشئ الندن كلمز

«یارب بنام احمد وآنكه بآل پاكش كز نور كیسوى اوست هر لیل را نهارى»

(ب) ادات الصاق (نام) اسم (انكه) آنكه (آل) اهل بیت (پاك) طاهر (كز)

ادات

ادات تعلیل (از) ادات ابتدا (نور) ضیا (كیسو) صاچ بلوكى (هر) ادات حصر (لیل) كیجه (را) ادات مفعول (نهار) كوندز (ى) ادات تنكیر

محصول بیت یارب حضرت احمدك نام شریفنه دخی آنلرنك طاهر اهل بیتنه بزدن دعادر زیرا اول حضرتك كیسوسندندر هر كیجه یه كوندز یعنی ذات شریفی اولمیایدی كیجه وكوندز وسموات وزمین وما فیهما اولمازایدى خلقت مخلوقات آنك سایه سنده در

«كز دولت وجوانى وزعمر برخورى تو كردند هر غلامت میر بزركوارى»

(دولت) زمانك حالدن حاله تغیر وانتقالندن عبارتدر (جوانى) كنجلك (عمر) مدت حیات (بر) ادات استعلا (خورى) لائق (تو) سن (كردند) ایلدیلر (هر) ادات حصر (غلام) عبد وكوله (ت) ادات خطاب (بزرك) اولو (وار) ادات لیاقت

محصول بیت دولتدن وكنجلكدن ومدت حیاتدن سنك لایقك اوزرینه هر كوله كى اولویه لایق بك ایلدیلر یعنی سن نیجه لایق كوردك ایسه اویله عالیجناب ایتدیلر خلاصه ذات علیاكزه التجا ایدنلرك هیچ برى محروم قالمدى

«از یارى سلیمى هرچند عار دارى غیر از تو تا قیامت اورا مباد یارى»

(از) ادات ابتدا عربیده من كبی (یارى) دوستلق (هرچند) هر نقدر (دارى) طوتارسین (دار تو) سندن (تا) انتهاء غایت ایچوندر (او) ضمیر غائب سلیمه راجع (مباد) اولماسون (یار) دوست (ى) ادات وحدت

محصول بیت اى جانان سلیمك دوستلغندن هر نقدر عار طوتار ایسك سندن غیرى تا قیامته قدر اكا بر دوست اولماسون وابدى سندن آیرلماسون دائما ذاتك یا ككله برابر اولسون

اشبو كتاب مستطاب دستاویز ومجموعهٔ مشكین نقاب ودلاویز پادشاه عالیجاه وشهنشاه مكارم اكتناه السلطان عبد الحمید ثانى خان افندمز حضرتلرینك عصر معارف حصر ملوكانه لرنده ترجمه وتحریر اولنمشدر خلد الله خلافته وابد بالعدل سلطنته الى آخر الزمان ونهایة الدوران آمین یا معین بحرمة باعث ایجاد سموات وارضین

241

اشبو دستاویز ناچیزانه‌یی آرزو ایدنلرك قراءت واستنساخ ایلملری ایچون
مناسترده اسحاقیه جامع شریفی کتبخانه‌سنه وقف ایلدم انجق درون کتبخانه‌ده مطالعه
اولنوب خارجه چیقاماق شرطیله مشروطدر

تاریخ وقف
۲۷ رجب ۱۳۱٤ هجریه

سدهٔ واقف
مناسترده ساربك محله‌سی ساکنلرندن
احمد دانش بن صالح بن عبدالله

3. C Nüshasından (06 Mil Yz A 3293) Varak Örnekleri

ادات جر (نصوح) معروفدر. (امّا) یقا (نصوح) چوق دلوبه ایتدیکی کناهه بر دخی چوق
ایله مامق معناسنه‌در.

محصول بیت: ای صوفی عاشقلقده و شرابخوارلقده توبه ایتدیکم زیرا بو درلو توبه‌لر دخی کمال توبه صادقه
واردر لکن بر دخی رجوع ایتاملق مقدردر. فائده: حضرت علی کرم الله وجهه یه
توبه نصوح ندر سؤال ایتدکلرنده آلتی شیدن عبارتدر دیدیلر: ذنوب ماضیه‌دن ندامت و فرائض
فائته‌یی قضا و رد مظالم و استحلال خصوم و ذنوبه عائد اولمغه عزیمه و ریاضت نفس معصیته تربیه ایتدیکی
کبی مهابعد طاعات الٰهیه‌ده تربیه ایتمکدر.

«بی بادهٔ محبت و نقل لب حبیب — یکدم نمی رسد بدل عاشقان فتوح»

(بی) ادات نفی (باده) صهبا، شراب (محبت) سومك (نقل) عشرت مزه‌سنه دیرلر.
(لب) دوداق (حبیب) دوست (یکدم) بر وقت (نمی رسد) ایرشمز (ب) ادات الصاق
(دل) کوکل (عاشقان) محب (ان) ادات جمع (فتوح) انشراح و کشاده‌لك

محصول بیت: محبت شرابی و دوستك دوداغی مزه‌سی اولمقسزین بر وقت عاشقلرك
کوکلنه انشراح ایرشمز یعنی عاشقلرك سرور و درونی ایکی شیئك وجودینه موقوفدر.
باده نوش ایتمك برسی دخی جانانك دوداغی مزه‌سیله اولمقدر.

(در) ادات ظرف (شیشه) صرچه (ها) ادات جمع (چه) ادات استفهام

(هست) واردر (ب) تابیه ایچون‌در (ریزیم) دوکوز (در) ادات حصر (قدح)
پیمانه و پیاله (ک) ادات تقلیل (ایه) کلور (برون) طشره (ب) ادات ظرف (دور)
دونمك و طولانمق معناسنه‌در. زمانه دخی بر حال طورمیوب دولوب طولاندیغندن
دائما تغیر و انقلابی اوله‌جغندن زمانه‌ده دور اطلاق اولنور. (سحاب) بولوده
کابسیع ابر دیرلر

محصول بیت: چوجه‌ده هنوز واره قدح دوکوز زیرا بیلیم زمانك نوح علیه السلام بولود
دن طشره کلور یعنی طوفان نوحك کذشتنده سیلیك زمانك جرجه‌ده انواع نعم ایله
مالامالدر چوجه‌ده باده دوکز جام و بتا جام دیو حشت ایتدکز سحاب نوحك باراننده حفظ
باده واردر.

غزل
۴۰

«مستانه چشم یار درآمد زخواب رخ — خوی کرده روی کشته زتاب شراب سرخ»

(مست) سرخوش (انه) ادات جمع (ه) ادات نسبت (چشم) عینه دکور (یار) دوست
(درآمد) ایچرو کلدی (ز) ادات ابتدا (خواب) نوم و اویقو (رخ) قرمزی (خوی کرده)
ترله‌مه (روی) وجه یوز (کشته) اولمه (تاب) ضیا و فروغ (شراب) باده

محصول بیت: جانانك کوزی رخوشده منسوب اویقودن قرمزی اولمه ایکن

(هرجند) هر نقدر . (مشك) مسك (عنبر) معروف نسنه در . دریای محیط جزیره لرنده بر نده کی بنی آدم سکناسی دکلدر . انواع خوشبو شکوفه لر ترد بوکسك صحوانی صاحب صحه دیا لجیه فیارلی دادر ایچ غذا با بال آریلری اولور . اول شکوفه لر دن بوی آلنب اول بار قده بالی ایدرلر حارت شمس ده بالی اریوب دیا خور . وسیل صولری مومن برنج قوپاروب دریایه دوشورر . و امواج دریا دوکرك بر بی برنه اوزرینه جمع ایدر وموج آنی کناره براقر اول طرفده اولنلر زمانه بیلرلر واروب آلورلر (بو) بایجه وقوقو (دو) ایکی (زلف) جیه ادورنه ادوتو صاج (دارند) طوتارلر (کی) قچانده (نسبت) اضافت (توان) ممکنه . (کرد) اسم مصدر ایتمك (با) اداه الصاقه (نافه) کوبك مسکی . (نافه) معروف دوکدر . شکل اهلیک آنلرك ودولترنه حاصل اولقله نافه شکی آنلده نسبت ایدرلر که خواجه حافظه دیمشدر .

دران زمینه کر کسی وزد نظره دوست چه جای دم زدن نافهای تاتاریست

مصطفی بیت هر نقدر مسك ایله عنبر ایچ با اول ایکی زلفه طوتارلر ایسه ده تاتار ده منسوب اولونه نافه مشکه قچانده نسبت ایتمك ممکنه بنی دکلدر .

ودکرعاشق بیستت اضعاف کرم بجیست . هرطلب با شهرم ناد قرم اهی

(کر) اداه شرط (عاشق) محب (بر) اداه ظرف (بیستم) اولن (ات) اداه خطاب (اضعاف) فرباد (کند) ایدر . (عجب) تعجب اولونه جق شی . (نیست) دکلدر . (جا) بردوطان (کل) معروف چیچکدر . (ی) ادات وحدت (ست) اداه خبر (باشد) اولو . (هم) بیله وبرابر (هم) دخی

(آه) معلول وبحروحك دروندن چیقان صدا (ی) تنکیرلونه .

مصطفی بیت اکر عاشقه سنك اوکنده فریاد ایدرسه عجب دکلدر بر ده که بر کل اولور . ایکی لاملك دخی آه چکمك برابر اولور .

«خوایم زبس که کردی بیسه هر عزیزان اندیشه سلطان کویت داند بزرعایت»

(خوایم) ذلیل وحقیرم (زبس که) جوقده کم (کردی) ایلدك (بیسه) اولان (هر) جمعا (عزیز) ناد ایلو جو داولانه دیرلر (ان) اداه جمع سکل جمعی کلب (کوی) محله (دارند) طوتارلر (نیز) دخی (عار) عیب .

مصطفی بیت جمیع عزیزان اوکنده چوقده بنی ذلیل ایلدك سنك محله کلك کلبلری بندن عار طوتارلر یعنی ذلتم شول درجه ده دیکر کلبلرنده عار ایدرلر لطف والتفاتکله ذلتمی ازاله ایدوب عزیز ایله .

«انصاف ده کرم کیه با مه بکوی از لطف چون مه اکر دیدی دیشو خوار دزاری»

(انصاف) عدالت (ده) وبر (کرم) حشمت ونفاست وشرف (کیه) ایله (با) اداه مصاحبت (مه) به (ب) تحسیه لفظ وتاکید ایچوندر . (کوی) سویله (لطف) رفعه ومتانت (چون) ادات تشبیه (دیدی) کوردك (خوار) ذلیل (زار) ایکلامی .

مصطفی بیت انصاف وکرم ایله بکا لطفده سویلیم کی اکر کوردك ایسه طربعه عشقده حقیر ذلیل وایکلامی یعنی ذلتمه مرحمت ایدوب انعام واحسانکه نائل ایله .

«ده وقت دعا ست دیکر درد و سر توهم بس عزا که چاه کویه بحاره شرمسار»

(وقت) زمان (دعا) دعود (دیکر) جزی (درد سر) باشه آغری (دفعکه (هم) دخی (بس) یتر (چه) نه (کویه) سویلر (بچاره) ناچار وچاره سز

(شرمسار) خجيل واوتانيجى .

محصول بيت عجزى دعا زمانيدر. سنك باسهك آغزيمه ياد ايدوب عجزيمه ياه اوتانيجى نه سويلر يعنى عجزى رشك النده كلمز .

«يارب بنام محمد وآنكه بادى پاكسه   كزكيسوى اودست ظهورنك ايكى ازايى»

(ب) اداة الصاقه (نام) اسم (آنكه) آنه نه صوكره (آل) اهل بيت (پاك) طاهر (كى) ادات تعليل (ازى) اداه ابتدا (الوس) ضيا (كيسو) صاچ بلوكى (هر) ادات حصر (يل) كيجه (را) اداه مفعول (زلف) كوندوز (ى) ادات تنكير .

محصول بيت يارب حضرت احمدك نام شريفنه دخى آنه نه صوكره طاهر اهل بيته يزدنه دعا درز زيرا اول حضرتك كيسوسندنده هر كيجه كوندوز يعنى ذات شريفنه اولديايى كيجه وكوندوز وسموات وزمين وما فيها اولمازدى خلقت مخلوقات آنك سايه سنده در .

«كر دنيده هر خلاصت بر زكوارى   بوكز دولت وجوانى دزغى بر حوررى نو»

(دولت) زمانك حالده حالا تغير وانقلابنه عبارتدر. (جوانى) كنجلك (عمر) مدت حيات (بر) ادات استعلا (حورى) نولته (نو) سه (كردو) ابلديدر (هر) ادات حصر (غلام) عبد وكول (ت) ادات خطاب (ازلى) اولو (وار) اداه لياقت .

محصول بيت دولتك وكنجلكدنه ومدت حياتك سنك بوتغلك افنديه هر كوردكى اولوبه بوليه بك ابلديلر يعنى سه نيجه بوليه كوردوك ايسه اوبله عاليجناب ابنيه ابلديلر خلاصه ذاتعليا كرده الخ ايدلك هيچ برى محروم قالمدى .

«وانزيارى سليم هرچند عاجز دايم   عزازتو ناجيامت اوزاما باري»

(ز) اداه ابتدا عربى صدكى (باري) دوشلوه (هرچند) هرنه قدر (دايم)

طونماسك (از تو) سندن (تا) انتهاء غايت ايچوندر. (او) خرعاب سلجه اجع (باد) اولماسون (يار) دوست (ى) ادات وحدت .

محصول بيت اى جانانه سليم دوشلقدن هرنه قدر عاجز طونا ايسك سنده عجزى ناجيامتده قدر. آه بر دوست اولماسيه وابدى سنده آيريلكه دائما ذات پاككه بار اولسونه .

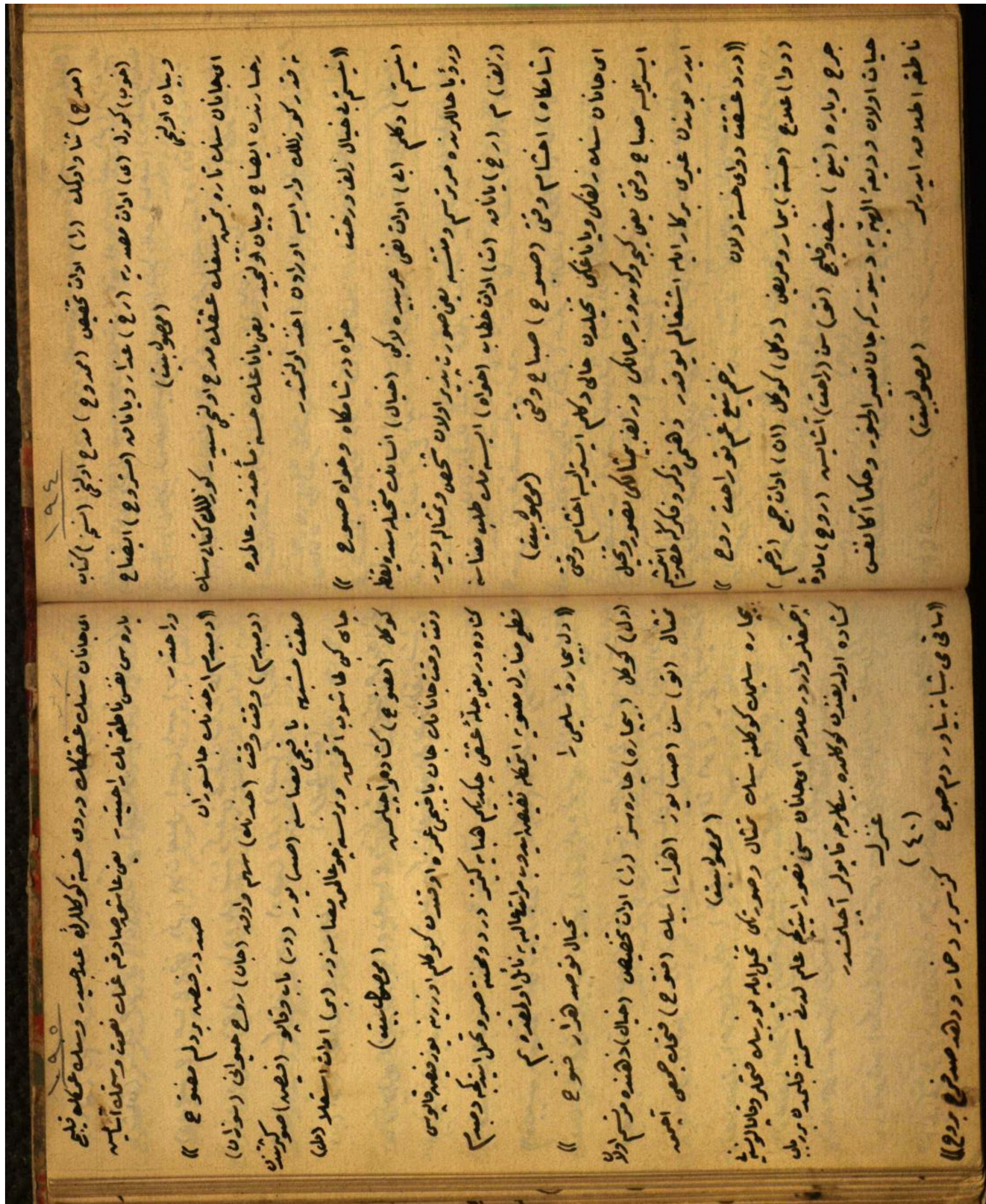

اشبو كتاب مستطاب دستاويز مجموعه مشكبه نقاب ورلاويز پادشاه عاليجاه وشهنشاه مكارم الكناه السلطان عبد المجيد ثانى خان افنديمز حضرتلرينك عصر معارف حصر سلطنتلرنده زجوه وتحرير اولوندى .

خلد الله خلافته وابد بالعدل سلطنته الى آخر الزمان و بنهاية الدوران آمين يا معين بحرمة باعث ايجاد سموات وارضين .

بونك آصلى
[اشبو كتاب كتبخانه شريفى مشتركه موجوده ايچالقيه جامع شريفى كتبخانه سنده
موجود اولوب اورادن استنساخ ايدلمشدر]
٢٢ / تموز / ٣٢٤

4. D Nüshasından (06 Mil Yz A 8511) Varak Örnekleri

١٩٦

(ساقی) بزم عشرتده باده نوشلره یعنی ویرن محبوبلره دیرلر (می) باده
(شبان) شبلر جمعی کیجه (ان) ادات جمع (ها) ادات لیاقت (بیاور) کوتور
(دم صبوح) صباح وقتی (که) ادات تعلیل (سر) باشه (برد) کیدورر
وازاله ایدر (خمار) باده نک نشئه وکیفیتی کیدکدن صکره عارضه اولان
خمیازه یه وسرکرانلغه دینور (دهد) ویرر (صد) یوز (فرح) سرور
(ب) ادات الصاحبه (روح) جان (محصول بیتی)

ساقی کیجه‌لره لایق اولان بادهٔ صباح وقتی کوتور زیرا باشده‌کی خماری ازاله
ایدر جانه یوز سرور ویرر یعنی سرکرانلغی دفع ایله نفس ناطقه یه نشئه و
راحت بخش ایدر

«در پیشهٔ رند تختهٔ میخانه به ز تخت یکدم که بکذرد بخوشی به ز عمر نوح»

(در) ادات ظرفیه (پیشه) اول (رند) باده نوشه وظریف وکارنده متیقظ
ولی قید وقلاقسه مضالرینه در (تخته) بعض اغاج (میخانه) شرابخانه
(به) ایو (تخت) سریر ملوک (که) ادات بیان (بکذرد) کچر (ب) ادات
مصاحبت (خوشی) کوزللک (عمر) مدت حیات (نوح) شیخ الانبیا حضرت
الاصفیا اولو العزم پیغمبر ذیشاندر اسمیدر عربجه لقبی نجی الله در بودنیا
بیله الی سنه معمر اولمشدر (محصول بیتی)

باده نوشه اوکنده میخانه تخته‌سی سریر ملوکدن اولی در بر نفس که کوزللک
ایله کچر نوح علیه السلام عمرندن اعلادر زیرا راحت وفرصه وغنیمت

١٩٧

کچنه کونلر عمردن معدود دکلدر

«زاهد مکو که توبه کن از عاشقی ومی زین نوع توبهاست مرا توبهٔ نصوح»

(زاهد) تارک دنیا (مکو) سویلمه (که) ادات بیان (توبه) رجوع الی الله
(کن) ایله (ی) ادات مصدریه (می) باده (این) بو (نوع) درلو (ها) ادات جمع
(ست) ادات خبر نصوح مقدردر (مرا) بکا (نصوح) توبه ایتدیکی کناهه
بردخی رجوع ایلمامک معناسنه در (محصول بیتی)

ای صوفی عاشقلقدن وشرابدن توبه ایله سویلمه زیرا بو درلو توبه‌لردن بکا توبهٔ
صادقه واردر یعنی بردها رجوع ایتمامک مقرردر فائده حضرت علی کرم الله
وجهه‌یه توبهٔ نصوح نه‌در سؤال ایتدکلرنده الی قسمدن عبارتدر دیدیلرکه
ذنوب ماضیه یه ندامت وفرائض فائته یی قضا ایله اقامت ورد مظالم
واستحلال خصوم وذنوبه عائد اولمامغه عزیمت وسابقده نفسی معصیتده
تربیه ایلدیکی کبی صکره طاعات الهیه ده تربیه ایلمکدر

«ای بادهٔ محبت ونقل لب حبیب یکدم نمی رسد بدل عاشقان فتوح»

(ی) ادات نفی (باده) صهبا وشراب (محبت) سویشمک (نقل) عشرت مزه‌سنه
دینور (لب) دوداق (حبیب) دوست (یکدم) بر وقته (نمی رسد)
ایرشمز (ب) ادات الصاحبه (دل) کوکل (عاشق) محب (ان) ادات جمع
(فتوح) انشراح وکشاده لک (محصول بیتی)

محبت شرابی دوستک دوداغی مزه‌سی اولمقسزین بر وقته عاشقلرده

٢٥٧

«خوارم زبس كه كردی بيسهم عزيزان ٭ از صحه سكان كويت دارند نيز عاری»

(خوارم) ذليل وحقيرم (زبس كه) چوقدن كه (كردی) ايلدك (بيسهم) اول (هم) جميعاً (عزيز) نادر الوجود اولانه ديرلر (ان) ادات جمع (سكان) ساكن جمعی كلب (ان) ادات جمع (كوی) محله (ت) ادات خطاب (دارند) طوتارلر (نيز) دخی

(مصراعيت)

(عار) عيب

جميع عزيزلری اوكنده چوقدن كه بنی ذليل ايلدك سنك محله ڭك كلبلری بندن دخی عار طوتارلر يعنی ذلتم شول درجه ده در كه كلبلر بيله بندن عار ايدرلر لطف والتفاتكله ذلتمی ازاله ايدوب عزيز ايله

«انصاف ده كرم كن با ما بكوی ازلطف ٭ چون ما مرا اگر كه ديدی در عشق خوار و زاری»

(انصاف) عدالت (ده) دير (كرم) عزت ونفاست وشرف (كن) ايله (با) ادات مصاحبت (ما) بز (ب) تأكيد وتحسين لفظ ايچوندر (كوی) سويله (لطف) رفق وملايمت (چون) ادات تشبيه (ديدی) كوردك (خوار) ذليل (زار) ايكلیجی

(مصراعيت) انصاف وير كرم ايله بكا لطفكدن سويله بنم كبی اگر كوردك ايسه طريق عشقده حقير وذليل وايكليجی يعنی ذلتمه مرحمت ايدوب بنی انعام واحسانكه نائل ايله

«وقت دعاست ديكر درد سر تو هم بس ٭ غير از دعا چه كويد بيچاره شرمساری»

(وقت) زمان (دعا) دعا (ديكر) غيری (درد) درد باشه آغريسی (تو) سن (هم) دخی (بس) يتر ايچه ٭ (كويد) سويلر (بيچاره) چاره سز (شرمسار)

(مصراعيت)

جميل واوتانيجی

٢٥٨

عيری دعا زمانيدر سنك باشه آغريكه دخی يتر دعادن غيری بيچاره اوتانيجی نه سويلر يعنی دعادن غيری برشی الندن كلمز

«يارب بنام احمد وانكه باآل پاكش ٭ كز نور كيسوی اوست هر ليل را نهاری»

(ب) ادات الصاق (نام) اسم (انكه) اندن صكره (آل) اهل بيت (پاك) طاهر (كه) ادات تقليل (از) ادات ابتدا (نور) ضيا (كيسو) صاچ بلوكی (ليل) كيجه (را) ادات مفعول (نهار) كوندوز (ی) تنكير ايچوندر (مصراعيت)

يارب حضرت احمدك نام شريفنه دخی اندن صكره طاهر اهل بيتنه بزده دعاده زيرا اول حضرتك كيسولرينك نور رندنه هر كيجه يه كوندوز يعنی ذات شريفی اولمه ايدی كيجه وكوندوز وسموات وارضين وما فيها اولماز ايدی خلقت مخلوقات آنك سايه عرسه پايه سنده در

«كر دولت وجوانی وز عمر بر خوری تو ٭ كردند هر غلامت مير بزركواری»

(دولت) زمانك حالدن حاله تغير وانقلابندن عبارتدر (جوانی) كنجلك (عمر) مدت حيات (بر) ادات استعلا (خوری) بيه سين (تو) سن (كردند) اولسونلر (غلام) عبد وكوله (ت) ادات خطاب (بزرك) اولو (وار) ادات لياقت

(مصراعيت)

دولتدن وكنجلكدن ومدت حياتدن سن بيه سين هر كوله ك اولو بر لايعه بك اولسونلر يعنی سن بنم لايعه كوردك ايسه اويله عاليجناب ايتديلر خلاصه ذات عليا كرده التجا ايدنلرك هيچ بری محروم قالمدی

«از يارئ سليمی هر چند عار داری ٭ غير از تو ناقيامت اورا مباد ياری»

٢٢٢

٢٥٥

(یاری) دوستلوه (هرچند) هرنقدر (داری) طوتارسیه (الدنو) سندن

(تما) انتهاء غایتا ایچوندر (او) ضمیر غائب سلیمه راجع (مباد) اولمسون

(یار) دوست (محصول بیت)

ای جانانه سلیمان دوستلغندن هرنقدر عار طوتار ایسه‌ك سنده غیری تا قیامته

قدر اکا بر دوست اولمسونده وابدی سندن آیرلسون دائما ذاتکله برابر

اولسون